

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Understrup, Konrad.

Sinding Sogn.

Herning : i Kommission i Henrik Erichsens
Boghandel, 1917

202 s., tav. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

KONRAD UNDERSTRUP

SINDING SOGN

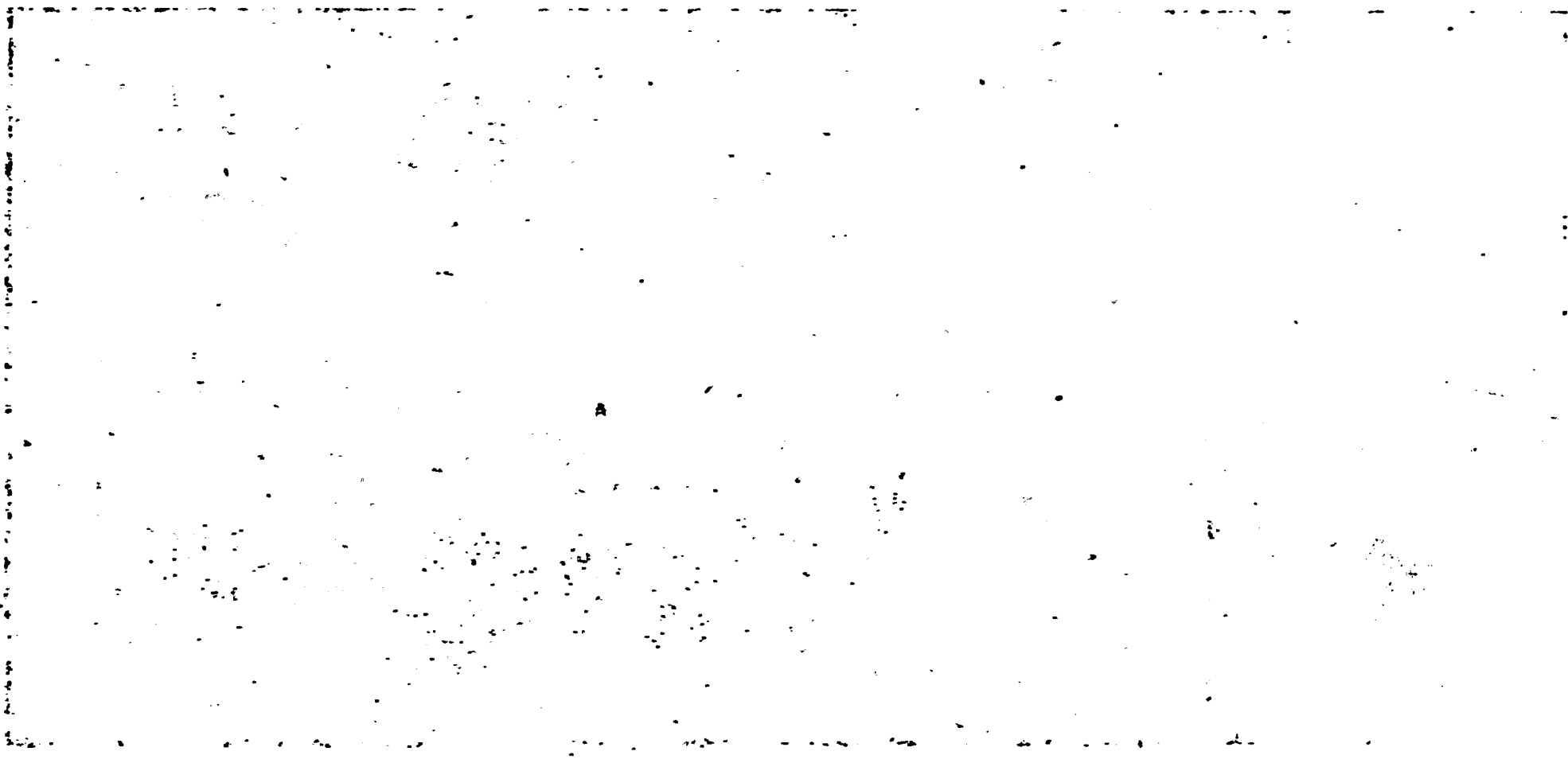

18. 31

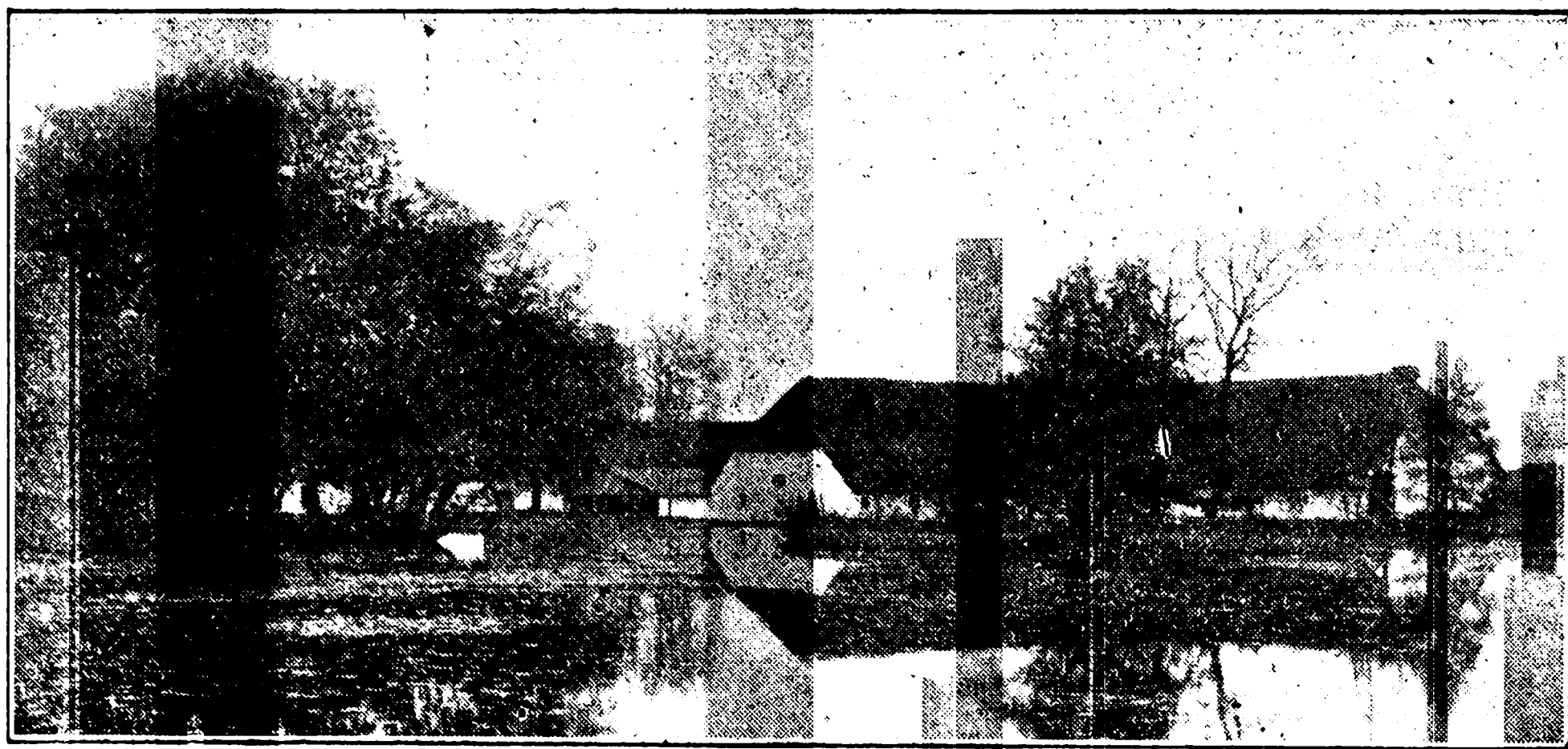
HERNING 1917
I KOMMISSION I HENRIK ERICHSENS BOGHANDEL
HERNING NY BOGTRYKKERI (ANTON LARSEN)
Pris: 2 Kr. 50 Øre

LIBRARY OF THE

UNIVERSITY OF CHICAGO

KONRAD UNDERSTRUP
SINDING SOGN

HERNING 1917
I KOMMISSION I HENRIK ERICHSENS BOGHANDEL
HERNING NY BOGTRYKKERI (ANTON LARSEN)

I 1915 udgav jeg „Ørre Sogn“ i 500 Eksemplarer. Bogen fik en udmærket Modtagelse og er forlængst udsolgt paa de faa Eksemplarer nær, som jeg selv har.

Mit Hjem, Understrup i Ørre, laa ind til Sinding Skel, saa jeg har altid været lige saa godt kendt i Sinding som i Ørre. Og naar jeg havde Lyst at fortsætte med den stedlige Historie, hvad var da naturligere, end at jeg tog fat paa Sinding.

Saadan i et Aar eller to — mens man gør sine Studier — at eje et helt Sogn. Ja derved føler man sig som en rig Mand.

Jeg vil gerne her sige en hjertelig Tak til de mange Hjem i Sinding, der har vist mig Venlighed og givet gode Oplysninger. Denne Tak gælder ogsaa de mange Sindingboere i og udenfor Sognet, som har givet Bidrag i Penge, saa Bogen kunde udkomme.

Uden for Sognet har den bekendte Historiker Storgaard Pedersen i He givet mig gode Oplysninger, særlig til Sindinggaards ældste Historie. Og endelig maa jeg nævne Museumsforstander H. P. Hansen, som hver Gang, jeg har truffet ham, snart al Tid har haft et eller andet at meddele mig om Sinding.

Brændgaard ved Herning, 1. December 1917.

Konrad Understrup.

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated March 1, 1861. It is a very long letter, and it is very important. It is the first letter of this kind that has been written since the beginning of the world. It is the first letter that has been written by a President of the United States. It is the first letter that has been written by a man who has been elected President of the United States. It is the first letter that has been written by a man who has been elected President of the United States.

THE UNITED STATES OF AMERICA

CONFIDENTIAL

INDLEDNING.

SOGNETS NAVN.

Desværre kan jeg ikke give nogen Forklaring om Oprindelsen til Navnet Sinding, som udtales Sønning. Og de Forklaringer, de Lærde har givet, finder jeg ikke tilfredsstillende, derfor gives her ingen Tydning. Man er enig om, at Navnet er af meget gammel Oprindelse.

Det er jo nok Sognets Midtparti, omkring Sindinggaard, der har heddet Sønning, og som har givet Sognet Navn.

ALMINDELIG OVERSIGT.

Sinding Sogn, Anneks til Ørre, før til Nøvling, har 4934 Tdr. Land med ca. 74 Tdr. Hartkorn, hvoraf ca. 30 Tdr. er tiendefri. Der gaar i Gennemsnit ca. 66 Tdr. Ld. paa Td. Hartkorn. Fra Herning til Sinding Kirke, omtrent midt i Sognet, er $1\frac{1}{2}$ Mil. Sinding omgives af Sognene Ørre, Aulum, Vildbjerg, Nøvling, Tjørring og Sunds.

1801 var der 253 Mennesker i Sinding. 1840: 337. 1860: 367. 1890: 475. 1901: 549. Nu ca. 600.

1917 udgjorde den samlede Kommuneskat i Sinding paa Hartkorn, Ejendomsskyld, Formue og Lejlighed 12,200 Kr.

Sognet har ret afrundede Former, dog kan man ikke forstaa, hvorfor det med denne Hale gaar omad Visgaard og Eggersgaard for i kort Bredde at komme til Løvenaa. Havde der været Sejlads der, kunde man bedre forstaa det. Øst for Ørre Kirke synes man ogsaa, at Sognet er noget nærgaaende, men det er værst for Ørre, det giver ikke Sinding nogen daarlig Form. Det er, ligesom det ogsaa her vil ud til Vandet, nemlig Ansbjerg Aa. Sinding er paa det længste Sted knap en Mil lang.

Storaaen eller Nøvling Aa deler Sognet omtrent i 2 ilge store Dele, 2 passende Skoledistrikter.

Det meste af Sognet ligger paa Skovbjerg Bakkeø, og her er Jorderne i Reglen ret gode. Henved en Trediedel ud i Nordøst maa henregnes til Karupfladen, og her er Jorderne skarpere og fladere end i det øvrige Sogn. Herude har vi ogsaa særlig Hederne.

I Sognet er der kun faa Byer, Gaardene ligger for sig selv og har gode gamle Navne.

Sinding har mægtige Højdedrag (Bjerger) og mange Gravhøje og maa i det hele kaldes et interessant Sogn.

BJERGENE.

I Forhold til Ørre er Sinding et helt Bjergland, Bakkerne her kaldes Bjerger. Er Ørre ejendommelig ved sine mange Aaer, er Sinding ejendommelig ved sine mange Bjerger. Vest for Aaen har vi Hvidbjerg, Musbjerg, Jeggersbjerg, Stensbjerg, Raggesbjerg og Visgaardbjerg. Øst for Aaen Asbjerg, Lillebjerg, Messingbjerg, Kvindvadbjerg, Gejlbjerg, Lonnebjerg, Dværgebjerg, Kragssnabbjerg og Sigkærbjerg. Det blev ialt 15 Bjerger.

De højeste Punkter paa Raggesbjerg og Kroghøj er af de højeste i Egnen og kan ses ind i Viborg Amt.

Paa Sinddinggaards Hede har vi Koller: lavere Højder.

VANDLØBENE.

Midt igennem Sognet fra Syd til Nord gaar Herningholms Aa eller Nøvling Aa eller Storaen, alle 3 Navne bruges. Ja i Sydøst danner denne Aa Skel mellem Nøvling og Sinding, og da løber den i Vest; men ved Kvindvad drejer Aaen i Nord. Under Asbjerg deler den sig i to Grene, Mølleaaen og den gamle Aa, begge forenes igen lige før de kommer til Sinding Bro og fortsætter ad Ørre til. Fra Sinding Bro og Nord paa har Aaen ret stort Fald, og skærer sig vel dybt ned, til Skade for Engene, der bliver lovlig tørre. Et Stykke nedenfor Broen er der Stemmeværk, saa Engene kan vandes et godt Stykke nedenfor.

Ved Ørre By udmunder Højris Aa eller Ansbjerg Aa, og gør Skel, først mellem Sinding og Ørre, og længere oppe mellem Sinding og Sunds.

Ved Eggersgaard har vi Løvenaa.

Af Bække har vi Ljørring Bæk i Vest, Stensbjerg Bæk, der udmunder ved Aavad, og en lille Bæk, der gaar som Skel imellem Hausnab og Søvndal Marker og gaar ud i

Storaaen. Øst for Aaen er der en lille Bæk, der begynder ved Nyby og gaar gennem Dammen ved Sindinggaard.

I Sydøst har vi Frøsig Bæk og Bjallerbæk*). Og endelig har vi i Nordøst Sigkær Bæk, som er langt den betydeligste Bæk i Sognet, paa et langt Stykke er der forresten 2 smaa Bække.

VADESTEDER.

Af Vadesteder i Storaaen har vi først Kvindevad, der endnu bruges ganske lidt om Sommeren. Ved Aavad har der været Vadested, og et lidt længere nede, ganske lidt Syd for Møllen; men disse Vadesteder er ikke brugt, efter at Mølleforholdene er ordnede og kan heller ikke ses i den gamle Aa. Igennem Møllegrøften kører man med Hø om Sommeren. Saa er der gamle Vadesteder ved Ørre Kirke og Sandgaard, som endnu tydelig ses, men ikke bruges.

I Nærheden af Ansbjerg Bro har der sikkert været Vadested. Ligeledes har der uden Tvivl været et Vadested i Løvenaa nedenfor Eggersgaard.

I Bækkene har vi et gammelt og meget kendeligt Vadested i Ljørring Bæk, nordvest for Visgaard ved Visgaardbjerg.

Ved Aavad har der været Vadested i Bækken indtil ca. 1860. Og ved Remmevad var der endnu ingen Bro 1860, saa Fjelstrup har hele Tiden kørt gennem Vadestedet der paa sine mange Viborgture.

BROER.

Over Storaaen er der nu 3 Broer. Broen lidt Vest for Kvindvad er ikke ret mange Aar gammel. Saa har vi Sinding Bro ved Amtslandevejen, der sikkert er flere Hundrede Aar gammel. 1747 har den dog ikke Rækværk. Og ved Sandgaard sloges Bro 1878.

Ved Ansbjerg er der Bro over Ansbjerg Aa. Ved Remmevad er der Bro over Sigkjær Bæk, og over Bjallerbæk er der ogsaa Bro, ligeledes over Bækken ved Aavad.

GANGTRÆER.

Ved Kvindevad har der al Tid været Gangtræ. Ved Aavad er der Gangtræer baade over den gamle Aa og

*) Den larmende Bæk (bjaldre = snakke højlydt.)

Mølleaaen, det sidste Gangtræ er meget langt; men disse er ikke ret gamle. Endelig er der Gangtræ ved Ørre Kirke.

VEJENE.

Oldtidsvejene. Der er maaske ikke mange, der tænker, at Folk for en 4 à 5 Tusind Aar siden forstod at anlægge Veje, og dog var de rene Mestre dertil; ikke saadan at forstaa, at man gjorde en Masse Jordarbejder som nu, eller slog Bro over Vandløbene. Nej, det havde man ikke noget med at gøre og forstod sig vel heller ikke videre paa. Men et forstod man sig paa, at finde Naturens Luner, begynde Vejene, hvor man lettest kom over eller rettere kom om ved Bakkerne og gennem Vandløbene. Jo man var lige saa kloge som nu, man havde blot ikke de Midler.

Vi ville nu prøve paa at eftervise de gamle Oldtidsveje, hvad ikke er saa vanskeligt, naar man faar nogen Øvelse deri, tilmed er de nuværende Hovedveje med smaa Forandringer de gamle Oldtidsveje. Men for at kunne udpege Oldtidsvejene maa man have Gravhøjene til Hjælp, uden dem vilde de være vanskelige at finde, især hvor Heden er pløjet og Vejsporene forsvundet. Og nu er vi saa heldige i Sinding at have sikkert de allerfleste af de gamle Høje fra Sten- og Bronzealderen.

Nu maa man ikke tænke sig Vejene stærkt befærdede i Sinding i Oldtiden, selv nu kan der være længe imellem Vognene paa Landevejen. Nej i Førstningen havde man ingen Vogne, og forresten heller ingen Heste, de var her i Landet ukendt eller i hvert Fald kun lidet anvendte forud for den egentlige Bronzealder. I Førstningen gik eller red man, siden har man benyttet Vogne forspændt med Okser.

Højene angiver Færdselsaarerne, men Vejene er anlagt eller rettere brugte før, snarest længe førend man begyndte at opkaste Høje.

Heromkring gaar de gl. Hovedveje fra Vest til Øst eller omvendt, af hvilken Grund er man vist ikke endnu klar over, man kan nemlig ikke sige, at de gik fra By til By f. Eks. fra Holstebro til Horsens, thi Vejene er meget ældre end disse Byer, senere kan det jo passe. De trak heller ikke efter Kirkerne, som byggedes langt senere og gerne ved Hovedvejene. Maaske trak de fra Havet indad Landet. Forbindelse har Folk ihvert Fald

al Tid haft med hverandre paa Handelens og andre Omraader.

Den betydeligste Vej i Oldtiden gennem Sinding, lad os kalde den Vej Nr. 1, har sikkert haft følgende Retning: Fra Ljørring i Aulum er den gaaet igennem Løvenaa nedenfor de 7 Gravhøje paa Eggersgaard Mark. Ved at gaa over Aaen her var man fri for at komme over Ljørring Bæk. Den har da fortsat Øst om Visgaard, forbi Højene paa Foldager Mark ad Karlsmose og Stensbjerg, derfra har den gaaet lidt Nord for Bækken Syd for Søvn-dal Skole, og Højene og Vejleng viser, at den er gaaet over Aaen lige Syd for Møllen, forbi Kirken ad Hede-værn og Tinghøjene efter Gullestrup og Gjelleruplund. Til denne Hovedvej (Adelvej) er stødt flere Biveje, og ved Firhøjene er gaaet en Vej over Bjallerbæk ad Ørn-hoved og Gjødstrup. Ved denne gamle Vej laa over Halvdelen af Gravhøjene i Sinding, nemlig henved 50, naar man medtager Højene paa Foldager Mark.

En anden Oldtidsvej er kommen fra Vildbjerg ned mod Stevnhøj, Syd om Raggesbjerg og gennem Aaen ved Aavad; omtrent som Kirken ligger, er den stødt til Vej Nr. 1.

Vej Nr. 3 er kommen over Nøvling, gennem Vadet ved Kvindevad, hvorefter en Arm er gaaet i Nord, en anden gik til Hovedvejen ved Tinghøjene. Ved denne Vej fra Vadet til Tinghøjene ses endnu 7 Høje.

Vej Nr. 4 er kommen fra Aulum over Skjærk igennem Storaan ved Sandgaard; til denne er stødt en Vej fra Ørre Kirke. Vejen, der hed Ørre Tingvej, er gaaet over Lonnebjerg og Kragsnap Mark ad Tinghøjene. Alle disse gamle Veje samles altsaa som i et Brændpunkt ved de to Tinghøje.

Saa er der Viborgvejen over Sindinggaards Mark og Hede ad Remmevad osv. Denne Vej er vist yngre end de andre, den garderes nemlig ikke af Oldtidshøje, det skulde da være Randruphøj, men fra Oldtiden er den sikkert. Paa denne Vej har vi nok de interessanteste Hedespor i Sognet. Lige Nord for Randruphøj er en bred Forhøjning i Jordsmonnet, Lyngen er her afsvedet, og man ser paa en Bredde af ca. 100 Alen 30 dobbelte Vejspor ved Siden af hverandre, et interessant Syn.

I Heden ved Tinghøjene er ogsaa en Mængde gamle Vejspor, indtil 2 Alen dybe, hvad Regnvandet ogsaa har sin Del i.

ÆNDRINGER I DE GAMLE VEJE.

Som sagt, disse nævnte Oldtidsveje bruges tildels endnu. Et stort Skaar heri gjorde det dog, da den nuværende Sinding Mølle anlagdes, og Vejene ikke kunde gaa igennem Aaen ved Aavad og Møllen, men maatte vises omad den ny Bro lige nedenfor, hvor de to Strømme mødes. Ved den Tid har man ladet Vejen ad Holstebro tage en anden Retning, nemlig fra Broen imod Søvndal opad den stejle Søvndal Bakke. Ved Stensbjerg er den stødt til den gamle Vej. Siden har man ladet Vejen gaa fra Søvndal Skole ad Visgaard mellem Haursnap Mark paa den ene Side og Stensbjerg og Karlsrose paa den anden. Her er et Stykke gammel Vej godt bevaret med dybe Grøfter osv. Det er altsaa Holstebrovejen, ogsaa kaldet Kongevejen. Efter Forstanderskabets Forhandlinger at dømme, er denne Vej istandsat kort før den ny Vej, æ Waas, kom i 50erne. Ved Visgaardbjerg gik Vejen gennem Bækken. En gammel Mand fra Ikast har for en Del Aar siden fortalt, at han har kørt den Vej, da han var til Session i Holstebro; da de kørte hjem, satte Kusken saa stærk Fart paa gennem det stenede og ujævne Vadested ved Visgaard, at 3 Passagerer styrtede i Bækken.

Den gamle Landevej fra Sinding Mølle omad Nyby, Hedeværn og Tinghøjene bruges endnu og ser ud omtrent, som den gjorde i Fjelstrups Tid.

AMTSLANDEVEJEN ELLER DEN NY LANDEVEJ.

Herning—Holstebro-Landevej blev udstukken 1851, men det varede en 4—5 Aar, inden den blev helt færdig. For mange i Sinding, og især for Fjelstrup, var det en stor Skuffelse, at Vejen kom til at gaa bag om det hele. Her stred man for den gl. Retning af Vejen mellem Sindinggaard og Kirken lige ad Møllen.

Sinding Sogneraad blev idømt Mulkt, fordi de trak Sagen om Vejen ud. Fjelstrup, der var Formand for Raadet, beklager og forsvarer sig i en lang Skrivelse, som er indført i Forstanderskabets Protokol. Carl Truelsen har fortalt, at Fjelstrup lod sætte to store Kornstakke, hvor den ny Vej var udstukken, Nord for Sindinggaard. Men lige meget hjalp det, Vejen fik den udstukne Retning, og Skylden var vel nok det slemme Knæ, som den gl. Vej slog fra Møllen til Broen.

Af Veje, der gaar i Syd og Nord, kan nævnes Vejen

fra Understrup forbi Hausnap og Stensbjerg til Sønderlund. Vejen fra Ørre Kirke løbende Vest for Aaen ad Nøvling Kirke. Endelig en Vej fra Ørreby omad Lonnebjerg og Kragssnap osv. Og ellers gennemvæves Sognet naturligvis af en Mængde andre Veje. Ved Forstanderskabets Møde 26. Juni 1842 ses, at der er 12 offentlige Veje. En nyanlagt Vej gaar fra Vildbjerg Station til Stensbjerg.

En og anden synes vel, at dette om Vejene blev noget langt. Men Vejene drager, siger et gammelt Ord.

HØJENE.

I Oldtiden har Sinding været godt beboet, det har man Beviser for i de mange Gravhøje (Kæmpehøje), der har været 4 Gange saa mange som i Ørre. Paa Bakkerne ligger som sædvanlig de fleste Høje, men selv paa lave Steder træffer man dem.

Som nævnt under Vejene, ligger Højene al Tid ved de gamle Veje. Ved Vejene boede Folk i Oldtiden, det gør de jo endnu. Bebyggelserne af Træ og Jord er forsvundne, Vejene er ogsaa tildels forsvundne, men Højene er der endnu og taler deres tavse Sprog til Omegnens Beboere. At forstaa dette Sprog giver Egnen et levende Præg.

Er det nu ikke interessant og sært at tænke paa, at i flere Tusind Aar tilbage var Egnen her maaske tæt befolket. Gravhøjene er nemlig Oldtidsfolkets Kirkegaarde, og saadan et Hundrede Kirkegaarde, som der mindst har været i Sinding, har der været mange om at opføre, og det har taget Tid. Man har andre Steder Eksempler paa, at en enkelt Høj har haft 1000 Aar til sin Opførelse, idet der er Begravelser fra flere Tidsperioder. Selv nu vilde det tage Tid at opkaste en Høj som den paa Jeggersbjerg, men den er Jorden vel baaret til i Skind eller paa anden besværlig Maade. — Ja her var der maaske Grund til at holde et arkæologisk Foredrag, men det vilde fylde for meget. Vi maa nøjes med tørt at opregne de Høje, der er i Sognet, det har sin Interesse nu og siden.

Lad os tænke den Tanke, at alle Gravhøje forsvandt fra Sinding Sogn, hvilken Fattigdom for Sognet, skønt Kommuneskatten vilde ikke synke derved. Hvilke prægtige Kæmpehøje kroner nu ikke Bakkekæmmene, særlig paa 3 Steder: Asbjerg, Kroghøj og Kragssnap. Lad os værne om disse Oldtidsminder!

Nu ser man heldigvis ikke tit, at Højene ødelægges ved Gravning, og ingen skulde give Lov dertil uden kyndig Medvirkning fra Nationalmuseet.

En Fare truer nu Gravhøjene, ja det er den elskede Bjergfyr, der lige saa stille gror op og skjuler de prægtige Høje, ganske vist er de ikke derved tabte, men for Synet er de væk. Lad Granen og Fyrren vokse paa Fladerne, men skaan Kæmpehøjene med deres Historie, de taler til os hver Dag og har meget at sige. Bjergfyrren hører man ikke længe efter, thi den er saare ensformig. Heldigvis er næsten alle Gravhøje i Sinding endnu frit beliggende.

HØJENE VEST FOR AAEN.

Paa Eggersgaard Mark tæt ved Løvenaa ligger tæt sammen 7 Gravhøje, der har gaaet Vej imellem dem, og Vejen er sikkert gaaet over Aaen norden for. Højene er helt godt bevarede, de ligger i et Stykke Hede saa nær som den nordligste, som der pløjes over. Der er funden en Del Oldsager i dem, som er i Herning Museum, de vidner om, at Højene er fra meget gammel Tid. Et Stykke Syd for de 7 Høje ligger en overpløjet Gravhøj. Paa Visgaard Mark er 4 Gravhøje, den næst ved Gaarden, der er lynggroet, er en betydelig og godt bevaret Høj. Højen Nord for er ogsaa stor og lynggroet, men den er udgravet i Midten. Mellem disse to Høje ligger en overpløjet Høj, og i Sogneskellet ved Foldager Mark ligger Kløvhøj, fordi Sogneskellet, en dyb Grøft, gaar over den, langt den største Part ligger dog paa Visgaard Mark.

Paa Stensbjerg Mark ligger 2 Høje, lidt Vest for Gaarden. Niels Larsen, Stensbjerg, lod den ene udgrave; et itubrudt Bronzesværd, som fandtes, er 1840 indsendt til Nationalmuseet. Den anden har den nuværende Ejer, Niels Stensbjerg, udgravet, der fandtes flere Urner, kun en, som var meget stor, kom hel frem, den blev givet til Grev Skel ved Aalborg.

Paa Søvndal Mark har ligget en Række Høje Nord for Bækken. Paa den gamle Skolelod ses Bunden af 2 Høje i østre Side, i vestre Side har der rimeligvis ogsaa været 2, der pløjes over dem alle. Paa gl. Søvndal Mark ses Bunden af 3 Høje, som der pløjes over, der er efter Niels Søvndal fundet Urner og Oldsager i dem. Paa Naboejendommen, Søvndal Bak, har der vist ligget 10

Høje. Vest for Vejen til Nøvling Kirke har været ca. 5, de 3 ses tydelig, Ploven gaar over dem. Øst for Vejen ligger 5 Høje fra Vest til Øst, den vestre er omtrent udkørt, kun en lynggroet Rest er tilbage, saa 2 lynggroede Høje, og endelig i Øst 2 overpløjede, hvoraf den østligste er vel bevaret og ret stor.

Hele denne Høj række paa 31, som her er nævnt, har ligget ved den ældgamle Vej fra Løvenaa ved Eggesgaard og til Aaen ved Sinding Mølle. Ved denne Vej laa ogsaa de ca. 10 Høje paa Foldager Mark (se Ørre Sogn, S. 68), men da de hører til Ørre, regnes de ikke med her. At Højene ved begge Endepunkter gaar helt ned til Engene, viser ogsaa tydeligt, at Vejen er gaaet gennem Aaerne. Overfor Møllen har man ogsaa Vejkrog: . . . Vejle er jo Vadested.

Gaar vi saa igen i Vest, har vi paa Karlsrose Mark Kroghøj, som er det højeste Sted i Sognet (215 Fod). Her ligger tæt sammen paa Toppen af Bjerget 3 Høje, ikke særlig godt bevarede, naar man kommer til dem, men de ses viden om. Den østre er den største. Om det nu er en af Gravhøjene, der kaldes Kroghøj, eller det er Bakken, de 3 Høje ligger paa, der kaldes Kroghøj, synes ingen at vide. Nordvet for Kroghøj, paa Visgaard Mark, har ligget 2 Høje tæt sammen, lige ved Teglværket. Den ene er nu forsvunden for Udvidelse af Teglværket. Vest for Kroghøj ligger højt oppe en Høj, hvorover Sogneskellet mellem Sinding og Romvig gaar. I Sydøst for den har vi „Knappenshyw“, som er overgroet af Bjergfyr. Saa kommer vi til Jeggersbjerg, paa hvilken der ligger en meget betydelig Gravhøj, maaske den største i Egnen, og skønt den ligger 8 Fod lavere end Kroghøj, synes man dog herfra at have meget den bedste Udsigt over Egnen til alle Sider. Højen har ogsaa stort Besøg, det ses bl. a. af Stien, som gaar der op. Længere i Øst har vi saa Stævnhøj lige ved gl. Kirsten Væverpigens Hus. I Skellet mellem Carl Aavad og Sønderlund staar Resten af en Gravhøj. Oppe paa Ragersbjerg (212 Fod) ligger en Høj, ikke særlig stor, men den ses vidt omkring.

Saa har vi Højen paa Musbjerg, som ligger i Hede. Den er ikke stor, og der er gravet i den. Paa et gammelt Bykort fra 1804 kaldes den Bavnhøj, skønt den ikke ligger nær saa højt som f. Eks. Højen paa Ragersbjerg, men Bavn har jo nok kunnet lyse for Be-

boerne heromkring. Saa ligger der paa det højeste Punkt paa Aavad Mark, Sydvest for Gaarden, 2 Høje, som er meget medtaget. Og endelig har vi Understrup-høj paa Haursnap Mark.

Af disse 15 ret velbevarede Høje, hvoraf den ene paa Visgaard Mark dog er forsvunden, har de fleste ligget ved den gl. Vej, der gaar mod Aavad.

Det blev altsaa 46 Høje Vest for Aaen, hvoraf enkelte dog er forsvundne.

HØJENE ØST FOR AAEN.

Øst for Kragssnap ligger paa Bakkekammen 3 Høje tæt sammen, lynggroede, den søndre er meget stor, de er ret velbevarede. I den nordre er ikke for saa mange Aar siden fundet et Gravkammer med Urner og Ben. Et godt Stykke Syd for de 3 Høje ligger en overpløjet Høj, som er meget kendelig. Ved 1860 fandtes der en Mængde Sten og et Redskab, der lignede en Sukkerklemme, den var nok af Bronze, havde Ornamenten og kunde pudses skinnende blank, siger Niels Kragssnap. Det vides ikke, hvor den nu er. Lidt Øst for den nordre af de 3 Høje ligger nok en Høj, og et Stykke Sydøst derfor ligger igen 2 Høje, den nordligste af dem er omtrent af samme Omfang som den store af de 3, men knap saa høj. Den søndre har ogsaa været stor, men en stor Del af Højen er udkørt.

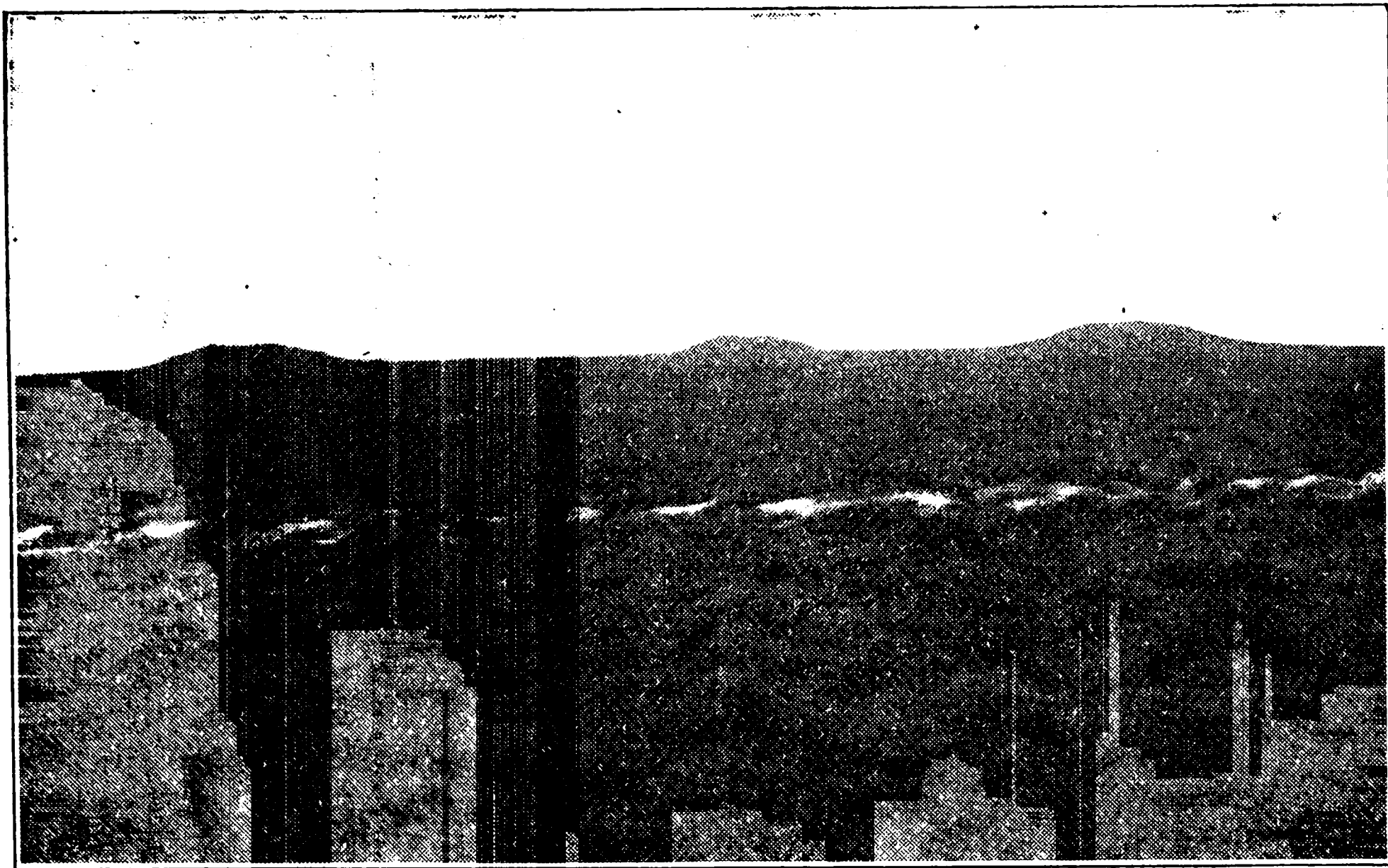
Saa skal vi et godt Stykke i Syd, før vi træffer paa den lille Høj, Rosmoshøj, gerne kaldet Randruphøj. Sydøst for denne Høj laa den bekendte Rosmosesten eller Rosmosgrosten, som den kaldtes, der var meget stor. Hullet, hvor den laa, ses endnu (Se om Stenen under Skree). Saa er der en lav overpløjet Høj lidt Nordnordvest for Skolen. Det blev 9 Høje, hvoraf de 7 er lynggroede og ligger i Hede. De har nok alle ligget ved Ørre Tingvej, som gik mod Tinghøjene.

Syd for Nyby har vi Bavnshøj, som der pløjes over, men den er dog stor endnu. En 500 Alen derfra i Øst har vi en lavere overpløjet Høj. Fra den og ca. 300 Alen i Sydøst en lynggroet Høj, som ligger i et Skel. Imellem de 2 Høje, men noget i Nord, er sikkert ogsaa Bunden af en Høj. Lidt længere i Øst er atter 3 Høje, men noget lave. Det blev 7 i den Række.

Paa Asbjerg Mark er mange Høje, og der har sikkert

været flere. Indberetningen melder Aar 1638: 14 Høje paa Marken ved Asbjerg. Øst for St. Asbjerg har vi en Gruppe Høje, først 5 i en Gruppe, de 3 østligste ligger i Nord og Syd og er nu overpløjet, da Heden nylig er brækket. De 2 vestre er lynggroede og højere, men den sydøstre er næsten udkørt, kun en Rand af Sydfoden staar. Jorden her er ualmindelig stenet. Disse 12 Høje har ligget ved Vej Nr. 1, Sognets gamle Hovedvej fra Ljørring mod Tinghøjene.

Ved den gl. Vej fra Kvindevad mod Tinghøjene er 7

Tre af de 4 fredede Høje paa Asbjerg Mark.

Høje. I Heden mod Øst ligger de 3, i den østre fandtes 1916, af Anders Smeds Søn, en smuk Stenøkse med Skafthul, den laa øverlig i Højen, kun et Spadestik i Jorden. Længere i Vest ligger 4 Høje, som er overpløjede. Den ene, som har været stor, er en stor Del udkørt af, der er funden en Økse, som gemmes i Asbjerg, og andre Ting.

Imellem de 2 Højrækker ligger 4 herlige, næsten urørte Gravhøje (Firhøjene) paa en høj Hedebakke, og de ses viden om. De er heldigvis fredede, men bærer dog endnu ikke Fredsmærke.

Et godt Stykke i Sydøst for de 4 fredede Høje, nede ved Engen, men ogsaa paa Asbjerg Mark, har vi atter 4 Høje, som ligger meget tæt sammen, der pløjes over de 3. I en af dem er funden Urner.

Lidt Sydvest for disse Høje, lige ved Engen, har vi „Ellekonens Høj“, en meget bred Høj. Maaske er det ingen Gravhøj, men et gammelt Voldsted eller lignende. En stor Bue af Jord er der taget ind i Højen fra Syd, det blev brugt til Fyld under det gamle Stuehus paa Gaarden „æ Bjerre“ tæt ved.

Ved Frøsig er en overpløjet Høj lige ved Runden, og ved Stedet Nord for laa en Høj, som nu er udkørt. Det blev over 20 Høje paa Asbjerg Mark. Nordøst for Sindinggaard har vi ogsaa en overpløjet Høj. Og endelig har vi de 2 Tinghøje Øst for Hedeværn, der ligger som mørke Spøgelser i Heden. Det har været betydelige Høje. I den nordre skal der være brændt Sten, der er ogsaa en stor Aabning ind i den fra Nord. I den anden er der taget Grus, saa Højen snart er forsvunden, hvad dog ikke ses saa meget i Frastand; da Randen staar. Hvorfor kaldes de nu Tinghøjene? Jeg har set den Forklaring givet, at det var, fordi Vejen herfra gik til Tinget i Gjellerup eller Snejbjerg, men saa kunde andre Høje ved Tingvejen akkurat ligesaa godt kaldes Tinghøje. Det maa være mest naturligt at tro, at paa disse Høje har der virkelig været holdt Ting i gamle Dage, man ved jo, at man havde saadanne Tinghøje flere Steder, og at de gamle Veje her mødtes, tyder jo ogsaa derpaa. 1638 kaldes de ogsaa Tinghøje.

I Nærheden har vi „Røverstuerne“, lange Fordybninger i Jorden, maaske gamle Skanser, eller kan det tænkes, at Folk, der her stævnedes til Ting, har brugt dem som Opholdssteder, det er vel ikke usandsynligt. Lidt Vest for Tinghøjene, ved Vejen ad Hedeværn, har maaske ligget et Par Gravhøje.

I Sognet kan altsaa paavises 90 Oldtidshøje, hvoraf de allerfleste er ret velbevarede. Man kan derfor ikke tvivle om, at der engang har været over 100.

HEDERNE.

Sinding har aldrig været et ægte Hedesogn, det meste af Sognet ligger som sagt paa Bakkeøer, som gerne er ret god Jord, og hvor der jo nok engang har været Skov.

Sognet har dog endnu henved 1000 Tdr. Ld. Hede; som særlig ligger paa Fladerne i Nordøst.

SKOVENE.

Gammel Skov findes ikke i Sinding. 1603, da Ørregaard afstaar Jord i Sinding til Sindinggaard, nævnes der, at der er Skov. Og Sindinggaard ses at have gl. Skovskyld paa 1 Td. 5 Skpr. Hvor Skoven har ligget vides ikke, med mindre man vil fæste Lid til et gammelt Sagn eller en Fortælling, der siger, at man kunde vandre i Skov fra Sindinggaard til Ørregaard.

I Moser og Enge opgraves store Trærødder og Stammer, som vidner om, at her har været Skov engang. Oppe i Mosen paa Stensbjerg Mark findes vældige Egerødder. Enkelte Stednavne vidner om Skov: Lonnebjerg, Elkær, Sønderlund og Birktoft. Endvidere har vi Jeggersbjerg (Egebjerg) og Eggersgaard (Egegaard).

PLANTAGER.

Den ældste Plantage i Sognet er Fjelstrups ca. 100-aarige Plantage paa godt 5 Tdr. Land Naaletræer paa Heden Nord for Gaarden. Derefter kan nævnes Plantagen Øst for Sindinggaard paa ca. 2 Tdr. Ld., som bestaar af Løvtræer, hvoraf mange er store, især ned imod Bækken. Syd for Sindinggaard er ogsaa en stor Plantage, særlig af Naaletræer, fra Fjelstrups Tid.

Niels Chr. Nielsen i Sinding Mølle lod plante et stort Stykke fra Møllen indtil Sindinggaards Skel. Da han kulgravede til Plantning, sagde Folk, at han nok vilde have Undergrunden at se, den var yderst mager, men Træerne groede godt, og her staar nu store Gran.

Der er ret store Plantager ved Søvndal, Haursnap, Stensbjerg, Karlsmose, Aavad, Asbjerg m. fl. Steder. Den største Plantage er dog paa og ved Raggesbjerg, den er paa ca. 40 Tdr. Land.

SINDING FOR 300 AAR SIDEN.

„Synding sogn. Kircken ligger en halff fierding vegs norden for Nøuling kircke oc ligesaa langt synden for Ørred kircke. Sognen strecker sig fra kircken øster paa med Sundz sogn en fierding vegs, synden oc østen med Tiørring sogn lige saa langt, nør oc vester med Vilbjerg oc sidelengs med Ørredt sogn ligesaa langt. I Synding er effter skreffne gaarde, halffue gaarde, boele oc huse beliggendis: Syndinggaard, som velb. fru Birgitte Bille

holder hus, møllen for Sindinggaard, Askbjerg, Lild Askbjerg, Quindvod, Hiegaard, en klyng huse kaldit Nyby, Rimme, Vad, Skræ, Pungvig, Elkier, Lunibierg, Kragsnap, Søndal, Aavad, Synderlund, Karlsmoes, Viskier, Eggersgaard, tuende huse vid Raggesbjerg, oc Haursnap, cro-nens anex kirckegaard. I en bred steen, som ligger paa Synding altar, er en firkant hull, i huilcken der ligger en liden firkant steen, under huilcken sal. welb. Jens Mogens-
sen fandt en pergementz breff, huer den bleff, vid jeg icke. I Askbjerg marck ligger tuende bierge, blant hvilke den ene kaldes Messingbjerg; paa samme bierge ligger 14 høje. Norden Lild Askbjerg en høy, kaldis Baunhøy. Norden oc østen Nyby en, kaldis Rosmoeshøy, oc en stor steen der hos, kaldis Rosmoessteen. Imellem Søndall og Haursnap ligger en stor bierg, aff huilcken er tuende vandspring, en østen oc en anden norden. Imellem Aavad oc Synderlund ligger en stor bierg, kaldis Raggesbjerg. Imellem Rimme, Kragsnap oc Lunibierg trej temmelig bierge oc 5 høye. Østen Quindvod en bierg, kaldis Quindvodbjerg, oc en anden, kaldis Geilbjerg. Østen Hiegaard tuende høie, kaldis Tinghøye. Norden oc østen om Synding sogn løbber en aa, kaldis her Neder Strifell*), men op bedre imellem Tiørring oc Sundz har den en anden naffn; den løbber i den anden aa, som kommer aff synden østen oc løbber imellem Synding oc Neu-
ling vid de tuende smaa huse, som kaldis Pungvig oc Elkier“.

(Indberetning af Pastor Peder Grøn til Dr. O. Worm 1638. Danske Samlinger, Anden Række, Fjerde Bind S. 56).

Vejlængden mellem Kirkerne er angivet for kort. Askbjerg er sikkert ikke den rigtige Benævnelse, man har da som nu sagt Aasbjerg, det gør ogsaa de gamle Kirkebøger. Lild Askbjerg er sikkert Lillebjerg, Bavnhøjen siges jo at ligge Nord for L. Askbjerg. Messingbjerg er vist det Bjerg, hvorpaa Firhøjene ligger. Gejlbjerg er nok æ Bjerre. Hedegaard er Hedeværn. Bakgaarden har da ikke været til som Gaard, den skal oprindeligt være kommet fra Nyby. Stensbjerg maa være glemt, thi det er en ældgammel Gaard.

*) Strifell maa være Stridfeld, idet Fel betyder Vadested, altsaa Vadestedet, hvor Vandet løber stridt. Det passer paa Vadestedet ved Ansbjerg.

BØNDERGAARDE M. M.

SINDING BRO.

Tusind Aars Skille. Saa slog de Bro.
Saa drog de over i Vogne og Sko,
Tiggere, Trækkere, Kræmmere, Friere,
alle de tusinde Somres Forbiere,
stejlende Plage som skejtende Ko,
alt drog nu over den dumrende Bro.
(Aakjær).

Kære Læser, lad os mødes her paa Sinding Bro omtrent midt i Sognet en Sommermorgen. Du vil give mig Ret, Naturen er her frisk og tiltalende, især Engdragene op mod Møllen bliver du ikke færdig med at se paa med en Gang.

Og har du Sans og Øre for Naturens Sprog, saa kan man høre Vejen bebrejde Aaen, at den ikke er ligesaa fornuftig som den, som tager en lige Linie og er fri for de meningsløse Sving, som Aaen gør, da de dog begge skal til Holstebro. Men Aaen vrisser og siger, det er utaaleligt med den Snusfornuft, som Vejen aldrig kan komme fra. Havde jeg fulgt den lige Vej, havde jeg ikke været til den halve Nytte og Glæde for mig selv og Menneskene, som jeg nu har været. Nytte! siger Vejen. Hvem af os tror du, der gør mest Nytte her paa Egnen, jeg med min sikre Grund, hvor Folk kan færdes med store Læs, og du med dine poetiske Sving omad de lave Dale? Jeg vil ikke tale et Ord med dig mere, siger Aaen, vi forstaar slet ikke hinanden, Farvel. Og nu gaar hver sin egen Vej og mødes ikke før i Holstebro, men der fører de ingen Samtale, deres Syn paa Livet er og bliver forskelligt, og al Tid mødes de lige paa Tværs af hinanden.

Og har du et opladt Sind for Egnens Historie lader vi nogle Begivenheder passere vort indre Øje.

For — skal vi sige — 300 Aar siden besluttede man sig endelig til at ordne de fortvivlede Mølleforhold, man grov den lange og meget brede Møllegrøft her Syd for. Det passede ikke altid Egnens Bønder, som her blev buddet til Arbejde, og tidt har de skældt ud over Herremanden for al den Besvær, han satte dem i. Men Møllegrøften blev kastet og den ny Mølle bygget, og herligt var det nu at kunne faa malet der til enhver Tid. Før maatte man tidt køre hjem med uforrettet Sag, der var „Bagvande“.

Og samtidig blev der vel bygget Bro her, simpel var den første og uden Værn, men Bro var det, man kunde køre over den til enhver Tid, det var ikke saadan før, da man skulde igennem Vadestedet, hvis man i det hele taget kunde for Højvande.

Den 17. Februar 1707 om Morgenens høres rappe Hovslag over Sinding Bro, det er Palle Dyres Tjener, Villads, der snart paa Sindinggaard melder, at hans Herre i Nat ynkeligen er ihjelstukken paa Holstebro Hvide Torv. Inden Aften har der lydt sagte Hovslag over Broen, det er Palle Dyres Lig, der føres hjem.

40 Aar efter, det er den 26. Juni 1747, foregaar her noget meget sørgeligt. Major Rosenørn fra Mejlgaard, der er gift med Palle Dyres ældste Datter Sofie Amalie er paa Jagt og vil vende sin Hest paa Broen, men Hesten springer med ham ud i Dybet, og Rosenørn drukner og bisættes i Kirken. I lange Tider derefter sidder hans Hustru og tænker paa alt det sørgelige derhjemme paa Sindinggaard, først med Faderen, saa med Manden. Og hun mindes, hvor tidt hun har funden Trøst derhjemme i den lille Hedekirke. Og nu fatter hun den kønne Beslutning af sine Brudeklæder at sy en smuk Messehagel og et Alterklæde til hendes Barndoms- og Ungdomskirke i Sinding. At hun selv har været herude og givet de 2 Ting deres Plads i Kirken, er der vel ingen Tvivl om.

De ydre Rammer kan være meget forskellige for Mennesker, de indre Kaar er omtrent ens for Adelsfolk og Bønder. Til de sidste vender vi os nu 40 Aar efter den sørgelige Begivenhed ved Sinding Bro. Det er altsaa lige før Stavnbaandets Løsning. Her rundt omkring bor den usselige Bonde i de lave Hytter og forblæste Gaarde, Speitzer paa Sindinggaard ejer det hele.

Det er lidt hen i Juli Maaned, Sletten er nylig begyndt paa Sindinggaards Enge. Tidlig om Morgenens ser vi

Hovfolkene komme gaaende eller kørende Vest fra over Broen for at tage fat paa de brede Enge. Tjenestefolkene ser aldeles ikke bedrøvede ud over at skulle paa Hovarbejde, det er ofte mere fornøjeligt end at være derhjemme.

Men hvad er det? Der kommer jo Ridefogden i strakt Karriere paa sin Hest ned mod Broen. Nu, det er dem fra den Gaard, som altid plejer at komme for sent, og som nu maa have en Overhaling og nogle Rap af Ridepysken.

Men nu løses Stavnbaandet og andre udmærkede Love gives, uden at Bonden egentlig forstaar, hvad det betyder for ham. Men snart fatter han det, hvilket ses af, at faa Aar efter er de fleste Bønder i Sognet Selvejere.

Vi gaar 50 Aar frem i Tiden. Det er 1. December 1841. Da kommer de Bønder Øst for Aaen, der ikke har alt for lidt Hartkorn, og gaar over Broen, de skal op til den ny Søvndal Skole og stemme paa Sogneforstandere. De Bønder bliver da ogsaa fordringsfulde, der er snart ikke meget ved at være Herremand, har maaske Fjelstrup tænkt. --

Vi gaar til vor Tid, det er en Dag, der er noget paa Færde i Herning. Og nu kommer over den ny Bro med tunge Klap flotte Køretøjer med svære Heste for, de ligner kun lidt de smaa høfodrede Heste under Hoveritiden. Køretøjerne, der er flottere end før Herremandens paa Sindinggaard ejes nu af Bønderne, hvis Oldefædre for-dum gjorde Hoveri her paa Sindinggaards Hovmarker. Nutidens Bonde ser næsten ligesaa selvbevidst ud, som Herremanden i gamle Dage gjorde, og hans Indtægter er da ogsaa ofte højere end Herremandens paa den Tid var af hele Sinding Sogn.

Jo, der er sket Forandring, og vi haaber, at Bonden ofte her mindes Forfædrenes trange Dage og i sit Hjerte siger Tak for Forandringen.

Nu lad os forlade Broen for at lære mere af Sognet at kende. Vi tager nu først det af Sognet, der ligger Vest for Aaen. Vi begynder med Søvndal, men for at komme der, maa vi igennem

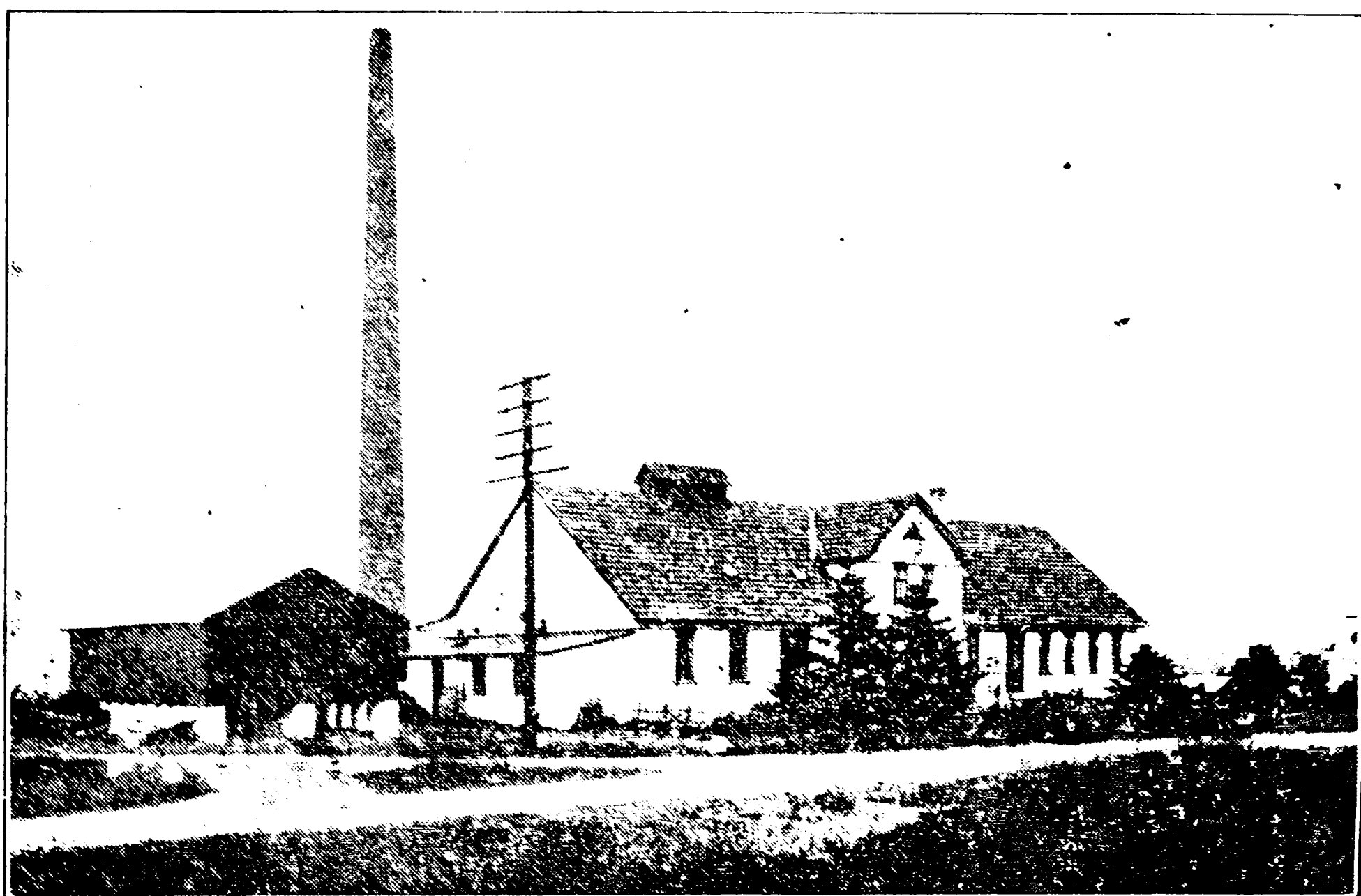
DEN NY BY

ved Landevejen paa Søvndal Mark. Denne By i et gammelt Flyvesandsparti har Fremtiden for sig. Her er Mejeri, bygget 1908, som nu aarlig behandler 3 Mill. Pd. Mælk. Kobberø har hele Tiden været Bestyrer. 2 Købmandsfor-

retninger, Købmd. Pilgaard har stor Omsætning. Smedie, Brevsamlingssted og Telefoncentral m. m. Her ligger ogsaa Missionshuset Hermon. — Fattighuset og Hendrik Vejmands Hus var de første Huse her, nu skammer de sig ligesom ved at være i saa fint Selskab. Før har man ligesom ikke tænkt paa, at her ved Korsvejen var et Sted med Fremtiden for sig, nu ser enhver det.

SØVNDAL.

Vi begiver os nu til den gamle Gaard i Søvndal, som ligger ganske lidt Sydøst for Gilhøj, hvorfra det ene Væld

Sinding Mejeri.

strømmer ud paa Østsiden. Vandet kunde udmærket lægges ind i Gaarden, saa man ingen Brønd behøvede, men dette er endnu ikke bleven gjort. Inde i Gaarden stod Bindestenen med en Jernring i, hvorved man kunde binde sin Hest eller andet. Det gamle Stuehus i Syd staar, Udhusene er ny. Søvndal har haft megen Mark, da alt var samlet til Gaarden, men næsten alle Jorder er skarpe, megen Jord er skilt fra Gaarden. Syd og Øst for Gaarden er en stor Granplantage plantet af Niels Søvndal.

Da Dalgas var ude at se paa den begyndte Plantage, klagede Niels Søvndal over, at han havde faaet begyndt fra den fejle Side. Gør intet, sagde Dalgas, hvordan der er begyndt, bare man bliver ved at plante.

I Søvndal boede Peder Søvndal, en Søn af gamle Niels Stensberg. Han var meget stærk, men hans Bedstefader var ogsaa den stærke Peder Lauridsen i Overbjerg, som vi siden hører om. P. Søvndal kunde nok paa en Gang bære 3 Tønder Rug, en Tønde under hver Arm og en i Tænderne. Lærer Fallesen var ræd for ham; engang gav P. Søvndal Fallesen en god Dragt Prygl ved et Gilde hos Mads Dyr læge, det morede Dyr lægen sig meget over. Ved et Vækild var Fallesen meget kaad og vilde kaste Gløder paa Kvinderne. P. S. saa sig gal derpaa og sagde til Fallesen, at det var bedre, han tog fat paa Ligemænd, de andre kunde han sagtens over. Det endte med Slagsmaal, og P. Søvndal smed Degnen, saa hans Tøj revnede flere Steder. Saa vilde Fallesen hjem.

P. Søvndal saa ikke særlig svær ud, men hans to kraftige Sønner fortæller, at disse kunde han tage hver i en Arm paa en Gang og sætte dem langt fra sig. Peder Nielsen Søvndal døde 1895, 78 Aar gl.

Sønnen Niels fik Gaarden efter Faderen. Han har flere Aar været Sogneraadsmedlem. Han havde ogsaa gode Kræfter, og Mads Dyr læge holdt meget af at have ham til at hjælpe, naar gale Heste og andet trængte til deres Overmand.

Niels Søvndal har fortalt mig mange Ting fra Sognet.

Niels Søvndal har en Broder Lars Søvndal Petersen, som i mange Aar var Købmand i Holbæk. Nu lever han som Rentier i København. Lars Søvndal fortæller, at han var Medlem af den første Skytteforening, som Holmgaard dannede for Ørre og Sinding. En Dag, de var paa Marchtur med blankpudsede Geværer, tog de Opstilling ud for gamle Trine Jordemoders Hus og gjorde Honnør for hende. Det var jo hendes Dreng alle sammen. Trine opvartede derpaa med Kager og Drikkelse.

Lars Søvndal Pedersen var jo som ung med til Bindestuerne i Søvndal, Stensbjerg, Karlsmose osv. Først strikkes der paa Kraft for at faa det foresatte Arbejde fra Haanden, mens der fortæltes Historier eller blev sunget Viser. Men bedst var det, naar man kunde faa fat paa Niels Knudsen med sin Violin, saa gik Dansen lystig paa Lergulvet.

MADS DYRLÆGE.

En af de mest kendte Mænd her i Egnen var Dyr-læge Mads Larsen, altid kaldet „Mastyleger“ eller blot Ma's, som boede i Sinding $\frac{3}{4}$ Aarhundrede. 1821 begyndte han som Dyr-læge i Omme, hvor han var i 3 Aar. Han blev saa — siger hans Søn — vel af Rente-kamret, som den Gang ejede Gaarden, ved Fjelstrup tilbuddt hele Søvndal Gaard kvit og frit og fri for 6 Aars Skatter, naar han vilde begynde som Dyr-læge der. Det vides ikke, hvorfor han ikke tog imod det gode Tilbud, da han dog kort efter købte Jord fra Søvndal. Tiderne var jo usle, og det har maaske været Grunden. Ved 1825 byggede han efter Tiden en smuk Gaard paa Søvndal Mark og plantede en pæn Have med mange Frugttræer, en sjælden Ting den Gang. Hele Jordlodden gav han kun 25 Rdl. for. Hvorfor han valgte Sinding er ikke godt at vide, man kunde synes, der var andre bedre beliggende Steder i Herredet for en Dyr-læge.

Han var i mange Aar den eneste eksaminerede Dyr-læge i Hammerum Herred og kom meget vidt omkring; ethvert Barn kendte Mads Dyr-læge. Hans Distrikt var umaadelig stort, ofte løb Sønnen Lars henved 10 Mil for at bringe Bud til rette Vedkommende, den anden Side Silkeborg f. Eks., at der skulde læses op ved Kirkestævne, at den og den Dag skar Mads Plage eller udbødte Søer. En Dag skulde Lars, der da var 10 Aar (ca. 1847), gaa til Løvel, den anden Side Viborg, med Besked, hen den ene Dag og hjem den anden. Da han gik henad, satte han sine Træsko ved en Tørveskrue tæt ved Simmelkær, der kunde han jo tage dem Dagen efter, men da han kom tilbage, var Træskoene væk, og derfor fik Lars Klø af Faderen, efter den Tur paa henad en Snes Mil.

Mads Dyr-læge var fra Ungdommen af en stærk og modig Mand. Da han læste i København, sloges han engang med 9 Matroser samtidig, han havde Sporer paa, og somme af Matroserne maatte krybe fra ham, saa medtagne var de. Selv den bekendte Slagsbroder, Jens Holm fra Herning, som saa derpaa, kunde ikke noksom berømme Mads (de var begge fra Herning Sogn).

En Gang var der stort Opløb paa Gelleruplund Marked, en stor Skare havde omringet en af de forhadte Toldforvaltere. Der blev raabt: Smid ham! Men ingen turde alligevel gøre det. Saa kom Mads Larsen, og da han

saa, hvad der skulde gøres, sagde han: „Da skal A snaar smid' den Kaal!“. Løb hastig ind i Kredsen og straks laa Toldforvalteren paa Jorden, hvorefter Stokkeslagene m. m. regnede ned over den arme Mand. Men Mads var væk. Var det blevet oplyst, at det var ham, der smed Forvalteren, havde Mads sikkert kommet i Tugthuset, thi der holdtes mange Retsmøder om Sagen. Men den Gang var Mads Larsen ikke meget kendt, han var 26 Aar, og hans „Bedrift“ skete meget hastigt. Men den væsentligste Grund var sikkert den, at Folk holdt ubrødelig sammen mod disse Toldkontrollører, som gjorde Indgreb i deres Friheder.

Gamle Jens Majlund har jeg hørt flere Gange fortælle denne Historie, han var nemlig som Dreng tilstede og saa, at Mads smed Kontrolløren. Det er jo nok den Begivenhed fra 1825, som Justitsraad Krarup fortæller om S. 55 i „Gamle Minder fra Hammerum Herred“.

Efter nogle Aars Forløb sad Mads Dyr læge som en lille Konge paa sin Gaard paa Søvndal Mark, der var ikke andre virkelige Dyr læger i mange Miles Omkreds, der var jo nok Hjemmedyr læger som Niels Knudsen i Sinding og andre i Sognene, men hvad regnede Mads dem, de havde jo intet lært.

Den Gang var der jo intet ordnet Postvæsen, og naar der skulde Bud til Mads Dyr læge, maatte en Karl eller Dreng afsted, men Mads var jo ikke saadan at træffe; der kunde da, naar han kom hjem, godt sidde en halv Snes Stykker inde i Stuen, men den Gang forrettede man ikke sit Ærinde saa hurtigt. Mads kunde godt gaa en Runde derinde, uden at nogen mælede et Ord, endda det kunde haste med at faa ham. Mads gik da ind i Sengekamret, men noget efter kom der Bud ind til ham, at der nok var nogen, der vilde snakke med ham. Det kunde han ikke vide, han havde lige været derinde; men naar han saa kom, fik Gæsterne endelig Munden paa Gled.

En af Grundene til, at man ikke tog hastig til Orde var, at Mads kunde være slem til at gøre Nar ad Folk, og var han i daarligt Lune, kunde ingen sige noget rigtigt for ham, han vendte Ordene om.

Men naar han kom om i Hjemmene og var i godt Lune, fortalte han Historier, og han fortalte godt, og han havde jo set og hørt meget.

Da han blev gammel, gik de samme Historier igen, og det var der jo mindre ved.

Naar der kom en og sagde til ham: Kan du ikke komme og se til en Ko, kunde han godt svare: Nej, A er et' nysgjerre. Men naar der saa blev sagt: Men A skul' sej, te du skul' kom', saa sagde Mads: Ja det er en anden Sag, saa kommer A.

En karakteristisk Historie for Mads er denne: Jesper i Sunds Mølle gav sig ud for Dyr læge. Engang var han hentet til en Ko, som ikke kunde faa Kalv, Jesper skar saa Hovedet af Kalven. Imidlertid maatte man hente Made Dyr læge. Da han kom, sagde han: I skulde have skaaret Hovedet af Jesper, saa kunde jeg have reddet baade Ko og Kalv. Hjemmedyrlæger holdt han ikke af.

At Mads Dyr læge var i Fare paa sine mange og lange Rejser ad simple Veje og gennem de gamle Vadesteder er en Selvfølge. Som gammel Mand væltede han engang og fandtes liggende under Vognfaddingen uden dog at have taget videre Skade. Han besøgte jo de gamle Kroer, og herfra fortælles mange Historier om hans Slagfærdighed i Munden, somme Tider ogsaa med Lemmerne. Han red næsten altid omkring, og han havde gerne en Hest saa gal, at hverken han selv eller andre kunde komme til den; naar han skulde op derhjemme, trak han den hen til Diget tæt ved Stuehuset.

Naar man saa Mads Dyr læge med sin skarpe Profil komme ridende i Landskabet, og det saas jo tit, da syntes man, at han og Hesten hørte saa inderlig sammen, som var de udhugget af et Stykke, saa de ikke kunde skilles ad. Dette skete dog i alt Fald en Gang, da han red ved Ørregaard. Hesten kom til at stumle, og Mads gled ned over Hestens Hals. Kort efter døde han (21. Januar 1892, 93 Aar).

Niels Søvn dal sagde om ham, at han var en meget flink Nabo.

I Herning Museum findes nogle haandskrevne Blade af Mads Dyr læge: „Om Hesten“.

Endnu fortælles der en Mængde Historier om den gamle Dyr læge, her skal slutes med denne:

En Gang blev Herredsfogdens Hund paa Nørholm syg, og der kom Bud efter Dyr læge Brockdorff i Herning, som kurerede paa Hunden. Men nu var der nogle, der bildte Herredsfogden ind, at det var meget bedre at hente Mads Dyr læge. Hunden laa i Sovekamret i Puder. Mads sagde: „De æ skidt, en Hund skal have det køligt“. Den skulde ligge i Salen. Der kom saa Bud til Apoteket, og saa snart Brockdorff saa det, skulde han om og se, hvilken Medicin Mads havde ordineret — det var kun Bom-

olie. Hunden døde forøvrigt Dagen efter, men Mads var 14 Kr. rigere — ellers tog han 1 Specie for en Tur til Herning.

Mads Dyrlæges før omtalte Søn, Lars Madsen, gik i en Menneskealder Post, først for hele Sinding Sogn, siden for vestre Distrikt. Han var meget afholdt for sin Dygtighed og sit gode Humør som Post. Da han fornylig gik af, gjordes der af Beboerne Gilde for ham, og der blev overrakt ham Gaver. Lars Madsen bor i Ørre. Han er 82 Aar, men en Gangtur hen og hjem til Herning samme Dag regner han for intet.

SØVNDAL SKOLE.

1832 blev Søvndal Skole bygget og brugtes som Skole i 60 Aar, nemlig til der byggedes nye Skoler 1892. Skolehuset brændte 1915, og der er opført et nyt Stuehus, derimod staar endnu Skolens gamle Udhus. Skolen ligger højt med god Udsigt, den var Sognets Hovedskole i de 60 Aar og havde en meget rummelig Skolestue i østre Ende.

Paa Søvndal Mark boede i mange Aar Missionær Andersen, nu i Trustrup.

Paa Søvndal Mark ude i Sydvest boede Lars Hansen, gerne kaldet Lars Limkaster, død 1898. Det var den skrappeste Mergelkaster, jeg ved af at sige, en Dag opkrite han hjemme i Understrup fra en Limgrav 120 Alen Mergel, det var saavidt jeg husker 500 Børfulde. Kristen Andersen paa Foldager Mark fyldte Mergelen paa Børene.

HAUSNAB.

Ja saadan hedder Gaarden i Folkemunde, og saadan har den heddet i Hundreder af Aar. Vil man drive det interessante Studium af Stednavne, maa man nøje lægge Mærke til den stedlige Udtale. De skriftlige Benævnelser skal man ikke fæste for megen Lid til, da de gerne vil pynte paa Tingene. Gaarden skrives for Haursnap, rimeligvis fordi man har ment, at her avledes godt Havre. Navnets Oprindelse er her let at tyde, da det er sammensat af Hau eller Haug, det er Høj og Nab: et frempringende Punkt. Begge Dele har vi lige Øst for Gaarden, nemlig den betydelige Bakke Gilhøj*), op af hvilken der rager et Nab eller Spids som et lille Forbjerg. Præ-

*) Gil kan betyde en Kløft, og Øst for Gilhøj har vi en dyb Kløft, saa her har vi vel Navnet.

sterne Hüberz og Baggesen skriver da ogsaa en enkelt Gang Haugsnap.

Da Wium fik Gaarden, maatte den have et finere Navn, det blev Sofiedal, efter. hans Hustru, som aldrig har boet der og meget sjælden været der. I Dokumenter hedder den altsaa nu Sofiedal, men Folk bruger det udmærkede ældgamle Navn Hausnap. Af Papirerne burde Sofiedal slettes.

Paa Nordsiden af Gilhøj, forresten højt oppe, findes endnu det i 1638 nævnte Vandspring, men for mange Aar siden er dette udmærkede Vand gennem Rør ledet ind i Gaarden, hvor det efter at have vandet Folk og Fæ danner Vandspring i Haven.

Tidligere laa Gaarden lidt Nordøst for, hvor den nu ligger, altsaa Nord for Landevejen; det var en Dobbeltgaard, hvor der boede to Familier. Det var Wium, der flyttede den til sin nuværende Plads Syd for Landevejen.

Gaarden har en smuk Beliggenhed i Læ af en Bakke i Vest og en stor og smuk Have. Tidligere var en Del af Haven et indhegnet Lukke, og man sagde, at naar man kom til et vist Klokkeslet om Aftenen, saa var Hestene ikke til at holde tøjret der.

Gaarden har et Tilliggende af omtrent 200 Tdr. Land, hvoraf 11 Tdr. Plantage, og en Besætning af ca. 50 Kreaturer og 15 Heste. Naar undtages Hestene, har Besætningen været saa stor i mange Aar.

Nord for Gaarden ligger en Gravhøj, der hedder Understruphøj, rimeligvis fordi Vejen fra Nabogaarden Understrup gaar her forbi. Den gamle Hovvej fra Understrup gik ogsaa forbi Højen, men drejede kort efter henad Mads Dyr læges Gaard ad Sindinggaard til.

Hausnap er en gammel Annekspræstegaard, først til Nøvling og Sinding, siden til Ørre-Sinding. Præsten havde Indtægten af Gaarden. 1638 kaldes den Kronens Annekskirkegaard,

I sin Præstehistorie siger Wiberg, at 1573 boede Præsten Clemens Federsen i Haursnap. Der er da ogsaa et Sagn, der lader en Præst bo der. I gamle Dage var der en Kirkesti fra Eggersgaard, der gik omad Hausnap. Saa en Søndag, da nogle fra Eggersgaard gaar til Kirke, træffer de ved Hausnap Præsten, som er meget optaget af andet Arbejde end Studering af Prædiken. Præsten maa vel have syntes, de saa noget søndagsklædte ud og spørger, hvor de skal hen. Jo, de skal da til Kirke. Det

kunde Præsten ikke forstaa, men gav sig saa til at regne ud, hvad han havde bestilt fra Mandag af, og kom nu ogsaa til det Resultat, at det i Dag maatte være Søndag. Det var saa ikke for tidligt at faa Præstekjolen paa.

At Præsterne senere har holdt Øje med Bøndernes Drift af Gaarden; vidner denne Historie af Niels Søvnal om: Ved Aftenstid kommer Pastor Baggesen ridende til Hausnab og ser da, at Thomas Hausnab allerede er kommen hjem af Marken. Baggesen siger, om det er en Tid at tage af Marken. Ja, han var da lige kommen, svarede Bonden, Men nu langer Baggesen ham et Par gode Rap af Ridepysken. Da den anden Bonde i Gaarden, Jens Christian, hører det, siger han: Det skulde pennede lige have været mig! Men ham sagde Præsten aldrig noget til.

Af de gamle Kirkebøger skal her noteres følgende:

1726 den 14. Januar er død Annexbonden Niels Hauesnap.

„1736 $17/6$ brændte Annexpræstegaarden til Nøvling og Sinding, Hauersnap kaldet, hvorved 18 Mennesker, deriblandt Degnen Knud Lang, blev husvilde. Han havde „af Mangel for Degnebolig“ lejet for sig og sin „fattige Hustru“ Værelse der“.

(Ribe Bispearkiv ad. Rg. No. 7, Cáp. 12. Pk. 1 p. A. i B.)

Den 4. Januar 1759 fødte Elisabeth Sørensdatter, Randers, da tjenende i Haursnap, et Drengbarn med Annexbonden Thomas Jensen.

1791 dør Karen Sørensdatter, Haursnap, 87 Aar.

1825 dør Jens Madsen Trevad, 74 Aar, Gaardmand i Haursnap.

1816 er død Anne Margrethe Jensdatter, Gaardkone i Annexgaarden Hauesnap, 58 Aar. Hübertz tilføjer: Hun var vel oplyst og gudrygtig. Hun døde af Brystsvaghed, hvorefter fulgte Stakaande i høj Grad.

1843 den 17. Oktbr. er død Peder Christensen, Fæstegaardmand i Haursnap, 46 Aar, druknede sig selv i Storaæn.

I „Ribe Amtstidende“ averteres 1846, at dette Aar den 3. April sættes Annexgaarden Haursnap til Auktion. Pastor Sølling i Ørre udviser Conditionerne og øvrige Oplysninger. Gaarden kan købes enten til Arvefæste eller Selveje. Af gammel Hartkorn har Gaarden 6 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. Efter ny Matr. 7 Tdr. 3 Fdk. $1\frac{3}{4}$ Alb.

Gaarden købtes paa Auktionen uden Besætning for 810 Rdl. af Niels Chr. Thøgersen, som boede der i flere Aar og flyttede til Sunds Præstegaard.

Thøgersen solgte Gaarden til Kammerraad Møller, som da boede paa Fjederholt. Han solgte den til Købmand Wium i Holstebro, der opbyggede den. Af Wiums Bygninger staar endnu kun Stuehuset. I nogle Aar havde han en Forpagter Hansen der. Derefter blev Stougaard Forvalter paa Gaarden, indtil han købte Ramskov i Vinding, som han efter nogle Aar solgte og købte da Hausnap først i Halvfjerserne. Det var i Wiums Tid at Hausnap blev drevet op, saa der gik Ry af den, men det var Forvalter Stougaard, der blev Drivfjeder; han havde som Forvalter paa andre Gaarde lært, hvorledes en Gaard skulde drives, og han var udmærket til at faa Folkene til at bestille noget. Naar han kom til Naboerne, fortalte han, hvor dygtige Folkene var og gav Eksempler derpaa, dette spurgte disse snart, og det gav dem endnu mere Lyst.

Før Stougaards Tid var Hausnap ikke regnet for noget videre. Jeg maa i den Forbindelse tit tænke paa Verset:

„Der var en Tid, da Bonden gik
og roded i sin Ager,
og al Tid han den Slutning fik,
den er for sur og mager“.

Det viste sig med Hausnap, som saa mange andre Ejendomme, at Jorden her aldeles ikke var for sur og mager, men at det var god og sund Jord, der her laa paa Bakkerne, og som kunde yde noget, naar den fik den rette Behandling og blev gødet godt, og det blev den nu, da Stougaard kom. Og Wium lagde gerne til, hvad der skulde til af Kraftfoder og Kunstgødning (Patentgødning), og det var mange Læs, der heraf kom fra Wiums Købmandsgaard til Hausnap. Det var udmærkede Afgrøder af Korn, Kløver og Græs, der stod paa Marken, og Jorden saa ud, som var det den allerbedste. Stougaard drev ogsaa Gaarden udmærket, efter at han havde købt den, og dog maatte han tilsidst lade Kreditforeningen tage den. Det var i en Tid, da ligesom alle Proprietærer ikke kunde bestaa.

Stougaard imponerede mig som Dreng meget, bl. a. ved en Dag at fortælle, at naar han og Karlen saaede Kunstgødning, saa syntes de ikke, det kunde betale sig

at skille en Sæk ad, men de tog altid hver en Sæk — 200 Pd. — paa Nakken og saaede, til Sækken var tom. Siden lærte jeg, at alt ikke skulde tages saa bogstaveligt.

Stougaard var Præstesøn, og naar han talte om Faderen, sagde han al Tid: „Min salig Far“, hvad jeg ikke havde hørt før.

Jens Clausager købte Hausnap af Kreditforeningen 1897 for 32,000 Kr. 1915 solgte han Gaarden til Albert Hauge, hvis Bedstefader, Frits Sander, i mange Aar tjente paa Gaarden, og var en meget dygtig Karl og nogle Aar Bestyrer. Købesummen var nu 80,000 Kr.

Paa Haursnap Mark ligger 2 Udflyttersteder; i det ene, som nu er en lille Gaard, bor Peder Brunbjerg, som spiller en stor Rolle indenfor Husmændene. Først blev han Formand for Sinding Husmandsforening, siden tillige Formand for Vildbjerg og Omegns Husmandskredsforening og er tillige Kasserer. 1914 blev han Formand for Hammerum Herreds Husmandsforening osv.

Han er ogsaa Medlem af Sinding Sogneraad.

Peder Brunbjerg.

EGGERSGAARD.

Gaarden ligger i det nordvestre Hjørne af Sognet paa den Hale, der gaar ned mod Løvenaa. Gaarden har vel nok Navn af, at her har været Egeskov. Og da man langt tilbage i Tiden sjælden brugte Gaard i Endelsen af en Gaards Navn, saa er det vist meget rimeligt, at Gaarden har heddet Egeskov. Af den stedlige Udtale kan man forresten ikke høre, om man siger Eggeskov eller Eggesgor. At der her omkring har været Egeskov, bærer Stednavne og Egerødder tydelig nok Vidnesbyrd om. Lidt Vest for Eggersgaard, men uden for Sogneskellet, fandt man i Engen for nogle Aar siden en Egebaad, som nu er i Herning Museum.

Eggersgaard har altid hørt til de mindre Gaarde i Sognet, det kan man se i de gamle Hartkornslister. 1702 har den godt 2 Tdr. Hartkorn. Manden hedder Christen Jensen. Men skønt der er skilt en Del Jord fra Gaarden, har den dog endnu en 60 Tdr. Land.

1874 døde Lars Jeppesen i Eggersgaard, 85 Aar, han havde i mange Aar ejet Gaarden. Saa kom Kristian Uhre, han og Hustru hørte til de vakte og holdt Forsamlinger, hvor bl. a. Pastor Krag fra Vildbjerg talte, til ham gik de altid i Kirke. Derefter havde N. Chr. Kjær Gaarden. Nuværende Ejær er Peter Toustrup. Før var Eggersgaard ikke meget regnet, men Toustrup har opbygget og op-drevet Gaarden, saa den nu har en betydelig Værdi. Gaarden er sikkert kommen fra Visgaard.

Ved Landevejen paa Eggersgaard Mark bor nogle Udflyttere, her bor saaledes Smed P. Chr. Poulsen, som baade er en dygtig Smed og en dygtig Havemand.

VISGAARD.

I Danske Atlas og i gamle Kirkebøger kaldes Gaarden Viskered (Viskæret). Vese eller Vise er Morads eller Eng, og det har vi lige Vest for Gaarden. Saa det oprindelige Navn er nok Veskær (Veskier). Ved Aar 1800 synes Visgaard at blive almindelig.

Fra Visgaard er der de sidste Aaringer solgt en 150 Tdr. Land. Der er ca. 100 tilbage, hvorpaa holdes 40 Kreaturer og 7 Heste. Gaarden brændte for en Snes Aar siden, der bagtes den Dag, og Quistgaards Drenge fik ogsaa Lyst til at tænde Ild op i Tørvehuset, men det „tog selv“.

Et Sagn siger, at der i Krigens Tid paa Visgaard Mark er nedgravet Sølvtoj og andre Værdigenstande. For at finde det igen blev det lagt i Retning af en Skorsten i Romvig.

Her under Visgaard skal nævnes Thyregods romantiske Fortælling „Eulalia“, der handler om et Barn (Eulalia), der en Nat blev bragt fra Sindinggaard og lagt tæt ved Visgaard for at blive optaget der, men i Stedet for blev det stjaalet af en Natmand.

Om der ligger et Sagn til Grund for denne Historie, ved jeg ikke, men Thyregod har sikkert kendt Naturforholdene her.

Hjemme i Understrup havde vi en Pige, som læste godt, jeg husker, at hun en Vinteraften læste denne Historie op, og vi var alle meget optaget af den, ikke mindst fordi der nævntes kendte Steder i Nærheden, og Pigen, der læste, fandt især i Slutningen af Fortællingen saa rørende, at hun græd over den, endda hun

undrede sig meget over, at Thyregod kunde skrive saadanne Historier, hun kendte ham fra den Tid, han var Lærer i Tværmose, og hun tjente i Sunds, og hun syntes, han var en sære jen. Fortællingen staar „Blandt Bønder“, anden Række, S. 164.

1820 døde der en 83-aarig Mand i Visgaard, der hed Christen Nielsen, altid kaldt Kræ Vesgaard. Efterkommeren efter ham fortæller, at en Dag kunde Kræ Vesgaard ikke faa Folkene afsted til Hovarbejde paa Sindinggaard, de sagde, de fik Hug. Manden sagde da, at hvis det skete i Dag, skulde de straks vende hjem, thi efter Kontrakten maatte Folkene ikke slaaes. Da de kom til Hovmarken, fik de af Ridepysken, og vendte derfor hjem. Det var nok allerede samme Dag, at man saa Speitzer komme ridende til Visgaard. Speitzer var bange for, at Dagens Begivenhed skulde skabe Uro blandt Hovbønderne. De to Mænd kom i Handel om Visgaard, og Chr. Nielsen købte den, og det skal være den første Selvejergaard i Sinding efter Stavnsbaandets Løsning.

Chr. Nielsens Søn, Jens Christensen, havde derefter Gaarden, men han druknede i Løvenaa den 27. Decbr. 1844, da han var nede at stange Aal. Stedet vises endnu. Han blev 52 Aar. Hans Enke Abelone levede mange Aar efter som Aftægtskone i Visgaard.

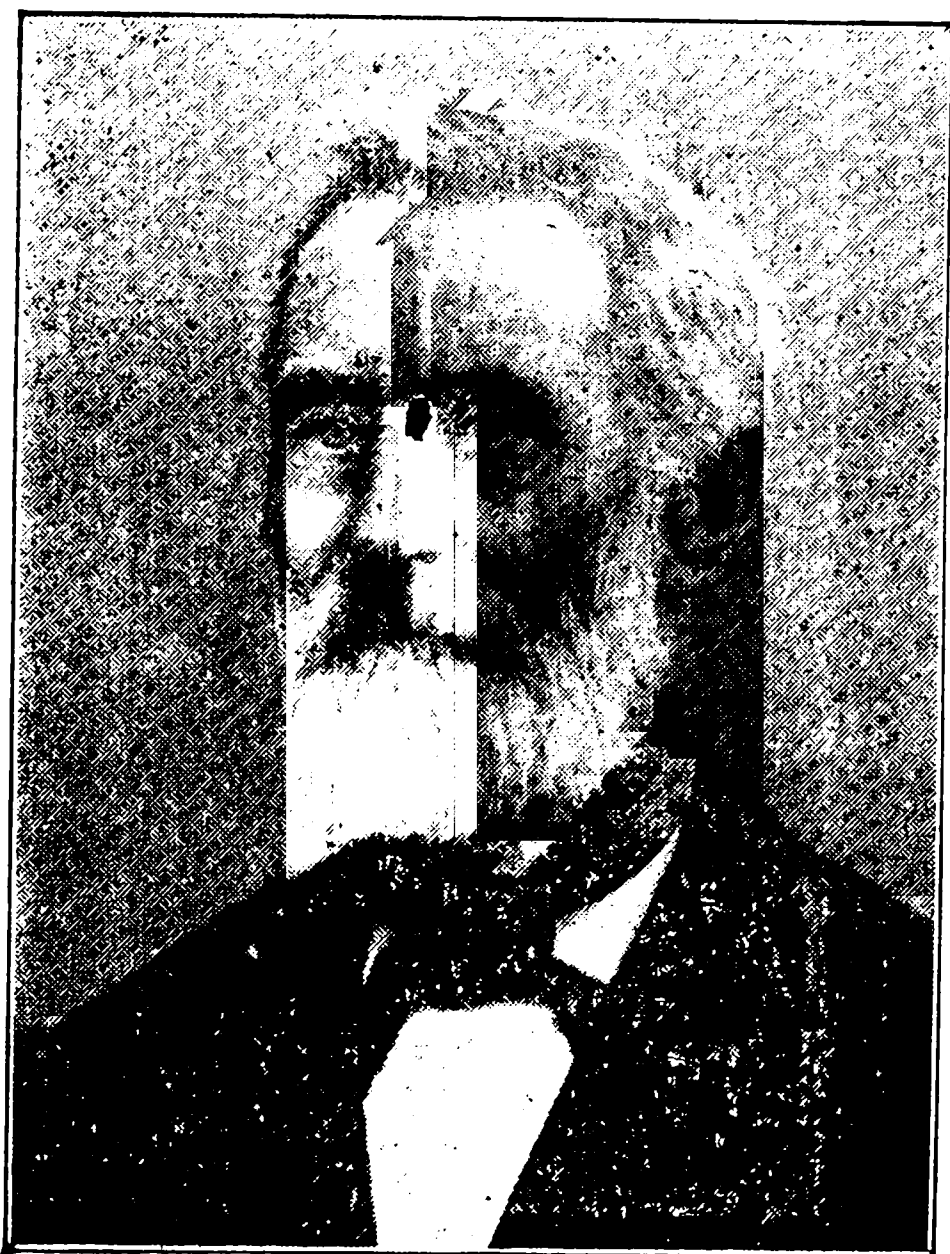
Den næste Ejer var Jørgen Chr. Meedom, som boede der i en lang Aarrække. Han var Seminarist, men maa have haft mest Lyst til Landbrug. Meedom var en udmærket Mand, men en stor Satiriker, derfor mente mange, at han vilde gøre Nar af dem. Han var en livlig og interesseret Mand, der holdt københavnske Blade, men han var Højremand, hvad der næsten var et Særsyn der paa Egnen, næsten alle var Venstremænd, Socialister var der ingen af den Gang. Meedom har plantet den store og smukke Have ved Visgaard, han interesserede sig meget for Træplantning og hjalp ogsaa andre dermed. Han holdt af at færdes i den frie Natur med sin Bøsse, og han var en god Skytte.

Meedom's Hustru døde allerede 1867, kun 48 Aar gammel, hun hed Regina Cathrine Rahbek og var i Slægt med den bekendte Knud Lyhne Rahbek.

Sønnerne, hvoraf der var fire, var rene Mekanikere, der hørte da ogsaa til Gaarden baade Smedie og Snedkerværksted. En af Sønnerne, Charles M., er Maskinfabri-

kant i Holstebro. Saa var der de saakaldte „Visgaard Jomfruer“ (fordi de ikke hørte til Bondestanden); af dem var der tre, de to blev gifte med J. P. Damgaard paa Lergrav, først Kirstine, som døde 1884, derefter Marie, som nu lever som Enke i „Fredshegn“ ved Aulum Station. Den tredje er gift i København.

Meedom levede sine sidste Aar paa Lergrav, og døde der i Maj 1906, 88 Aar gl. Han er begravet paa Sinding Kirkegaard, hvor der er en smuk Mindesten over ham, som er taget ved Limfjorden.

Chr. Meedom.

Den næste Ejer af Visgaard var H. Qvistgaard, der paa Marken byggede „Nordmark“ ved Landevejen, hvor han endnu bor.

Den nuværende Ejer af Visgaard er Anders Andersen. Paa Visgaard Mark er bygget flere smaa Ejendomme, nogle er Statshuse. I Sydøst op under Kroghøj er bygget et stort Teglværk, hvor der aarlig fabrikeres 1 Million Sten og en Del Drænrør. Ejeren er A. Poller.

Allerede Meedom brændte mange Sten, som var meget berømte.

1780 brændtes der ogsaa Sten i Visgaard, og et Hus under Gaarden kaldtes Teilhuset.

Omtrent hvor nu „Nordmark“ er bygget, laa før et lille Sted. Her boede saaledes Jens Mathiasen og døde her 1875, 70 Aar. Hans Hustru hed Tala og blev siden gift med Søren Starkrog i Sneftrup. Jens Mathiasen var en Tid Kirkesanger i Sinding. Han var en høj Mand med en høj Stemme. Niels Søvnal og Kræ Remme prøvede somme Tider paa at tage Tonen fra ham, men da laante Jens Mathiasen dem nogle slemme Øjne og gavede saa højt under Sangen, at man sagde, at man gennem hans Mund kunde se Præsten ved Alteret, Jens gik nemlig ikke op og ned ad Gulvet og sang som somme Degne, han stod stiv og støt oppe ved Degnestolen.

KARLSMOSE.

Karlmose er en gammel Gaard, den nævnes saaledes i Indberetningen 1638. Den har ikke været regnet med til de bedste, skønt der er megen god Jord til Gaarden, men der har været megen Hede og Mose. En Del af Jorderne er meget lerede, og man avlede ikke godt Rug, før man kom til at saa Provstirug, og da den blev saaet tidligt, viste det sig, at den groede udmærket her. Gaarden ejes af Chr. Brande Larsen.

1774 fæstede min Oldefader, Jens Christensen, der var Smed ligesom Formanden Karlmose af M. P. Lillelund. Han skulde betale Skatter og Landgilde og forresten gøre en Del Smedearbejde, særlig til „Vedsgaard“, men ogsaa lidt til Sindinggaard.

1795 købte han Karlmose af Speitzer for 190 Rigsdaler*), men samme Aar fik han Fædregaarden Understrup.

1813 bor der en Sognefoged Søren Brandt i Karlmose. 1883 døde Dynes Karlmose, han havde 3 Sønner, høje ranke Menesker, og det de kunde bestille! Kristen Karlmose kunde, da han var ung, paa Handelens Vegne om Formiddagen løbe gennem flere Sogne og om Eftermiddagen høste mere Korn, end en almindelig Karl kunde høste en hel Dag. Jens Kristian, der var Snedker, kunde præstere en umaadelig Masse Arbejde en Dag, skønt Daglønnen var lille.

Den ældste af de tre Sønner, Christian Dynesen, blev der bygget et Sted til paa Marken, der kaldes

LILLE KARLSMOSE.

Chr. Dynesen var Sognefoged og Lægdsmand i Sinding i 40 Aar fra sit 27. Aar og er Dannebrogsmænd. 1902 flyttede han til Grønnegade 30 i Herning, hvor han ejer eget Hus, han er 83 Aar og har aftjent sin 3-aarige Værnepligt i Rendsborg. Modtager aarlig 100 Kr. i Hædersgave og 100 Kr. fra Sognefogedforeningen.

Hans Hustru, Severine Jespersen, en Søster til Niels Skree, blev 28. Juni 1917 90 Aar, men ser endnu meget frisk ud. De har en Datter, der er Lærerinde i Hjerm, og en Søn, Jens Chr. Dynesen, der har en god Gaard i Rislev Sogn ved Næstved.

*) Jeg er i Besiddelse af de to Dokumenter.

Lille Karlsmose ejes nu af Jens Majlund, der har opbygget og opdrevet Stedet til en god Gaard og plantet en stor Have. Han er en Sønnesøn af Mads Dyrlæge.

Vest for Gaarden paa dennes Mark har vi i Kroghøj det højeste Punkt i Sognet, hvorfra man har en meget vid Udsigt.

Lidt Nord for Kroghøj, men ogsaa højt, ligger den ene af Sognets Universiteter, nemlig Kroghøj Skole, bygget 1892; siden er der bygget Gymnastiksal.

Chr. Dynesen.

Skolen ligger, hvor der før laa to meget smaa Huse; i det ene boede Peder Bjerg, i mange Aar Røgter i Romvig. I det andet Margrethe Blinkild, der blev 90 Aar. Hendes Søn, Jens Blinkild, blev gift med Mariane fra Nybro Mølle, hun var trukken i Kroppen, det var hende, der tidligere var forlovet med Pastor Bech i Ørre.

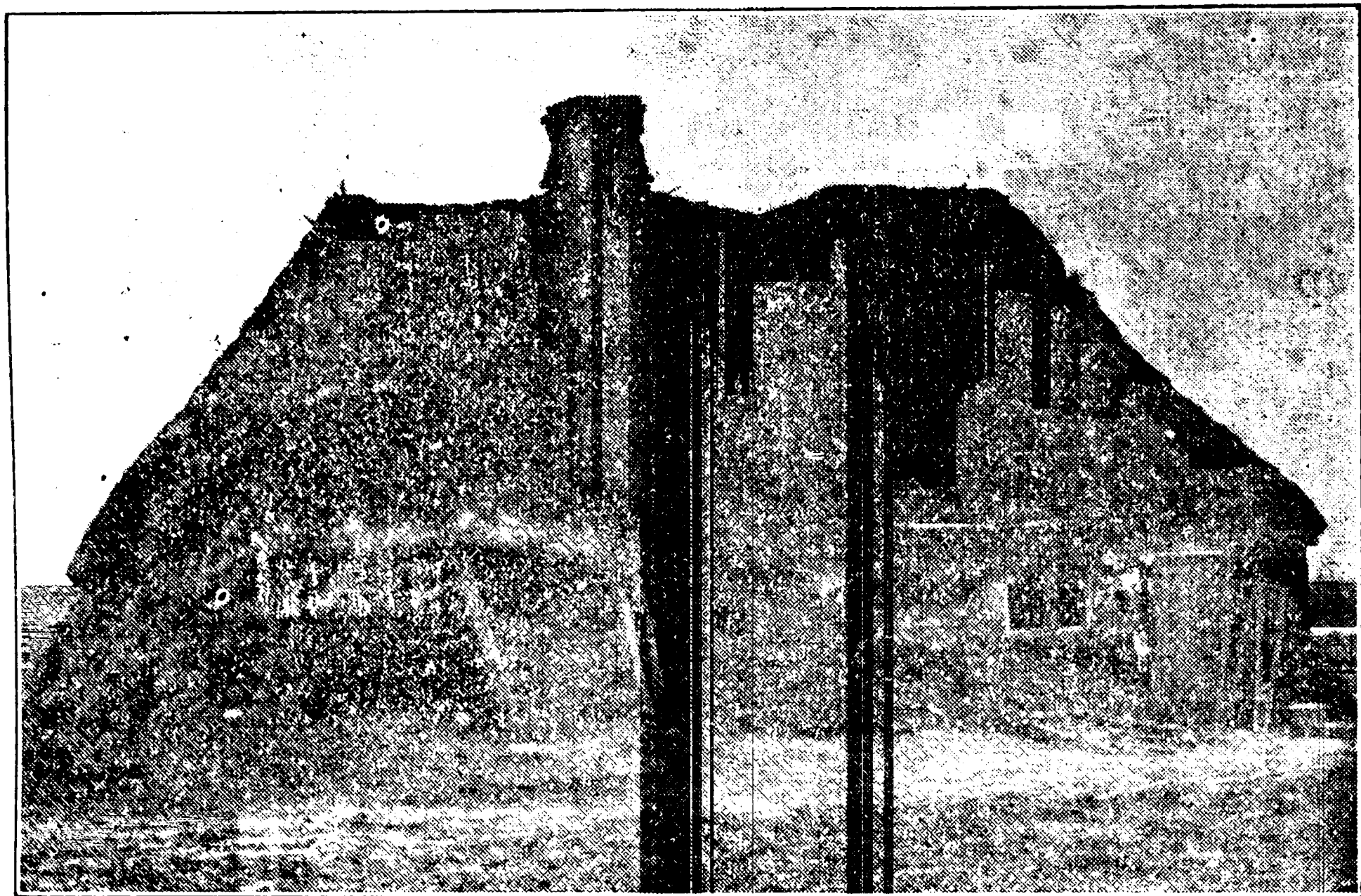
Disse to Huse var garde-rede med Hedetørv omtrent lige til Taget. Jeg har flere Gange været inde hos Margrethe Blinkild, der var tarveligt derinde, men aldeles ikke uhyggeligt; der var naturligvis Lergulv paastrøet med Sand.

STENSBJERG.

Af alle Gaarde i Sinding, synes mig, at Stensberg har den mest interessante Beliggenhed, den ligger lige Nørd for Bækken med vældige Bakker rundt omkring. Fra alle Sider falder man næsten lige ned over Gaarden. Det er en meget interessant Kløft, der gaar fra Aavad forbi Stensbjerg op mod Karlsmose. I ældre Dage gik Vejen igennem Gaarden, det har været meget almindelig. Dybe Spor af de gamle Veje ses i Bakkesiderne. Omkring Gaarden har Niels Stensbjerg plantet Gran og Fyr i stor Stil, saa Gaarden ligger godt i Læ. Men Udsynet maa man rigtignok savne, man kunde gerne komme i

Tanker om at ofre det hele Skovparti for en rigtig vestjysk Udsigt. Det vil sige, det kunde nærv. Forfatter maaske gøre. Niels Stensberg vilde vist meget frabede sig denne Eorandring. Man har jo ogsaa Lov til at gaa op paa Bakkerne omkring Gaarden, der mangler det ikke for Udsyn.

Desværre staar det ældgamle Stuehus i Øst med enkelte Blyvinduer ikke længer, det nedreves 1908. Desværre findes heller ikke Fotografi af det gamle lange Stuehus, i hvilken det var saa lavt, at en almindelig Mand ikke

Peder Bjergs Hus.

kunde gaa lige op under Loftet; hvordan mon den gamle 3 Alen høje Niels Stensberg befandt sig derinde? Vel sagtens godt, man var den Gang vant til lave Bygninger.

Stensbjerg har haft stor Jordtilliggende, men nu er en Del skilt fra oppe i Sydvest; her bor saaledes Jens Stensberg, en Broder til N. K. Stensberg.

1702 hedder Manden i Stensbjerg Søren Matzen, og Hartkornet er da omtrent 3 Tdr.

I over 100 Aar har samme Slægt boet i Stensbjerg. Traditionen fortæller, at Lars Stensberg (som han siden hed) tjente paa Sindinggaard, var nok Snedker eller Tømrer. Herremanden vilde have ham gift med Kokkepigen Else, som var lidt skævhovedet, men tilsidst nægtede han

det rentud. Ja, saa kan Du trække i Trøjen, sagde Herremanden, og Lars blev Soldat i 8 Aar. Om han nu vilde have Else, blev der spurgt. Han vilde nødig, der var nok en anden Pige, han bedre kunde lide. Ja, saa kan Du faa 8 Aar til, sagde Herremanden; men her deler Traditionen sig, idet en Beretning lyder paa, at Lars virkelig var inde en 7 a 8 Aar igen, den anden, at han efter de første 8 Aar giftede sig med Else Skævhoved. De fik den ene Gaard i Sønderlund i Fæste. Siden kom de til Stensbjerg.

Undersøger man nu Kirkebøgerne for den Tid, ses det, at 1830 dør Lars Christensen som Aftægtsmand i Stensbjerg, 90 Aar. Og 3 Aar før, nemlig 1827, dør Else Nielsdatter, Aftægtskone i Stensbjerg, 82 Aar. At hun var skævhovedet, staar der jo intet om. Hendes Moder døde 20 Aar før, thi Kirkebogen siger: 1807 14. Sept. døde Lars Stensbergs Hustrus Moder, 102 Aar. Hun er det ældste Menneske, jeg har fundet i Sinding Kirkebøger.

Derefter fik Sønnen, Niels Larsen, Gaarden, og kaldtes jo altid Niels Stensberg, han var Soldat fra 1807—14 og laa i Rendsborg. I de 7 Aar havde han Orlov 2 Gange og gik paa sin Fod hjem og tilbage. Han var 3 Alen høj, og hans Sønnesøn, Lars Søvndal Pedersen, fortæller, at han maalte ham tit med sin hvide Knortestok, men Lars naaede ikke at blive saa høj som Stokken, inden Bedstefaderen døde, dog blev han 68 Tommer og Gardist. Gamle Folk i Sinding har fortalt om Niels Stensberg, at naar han kom gaaende til Kirken, var han iført Jakke, Knæbukser, blaa Hoser og Træsko. Naar saa Folk, der stod ved Kirken eller Kirkegaardsdiget (man kom gerne tidligt), saa ham, sagde gerne en med et lunt Blink i Øjet: Naa der har vi skam Niels Stensberg, saa kommer vi snart til Rendsborg! Og Tilhørerne kom baade til Rendsborg og mange andre Steder. For, siger man, det var snart en Karl til at snakke som vor nuværende Niels Stensberg. Niels Stensbergs Kone hed Lene og var en Datter af den stærke Mand i Overbjerg, hun døde 1863, 80 Aar. Niels Larsen døde i Stensbjerg 18. Oktober 1855, 77½ Aar. Kirkebogen siger, at han døde efter en langvarig Sygdom, en Slags indvortes Kræftskade.

Niels Stensberg havde en Broder, der gik under Navnet Stærke Chr. Larsen, han havde været velhavende,

havde ejt bl. a. Egebæk i Nøvling, men havde turet forfærdelig omkring. Efter at have sat alting til, kom han paa sine gamle Dage paa Sognet og gik paa Omgang, han kom da ogsaa til Søvndal, og Lars Søvndal, der da var Dreng, beundrede hans kolossale Hænder, „hans Lillefinger var lige saa svær som min Langfinger er nu, skønt jeg har svære Hænder“. Han kunde tage en Skæppe fuld af Rug paa samme Maade, som man tager et Fad Grød i en Haand. En Gang var stærke Chr. Larsen til Gilde i en Gaard, hvor der var en Bindesten, den skulde man jo prøve, om man kunde løfte, der var kun Chr. Larsen og Præsten, der kunde løfte den i en Haand, men da Præsten var lille, maatte han have Fladtørv stillet op at staa paa.

Chr. Larsen slog en Gang Væddemaal med en anden Mand om, hvis Tyr der var den stærkeste, enhver holdt jo paa sin. Og saa blev Tyrene slupne ud paa en Holm for at prøve Kræfter. Inden dette skete, kom Chr. Larsen imidlertid i Tanker om, at hans Tyr skulde have en Dram, Brændevin havde man altid nær ved Haanden, og han hældte en halv eller hel Pægl Brændevin i den. Da nu Tyrene mødes, og Tilskuerne tænker, nu gaar det løs, vender den anden Tyr sig, gaar ganske rolig sin Vej, mens den snuser, som vilde den sige: med dit drukne Svin vil jeg ikke slaas.

Chr. Larsen kunde mane, signe og vise igen. En Mand fra Sognet havde forstuvet sin Arm og kom til Chr. Larsen, for at han skulde signe den. Mens det skete, listede den lille Lars sig ind og hørte, hvilke Ord Chr. Larsen brugte, mens han strøg Armen, han brugte bl. a. det mærkelige Ord Massage. Chr. Larsen døde paa Snebjerg Fattiggaard.

Stensbjerg ejedes i en lille Menneskealder af Christen Nielsen (Stensberg), han var gift med Kristine Jensdatter fra Visgaard. Det var meget gæstfrie og tjenstvillige Folk, og ved festlige Lejligheder kunde Chr. Stensberg more sig kongeligt. Christen Stensberg døde 1908, 83 Aar, Hustruen døde 1910, 81 Aar.

Chr. Stensbjerg havde en ældre Broder, som var Spækhøker i København, hvor han døde barnløs. Af ham hænger der endnu et morsomt Krigsbillede i Stensbjerg, hvorunder staar:

„Som Dansk Soldat jeg staar og Landet ei skal svige! Men tappert Fjenden slaar, for Kongen og hans Rige.

Lars Nielsen Stensbjerg“.

Billedet, der skal ligne helt godt, skal være tegnet af en Slave i Rendsborg. Et lignende Billede hængte i Overbjerg i

Mikkels Tid, vist af ham selv, thi Mikkel Bjerg var med i 3-Aars-Krigen.

I Stensbjerg gemmes et Bykort over Stensbjerg m. fl. Ejendomme deromkring. Om Jorderne, der er opmaalt 1803, er der bl. a. interessante Navne.

1881 overtog Sønnen, Niels Chr. Stensberg, Gaarden og har den endnu. Allerede som Dreng var Niels Stensberg berømt for sin „Grund“ baade i Skolen og ved Præsten. Ja jeg husker fra en Provste- eller maaske

Niels Stensberg.

en Bispevisitats i Ørre Kirke, bagefter var N. Stensbergs Navn paa alle Kirkegængeres Læber: Saadan som den Dreng dog kunde svare paa selv det vanskeligste Spørgsmaal, det havde endnu ingen hørt Mage til.

I 1879 var vi 4 unge Mennesker fra Ørre og Sinding paa Rødkilde Højskole paa Møen, den ene var Niels Stensberg. Og naar vi havde Diskussionsmøder, saa var Stensberg lige ved at gaa dem paa alle sammen ogsaa Lærerne. Niels kunde se en Sag fra de forskelligste Sider, og der var ingen Ende paa det, han kunde faa ud af selv en lille Ting.

Vi andre tre var godt faren

med N. Stensberg, vi kunde nemlig intet sige ved saadanne Lejligheder.

Enhver, der kender N. Stensberg, kender ogsaa hans livlige Fantasi og Fortællekunst, alt kan han huske, og han har set meget, han har nemlig i mange Aar rejst som Uldhandler paa Sjælland, ogsaa længe efter at han havde Gaard og Kone.

At Niels Stensberg har haft mange Tillidshverv, er snart en Selvfølge, han var saaledes Sogneraadsformand, da de ny Skoler byggedes. Var i Byggeudvalget, da Mejeriet blev bygget, har hele Tiden været Kasserer i Sinding Mejeri. Er Jordboniteringsformand for Sinding Sogn osv.

Niels Stensberg mener ikke selv, at han skulde have

været Landmand, han skulde rimeligvis have været Sagfører, han skulde nok have givet grundige Indlæg i Sagerne.

Niels Stensberg har en Broder, Niels Christian, der er Købmand i Skelskør, en anden Broder, Lars, er Kontrol-assistent i Østeregnen.

Paa Stensbjerg Mark paa Sydsiden af Jeggersbjerg (nu Jens Stensbergs Mark) har vi

RØVERSTUERNE,

det er 4 a 5 store dybe Huler, 7 Al. lange og 6 Al. brede, som man vist skal lede længe om for at finde Mage til, saa rummelige som de har været. I Bunden af nogle af dem er der fundet Ildsteder og Lergulv. Mere end noget andet vidner disse Røverstuer sikkert om, at her har været Skov, ellers kunde Røverne ikke skjule sig her. Der har været fyret med Egetræ. Direktøren for Nationalmuseet, Sophus Müller, var en Gang herude at se paa disse mærkelige Huler og havde ikke set Mage til dem. Hvis der kunde findes Ben eller Potteskaar, kunde det jo bedre bestemmes. fra hvilken Tid de var. I 1864 gemte Chr. Stensberg og Dynes Karlsrose deres Heste i Røverstuerne for Tyskerne, men Møddingen udenfor forraadte dem, saa maatte de op med hver en Hest, de sagde, at de flængede (lod hver en gaa). Kristen Dyne-sen, der da var en rask Gut paa 16 a 17 Aar, kørte med Tyskerne eller Østrigerne. En østrigsk Underofficer gav ham en prøjsisk Daler nede ved Skave Kro. Han kom i god Behold hjem med Heste og Vogn, men Turen tog 3 Dage. Saa kom Hestene i Røverstuerne igen og Vognen i Mergelgraven.

Tæt ved Røverstuerne ligger Uhrhønsdal.

NEDERBJERG.

Sydøst for Stensberg har vi Stederne Overbjerg og Nederbjerg ved Raggesbjerg, i gamle Dage kaldet Bjerg-husene. Navnene har de naturligvis af deres Beliggenhed, Nederbjerg ligger lavest nedad mod Bækken. Ja, nu er det gamle Nederbjerg nedrevet, thi den meste og bedste Mark til Stedet ligger ud i Sydvest, og der er bygget for 30 Aar siden.

I det gamle Nederbjerg boede i sin Tid Jens Bjerg,

om hvem man sagde, at naar han sang i Kirken, saa var det saa højt, at man hverken kunde høre Degn eller Menighed. Hans Datter Anne blev gift med

NIELS KNUDSEN,

som var en kendt Mand, da han var Dyr læge, men ueksamineret. Derfor regnede Mads Dyr læge ham heller ikke, de to var ikke gode Venner, det var ogsaa for meget med to Dyr læger i samme Sogn, og de var næsten Naboer. Men trods det, at Mads Dyr læge var en berømt Dyr læge vidt omkring, saa var Niels Knudsen maaske den, der havde mest Søgning i Nærheden, især til Fækreaturer. Mads blev mere brugt til Heste.

Niels Knudsen var ellers fra Ejsing, men kom som Karl til Sinding Mølle. Han var en gammel Skytte, havde saaledes været Skytte paa Bustrup i Salling, og det fortalte han gerne om. Her i Sinding drev han ogsaa stor Jagt og Fiskeri. Han købte gamle Heste, som han skød tæt ved Stedet, der kunde saaledes ses 5 Hestekadavere i Nærheden, de tiltrak Ræve, som saa kunde skydes fra Husene.

Niels Knudsen var en Original og god til at fortælle; naar han havde kureret paa en Ko eller et andet Dyr, var han jo inde at faa noget at spise, han fortalte da hele Tiden. Især det om Jagt og Fiskeri, da han var Herregaardsskytte, hørte vi Drengene svært efter. Han døde 1889, 73 Aar.

Niels Knudsen havde to Sønner, den yngste, Peter Nielsen, er ved Banen. Han tog Præliminæreksamen paa Hammel Realskole paa 11 Mndr., hvilket ikke vides at være sket før eller siden.

Den anden Søn er Knud Nielsen, som for over 30 Aar siden byggede paa Nederbjerg Jorder ude i Sydvest, men det kaldes ogsaa Nederbjerg. Knud Nielsen har været Sognefoged, siden Chr. Dynesen gik af. Har været Sogneraadsformand m. m.

OVERBJERG.

Overbjerg er en lille simpel Gaard paa en 30 Tdr. Land. Den har en interessant Beliggenhed ved Musbjerg og Raggesbjerg. Udsigten er god i Øst, men det er da ogsaa den eneste Side, man kan se til. Det er en rigtig forblæst lille Gaard, saa godt som uden Have og

Plantninger ved Gaarden. Det er ligefrem en Fornøjelse at se en saadan Gaard nu, saadan saa de fleste Gaarde ud for 50 Aar siden. Nu har næsten alle Gaarde moderne, nye Bygninger med Stentag og høje Træer ved Husene. Men som sagt, en saadan Gaard som Overbjerg med forrevne Tage og skæve Mure, Frihed omkring Husene til Vinden og Børnene. Ja, man bliver godt tilpas ved at se det. Bygningerne med Straatag osv. falder her inderlig sammen med Naturen.

Før har der jo været en 100 Tdr. Land til Overbjerg, men der er skilt Jord fra flere Gange; ud i Sydvest ligger den bedste Jord. Ja. Overbjerg har dog en 5 Tdr. Land, kaldet Husjord, nede ved Bækken, som skal have den højeste Takst i Sognet.

Her i Overbjerg boede i gamle Dage den stærke Mand Peder Laursen, han var fra Ørregaard og Broder til Niels Laursen, som er omtalt i min Ørebog S. 58. Og de var efter Jens Stensberg lige stærke. Engang prøvede de Kræfter, de kunde ikke gøre hinanden noget, men de satte Fingrene igennem Tøjet, som ikke kunde holde. Saa sagde P. Laursen: Det maa vi for en Ulykke*) hellere lade være med, for det er ikke andet, end vi splitter Tøjet ad.

Knud Nielsen.

P. Laursen bar med Lethed 3 Tdr. Rug paa en Gang paa Sindinggaard. En Gang da han gik til Hovarbejde paa Sindinggaard, mødte han ved Søvndal en Tyr, som vilde overfalde ham, men Peder vred Halsen om paa den. Han var ellers det fredeligste Menneske, man kunde tænke sig. Han døde 1842, 84 Aar.

En af Peder Laursens Efterkommere var Niels Chr. Smed paa Overbjerg Mark, almindelig kaldet „æ tyk' Sme'“, han var ogsaa ualmindelig bred, dog var han saa „lin“ til alle Legemsøvelser, saa det var en Lyst. Han

*) Hans Mundheld.

var i flere Aar vor Smed hjemme, og jeg har som Dreng staaet i Smedien ved ham mangen en Vinterdag helt til Kl. 9 om Aftenen (da var der som sagt ingen Socialister paa Egnen). Og tit endnu maa jeg tænke paa hans gode Humør. Niels Kristian skældte aldrig ud, selvom man blev søvnig og ked af det. Han gjorde som Kolds Moder (som han dog aldrig havde hørt om), han fortalte Historier eller sang Viser, baade sørgelige og lystige, den om Amanda var baade lang og sørgelig. Særlig morsom var den om Karlen paa 9 Kvarter, som Pigerne i Byen ikke regnede, indtil der blev Krig, og han var „den eneste Ungkarel i vor By“.

Paa Overbjerg Mark bor Kirsten Væverpige, som nu er 80 Aar, der kan man endnu faa Lergulv at se i hendes største Stue i hendes lille Hus, som ligger lige ved Stævnhøj.

1859 kom Mikkell Jensen fra Langelund til gl. Overbjerg, han var i Slægt med de bekendte Moesgaarde i Ikast. Mikkell Bjerg, som han jo altid kaldtes, avlede mange Kartoffler, og det var af de rigtig gamle røde, og de kunde blive gode paa Overbjerg Mark, og da han var den eneste der om'kring, der havde Kælder, saa man kunde komme til dem om Vinteren, solgte Mikkell Kartoffler til flere Sogne. Han kørte dog ogsaa Kartoffler med sine Stude til Herning og Holstebro. Prisen var 3 Kr. pr. Td. eller lidt under.

Mikkell Bjerg, død 1899, havde en Søn og en Datter, den sidste er død, hun var gift med Chr. Brande Larsen i Karlslose. Sønnen, Chr. Mikkelsen, er en rig Mand og stor Tricotagefabrikant i Kolding, hvor han beskæftiger ca. 100 Arbejdere og har en aarlig Omsætning paa en halv Million. I 12 Aar gik han med Uldpakken og har haft Fabrik og Butik i ca. 35 Aar.

Nuværende Ejer af Overbjerg er Mads Nielsens Enke.

Til Overbjerg knytter sig en Historie fra den Tid, Brændevinsbrænderi var forbudt. I Smug brændte man alligevel den elskede Drik og satte ligefrem en Ære i at tage de forhadte Kontrollører ved Næsen. Ved en Lejlighed havde Kontrollørerne overrasket Manden i Overbjerg uden dog at faa noget større Udbytte deraf. Manden mistænkte Lærer Fallesen for at have meldt ham. Lidt efter blev det meldt paa Herredskontoret, at en vis Nat vilde man i Overbjerg brænde Brændevin. Paa Herredskontoret tænkte man jo mindst paa, at Budet var

sendt fra Overbjergmanden. Lærer Fallesen havde nok ogsaa faaet hemmeligt Bud. Nok er det: Kontrollørerne (og vel sagtens ogsaa Fallesen) møder jo i Overbjerg den opgivne Nat, her var jo noget at gøre. Men da man nu ikke greb Folkene paa fersk Gerning, maatte der dog skaffes noget ud af Turen; Brændevinstøjet maatte findes, og det søgte man efter med lange Søgere i Høje og andre Steder, ogsaa i Nederbjerg forsøgte man sig. Der fortælles ogsaa, at da Manden i Overbjerg gik bag Laden i et vist Ærinde (som det den Gang brugtes), da blev der sat Vagt ved ham, for at han ikke paa en eller anden Maade skulde narre dem. — Men alt blev uden Resultat for Kontrollørerne, som op paa Formiddagen næste Dag kørte slukørede bort.

AAVAD.

Gaarden ligger ikke langt fra det gamle Aaløb og har naturligvis Navn efter det gamle Vadested, som der har været i Aaen, lige i Retning af Sinding Kirke. Dog er det ikke muligt at se i Aaen, hvor Gennemkørslen har været, og de gamle Veje mellem Gaarden og Aaen er ikke til at skelne, de er pløjede. Lige Øst for det gamle Aaløb ses som Bunden af en gammel Gravhøj, her, siger man, laa Møllen i gamle Dage, og et stort Høl derved, som før har været meget større, siges at have været Møllens Baghøl, og det er jo meget rimeligt. Ved Gravninger i Engen deromkring har det tydeligt vist sig — siger Manden i Aavad —, at der har været Dæmninger. Der er Gangtræer her over den gamle Aa og over den meget bredere Mølleaa, som er gravet, og Dæmningen eller Kirkestien følger vel omtrent den gamle Dæmning. At Vadet har været lidt nedenfor Møllen, kan man vist godt gaa ud fra. Da Mølleforholdene er bleven ordnede, maaske for flere Hundrede Aar siden, er Vadet aflagt der, og Vejen er sat mod den nuværende Sinding Bro.

For 300 Aar siden kaldes Gaarden Aavad. 1702 kaldes den Vadgaard, har da 5 Tdr Hartkorn, og Manden hedder Jens Nielsen.

Aavad er nyopbygget. Gaarden har ca. 130 Tdr. Ld., før var den meget større, en stor Del Jord er skilt fra ude i Vest, hvor der ligger et Par Gaarde, der beboes af

Karl Nielsen og Anders Jensen. Jorderne derude i Vest er bedre end ved den gamle Gaard, hvor de for det meste er noget skarpe. Gaarden har ingen Brønd, men Vand fra Bakkerne ledes ind i Gaarden som ved Hausnab.

1822 dør Aftægtsmand Anders Pejtersen Skovbye i Aavad, 70 Aar; døde af Kræft i Ansigtet. Ved 1850 hedder Manden Anders Aavad, han er i Sogneforstanderskabet, men hans Navn er altid i Protokollen skrevet med ført Pen.

Hans Søn, Jens Aavad, ejede Gaarden derefter og døde her 1908, 85 Aar. En Datter af ham er nu Kone i Gaarden, hendes Mand hedder Niels Nielsen. Han er bl. a. Kasserer for Missionshuset. I den Anledning modtog han fra Venner i Sognet i Fjor en Guldurkæde med Medallion.

SØNDERLUND.

Navnet Sønderlund og Birktoft tyder paa, at her har været Skov engang. Her maa have staaet nogle store Træer, thi Jorden er udmærket, en ikke ringe Del af den har den høje Takst 18.

Sønderlund har været en Dobbeltegaard ligesom Hausnap og laa lidt Sydøst for Peder Baks Gaard. Tomterne kan ses endnu, og der opløjes stadig Syldsten m. m.

Ifølge Landstingets Skøde- og Panteprotokol skøder i 1624 Henrik Lange til Oldager en Gaard i Sinding Sogn (Sønder Lunde) til Jens Mogensen til Sindinggaard, og for den giver Jens Mogensen en Gaard, Astrup, i Faster Sogn.

1702 har Sønderlund omtrent 7 Tdr. Hartkorn, som er lidt over Hausnabs og næst efter Sindinggaard. Manden hedder det Aar Mads Mortensen.

Sønderlund har haft mange Ejere det sidste halvhundrede Aar. Christen Søndergaard har opbygget den gamle Gaard, som nu har 107 Tdr. Land og ca. 50 Kreaturer og mange Heste. 1905 købte den nuværende Ejer, Peder Mikkelsen Bak (fra Bakgaarden i Sinding) Gaarden for 29,000 Kr., nu er den flere Gange saa meget værd. For ca. 20 Aar siden fraskiltes en mindre Gaard paa 38 Tdr. Land ud i Vest, den ejes af Jens Mouridsen.

Ud i Sydvest for Sønderlund har vi Gaarden Birktoft med ca. 50 Tdr. Land. Ejeren er Marius Skov.

Saa er der Boelstoft paa en 30 Tdr. Land, tilhørende

Jens Bækgaard. Og en anden Ejendom, som ejes af Kristian Hindkær. Lidt længere i Vest har vi Stensig, hvor Jacob Andersen bor; hans Fader „Kræ Maaler“ lever endnu og var en bekendt og dygtig Snedker i sin Tid. Jacob Andersen er i Menighedsraadet og Leder for Indre Mission i Sinding.

Degnen Sands Kone i Gjellerup var fra Sønderlund. Sand havde tidligere været Hjælpelærer i Nøvling og vel der bleven kendt med hende. Men hun var forlovet med Kristian Søndergaard, og saa købte Sand — efter Folkesnakken — hende af Kr. S. for 100 Rdl.

KVINDEVAD.

Vi er saa færdige Vest for Aaen, og tager fat Øst for Aaen, idet vi gaar over Gangtræet ved Kvindevad. Hvordan Forledet af dette Navn er opstaaet, er der intet Sagn om. Lærer B. Lauridsen fortalte sine Skolebørn, at Kvindevad var et mindre Vadested, hvor Kvinder kunde vade over. Aavad var et større Vadested. Denne Forklaring passer dog næppe, Kvindevad har rimeligvis været lige saa benyttet som Aavad. At her har været et centralt Sted, kan man slutte af, at Kirken og Præstegaarden i Nøvling ligger her ved Vadestedet, men Vadestedet er jo meget ældre end Nøvling Kirke. Men det er rigtigt, at Vadestedet her er ret grundt og saaledes har været god at passere. Nu er der Bro lidt Vest for det gamle Vad, som derfor bruges grumme lidt, kun noget om Sommeren. Morsomt er det at se de gamle Veje sno sig ned mod Vadet.

Naturen er overordentlig vild ved Kvindevad. Bakker og Skrænter hæver sig til stor Højde, et enkelt Sted stejlt op fra et mørkt Høl i Aaen. I disse stejle Bakker ud mod Aaen skal den første Mergel i Jylland være funden og først være brugt paa Sindinggaards Jorder af Herremanden Mads Pedersen Lillelund i 1746, det er altsaa et historisk Sted. Siden er Mergelen herfra brugt viden om, f. Eks. paa Herningsholms og Lillelunds Jorder i Herning Sogn. Det ses ogsaa, at der er taget en Masse Mergel, den var jo nem at komme til ind i den mægtige Bakke. Nu graves der ikke Mergel ved Kvindevad, der er nemlig siden funden nye Mergellejer andre Steder i Sognet.

Dette med den første Mergel i Kvindevad er jo nok

meddelt af Pastor Henschel, der havde god Lejlighed til at iagttage den Slags Ting, da han boede i Nøvling Præstegaard lige overfor Kvindevad. I samme Indberetning, som den første Mergel omtales, siger Pastor Henschel, at ved Sindinggaard og i Voergod Sogn bruges Liim (Mergel), der giver en Mængde Havre af sig, men tilsidst rent udtærer al Kraft af Jorden, saa at her siges for et Ordsprog: Det giver en rig Fader, men en fattig Søn.

I Danmarks og Norges økonomiske Magasin 1760, 4. B. S. 67 siges, at Lillelund var en dygtig Landmand, der lod sin Gaards Jord mergle. Mergelen opkørte han og lod den ligge paa Bakken i store Dynger paa nogle Tusind Læs*). Der laa den et Aars Tid og blev af Luft og Frosten vitret og af Sol og Regn smuldret og siden kørt ud paa opbrudt sur Hedejord eller Mosejord, hvor den laa og smuldrede oven paa Jorden.

Jeg er kørt gennem Vadet ved Kvindevad en Gang, og det kom jeg ikke saa godt fra, det var en af de sidste Aar, at Provst Koch var i Herning (nu Bisp i Ribe), at jeg kørte 2 Dage med ham paa Visitats. Da vi skulde fra Nøvling Kirke til Sinding, var det jo meget nærmest at køre over Aaen ved Kvindevad, men da vi kom midt i Aaen, vilde den ene Hest tilbage igen, og Vognstangen knækkede midt over. Trods god Assistance fra Nøvling Præstegaard blev vi dog betydelig forsinket til Sinding Kirke og Ørre Skole.

Ganske lidt Syd for Kvindevad har i mange Herrens Aar ligget en lille Gaard, der hed Kvindvad, der ligger endnu paa Tomten en Del Kampesten. Gaarden brændte for en 25 Aar siden, hvorefter den flyttedes et godt Stykke i Øst, saa at den kom til at ligge bedre for Marken. Nu ligger Stedet højt, før laa det lavt nede ved Aaen. Et andet Sted længere i Øst er længe før skilt fra den gamle Gaard. Jorderne til Kvindevad er skarpe.

Ved Kvindevad tæt ved Aaen laa Sinding Fattighus, det er nok det, Provst Hübertz 1823 kaldte Hospitalet. Man siger, det blev bygget paa Justitsraad Fjelstrups Forslag, han havde med Fattigvæsenet at gøre og sagde, han vilde pinedød ikke have Fattighuset ved Sindinggaard eller i Nyby, saa havde man de fattige om sig al Tid. Siden blev der Fattighus i Nyby.

Paa Banken ovenfor Vadet kunde man for over 50

*) Agrene her, hvor Dyngerne laa, kaldes endnu æ Limbakker.

Aar siden i klart Vejr tælle 11 Kirker, nu kan der naturligvis tælles mange flere.

Lidt Syd for det gamle Vadested ligger i Nøvling Sogn de to betydelige Banker, Bøesbakke og Torshøj. Rimeligvis var her et hedensk Offersted.

Paa Herning Museum findes en Skabsdør (skænket af Kr. Tavlborg), der er kommet fra Kvindvad. Det bærer følgende Bogstaver: K. P. S. K. Den lille Dør har en meget smukt udskåret Engel med et Skjold.

ASBJERG.

Navnet udtales Aasbjerg, saadan skrives det ogsaa i de ældste Kirkebøger, eller Aadsbjerg. Siden skrives det Adsbjerg eller Asbjerg. Er det, fordi Gaarden ligger paa en Bjergaas? Næppe, saa vilde det hedde Osbjerg. Det kunde jo være Asernes Bjerg, Aser har man vel nok her kaldt Aaser. De mange Kæmpehøje paa Asbjerg Mark kunde vel og støtte denne Antagelse, som var den mest interessante Tydning. Rimeligst er det maaske dog, at det er Adsers Bjerg, Adser kaldes her Aaser.

Medens man Vest for Aaen har haft to Dobbeltegaarde, nemlig Hausnab og Sønderlund, saa har man Øst for Aaen haft to Steder, hvor der har ligget tre Gaarde sammen, det er Kragsnap og Asbjerg. 1702 omtales i Matriklen to Gaarde i Asbjerg, de har hver ca. 6 Td. Hartkorn. Fæsterne er Mikkell Mortensen og Erik Jensen.

Store- eller Vester-Asbjerg ligger paa sin gamle Plads og ejes nu af Niels Romvig, som tildels har bygget Gaarden op. Da han købte den for en 15 Aar siden, gav han 28 Tusind for den, nu er den da over 100 Tusind værd, thi den har mindst 200 Tdr. Land, hvoraf en stor Del er udmærket Eng, saa der avles 100 à 150 Læs Hø, og Engen ligger tæt ved Gaarden.

Ganske kort Øst derfor laa to sammenbyggede Gaarde, Meldgaard og Østergaard. For en 60 Aar siden flyttedes Østergaard eller Øster Asbjerg ud i Sydøst, man ser Træer, hvor Gaarden laa, samtidig blev Meldgaards Jorder solgt, særlig til Store-Asbjerg. Et Aftægtshus, som var noget af en af de gamle Stuehuse, laa endnu længe efter paa den gamle Plads. For 6 Aar siden er Østergaard igen flyttet et Stykke i Øst og flot opbygget, den købtes 1916 af Max Dohm. Arealet er 85 Tdr. Land.

1860 er bygget ud i Sydøst en lille Gaard paa Asbjerg Mark, der gerne kaldes æ Bjerre. 40 Tdr. Land har Gaarden. Fylden blev taget til det gamle Stuehus af Ellekonens Høj. Gaarden ejes nu af Thyboen Kristian Hansen, der driver den ypperligt. Paa Marken er 4 Gravhøje tæt sammen nede ved Engen.

Syd for V. Asbjerg, tæt ved Broen, er bygget en hel ny Gaard, der kaldes Nygaard og beboes af Peder Jepsen, der er opnævnt efter Bedstefaderen af samme Navn i Hedeværn, der var Kusk for Fjelstrup.

I Østergaard i Asbjerg boede for mange Aar siden en Mand ved Navn Anders Thomsen, Broder til Ole Vejr-mølle i Ørre. Han var en Original og maa nok have været stundesløs. Kom han ind et Sted og blev budt til Sæde, havde han ikke Tid at sidde ned, alligevel kunde han godt blive i Timevis og snakke. En Gang han skulde køre gennem Aaen ved Kvindvad med sine Stude, tvang Strømmen Køretøjet ud i et Høl, og det var med Nød og Næppe, han slap godt fra det. Da han senere fortalte Tildragelsen til Truels Graversen (af „de højhellige“), sagde denne til ham: „Hvad tænkte du paa, mens du var i Fare?“ Hvortil Anders svarede: „Ja hvad tænkte jeg paa? Jeg tænkte, de røde Stude har trukket mig ned, de røde Stude maa trække mig op igen“. Hans Maal var noget sjællandsk, han havde i flere Aar været Staldforpagter paa Roskildehvide lige udenfor Roskilde, og her tjente han Penge, som han gik med i en stor Pose, han altid havde med sig. Han bejlede til Enken i Ø. Asbjerg paa en ejendommelig Maade. Da han kom ind, kylede han Posen paa Bordet. „Hvad er det?“ sagde Konen. „Ja, det skal du faa at vide, hvis du vil være min Halvdel, nu kan du betænke dig derpaa“. — De fik hinanden.

Engang kom han ind paa Sindinggaard, og Fjelstrups Hund fløj paa ham og rev hans langskødede Frakke. „Ja, det var da godt, det kun var Klæderne“, sagde Justitsraaden. „Ja“, genmælede Anders Thomsen, „det var da godt, det ikke var Ridderkorset“. Saa kunde Fjelstrup have den, siger Niels Kragssnap. Det var jo Fjelstrup, der havde Korset.

Ved samme Tid boede i Vester Asbjerg Knud Asbjerg (Mikkelsen); han var en Mand, der fartede meget om-

kring, handlede med alt muligt, Ejendomme, Heste og Kreaturer. Han skal have skiftet Bopæl 29 Gange, i Asbjerg blev han til sin Død, der indtraf nogle Dage efter Lund-Marked. En Tid før dette, da han laa paa sin Sotteseng, ytrede han: „A vild endda gjann løw saa længg, te A ku spør fræ Luend Marken“. Dette Ønske fik han altsaa opfyldt. Han døde den 24. Maj 1847, 75 Aar gammel.

En Aften, da Knud red hjem fra en af sine mange Farter og skulde gennem Aaen ved Kvindvad, var der bleven stærk Højvande, men igennem vilde han, og han var ikke bange af sig. Hesten maatte svømme, men kunde ikke klare sig i Strømmen. Han fik imidlertid Hesten saa nær ind imod Gangtræet, at han fik en Arm om dette og kunde der holde Hesten og sig selv. Han reddede sig omsider op paa Gangtræet og holdt Hesten i Tøjlen, mens den svømmede over. Knud var en begavet Mand, kom ofte til Grev Lerche paa Møltrup og handlede med denne. Greven gjorde meget ud af ham og tog ham under Armen som en af sine Lige.

Paa sine gamle Dage kørte Knud Asbjerg for Ørre-Sinding Præst en Tur til København med Heste og Vogn frem og tilbage (Hvor lang Tid mon det har taget?). De opholdt sig i længere Tid i København, Knud maatte f. Eks. vise sine Værtsfolk sin Færdighed i at „binde Hose“, da de hørte, han var fra Bindeegnen.

Knud stammede nok fra Sunds, hans Hustru hed Birtha Jensdatter og døde i Asbjerg 1855, 92 Aar. Hun var fra Holing, og hun har fortalt sine Døtre, hvordan hun i Konfirmationsalderen fra den tidlige Morgen maatte gaa til Høvarbejde paa Herningsholm, og at hun græd bitre Taarer, naar hun maatte døje Spottegloser af de andre Arbejdere, som var misundelige over, at hendes Forældre havde Lov at sende saa ung en Tøs. De sagde hl. a. til hende, „at hun var født om Aftenen og tørret ved Kakkellovnen om Natten“.

Af de gamle Skatteligninger kan man se, at Knud Asbjerg har været godt ved det. Han havde 2 Sønner og vist 5 Døtre, de sidste blev gift omkring til større Gaarde. En af Døtrene har fortalt, at hun aldrig havde set sin Fader vred.

Knud Mikkelsens Søn, Jens Kølbæk, fik derefter Gaarden, han døde 1862, 65 Aar gl.

Hendrik Vejmand, der tjente i Asbjerg som Dreng,

har fortalt, at Knud Asbjerg kunde en Gang have byttet og faaet hele Nyby og en Eng „Asbjerg Hwolm“ (5 Dages Slet) for 4 Stude, men turde ikke slaa til, men sagde seiv: „Jeg skulde haft nogle Lussinger, at jeg ikke fik den Handel i Stand“. Derimod fik han Ejendommen Bjallerbæk i Tjørring af Lundsgaard paa Lergrav for en Hest.

Engang da Knud Asbjerg var ude at ride, kom hans Hest hjem til Gaarden uden Rytter, men tilsølet af Ler og Mudder. Et Par Timer efter kom K. A. spadserende til Gaarden i bedste Velgaaende.

LILLEBJERG.

Nord for Asbjerg ligger et Boelssted, kaldet Lillebjerg, sikkert det som for 300 Aar siden kaldes Lille Asbjerg eller Askbjerg. Bakken Nord for maa være Lillebjerg, hvorpaa er en Række Høje. Her boede Fjelstrups Avlskar, Peder Stensberg, som nok var Karl hos F. i 50 Aar.

HEDEVÆRN.

Ved den gamle Hølstebro Landevej, Vest for Tinghøjene, ligger en lille Gaard, som bærer det velklingende Navn Hedeværn, tidligere laa her to a tre Steder. Man hører imidlertid straks, at dette Navn ikke er gammelt, det dukker ogsaa først op for en 100 Aar tilbage, og det er rimeligvis Fjelstrup, der har givet det ny Navn. I gamle Dage skrives det Hiegaard eller Hedegaard, men Folk, der bor der eller deromkring, kalder det „æ Hie“, og saadan har det sikkert altid heddet i Folkemunde, men af og til siger man dog Hedeværn.

I Hedeværn boede i sin Tid Jens Stensberg, gift med Ida Fjelstrup. De to kom ikke altid godt ud af det. 1865 er det meldt til Herredsfogden, at Ida i den haarde Vinter ligger paa bar Straa med en yderst tynd Dyne over sig, og at Manden en Nat har banket hende med sin Pisk. Sagen slutter 25. Marts 1865 med, at Ida Fjelstrup erklærer, at hun ikke ønsker sin Ægtefælle sat under Tiltale.

Her i Hedeværn boede ogsaa Fjelstrups gamle Kusk, Peder Jepsen, som kørte for F. i 40 Aar.

I æ Hie boede ogsaa Fjelstrups Løber, Pæ Riis.

Nuværende Ejer af Hedeværn er Chr. Mikkelsen. Nord for Hedeværn er en vældig Mergelgrav, hvoraf er taget

mange Tusind Læs Mergel, særlig til Sindinggaard og Schæferigaarden.

NYBY.

Nyby, Nygaard osv. er kedelige Navne, der vel kan passe lige i Tiden, som de bliver til, men længere hen er aldeles vildledende. Jeg har saa tidt hørt, at Fjelstrup byggede Nyby, efterhaanden som en af hans Folk skulde giftes og sætte Bo. Byen skulde altsaa være Hundrede Aar. For 50 Aar siden skrev en Forfatter, at Nyby var anlagt for 150 Aar siden. Men Nyby nævnes allerede 1638 og kan altsaa være meget ældre.

Nu er der ikke mere end et Par Steder i det gamle Nyby ved den gamle Landevej, men mange Tomter ligger endnu i planløs Uorden, hvor de gamle Huse stod. Der har ingen Byggelov været benyttet i denne By!

For en 20 a 30 Aar siden laa der 10 Huse i Nyby foruden Skolen, Smedien og Fattighuset. Hver af Stederne havde 2 a 3 Skpr. Hartkorn og 2 Køer. Husene laa tæt sammen og saa yderst tarvelige ud. Næst efter Sammelstedby, synes det mig, maa det have været Danmarks simpleste Landsby. Jorden er dog meget bedre end i Sammelstedby. Det var yderst smaa Huse med Lervægge, men foruden Vaaningen var der jo en lille Fløj til Foder og de to Køer. At der var stablet Hedetørv omkring de simple Huse, siger sig selv. Men uden Sammenligning var Nyby (ogsaa kaldet lille København) altsaa Sognets folkerigeste By, hvad ogsaa ses af Kirkebøgerne, hvor man snart synes, at hvert andet Barn i Sinding bliver født i Nyby.

Da gamle Povel Henriksen, som nu bor i Nyby, for en 50 Aar siden kom til Nyby fra Trøstrup — hvor han tjente — for at fæste Piger, troede han, da Nyby pludselig dukkede frem, at det var Tørvestakke ved en Mose, saa simple saa Husene ud. Men Folk i Nyby var baade snaksomme og nysgerrige. syntes Povel Henriksen. Han fik sit Ærinde forrettet, idet han lejede 2 Piger til Trøstrup.

Naar Mændene satte Bo i Nyby og ikke havde det saadan, at de kunde sætte Køer ind, eller kun den ene, saa fik de en Ko af Fjelstrup, som de aarlig gav en Specie i Leje af.

At Nyby er en gammel Hovby til Sindinggaard og

opført til at begynde med i den Hensigt at forsyne „æ Gor“ med Arbejdskraft, kan man jo ikke tvivle om. Og herfra blev man næsten ved at gøre Hovarbejde, til Husene nedreves for 20—30 Aar siden. I deres unge Dage havde jo alle Mænd og Koner her i Byen tjent „o æ Gor“, i Reglen i mange Aar, og kendte der alt ud og ind og fortalte gerne derom. Navnlig mindes jeg gamle Dynes i Nyby, død 1888, som var en frisk Karl til det sidste og som paa sine gamle Dage med Stolthed fortalte, at han endnu kunde følge Karlene paa Gaarden med Hjøl i Slet.

I Nyby boede ogsaa Peder Smed, som smedede sine visse Dage paa Gaarden. Pæ Sme' var noget langfingeret en Gang imellem. En Gang havde han og Svendstine tøjret et Par Flæskbøster (Skinker) under Sinding Bro, men Øvrigheden — som ikke bærer Sværdet for gæves — lod Synderne vise, hvorledes de var tøjrede ved Bropillerne og opklare, hvor de var kommen fra. Men det var vist ikke for denne Forseelse, at de to nævnte Mænd af Øvrigheden hentedes en Lillejuleaften, ligesom P. Smed var kommen hjem med sit Julebrændevin fra Ljørring. Svendstine boede i sin Tid oppe tæt ved den gamle Tjørring Kro og havde en Slags Smugkro.

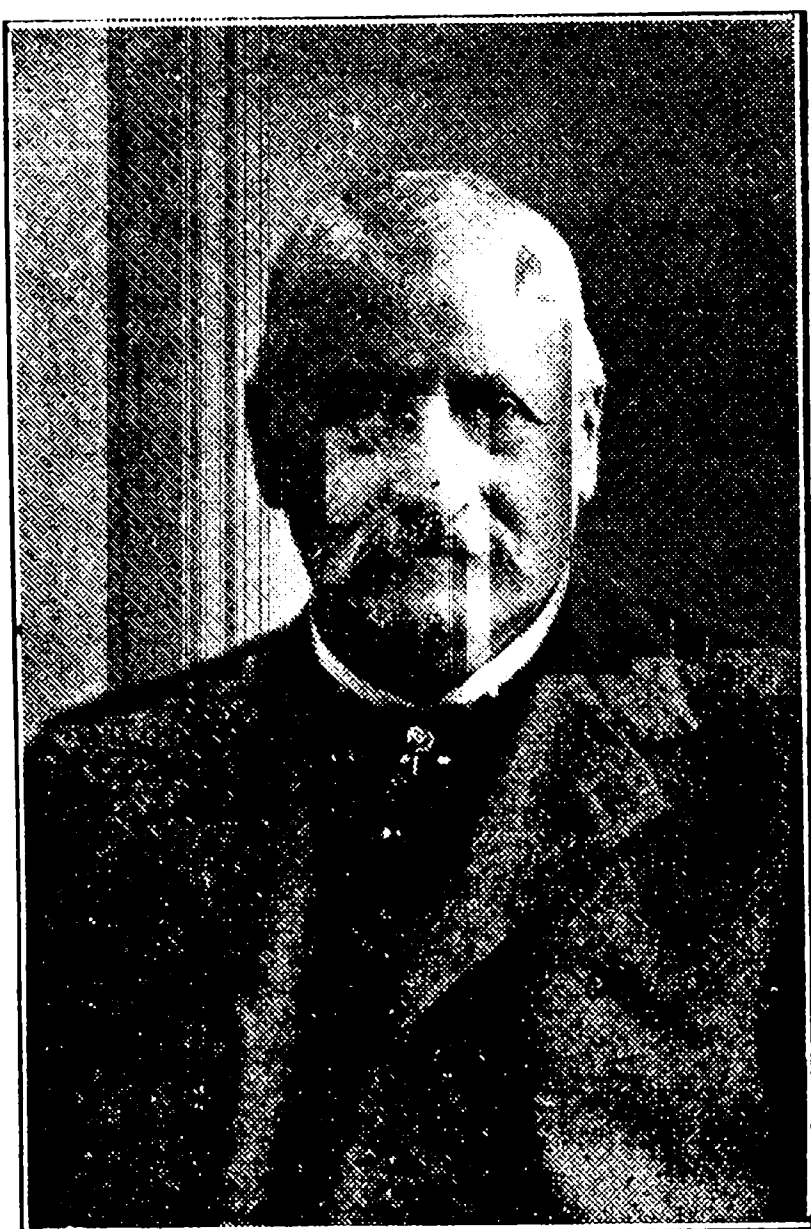
Efter Peder Smed kom en svensk Smed, der hed Niels Thuresen, men altid kaldtes æ Svensker, han smedede næsten indtil det sidste sine to Dage, Fredag og Lørdag, paa Sindinggaard. Han var en lille Mand med en morsom rund Smedie, men smede kunde han, og Niels Chr. Gunner sagde altid, „at nær æ Svensker haar sot æ Plov, kund en go jenn“. Det var forresten vist et almindeligt Ordsprog. Hans Kone, der var Dansk og meget fyldig, kaldtes altid Else Svensker og havde i mange Aar været Kokkepige paa Gaarden, og hun maa have været god til at lave Mad, thi Pastor Utke, som ellers var meget ræd for Bøndernes Mad, vilde godt spise ved Else Svensker, naar han holdt Eksamen i Skolen lige ved Siden af. Else var livlig, men Svenskeren sagde ikke meget. Else Svensker havde taget til sig en Søstersøn, der hed Vilhelm, vi gik til Præsten sammen. Ved Præsten kunde han intet, men naar vi kom ud, kunde Vilhelm alt, særlig af Skarnsstreger. Senere hen gav han sig til at brænde Huse af og maatte sendes til Amerika. Et Ahorntræ staar endnu lige ved, hvor Svenskerens Hus laa. Else Svensker døde 1900, 86 Aar.

Fra denne simple By er den rige Trikotagefabrikant Simon Olesen i København. Hans Fader, Ole Pedersen, kaldet lille Wolle, var en lille Mand, der foruden at drive sin lille Lod var Stenkløver og Møllersvend. Lille Wolle døde 4. Febr. 1873, 68 Aar.

Simon Olesen har ikke altid været en rig Mand. En gang, da han tjente i Romvig, skulde Søren Truelsen komme derud for at ordne et Mellemværende med Simon, som naturligvis som Uldhandler havde faaet Uldtøj af S. Truelsen, og Simon skyldte ham nu noget. Men for at redde Simon sagde Kristen Romvig nok til ham, inden Truelsen kom, at nu i Eftermiddag maatte han helst gaa sig en Tur i By.

Simon Olesen gik i flere Aar omkring som Uldhandler. 1873 begyndte han sin beskedne Forretning i en lille Butik i Fiolstræde i København med kun en Strikkemaskine. Med stor Dygtighed arbejdede han sig frem og er nu Skandinaviens største Trikotagefabrikant. Fabriken beskæftiger nu ca. 800 Mennesker. Virksomheden ligger nu i Landemærket Nr. 11 og 13 samt Suhmsgade 3 og 5, men har allerede sikret sig Landemærket 15, der, naar Krigen er forbi, vil blive nedrevet og opbygget til yderligere Udvidelse.

Den 20. Novbr. 1916 fyldte Simon Olesen 75 Aar, og der holdtes Festligheder for ham.

Simon Olesen.

For en 30 Aar tilbage, naar man kom i Nærheden af Sinding Kirke ved Solens Op- eller Nedgang, saa man en lille tynd Skikkelse paa Vandring fra Nyby mod Kirken, det var gamle Lise, som i mange Aar havde været Stuepige paa Gaarden og før hed Lise Stuepige. I mange Aar havde hun den Bestilling at holde Skolen og Kirken ren og ringe Solen op og ned, det var jo ikke saa mærkeligt, men det mærkelige var, at Lise ikke ringede til bestemte Klokkeslet, som det vist nu er meget

almindeligt. Nej, hun ringede virkelig Solen op og ned. Selv den tidligste Sommermorgen mødte hun ved Kirken, naar Solen begyndte at bryde igennem i Øst. Elisabeth Andersdatter, Indsiddet i Nyby, døde 17. Marts 1894, 86 Aar.

At det somme Tider kneb med at komme til Rette i Nyby, hvor man boede saa nær sammen, er ikke mærkeligt, og flere Historier derom fortælles selvsagt. Hønsene var ofte Skyld i en lille Skærmydsel blandt Konerne. De lagde nemlig tidt Æg i Naboens Huse. En Dag kom An' Nilerius (en lille snøvl Kone, der i sine unge Dage havde drukket mange Lærkeæg for at blive god til at synge) hen og stak Hovedet ind ad Met' Johans Kvart-Dør og beskyldte hende for at have taget hendes Æg. Met' Johan sagde, det var Løgn, men An' blev ved sit. Da tog Met' Johan, der stod og kogte Melgrød, Madstokken og langede An' Nilerius nogle af den om Ørene.

Vistnok den Gang Fattighuset blev nedrevet ved Kvindvad, blev den gamle Skolebygning i Nyby omdannet til Fattighus. Og da den ny Skole i 1892 blev bygget Nordøst for Nyby, blev den ny Skolebygning i Nyby taget i Brug til Fattighus, indtil den brændte 1893. Siden byggedes Fattighuset ved Korsvejen Vest for Aaen, hvor vi nu har en ny By.

Selv om det gamle Nyby nu er forsvundet paa et Sted eller to nær, saa er der dog en Nyby endnu, mange af Husene er nemlig udflyttede, eller der er sket Magelæg med Jord fra Sindinggaard.

BRAADJORD.

Paa Braadjord (udtales Brøjjord o: brudt Lyngjord), Bakke ligger 4 Steder, som nok har været der fra gammel Tid. I det vestligste boede Laust Dalgaard Pedersen, kaldet Laust Lillebjerg, han var en god Tækkemand. Da han fik Stedet, var der ikke et Træ, men han plantede Læ omkring Stedet, som groede op, saa man om Sommeren ikke kunde se Husene for Træer. Tillige avlede han megen Træfrugt, hvad man højlig maatte forundre sig over paa dette høje udsatte Sted og den noget magre Jord. Børnene vilde gerne ind i Haven, saa fik

de en Buket Blomster m. m. Laust Lillebjerg var en oplyst Mand, der læste meget. Han var ogsaa en Tid Medlem af Kommunalbestyrelsen, og i Forhandlingsprotokollen ser man hans Navn med den smukke Haandskrift. Han døde 1895, 68 Aar.

Paa Braadjord Bakke er Kræ Bakk i Ørre opfødt i en Kæmpehøj, hvor hans Moder boede med sine to Dreng. Naar Moderen om Aftenen var ude, kunde de to Dreng se Nisserne danse paa Gulvet, fortalte Kræ Bak.

Paa Braadjord boede ligeledes P. Stensberg, som i Napoleonstiden laa henne i 14 Aar.

BAKGAARDEN.

Nord for Nyby, oppe paa Bakken, ligger den smukke Gaard „æ Bakk“.

Den hører ikke til de gamle Gaarde i Sognet. Oprindelig er en Del af Jorden kommen fra Nyby, men der er stadig købt Jord til.

1847 døde Mikkel Pedersen i Bakgaarden, 76 Aar, han var født i Asberg. Sønnen, Peder Christian Mikkelsen, blev kun 52 Aar og døde 1874. Derefter fik hans Søn, Mikkel Bak, Gaarden, han blev heller ingen gammel Mand.

Før hans Tid havde Gaarden kun en 4 a 5 Køer, men Mikkel har købt megen Jord til Gaarden, særlig fra Sindinggaard.

Hans Hustru, Else Marie, som bor paa Gaarden, er en Datter af Knud Merrild i Ørre Vad. Sønnen, Karl Bak, har nu Gaarden, der har en Besætning paa over 40 Kreaturer.

Folkene paa Bakgaarden har altid været meget aandelig interesseret og flittige Kirkegængere. Og Mikkel Baks Søstre, Laura og Berthe, var nok de første i Sinding, der var paa Højskole. Det var i Halvfjerserne.

KRAGSNAB.

Navnet udtales Kraasnab eller Kraasnap. Forledet er vel Krage, andet Led Snabe, som kan betyde en Skovstrimmel, som strækker sig ind i Marken eller en Agerstrimmel, som strækker sig ud i Heden.

For godt 50 Aar siden laa der tre Gaarde i Krag-snap. Store Krag-snap laa, hvor den nu ligger, lige Vesten for laa de to andre (Tomterne kan skelnes endnu),

Midtgaard og Vestergaard; den sidste, der var mindst, brændte og blev flyttet op mellem Bakkerne. I 1865 blev denne igen flyttet og genopbygget paa sin nuværende Plads af Niels Kragstab, Søn af Lauge Kragstab. Her i Lille Kragstab boede han mange Aar og var gift med Line, en Datter af Niels Chr. Pind. Nu bor han i Herning, og trods sine 78 Aar er han endnu en flittig Mand, passer f. Eks. Sagfører Dejgaards Have. Han er Veteran fra 64. Niels Kragstab har givet mig mange gode Bidrag til Sindings Historie.

Indtil 1603 hørte Kragstab til Herregaarden Ørregaard, men kom det Aar til Sindinggaard*), da var der ogsaa tre Gaarde i Kragstab. Vel sagtens af den Grund svares der endnu fra Sindinggaard 4 Tdr. Rug og 2 Tdr. Byg til Ørre Præst. 1667 er der to Gaarde og en Boel i Kragstab. Vestre Gaard har altid været lille, paa ca. $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn.

1848 døde Christen Jensen Harreskov i Kragstab, Aftægtsmand, 72 Aar. Død af Kræft i Tungen.

Kræ Harreskov — hvis Mundheld var „Katten tamme“ — og Fjelstrup kunde ikke godt komme ud af det som Naboer. De tog bl. a. Kreaturer i Hus for hinanden, men her klarede Harreskov sig godt, idet han altid kunde faa fat i flere end Fjelstrup, det huede Fjelstrup pinedød ikke, thi de skulde jo indløses. Engang saa det dog ud til, at F. skulde komme bedst fra det. Han og Folkene havde nemlig omringet Kræ Harreskovs Faareflok, som gik paa Sindinggaards Mark, og der var Fare for, at hele Armeen skulde komme i Fangenskab, men nu ser Kræ Harreskov, at det er galt fat med Faarene, nu gjaldt det kattentamme om at frelse dem. Han kaldte da paa Hunden og klappede i Hænderne, ligesom han plejede, naar den skulde efter Faarene. Faarene blev herved som helt vilde og sprang om ved Fjelstrup og hans Folk eller imellem Benene paa dem, saa de ikke fik en eneste af dem.

Da Lauge Jensen byggede den store Agerumlade i Kragstab, sagde Kræ H.: Den faar Du kattentamme aldrig fuld, men det skete snart.

Som ældre Mand giftede Kræ Harreskov sig anden Gang og det med en Pige paa 25 Aar, som døde 5 Aar efter. Begge to vilde gerne have en Snaps, og da tog

*) Se Ørre Sogn S. 53.

man Brændevin hjem i Ankere paa Gaardene. Naar Harreskov gik i By, hissede han Ankeret op til Hanebaandet paa Loftet, men det varede ikke længe, inden Konen fandt den her og lærte at trisse den ned.

I et Aftægtshus i Kragstab stod for mange Aar siden en gammel Egekiste, hvor Aftægtsfolkene gemte deres Værdigenstande. En Nat, uden at Folkene mærkede det, var der brudt et Stykke af Tavlmuren ned, og Kisten var derigennem taget ud. Man fandt den oppe imellem Højene, men ryddet var den jo, og Gærningsmændene fik man aldrig Spor paa.

Om ved 1840 købte Lauge Jensen, altid kaldet Lau Kraasnap, Gaarden af Kræ Harreskov, siden købte han de to andre Steder i Byen og kunde nu udstykke alle Gaardene, som han vilde, han beholdt selv Store Kragstab. Lauge Kragstab, der var fra Jersild, var en Original, og man maatte altid lægge Mærke til ham. I mange Aar var han Sognefoged og har siddet meget i Forstanderskabet. Ligesom sin Formand giftede han sig anden Gang med en ung Pige, Datter af Niels Chr. Post i L. Lonnebjerg. Han kom godt ud af det med Fjelstrup, og naar Sønnen, Niels, gik fra Skole i Nyby, gik han ofte ind paa Sindinggaard og fik Fjelstrups Aviser med hjem. Lauge Kragstab døde 1896, 83 Aar.

Ved Kragstab er udmærket Mergelfangst. Lauge sagde en Dag til Drengene (Sønnerne), at de kunde gaa hen i æ Sønnermues lidt Syd for Gaarden og prøve, om de kunde finde Mergel der. De fandt udmærket Mergel kun 5 Kvarter nede. Og der er siden kastet en vældig Masse Mergel baade til Kragstab og Sindinggaard.

1832 solgtes en Gaard i Kragstab med 2 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn og et Areal af ca. 21 Tdr. Agerland 11 Tdr. Land Eng og 110 Tdr. Ld. Hede for 600 Rbd. ren Sølv (Ringk. Amt, S. 247).

Til hele Kragstab hører ca. 500 Tdr. Ld. I Store Kragstab med ca. 170 Tdr. Land bor Mads Langelund, som er fra Kollund; han har under Krigen gjort mange Ejendomshandeler og har tjent mange Penge derved. Den midterste Gaard i Kragstab kaldes nu Kronborg, her bor N. Chr. Laugesen.

Den tredie Gaard kaldes Nørlund. Her begyndte for mange Aar siden Frits Sander og hans Hustru, som er af Slægten Leth, med 2 Køer, som ikke kunde faa Føden. Ved stor Flid og Dygtighed arbejdede de sig frem til

gode Kaar. De bor nu hos Sønnen, Jacob Sander, der har opbygget Gaarden og købt en Del Jord fra Lonnebjerg, saa han nu har 30 Kreaturer. En Søster til ham er gift med Kr. Hauge paa Ørnhoved.

LONNEBJERG.

Navnet skrives i de ældre Kirkebøger for Lunnebjerg, aabenbart Lundebjerg, et Skovparti. 1915 er Gaarden flyttet noget i Syd og har nu ny og flotte Bygninger og ejes af Knud Graulund. Bakkeøen, paa hvilken Gaarden ligger, er god Jord, en Del Jord er solgt fra Gaarden, og Fladerne Øst og Nord for Bakkeøen er skarpe. Paa Marken ligger Lille Lonnebjerg, et magert Sted, her boede Niels Chr. Post, som kom fra Ansbjerg, og var en gammel Post, der gik til Holstebro og andre Steder med en Masse Bud. Det var forbavsende saa langt, som han i sine Velmagtsdage kunde gaa. Skønt der betaltes lidt for Ærinder den Gang, saa blev Niels Christian dog en velhavende Mand. Det var nok hans Svigermoder, der døde her 1877, 97³/₁₂ Aar, hun hed Karen Hansdatter (Bladskær).

I St. Lonnebjerg døde 1806 Søren Lunneberg, 68 Aar, født i Ørre. Hans Søn, Otto Lonnebjerg havde derefter Gaarden. Han var bl. a. Stodderkonge, skulde altsaa passe paa Kjeltringer og andet Skarnsfolk i Sognet. Han fulgtes af sin Søn, Søren Lonnebjerg, der var en stor Original (se Ørre Sogn S. 37), hans Mundheld var forresten ofte „Døvlen stød' mæ“. Han kom ligesom Lauge Kragssnap ind i det første Sogneforstanderskab 1841. Han var en oplyst Mand og stor Mekaniker. Maaske kunde han ogsaa være noget upraktisk, han byggede saaledes en vældig stor Agerum Lade, som han nok aldrig fik fuld. P. Sørensen byggede den om. I Tværloen hængte han et stort Uhr, som han selv havde lavet, det havde 30 Punds Lodder, og naar det slog, kunde det høres over hele Gaardens Mark og ned til Ørre Kirke. Da han var Kirkeværge, omsatte han en stor Del af Kirkemuren. Kvadderstenene numererede han, inden han tog dem ned, og vidste saaledes, hvor de skulde have deres Plads. Han var meget videnskabelig anlagt, havde samlet sig en Mængde Kundskaber, og Folk havde en svær Respekt for ham. Jeg husker ham fra den Tid, han boede i Digehuset ved Ørre Kirke.

Som medelt i Ørrebogen naaede han 1871 til Amerika, men døde snart efter.

Den næste Ejer af Gaarden var Hans Peder Fohlmann Gade, der døde her 1870, 50 Aar. Hans Hustru, Edle Gade, født Vandborg, døde dog før ham, nemlig 1868, kun 33 Aar.

Gade var i flere Aar Sogneraadsformand, men tilsidst ser man i Protokollen, at han er svag, den sidste Gang, han vælges til Formand, vælges han paa den Betingelse, at Niels Skree maa træde i hans Sted som Formand, naar hans Sygdom umuliggør ham at udføre Arbejdet.

Gade havde 3 Børn, der gik i Ørre Skole, Jens, Julie og Adelaide, og da de, navnlig Pigerne, var ualmindelig dygtige og flinke og talte fornemt, havde vi andre en vældig Respekt for dem.

Efter Gade kom P. Sørensen. Han og hans Hustru, Ane, var fra Østereggen, de sagde jeg til sig selv (som man siger), og han kaldtes Sørensen og hun Madam Sørensen, oprindelig var de Bønder, men Sørensen havde været Tjener hos Kancelliraad Funder i Aarhus og var en meget beleven Mand og et Særsyn ved Ørre Kirke, han hilste paa Folk med et stort Smil helt ind i Kirken. Han havde faaet en Vækkelse i grundtvigsk Retning ved Pastor Fr. B. Møller i Sejling. I aandelig Henseende vejede Madam Sørensen sikkert betydetig mere end Manden, hun var djærv, virksom og levende for, at der skulde gøres noget for Folk i kristelig Henseende. Hvor hun havde faaet sin Paavirkning, ved jeg ikke. Som ung var jeg ræd for hende, jeg syntes, hun gik for stærkt paa. Paa hendes Gravsten staar: „Hun gjorde, hvad hun kunde“. Sørensen var en oplyst Mand og noget Doktor, trak saaledes Tænder ud; død 1899, 74 Aar.

Lonnebjerg er i disse Dage solgt for 47,500 Kr.

ELKJÆR.

Før var Elkjær et lille Sted, men nu ligger her en hel lille Gaard, saadan gaar det alle vegne.

1882 døde her Jens Elkjær, 59 Aar, han var fra Sandgaard. Over ham havde det komiske en vældig Magt, han lo, naar han skulde græde. Alt det højtidelige kunde han ikke staa for. Man sagde, at da han laa paa Sottesengen, og nogen kom og spurgte til ham, kunde han ikke lade være at le, men kunde derefter vende sig

om mod Væggen og græde. Sønnen, Lars Chr. Larsen, har nu Ejendommen.

PUNGVIG.

Det er et magert Sted, men Lars Sandgaard drev den skarpe Jord op til god Avl og Besætning, flere af hans Døtre er gifte til store Gaarde i Sinding.

I Pungvig boede i mange Aar Niels (Jensen) Pungvig, en Broder til Lauge Kragssnap. Hans Hustru var fra Østergaard i Ørre.

Gamle Niels Pungvig sagde til Provst Elmquist, at Grunden til, at han havde klaret sig saa godt, var, at han altid havde fulgt sin Børnelærdom om Josef, der samlede i de gode Aar og gemte til de daarlige.

Niels Pungvig maatte man altid lægge Mærke til i Ørre Kirke, han fulgte levende med under Gudstjenesten, læste altid Evangelierne højt med Præsten og var kvik og munter udenfor Kirken. Han døde 14. Novbr. 1895, 79 Aar gl.

SKREE.

Gaarden ligger ved Ansbjerg Aa, og har vist Navn efter det Skred ned imod Aaen, hvor Gaarden ligger. Skredgaard kaldes den somme Tider. 1638 staves Gaarden Skræ. 1603 kaldes Skree et Gadehus, skønt der den Gang som nu vel har været en 150 Tdr. Land til Stedet, naturligvis omtrent ene Hede. Det Aar solgtes Skree nemlig sammen med Kragssnap m. m. fra Ørregaard til Sindinggaard. Det er vel sagtens kaldt Gadehus, fordi Vejen gik her forbi, bl. a. til Ørregaards Enge og Uddrift. Endnu kaldes et Stykke Jord Øst for Gaarden æ Gåar (Gade). Jorderne til Skree er skarpe, 3 er den højeste Takst, men der er nok af den, og der avles ret godt nu. 1702 havde Gaarden ca. 2 Tdr. Hartkorn. Mænden hedder Bertel Marqvardsen.

Den nuværende Slægt er gammel i denne Gaard. 1796 døde Niels Skree, 77 Aar, som var Stedfader til Lars Jensen, Gaardmand i Skree, død 1816, 68 Aar. Kirkebogen siger: Han vandrede i Enfoldighed og gudeligg Retsindighed. Han døde af et Apopleksitilfælde.

1830 28. Maj døde hans Hustru, Karen Jespersdatter, Aftægtskone i Skree, 79 Aar. Hun var fra Romvig, hvad

Efternavnet jo godt nok tyder paa. Hun skildres som en kraftig Kvinde, der havde mest at sige af de to, Lars sagde ikke ret meget. De havde 2 Sønner, Jens og Jesper, den sidste fik Gaarden.

En Vinteraften, da man i Skree sidder og karter og binder, gaar Lyset ud, Karen Jespersdatter skubber da til Pigen, som forstaar, at hun skal ud at se til Kakkelloven (hvori man jo altid fyrede fra Køkkenet), Karen sætter sig i en Fart paa Pigens Plads. Sønnen Jens tror, at det er Moderen, der gaar ud, og da han godt kan lide Pigen, rækker han hen og vil kysse hende. Men i Stedet for et varmt Kys af Pigen faar han en varm Ørefigen af Moderen, idet hun siger: Hvad Fanden vil Du Dreng!

Jens Larsen blev ialfald ikke gift med Pigen, der rimeligvis var fattig, han giftede sig med en Gaardmandsdatter fra Tjørring By, hvor han siden boede, men hun udviklede sig ikke saa heldig, thi hun blev senere den vidtberygtede „Tjørringmor“, om hvem der kan skrives en hel Kriminalhistorie. Jens Larsen, der sikkert var en udmærket Mand, blev skilt fra hende, siden igen gift, døde i Tjørring som Aftægtsmand i Gaarden.

Jesper Larsen ejede derefter Skree og døde der som Aftægtsmand og Enkemand 1874, 81 Aar. Hans Søn, Niels Skree, er nu 84 Aar og Aftægtsmand.

Af deres Børn er Jesper Skree Købmand i Haslev. Peder Skree er Gaardmand i Tjørring, Kristen Skree ejer Gaarden, og Karen Skree er Konditor i Kolding og har en god Forretning.

Niels Skree fortæller, at i hans Bedstefaders Tid tog Herremanden paa Sindinggaard Soldaterne ud blandt Fæsterne. At blive Soldat var noget, man frygtede den Gang, Behandlingen var haard og Tjenesten ualmindelig lang, men naar Karlene endelig kom hjem igen, var de jo nogle farlige Karle, dog vilde Herremanden helst raade for, hvem de skulde giftes med, nogen Belønning trængte de jo ogsaa til efter den lange Tjeneste. Nu omtrent paa en Gang kom hjem fra Tjenesten hans Bedstefader, Lars Jensen i Skree, Kristen i Kragssnap og Dynes i Sneftrup, og nu sagde Herremanden, at i Romvig var der tre pæne Piger, en til dem hver. Ialfald blev de gifte med de tre Døtre fra Romvig. Bodil kom til Sneftrup, Birthe til Kragssnap og Karen til Skree. Karen

maa have haft Midler, thi i hendes Tid købtes der to gode Stykker Eng til Skree, det ene Stykke kostede endog 450 Rdl., som omtrent var dobbelt saa meget, som Gaarden kostede.

Lars Jensen fik Skree i Fæste 1777 af „virkelig“ Cancelliraad Peder Lillelund. 15 Aar efter, nemlig 1792, købte han Gaarden af A. Speitzer for 252 Rdl. 189 Rdl. laantes i den Kgl. Kreditkasse, og de forrentedes og afdrages i 28 Aar med 4 pCt. Rente og 2 pCt. Afdrag. Papirerne er endnu til Stede i Gaarden.

Udhusene ombyggedes 1916 af den nuværende Ejer. Niels Skree byggede det nuværende Stuehus 1882, her findes i Dagligstuen endnu i Brug en smuk Bilægger-Kakkelovn, hvad nu er meget sjældent, den bærer Aars-tallet 1788.

I Bryggerset findes et Egepandetræ over Skorstenen, hvorpaa der staar: 1616 Ano 1616. Ved den ene Ende staar 1779, det Aar er den jo nok flyttet over fra et andet Stuehus, det var jo ved den Tid, Gaarden skiftede Ejer. Da Træet 1882 flyttedes i det nuværende Stuehus, var det vel langt, og Terman savede en Ende af det, idet han sagde, at det var meget friskt Træ, der udmærket kunde bruges igen.

Et andet lignende Træ skal have været i Gaarden med Aarstal, saavidt huskes 1797.

Paa Loftet staar et Hængeskab af Eg med følgende Indskrift: I. C. S. × K. I. D. og G. G. G. L., hvilke 4 sidste Bogstaver efter Traditionen skal sige: Gud give god Lykke. Skabet, der er en gammelt Skænk, bærer Aarstallet 1651.

Niels Skree har en meget gammel Bog af Thomas a Kempis, vist oversat 1599.

Tæt Syd for Skree Mark har vi Fjelstrups Plantage, der nu snart har fyldt 100 Aar, herved laa „Knapnæring“, det var ogsaa tæt herved der i min Tid boede en Mand, der hed Anders Døwlmose.

ROSMOSGROSTEN.

Lidt Syd for Randruphøj laa den store Sten af dette Navn. Det var nok Trolden i Linnebjerg i Ikast, der smed den store Sten mod Sinding Kirketaarn, Tilbage-slaget var saa stærkt, at Stenen fløj tilbage paa Sinding-

gaards Hede. Somme mener, at Stenen ikke naaede længere. end hvor den laa. Andre fortæller, at det var Nissen i Sunds Præstegaard, der kastede Stenen mod Sinding Kirketaarn, han kunde ikke lide det Taarn. Sunds Kirke havde intet. Fingeraftryk saas i Stenen, som for knap 50 Aar siden kløvedes og lagdes som Grund under Laden, som Boserup byggede paa Schæferi.

SCHÆFERIGAARD.

Denne Gaard er bygget ved Aar 1825 af Fjelstrup eller i alt Fald en Del af Gaarden. Gaarden havde da godt 300 Tdr. Land, omtrent ene Hede. Nu er der omtrent 200 Tdr. Land til Gaarden. Fjelstrup lod her opbryde en Del af Heden for at begynde et Stammechæferi. „Efter Planen skulde dette Schæferi bringes til en Flok af 100 Moderfaar og 3 Vædre, hvoraf aarligen kunde afgives henved 40 Vædderlam, som Ejeren vilde overlade for nedsat Pris til Bønder og andre, hvis Flok ansaas skikket til at modtage Forædling ved disse Dyr. Omtrent 30 Gimmerlam og Udsætterfaar skulde aarlig sælges ved Auktion, naar Schæferiet blev fuldtalligt. Stammedyrenes Anskaffelse har været forbunden med megen Vanskelighed, især fordi der i de østre Egne, hvor de egentligen skulde opsøges, ikke fandtes en Flok, uden at de var befængt med Skab. En af de bedste Vædre erholdtes hos en Bonde i Faster Sogn, og en anden i Rind Sogn. Paa den opdyrkede Hede er for Faarene rejst en grundmuret Bygning, 45 Alen i Længde, 12 Alen i Vidde, og desuden Vaaningshus for Opsynsmanden“.

(Hald: Ringkøbing Amt, S. 204).

Fjelstrup drev det til at have 400 Faar af den finuldede Merino Race. Siden kom der Sygdom i Flokken, og han maatte anskaffe mere haardføre Racer.

Der fortælles, at naar Statens Tilsyn kom, saa laante Fjelstrup Faar i Asbjerg, eller lod Faarene passere forbi mere end én Gang, ligesom Tordenskjolds Soldater.

I Haven findes meget tykke Træer, som sikkert er plantet af Fjelstrup. Da Boserup afstod Sindinggaard, flyttede han til Schæferigaarden eller Edles Minde, som Gaarden ogsaa kaldes.

Boserup købte en Lade paa Rydhauge, som blev flyttet hertil. Terman var ude at tage den ned, den var 22

Alen vid og havde Kjøring i begge Sider, det var under denne Lade, Rosmosstenen lagdes, da den var kløvet af Lille Ole i Nyby, Simon Olesens Fader.

1892 brændte hele Gaarden. Ved Opførelsen igen blev Laden snævrere. For 6 Aar siden købte den nuværende Ejer, Chr. Uhre Nielsen, Gaarden for 29,000 Kr.

Paa Gaarden har været til for ganske nylig et ca. 20 Punds Lod med Hank i, det siges at have tilhørt Træhesten paa Sindinggaard.

TERMAN NIELSEN.

Paa Skree Mark boede den ranke Snedker og Tømrer, Terman Nielsen, som var en meget kendt og dygtig Haandværker, der har hugget de fleste Huse og Gaarde i Sognet i henved et halvt Aarhundrede. Han var meget kendt i Sognet og langt derud over, og han har fortalt mig mange gode Ting fra Sinding, han var nemlig meget historisk interesseret og fortalte godt. Det var Boserup, der fik ham herud 1861, da han havde købt Sindinggaard, først hjalp han ved Mølleriet paa Gaarden.

De sidste halve Snes Aar boede han i Herning, hvor han døde den 10. September 1916 og blev begravet paa Sinding Kirkegaard den 17. September, 70 Aar. Hans for flere Aar siden afdøde Hustru var en Søster til Direktør Simon Olesen i København.

REMME

eller Rimme er en gammel Gaard, der ligger Nordøst i Sognet, Øst for Sigkær Bæk.

Rimme skal betyde Sandvold, og det maa erkendes, at Sandagre er der nok af heromkring, men ældgammel dyrket Jord er det, og somme Steder er Jorden ret god. Agermarken har rigtig passet til Fortidens primitive Redskaber. Remme er nu udparcelleret i mange Ejendomme.

Her nede i Remme bor der mange af de saakaldte Højhellige (Dømmerne). Paa en Strækning fra Remmevad og op i Sydøst gennem Tjørring og ind i Herning Sogn bor denne mærkelige Retnings Tilhængere. I Tjørring er deres Skole og deres Forsamlingshus, der bruges som Kirke. Ofte er der spaaet, at denne kirkelige Retning snart vilde forsvinde, det er der dog intet Tegn til, de formerer sig godt og driver nu ogsaa deres Jord godt. Men hører man dem i Skole og Kirke, da kunde

man godt tro, at de var fra Luthers Tid, saa gammel lyder deres Tale- og Tænkemaade, de mener ogsaa at være de rigtig ægte Luteranere. Deres Syn paa Kristendommen er mørk som de truende Lyngbakker ovenfor deres Forsamlingshus, men som Mennesker er de livlige.

REMMEVAD.

En meget gammel Gaard med skarp Sandjord, en 130 Tdr. Land hører nu dertil, maaske har hele Remme hørt dertil. 1638 kaldes Gaarden Vad, 1683 var Remmevad en Halvgaard, de klagede over Flyvesand, og det er der Grund til endnu. 1702 har Gaarden 3 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn, og Manden hedder Christen Christensen.

Gaarden har Navn af Vadestedet her over Bækken, her sloges først Bro 1861.

Da Boserup først var ude at se paa Sindinggaard, kom han fra Randers Marked og kørte gennem Vadet her, men væltede, Niels Skree maatte hjælpe ham op.

Alle Veje heromkring stiler mod dette flere tusindaarige Vadested. Ovenfor Remmevad var disse Engstykker til Ørregaard, som for kort Tid siden er solgt.

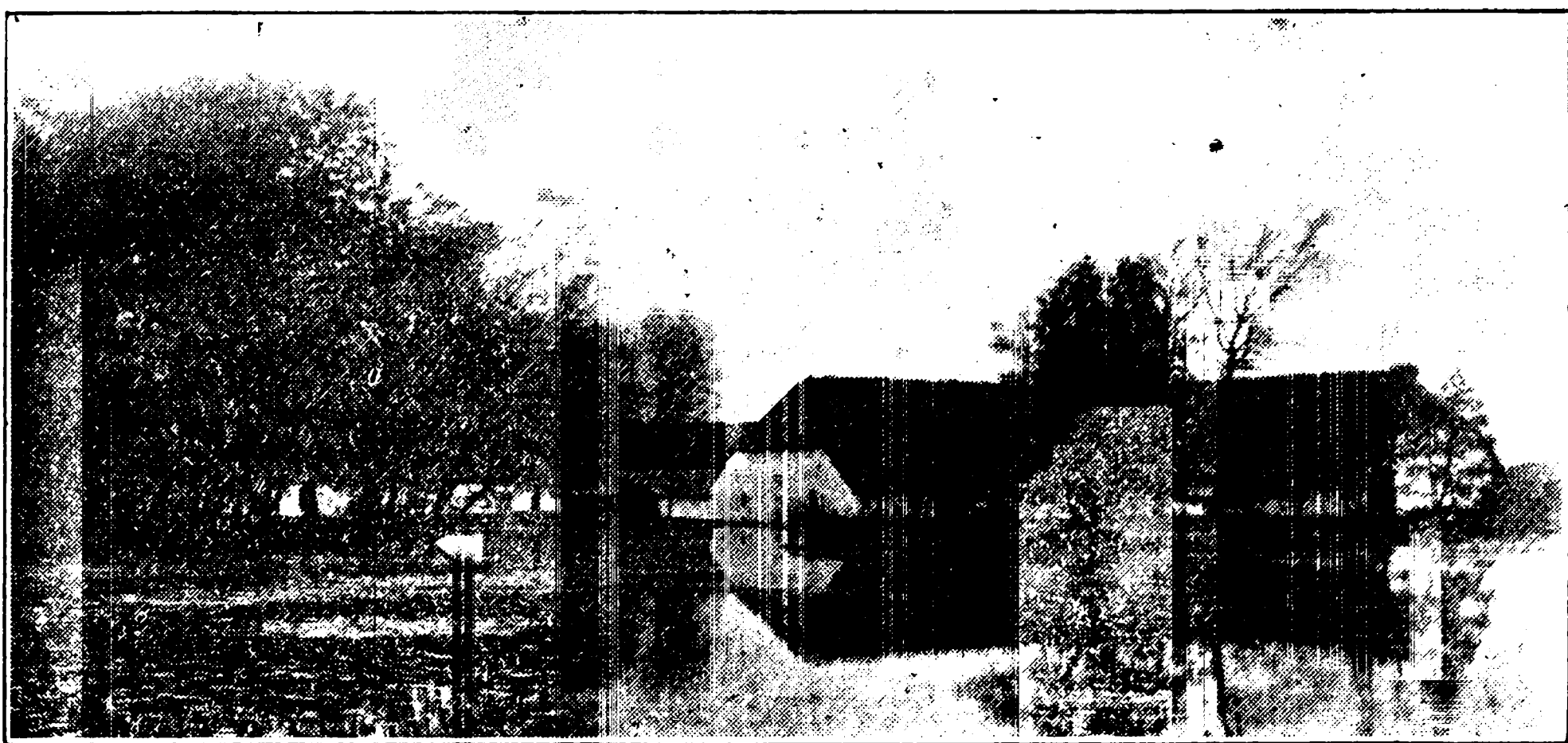
I Remmevad boede i mange Aar Niels Pedersen, nu bor han hos en Datter i Trælund. Provst Elmquist fortæller: Niels Pedersen Remme skulde engang tale med mig, og mens vi sad i min Stue, og Niels fortalte om sine Sygdomme, sprang han pludselig op med Raabet: „No skjenner æ Stud’!“. Det var hans udenfor staaende Studespand, der løb løbsk.

I Remme boede i et lille Sted Niels Remme, som døde for 10 Aar siden. Saadan en Lyngplukker som ham findes der maaske ikke mere, fyldige Knipper og saa jævne i Toppen som en Børste og saa kun 1 Kr. pr. Trave, det var en Fornøjelse at hente Lyng hos ham. Hver Søndag gik Niels Remme de henved 3 Fjerdingvej til Sinding Kirke, de højhellige kunde han ikke slutte sig til.

ET TREKLØVER.

Som et Trekløver ligger midt i Sognet Sindinggaard, Kirken og Møllen. Især i ældre Dage de tre vigtigste Steder i Sognet. Med dem vil vi nu beskæftige os.

SINDINGGAARD.

Sindinggaard.

Sindinggaard er vist et Par Hundred Aar yngre end Kirken, rimeligvis bygget ved Aar 1400, altsaa i Dronning Margrethes Tid. Gaarden har antagelig altid ligget paa sin nuværende Plads, og har sikkert været befæstet, hvad der ogsaa er Mærker af endnu. Den lille Bæk har kunnet fylde Voldgravene med Vand.

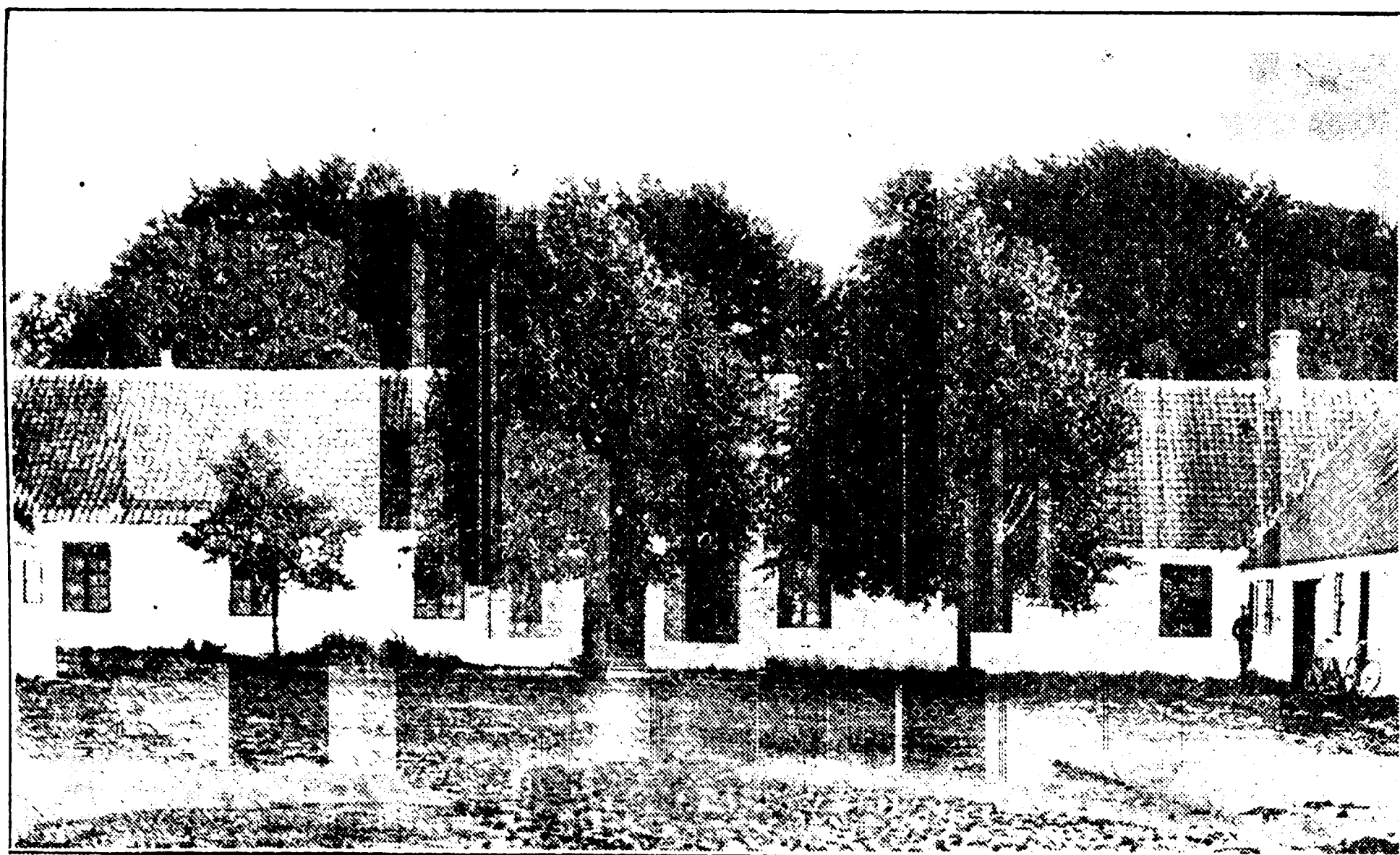
Det er sagtens Fjelstrup, der har jævnet Voldgravene, han nævner et Par Fiskedamme, som han har fyldt (rimeligvis Voldgrave), og hertil er nok brugt af de gamle Volde. Jorden har været saa sumpet flere Steder om Gaarden, at den har dannet naturlige Grave, og det er naturligvis for Befæstningens Skyld, at Gaarden er lagt her paa den lave Grund.

Den nuværende Hovedbygning er vist fra Major Rantzaus Tid paa den smukke Kvist nær, som Fjelstrup har tilbygget, altsaa et Par Hundrede Aar gammel.

JENS KNUDSEN (HARBOU)

er den første Ejer af Sindinggaard, der vides noget om; han var en Søn af Knud Nielsen, der blev optaget i Adelstanden 1440 og er Stamfader til den endnu levende Familie Harbou. Jens Knudsen var 1444 Foged paa Landting, ejede efter sin Fader Del i Engbjerggaard og levede endnu 1490. Han var død 1499, da hans Enke, Marine Christensdatter, skødede Gods til Niels Klemensøn.

(El. Gøyes Jordebog, S. 383).

Sindinggaards Borggaard.

Sønnen

MOGENS JENSEN

til Sindinggaard nævnes 1511, da han maatte stille en Mand til Hæren. Han var gift med Edel Kaas, Datter af Bertel Kaas til Nørgaard og Ellen Spend.

. Derefter dennes Søn,

JENS MOGENSEN,

der nævnes i Recessen 1536, han trættede 1547 med Albert Gøye om Engbjerggaard. Blev 1542 Landsdommer i Nørre Jylland, som saadan var han 1546 sammen med Kongen paa Viborg Ting. Foruden Sindinggaard ejede han meget andet Steds. 6. Januar 1547 fik han Forle-
ningsbrev paa Viskumgaard i Sønderlyng Herred og Gods i Gislum Herred. Og 18. April samme Aar fik han Følge-

brev til Bønder og Tjenere under St. Hans Kloster i Viborg, som er Jens i Vig*), Peder Christensen i Lille Lund, Jens Graversen i Holing, Niels Graversen, Anders Ipsen, Thomas Skenningsen, Lille Christiern, samme Steds, Erik Skavesen i Hjørning**) By, Mats i Sønder Agger, Christen Andersen, samme Sted, Thomas i Vester Lind, Peder Nielsen i Tiøring, Olaf og Jens i Sønderroes, Simon Degn i Gellerup og Eder, der bor i Hesselbjerg, Hjølindt og i Gammel Arnborg, Anders Jensen i Alstrup, Svend Ruessen i Werum, Jens Lassen i Trans, Jens Madsen i Dybe, Anders Jensen og Mikkell i Ryden Sogn, at de svare ham til min Herres Naade tilsige anderledes (D. Cancelliregistr.). Jens Mogensen ejede ogsaa Ørregaard, 1547 gør han Magelæg derfra med en Del af Præstegaardens Jord („Ørre Sogn“ S. 50). Han var gift med Lisbeth Juel Mogensdatter, der som Enke 4. Juli 1549 fik Brev paa Viskumgaard og 3 Dage efter paa Nøragergaard, hun var anden Gang gift med Niels Lykke. Jens Mogensen døde i Maj eller Juni 1549***). Da hans Børn var døde som smaa, gik Sindinggaard i Arv til Broderen,

MOGENS MOGENSEN,

der 1552 deltog i den jyske Adels Forhandlinger om et aarligt Landemøde, han levede 1568. Han var gift med Kirsten, Datter af Svend Pedersens Væbner. Mogens Mogensen boede paa Sindinggaard 1557, da han afsagde Dom over Trælund i Tjørring (Kolderup Rosenvinge: Gl. D. Domme II 270). Hans Søn

JENS MOGENSEN,

der er født i Novbr. 1559 paa Sindinggaard, var Ejer af denne Gaard og Ørum. Fra 1586—1603 kgl. Sekretær i Cancelliet, takseredes 1625 til 313 Tdr. Hartkorn. Da han 1603 gik af som Sekretær, forstrakte Kongen ham med 500 gl. Daler. 1529 blev han forlenet med Holmstrup Præbende under Aarhus Domkirke (J. Tegn. 25. Novbr. 1635), hvilket Gods han 1631 fik i Mageskifte. Han har levet i smaa Kaar og havde stor Gæld. 31. Jan.

*) Herningsholm.

**) Herning.

***) Om Jens Mogensens fædrene Slægt se endvidere Skodborg-Vandfuld Herreder, Pag. 413.

1626 lod Kongen udstede Proklama til alle Landsting, at Jens Mogensen paa nogle Aars Tid var kommen udi adskillige Løfter og Besværing til mange godt Folk og for sin Part havde lidt stor Skade og Udgift, og for at han i sin Alderdom kunde vide, om hans Haand og Segl endnu var udestaaende, skulde Kreditorerne nu melde sig.

Under de kejserlige Troppers Indfald købte han sig 7. Novbr. 1627 et Beskærmelsesbrev af Fjenden.

1624 gav han Præsten i Sinding og Nøvling Damsgaard i Nøvling Sogn, for at han fra Faste til Dimmelvege skulde prædike Kristi Lidelseshistorie (Hofm. Fund). Han blev 13. Novbr. 1607 gift med Birgitte Bille, f. 1576, en Datter af Knud Bille til Billeskov og Hilleborg Gyldestjerne. Hun døde 21. Jan. 1648, jordet i Ørum Kirke (Møllerup og Meidell: Billeættens Historie, 2—2, S. 80). Som Enke fik hun Lov til at beholde Sinding Kongetiende for den aarlige sædvanlige Afgift.

Sindinggaard og Ørnhoved havde Skel sammen i over $\frac{1}{2}$ Mils Længde. 1601 var der bleven „Irring og Trætte“ mellem Jens Mogensen og Christen Munck til Ørnhoved. Og der foranstaltedes dette Aar et saakaldt „Ridemandstog“, der satte 10 Skelsten med trebundne Sten, under hvilke var Sten med Kul og Flint.

Man begyndte fra Nord, ved Rylemose blev den anden Sten sat, saa gik man op ad Sigkjær Bjerg, Dværgebakken eller Dværgebjerg, og der satte man paa Bakkens Top en Sten, og saadan blev man ved til Nøvling Aa.

Det var Jens Mogensen, der begyndte Skeltrætten, og den 14. Maj 1601 mødes man for at afgøre Trætten. Jens Mogensen henviser til Kong Valdemars Logbogs 21. Kapitel, og man studerer nu grundig de gamle Papirer (Breve) og Skellene, før man sætter de 10 Sten. Det er Stormændene fra Egnen (Jens Kaas fra Ørregaard er ogsaa med) med Rigets Marsk, Peder Munck til Estvadgaard i Spidsen, der den Dag er samlede herude paa Heden for at berigtige Skellet.

„Ridemandstoget“, der er nydelig skrevet paa Pergament, er paa Herning Museum i Evald Tang Kristensens Værelser. E. T. K. har skænket det dertil. Men tillige er det at læse i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi. 9. B. 1882—83.

Evald Tang K. har vist nok faaet Dokumentet i Bordinggaard, derfra er det rimeligvis kommet fra Auktionen

paa Sindinggaard efter Fjelstrup. Jeg har hørt fortalt, at ved et opraabt Nummer var der en Kurv med, som indeholdt gamle Dokumenter; Jens Christensen i Bordinggaard havde i alt Fald en Del gamle Papirer, deriblandt Skødet paa den Jord, som Jens Mogensen 1603 købte fra Ørregaard („Ørre Sogn“, S. 53). Dette mægtige Jordstykke strakte sig fra Aaen ved Ørregaard og ud i Øst til Tjørring Skel, Engen herude beholdt Ørregaard dog, det er først i den allernyeste Tid, at disse 7 Engskifter er solgt fra Ørregaard. Men næsten hele Jordstykket var Hede, det, der virkelig har haft Værdi den Gang, var de 3 Gaarde i Kragssnap, som fulgte med. Skree, som ogsaa medfulgte, kaldes et Gadehus, her forbi gik Ørregaards Engvej. Den solgte Jord fra Ørregaard bestaar ellers af: „Ager, Eng, Skov og Mark, Fiskevand, Tørvegrøft, Hede, Kjær, Mose, Forte og Fællede“. Der har altsaa den Gang været Skov paa noget af Jorden. Ved Salget af denne Jord er Sindinggaard bleven sin Nabo, Ørregaard, ret overlegen, og længe varede det jo ikke, før Sindinggaard helt opslugte Ørregaard. Jens Mogensen døde baruløs 5. April 1635. I 200 Aar har altsaa Sindinggaard været ejet af samme Slægt, nemlig Slægten Harbou, men dette Navn bruges kun lidt, som man vil se, Herremændene brugte den Gang mest Fornavne, som Bønderne hidtil har gjort.

I nogle faa Aar herefter ejes Gaarden af Mogens Juel, Hans og Iver Dyre, men 1649 solgte de den til

OBERST CLAUS DYRE,

som døde 1693 paa Sindinggaard, han var tillige Ejer af Krogsdal og flere Gaarde. Han blev 1639 gift med Edel Rodsteen, død 1677. (Se endvidere Afskriften af deres Gravmæle under Sinding Kirke).

Claus Dyre er født 1610 og gik 1620—22 i Sorø Skole, blev 1651 Kaptajn ved det jyske Fodfolk. 1653 Major, 1654 Oberst med Løn af 600 Rdl. 8. Juli 1659 blev han under Krigen Befalingsmand over Vendsyssel.

Da Claus Dyre 1661 indgav sin Jordebog over Sindinggaard, havde den 30 Tdr. Hartkorn, foruden andet Gods i Sinding Sogn: Store og lille Asbjerg, Stensbjerg, Hede, Nyby, Kvindevad, Kragssnap, 1 Gaard, 1 Boel, Remme, Søvnal, Aavad, Lunnebjerg, Sønderlund, Karlsmose 9 Bol, Kragssnap 1 Bol, Skree 1 Bol. Han ejede

ogsaa Ørregaard, købt 1649, hvorpaa der 1678 boede 2 Jomfruer, 2 Piger, 1 Ladefoged, 1 Kusk, 1 liden Hyrdedreng. Besætningen var da 4 Heste, 8 Køer, 2 Ungnød og 1 Fole. Da Ørregaard brændte 1682, nedlage Claus Dyre den som Herregaard („Ørre Sogn“, S. 55). I Matriklen 1688 ses, at Sindinggaard med Mølle ejes af Claus Dyre (Htk. 31. 6. 1. 1.). Haursnap var Annexgaard, alt det øvrige Bøndergods i Sognet laa under Sindinggaard.

Ifølge Skiftet efter Claus Dyre arvede Sønnerne, Palle og Jens Dyre, Sindinggaard i Fællesskab, men 1694 frasagde Jens Dyre sig sine Herregaardsrettigheder paa sine ca. 12 Tdr. Hartkorn, af Sindinggaard og Gods, da han ikke saa sig i Stand til at faa det kompletteret, saa han kunde faa de 20 Tdr. Hartkorn, som der forlangtes til en Hovedgaard. 1697 døde Jens Dyre, og Eneejer af Sindinggaard blev

PALLE DYRE,

som døde 1707. Med ham skal den jyske Linie af Dyreslægten være uddød. Palle Dyre er mest bekendt for sit Ægteskab med Frederik den Tredies uægte Søn, Ulrik Frederik Gyldenløves fraskilte Hustru, Marie Grubbe, Datter af Erik Grubbe til Tjele. Marie Grubbe var ingenlunde, som hun skulde være, men Historikere har interesseret sig meget for hende. Holberg har skrevet om hende. Blicher skriver om hende i „En Landsbydegns Dagbog“. Og J. P. Jacobsen har skrevet sin Roman: „Marie Grubbe“. Men det er et Digterværk, som vel ikke altid bygger paa Virkeligheden. Vil vi virkelig have noget at vide om Marie Grubbe og hendes tre Mænd, maa vi gaa til Severin Kjærs udmærkede Bog: „Erik Grubbe til Tjele og hans tre Døttre“ (Pio 1904), som er bygget paa Aktstykker fra Tingbøger og andre solide Kilder, og som her anbefales for dem, der ønsker mere at vide om den Ting. Men et lille Uddrag skal her følge for dem, som ikke ser nævnte Bog.

Marie Grubbe, Erik Grubbes anden og yngre Datter, blev som lille Barn moderløs, og næppe saa hun meget godt og følgeværdigt i sit Hjem paa Tjele, hvor Faderen førte et alt andet end hæderligt Liv. Hun kom ogsaa til at føre et broget, plettet og uordentlig Levnet. Den viljestærke Kvinde blev bøjet under Ægteskabsaag. Hun var velbevaret, Erik Grubbes stolte Datter. Paa sine gamle Dage kunde hun endnu færdig tale fransk. Kvik og slagfær-

dig optraadte hun ved enhver Lejlighed, forstod mundtligt og skriftligt at give klare og kløgtige Svar.

Smuk og indtagende maa hun som ung have været, da hun kunde fortrylle Landets ypperste og mest erfarne unge Herre, Kongesønnen Ulrik Frederik Gyldenløve, en Søn af Frederik den 3., født i Holsten den 4. Juni 1638.

Den 16. December 1660 giftede G. sig med Marie Grubbe, uden at hans første Ægteskab var hævet, den Gang med Kongens Minde. Kongen forfattede selv et Bryllupsdigt paa Tysk, som er til endnu.

Gyldenløve var meget rig paa Gods, og han fik en stor Medgift med Marie Grubbe.

1664 blev G. Statholder i Norge, og Marie drog med ham derop, i 1665 gjorde de en Rejse til Bergen og Trondhjem osv. Ægteskabet var barnløst. Marie Grubbe kom til at føle Afsky for Gemalen, og Samlivet ophørte nok 1668, hun kom til Tjele. Offentlig Skilsmisse 1670 efter Kongens Død.

Gyldenløve døde i Hamborg 17. April 1704. Et Orlogsskib førte ham til København, hvor han bisattes i Frue Kirke.

Efter Skilsmissen rømte Marie Grubbe ud af Landet med 12,000 Rdl., hun kom ussel hjem og bankede paa Tjeles Dør og lovede Bod og Bedring, som dog ikke kom, det gik saa vidt, at Faderen sendte en Klageskrivelse over hende til Kongen (Klagen haves).

Palle Dyre var noget tung af sig, tør og ikke saa lidt mørk af Sind og Natur som den mørke Hedeegn, hvor han var fostret.

Han forsøgte sig i Cancelliet uden at naa frem, han maatte nøjes med den tomme Justitsraadstitel. Til at handle var han bedre, men han kom i en ond Handel med Erik Grubbe, fik Datteren og to Herregaarde (Hovedgaarde), Trinderup og Nørrebegsgaard Øst for Viborg.

Maries Hjerte var sikkert koldt for Dyre, men hun kom bort fra Tjele. Paa Trinderup boede de i 12 Aar. De skænkede et Par store Messinglysestager til Nørbæk Kirke, hvorpaa er graveret Forbogstaverne til deres Navne, de to Familiers Vaaben og Aarstallet 1678.

Alterklædet i Nørbæk Kirke er meget gammelt og stærkt medtaget af Ælde, Stoffet er godt, grønt Klæde, hvorpaa med Silke i røde og blaa Farver er indsyet

Blomster. Dette gamle Altersmykke siges i Folkemunde at være baldyret af „Marie Dyre“ og skænket Kirken til Pryd, mens hun boede paa Nørrebegsgaard. Paa en Kirkestol skal Palle Dyres og Maries Navnetræk nok ogsaa findes.

Palle Dyre kom i Pengeforlegenhed og maatte pantsætte meget Gods. Saa kom der til hans store Ærgrelse andre Fordringer, der angik Marie Grubbe og stammede fra den Tid, hun tumlede om efter Skilsmissen fra Gyldeuløve og før Ægteskabet med Dyre. Hun havde gjort en Gældovre hos Piere Danti i København paa 240 Rdl. 1690 fik Danti ved Hammerum Herreds Ting Dom over Dyre, og Dommen gik til Landstinget.

Søren Sørensen Møller var en Bondesøn fra Egnen og var først Kusk, derefter to Aar Ladefoged paa Tjele. Det forargelige Liv mellem ham og Marie begyndte straks, da de flyttede fra Trinderup til Tjele. Hun sank dybere og dybere i sit frække Forhold og blev mere og mere ond mod Dyre.

1685 flyttede Palle Dyre og Marie Grubbe ind paa Tjele, hvor Erik Grubbe, som nu var gammel, ønskede dem. Erik Grubbe, der var rig, havde sikkert udstyret Svigersønnen godt. Palle Dyre havde saaledes som saa mange Adelsmænd selv Gaard i Viborg. Erik Grubbe fik kun liden Glæde af Datteren, men derimod store Ærgrelser, 1690 løb Harmen af med ham, han klagede til Kongen over Datterens Uskikkelighed, der var Grund dertil, men han fortrød det dog siden.

Palle Dyre skjulte det længe med sin Hustru, men omsider blev det for galt. Marie Grubbe flyttede ud til Nørrebeg, en Mils Vej Øst for Tjele, om det var eget Valg eller hun var forvist vides ikke.

Henimod Jul 1689 skød Søren Møller, som blev helt kulret, paa Kniplepigen, Anna Trinderup, dette Skud vakte stærkt Røre, og Palle Dyre fik nu Øjnene op for det frække Forhold mellem hans Hustru og Søren Møller, og han satte Skræk i Søren Møller, saa han flygtede over Hals og Hoved. Men Marie kunde ikke undvære ham, en Dag sagde hun: „Jeg vilde ønske, jeg var skilt fra Palle Dyre og havde Søren Ladefoged igen, han er saadan en køn og let Karl. Jeg gider saa gerne lugte Tjære og Hestegjøde. Der er ingen jeg vilde hellere have end

ham, om han end ikke har mere, end det han staar og gaar i" (S. 297).

Der holdes nu en Masse Retsmøder, hvor man faar alt at vide, da der føres mange Vidner. Marie Grubbe vilde ifølge Palle Dyres Vidnesbyrd nu ikke være sammen med Standspersoner, hvorfor han ingen Vidner har fra den Side. Palle Dyre faar et godt Vidnesbyrd paa Onsild Herreds Ting og andre Steder i Sagen mod Hustruen.

1691 falder der Dom i Ægteskabssagen. Marie Dyre var friet for sin paatvungne Husbond, men ogsaa løst fra Slægt og Hjem, det gamle stolte Tjele. Den store vide Verden stod hende aaben ved Søren Møllers Side.

Palle Dyre havde nu været 12 Aar paa Trinderup og ca. 5 paa Tjele. 1692 døde Erik Grubbe paa Tjele, og Aaret efter døde hans Fader, Claus Dyre paa Sindinggaard, saa nu havde Palle Dyre tre Herregaarde. Vist kort efter Skilsmissen med Marie er han flyttet til Sindinggaard, paa Tjele og Omegn skøttede han vist ikke af at opholde sig nu længere. 1694 laante Palle 1800 Rigsdaler med Pant i Sindinggaard og tilliggende Bøndergods.

Nu søgte Dyre at faa betroet et Embede, men det lykkedes ikke, han maatte nøjes med at blive Justitsraad. Aar 1700 solgte han Trinderup og 1702 Nørrebegsgaard.

Det var altsaa nogle frie Uddrag af Severin Kjærs Bog. Her skal nu medtages et Par Sager fra Hammerum Herredsting.

1690 stævnedes Palle Dyre til Sindinggaard paa Hammerum Herredsting af Sign. Klaus Povlsen i Viborg for en Sum Penge, 240 Rdl. Specier, som Fru Marie Grubbe skyldte Pierre Danti i København, længe før hun og jeg kom i Ægteskab og før den Tid hun ikke var sin egen Værge, men var udi en anden Mands Vold.

Paa Excerpladsen kom Palle Dyre kørende og talte de tysk med hinanden. Palle Dyre spurgte ham ad: Est du der du gamle Hundsfot og gamle Skælm og en gammel Æder, og hvad han havde paa hans Gods at tage Karle, du har selv en Søn, som gaar hjemme hos dig, lad ham gaa. 26. Novbr. 1701.

(Hammerum Herreds Tingbog).

Pastor Henckell i Nøvling-Sinding siger i sin Indberetning: Justitsraad Palle Dyre til Trinderup og Sindinggaard havde først i Ægte sl. Gyldenløves troløse Frue, men maatte for hendes Troløshed mod ham i Ægteskabet ved Dom og megen Fortræd og Pengespilde skille sig af med hende. Kom derpaa i Ægteskab med sl. Admiral Jens Rodsteens Datter, Margrethe Rodsteen paa Rodstenseje og avlede i deres Ægteskab 4 Børn, af hvilke to Døtre endnu er i Live (1766) . . .

„Paa Lysestagerne i Nørbæk Kirke staar Palle Dyres og Frue Marie Grubbes Navne, hun var den bekendte Frue, som først havde haft Ulrik Frederik Gyldenløve, men som siden endnu mere fornædrede sig. Denne Palle Dyre og Frue var de sidste, som boede paa Nørbæk Hovedgaard“.

(Danske Atlas, 4. Bind, S. 404).

Man har et Sølvbæger paa 3 Kugleben (almindelig Type). I det er indgraveret: Palle Dyre og Marie Grubbe 1675 (ejes af Thøger Teilmann i Varde, han er nok Efterkommer af Dyreslægten).

Vi vender nu tilbage til Severin Kjær. Han siger, at Palle Dyre havde et godt og fredeligt Hjem paa Sindinggaard, men at det lader til, at Palle Dyre paa sine gamle Dage har slaaet sig paa Vidtløftigheder og jævnlig er draget til de nærmeste Købstæder for at svire Tiden hen med Spil og Drik.

En Vinterdag — den 16. Februar — 1707 var han landet i Holstebro, hvor han, efter at have staldet ind i sit vante Herberge, tyede til Byens berygtede Spille- og Drikkebule, Mikkell Finds Hus. Her sad han den hele Dag, Aftenen med og drak med en tysktalende Officer, Kaptajn Sluccow.

De kom i Klammeri. Kaptajnen havde tabt i Brætspil, som de sad og droges om, men da Dyre fordrede sine vundne Penge, skabte S. sig vild og rasende, slog Dyres Øl ud paa Gulvet, satte Kruset haardt ned i Bordet og raabte haanligt: „Jeg vil give en Hundsfot, vil jeg“.

Dette grove, uhøviske Svar ophidsede P. D., saa han udfordrede sin Modstander til en Tvekamp ude i Mikkell Finds Gaardsrum.

De øvrige Gæster søgte at stifte Fred, særlig Herrens

Tjener, Villads, tiggede varmt og indtrængende sin Husbond om dog for alting at mindes Hustru og Børn derhjemme paa Sindinggaard. Men de opbragte Fjender vilde intet høre, som stridslystne Kamphaner styrtede de ud i den maanelyse Gaard for at udfægte deres Strid.

Var det nu Vinternattens Kulde eller Gæsternes Bønner og Forestillinger, der virkede, nok er det, Kampen blev opgivet, og de to ophidsede Herrer gik igen ind i Mikkels Stue, hvor de drak Forlig, omfavnede hinanden og skulde atter spille og drikke sammen som gode Venner.

Flere, deriblandt Niels Ibsen og Lucas Klock, lirkede imidlertid ved Palle D. for at faa ham til at søge sit Logement, og Tjeneren Villads mindede atter Husbonden om at tænke paa Hustru og Børn, først var han stædig, men tilsidst gav han sig og vilde søge sit Natte-logi. Dog før han gik, traadte han endnu engang hen til Sluccow og hviskede denne noget i Øret. Kaptajnen slog sig da for sit Bryst, idet han svarede: „Jeg er en ærlig Mand!“.

Derpaa gik Palle Dyre bort, ud af Mikkels Hus, fulgt af flere af Gæsterne, men der han kom hen paa Hvide Torv, vilde han ikke længere, endog de omstaaende bade hannem at gaa i Kvarter. Han sendte tvært imod sin Tjener til Herberget at hente sig en anden Kaarde, og da Niels Ibsen vilde forhindre det, slog han hannem over Armen. Siden skikkede han Villads Tjener hen at se, om Kaptajnen ikke snart kom, og sagde han med det samme til sin Medfølger:

„Sluccow har lovet et Ord, det holder han nok!“.

Imidlertid sad Kaptajnen i Mikkels Stue og drak. Han fortøvede et Kvarter, en halv Time eller mere, saa det lod ikke til, at han vilde søge sit Herberge. Fader Find maatte tilsidst paaminde hannem om, at det var paa Tide, Værtshuset skulde lukkes. Først da forlod han Mikkels Stue.

Men han lod endnu sin Regimentsmusik en Stund spille foran Mikkels Hus, hvorpaa han befalede Musikanterne at drage spillende henad Gaden, medens han selv spankede foran Musiken. Da han naaede hen til Hvide Torv, saa han i det klare Maaneskin, at Palle Dyre stod der med dragen Kaarde, omgivet af sit Følge.

Herremanden stod og slog og raabte. Det nytted

intet, Lucas Klock hyssede paa hannem og tiggede og bad hannem om at gange hjem. Palle Dyre blev ved sit, og raabte han nu Sluccow imod:

„For det øvrige, kommer hid, kommer hid!“.

Kaptajnen havde alt, før han naaede ind paa Torvet, draget sin Kaarde, og fo'r han derpaa brat frem mod Palle Dyre og stak ham ned paa Stedet.

Det var om ved Midnat imellem den 16. og 17. Februar Anno 1707, at Palle Dyre blev ilde ihjelstukken paa Holstebro Hvide Torv.

Efter Tidens Tankegang var det ikke tilladeligt, at Liget af en Mand, der havde fundet sin Død paa den Maade som Palle Dyre, maatte jordes paa vanlig Vis. Enken, Fru Margrete, indgik derfor til Kongen med et Bønskrift om Tilladelse til alligevel paa højtidelig og vanlig Maade at maatte lade sin salig Mand stede til Hvile. Herpaa modtog Enken følgende Kongebrev:

„Frederik 4de

G. A. V. at vi efter allerunderdanigst Ansøgning og Begjæring af sær kongelig Naade allernaadigst haver bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at vores forrige Justitsraad, afgangne Palle Dyre, som i Slagsmaal skal være omkommen, hans Lig maa i Sinding Kirke i vort Land Nørrejylland, dog i Stilhed, begraves.

Givet etc.

Hafn, den 12. Marts 1707.“

Palle Dyre er altsaa en Maanedstid efter Drabet begravet i Stilhed i Sinding Kirke, rimeligvis i Taarnet, hvor hans anden Hustru senere begravedes.

Maaske har han ikke faaet Lov til at komme op i Faderens Begravelse i Koret. Konzept eller Indlæg til Sagen findes ikke i Rigsarkivet, men der kan jo have været et saadant, hvor Taarnet er anvist. Maaske er det dog Fru Margrete, der har taget Bestemmelsen om Taarnet som Hvilested.

PALLE DYRES LIGSKARE.

En og anden — saa fortæller man — er i Nørregade, lidt ovenfor Horsted, ved Nattetide bleven saa underlig tilmode. En sær Fidslen og Blaanen, som man hørte og saa noget, og dog saa og hørte man intet, som

man blev skubbet, og dog følte man intet. Hvad er det? Det er Palle Dyres Ligskare. Palle Dyre, Herre til Trinderup, var bekendt for sin Heflighed og Brutalitet. I et Selskab her i Byen stødte han 1707 paa en Kaptajn Suchow, en alvorlig og bestemt Soldat, som boede her. Suchow, hvis Frue var død Aaret i Forvejen, mente man, skulde have et godt Øje til en af Byens smukke unge Piger. For at faa Lejlighed til at indvælte sig paa Kaptajnen, henledte Dyre Talen paa den unge Pige, som, efter hvad han havde hørt et Nys om, nok ikke skulde være slet saa dydig, som hun var skøn.

Suchow mente, at ingen kunde sige hende noget paa i den Retning. Det ene Ord tog det andet, men ved de tilstedeværendes Mellemkomst bilagdes dog Striden. Paa Vejen fra Selskabet rippede Dyre atter op i Sagen, men som Suchow havde forsvaret Pigens Ære inde, saaledes hævnedes han den ude, thi idet Dyre drog sin Klinge, jog Suchow ham sit Værge gennem Livet paa det betegnede Sted i Nørregade. Sagnet mener, at Dyre faldt paa sine Gerninger.

(Frølund: „Holstebro“ S. 197).

Efter at Fru Margrete havde faaet sin Mand jordet, indgik hun paany med et Bønskrift til Kongen, hvori hun androg om, at der maatte blive nedsat en Kommission til at dømme i denne Drabssag. Kong Frederik IV gik straks ind her paa og lod den 30. April 1707 udgaa Brev til Baron Frederik Krag og Kristoffer Bartholin med Befaling om at indtræde i en saadan Kommission, at sige, hvis Palle Dyres Efterleverske bad dem derom, og de godvilligen vilde gaa ind derpaa, saa kunde Modparten, Kaptajn Sluccow af Oberst Ingenhavens Regiment, ligeledes paa sin Side faa udnævnt tvende Mænd.

Den 25. Oktbr. 1707 fældede de sammentraadte Herre den Dom over Kaptajn Jochum Ernst Sluccow, at han efter Lovens 6.—6.—1. skulde lide paa sit Liv som den, der uden Vaade eller Nødværge havde ihjelstukket Palle Dyre paa Holstebro Gade.

Det følgende Aar fik Kaptajnen, der havde erhvervet Lejdebrev til at turde møde frem, denne Dom ind for Højesteret, hvor den tillige med Modpartens, Fru Margretes, Stævning blev behandlet den 23. og 24. Juli. Kommissionsdommen blev kendt ved Magt. Men ved Indstilling af Kancelliadvokat Hans Schavenius og derpaa

følgende Kongebrev af 6. August blev Sagen ført titbage for Højesteret til fornyet Prøvelse af, om det havde været en Duel, i hvilken Palle Dyre var bleven ihjelstukket.

Den 8. Aug. slog Højesteret fast, at det maatte kaldes en Duel. Som Følge af denne Kendelse havde begge de kæmpende Parter efter Loven 6.—8.—1. forbrudt ikke alene deres Bestilling, men ogsaa alt deres ejende Gods, ja Livet. Kaptajnen, der var tyet til Helsingborg, efter at Sagen for Højesteret havde faaet sit endelige Udfald, sender nu 18. Aug. 1708 en ydmyg Bønsskrivelse*) til Kongen, hvori han anfører, at naar han har haft den Ulykke at blive dømt ved Højesteret, ligger det i, at han selv var ukyndig i Rettergangen og blev slet betjent af sin Sagfører for Kommissionen i Jylland. Ellers takker han Majestæten for dennes store Naade, der har gjort alt for hans Redning. I over 20 Aar har han haft den Lykke at tjene Kongen, og aldrig har han forset sig, blot nu ikke denne fatale Historie var kommen.

Nu ved han, fattig som han er paa Midler, ikke, hvor han skal drage hen, og vover han ydmygt at bede om Rejsepenge. Hans stakkels fattige, uforsørgede Børn har han maattet lade blive tilbage i Jylland, og han haver intet til deres Underhold, siden han nu er henfalden under Dommen med alt sit fattige Eje, thi vover han ydmygst at bede Kongen om Underhold for Børnene, indtil han ser Lejlighed til at bringe dem til sig. Han trøster sig til Kongens naadige og milde Bønshørelse og forbliver indtil Døden den kongelige Majestæts allerunderdanigste og tro Vaabensvend.

Herpaa svarer Frederik IV ved et Kongebrev***) givet paa Rosenborg Slot 31. Aug., at Sluccows Børn maa nyde til deres Underhold det af hans Ejendom, som ellers var hjemfalden til Tronen ved Højesteretsdommen.

Paa lignende Vis som Kaptajnen indgik ogsaa Fru Margrete Rodsteen til Kongen med en Bønsskrivelse. Den samme Mand, der havde været hendes Sagfører ved Højesteret, Brostorph Albertin, skrev 3. Septbr. 1708 for hende til Majestæten, at Palle Dyres Efterleverske havde haft den Vanlykke at skulle miste al sin Ejendom, som ellers skulde have tjent til hendes umyndige Børns og hendes eget Underhold — alt fordi Kancelliadvokat Schavenius

*) Findes i Rentekamret.

**) Rentekamret.

havde anført for Højesteret, at det Drab, hvori hendes Mand gik bort, var en Duel, endskønt Sagen var rejst som Manddrab og den i Kaptajn Sluccows Lejdebrev nævnes som saadan. Døde kunde ikke forbryde deres Gods og Børnene ikke svare for deres Fader; men de komme nu til at lide, endda de ere uskyldige. — Enken selv har og Part i det værende Gods, som er Arv efter hendes Fader. Derfor bedes der ydmyggeligst hos Kongen om Naade og Hjælp overfor de umyndige Smaabørn. Paa dette Bønskrift tilføjede Fru Margrethe egenhændigt, at hun vilde tilbyde at betale 500 Rigsdaler, naar derved hendes salig Mands Sterfbo maatte være befriet.

Kongen befaler derefter 9. Febr. 1709, at Generalfisken skal lade salig Palle Dyres efterladte Gods i Fred og uberørt, naar hans efterladte fremviser Kvittering fra Direktøren for Fattigvæsenet i København paa, at hun har indbetalt de lovede 500 Rigsdaler*) (Rentekamret).

Saaledes reddede Fru Margrete Rodsten dog det meste af Godset til sig og sine Børn.

Efter at Marie Grubbe havde sagt Farvel til sit Fædre-hjem Tjele, drog hun ud af Landet med Søren Møller. Ude i fremmede Lande blev de ægteviede, men hvor og af hvem kan ikke oplyses.

Med Vielsesbrevet i Lommen vandrede Parret ind i Landet igen for herhjemme at finde og nyde Lykken.

Det var dog nok smaat med Midlerne for de nygifte. En Tid skal Marie Grubbe have ernæret sig og Manden ved at spille paa Lire (Tycho de Hofmann: Danske Adelsmænd III, 255). De flakkede sikkert viden om, men deres Færden ligger i Mørke og Skjul, kun saa meget er vist, at de i Aaret 1697 — og vel noget før — vare naaede over til Møens Land.

Sognepræsten i Stege klagede nemlig over Parret baade 1699 og 1701. Søren Møller er 1697 Tærsker hos von Plessen, men blev saa Baadsmand. Hans Hustru nævnes ogsaa ved Navn, hun har været gift med en af de fornemste Herrer i Riget og siden med en brav Adelsmand i Jylland, hvor denne Søren tjente som Ladefoged,

*) Ifølge Jydske Tegnelser blev Fru Margrete fri for at betale de 500 Rdl.

der nu skal være hendes tredie Mand. Han har da ogsaa en Ægteskabsseddel.

Søren Møller har klaget over, at Præsten ikke vil tage ham til Alters. Mange stævner hid for at se paa dette „Schandalum“.

Atter finder vi dem i det nordøstligste Hjørne af Falster i Borrehuset, et lille Færgested ved Grønsund. Her slog Søren og Marie sig ned og levede af Øl- og Brændevinssalg til Fiskerne, Skipperne og Omegnens Beboere, en Slags Smugkro.

Søren er bleven forfalden, og en Nat skød han paa en af Gæsterne, og nu kom han paa Bremerholm, skønt Marie egenhændig skrev et ydmygt og indtrængende Bønskrift og undskyldte sin kære Husbond, som hun sikkert holdt mere af end de to Adelsmænd. Forhøret er der meget om. Søren er dødsdømt.

Under disse Sorgens Dage fik hun det mærkelige Besøg af Ludvig Holberg, det var i Pestens Tid, og Folk flygtede fra København, ogsaa Holberg. (Holb. 89. Epistel samt Hist. Tidsskrift III, 1. 124).

Han fortæller senere om hende:

„Et Eksempel af vor Tids Historie er udi en højadelig Dame, hvilken havde en uovervindelig Afsky for hendes første Ægtefælle, skønt han blandt alle Under-saatter var den fornemste og tilligemed den galanteste Herre udi Riget, og varede dette, indtil paafulgte Skilsmisse, da efter et nyt Ægteskab, som ogsaa havde et ulykkeligt Udfald, hun omsider tredie Gang begav sig udi Ægteskab med en gemen Matros, med hvilken, endskønt han dagligen handlede ilde med hende, hun sagde sig at leve langt mere fornøjet en udi første Ægteskab.

Og haver jeg saadant hørt af hendes egen Mund, da jeg var i hendes Hus, som var ved et Færgested udi Falster, paa samme Tid, da hendes Mand var arresteret formedelst en Misgerning“.

Søren Møllers Drabssag gaar nu for Retten omkring 1712, først er han dømt til Døden, men frifindes, da han sværger paa, at Drabet er sket uagtsomt og ikke i Forsæt.

4. Aug. 1712 kom Drabshistorien for Højesteret, og Søren Møller føres til København.

For Landstinget kom der imidlertid slemme Vidnesbyrd frem, saa Dommen kom til at lyde paa, at han burde

arbejde i Jern udi 3 Aar paa Bremerholm og betale Sagens Omkostninger.

„Derefter blev Fangen Nr. 449, Søren Søfrensen, den 19. Augusti slået udi Jærn“.

Om han døde i en af de tre Aar kan ikke ses.

Men nede i Borrehuset ved Grønsund gik fremdeles Adelsmandsdatteren ovre fra Tjele Herresæde og ernærede sig armeligt og kummerligt i sin forladte Ensomhed.

„Endelig in Junio Anno 1718 døde i en høj Alderdom, men i megen fattig og slet Tilstand“ den forladte Marie Grubbe.

Severin Kjær slutter om Marie Grubbe med det vemdige Vers :

„Fødes, svøbes, vugges, ammes,
lege, vokse, Tanker faa,
Glæde under Tvang annammes,
elske, bejle, giftes saa,
leve, lyde, rettes, aves,
immer halte ved et Haab,
ældes, svækkes, dø, begraves —
saa omtrent vort Levned-Laab!“

Naar man har ment, at Marie Grubbe har boet paa Sindinggaard, vil man af det foregaaende se, at dette ikke har været Tilfældet. Derimod har hun jo nok af og til været der i Besøg, før hun blev skilt ved Palle Dyre og er kommet kørende ad den gamle Viborgvej.

Palle Dyre og Margrete Rodsteen havde 4 Børn sammen, hvoraf 2 blev voksne. Sofie Amalie blev paa Bratskov 1739 gift med Major Johan Rosenørn til Mejlgaard. Og Ædel Dyre er ifølge Sinding Kirkebog viet i Sinding Kirke 17. August til Ritmester Løvenhjelm til Vejrup.

FRANTS RANTZAU

til Bratskov blev 1726 gift med Palle Dyres Enke. Han var, ifølge Præsteefterretningen af 1766, Søn af Palle Rantzau til Bratskov, som var Broder til den berømte General Rantzau. De havde en Datter, Elisabeth Margrethe R., som ægtede Oberstløjtnand Graboe til Urup og Bratskov.

Dansk Atlas siger om Sindinggaard: Bygningen er smuk, dog af Mur og Bindingsværk, tildels opført af Frans Ransou til Bratskov 1730.

Men han og Hustru opholdt sig sikkert mest paa Bratskov, hvor han døde 1738. Ved Skiftet efter ham modtog hans Enke Sindinggaard for 7000 Rdl. 1738

solgte hun Gaarden, men hun havde sit Enkesæde her til sin Død, der indtraf 23. Marts 1747; hun ligger begravet i Sinding Kirketaarn. Det er Pastor Henckell, der i sin Præsteindberetning melder, at hun er begravet i Taarnet, Kirkebogen mangler dette, men da Pastor Henckell (1724—66) selv har begravet hende, maa han jo vide det. Hun er vel sagtens lagt ved sin første Mand, Palle Dyres Side, det ligger nær at antage, at han ikke har faaet Lov at komme længere end i Taarnet. Interessant vilde det jo være at aabne Graven, der vel ikke kan være langt under Gulvet.

Den 26. Juni 1747 skete en sørgelig Ulykke ved Sindinggaard. Kirkebogen beretter derom følgende: Major Rosenørn fra Mejlgaard faldt med Hesten ud af Sinding Bro til min og manges store Sorg. Han boede ellers paa Mejlgaard, men var her at søge Arv efter sin Svi-germoder, Majorinde M. Rodsteen.

I sin Indberetning fortæller Pastor Henckell noget mere herom:

Efter denne sl. Frues Død indfaldt ved Sindinggaard denne bedrøvelige Fatalitet, at da hendes Svogre, Oberstløjtnant Graboe, Major Johan Rosenørn til Mejlgaard, der havde salig Palle Dyres Datter, Sophie Amalie Dyre, og Ritmester Løvenhjelm til Vejrup i Fyen, der har den yngste Edel Dyre til Ægte (der i Sinding Kirke 1742 d. 7. August blev kopulerede) var samlede for at dele hendes Efterladenskaber imellem hverandre, red bemeldte Major Rosenørn med en Tjener ud paa Jagt, men da han om Eftermiddagen vilde hjem og vendte sin Hest paa Sinding Bro, som er uden Værn, for at advare Tjeneren om at staa af sin Hest, der var sky, faldt han selv med Hest og alt i Vendingen over Broen i et Dyb og druknede, ja endog Tjenerens ledige Hest af Banghed sprang ud oven paa den brave Mand d. 26. Juni 1747. Hans Lig blev ført fra Sinding Kirke til hans Arvebegravelse udi Mejlgaard Kirke.

Det var vel nok i den Anledning, at Sofie Amalie Dyre „Rosenørns Enke testamenterede Sinding Kirke Messehagel og Alterklæde, forfærdiget af hendes Brudeklæder“.

MADS PEDERSEN LILLELUND

til Ryberg købte efter Pastor Henckell Sindinggaard 1738 af Margrethe Rodsteen, Skøde fik han 1743.

Udskrift af Viborg Landstings Skøde- og Pantebog
1737—45.

Anno 1743 den 1. Maj er efterskrevne Breve fremvist og læst paa Nørrejyllands Landsting:

Velbyrdige Fru Margrethe Rodsteen sl. Major Rantzaus hendes Skøde til Mads Pedersen Lillelund for Sindinggaards Hovedgaard med underliggende Mølle, Gods og Tiende beliggende i Lundenes Amt Hammerum Herred Sinding Sogn. Hartkorn 255 Tdr. 4 Skp. 3 Fdkr 1½ Alb. Dateret 20. April 1743.

Nr. 60. Jeg underskrevne Margrethe Rodsteen sal. Major Rantzaus efterladte til Sindinggaard kiendes og herved vitterliggiør, at jeg med velberaad Hue og Samtykke haver solgt og afhændet som jeg og hermed sælger, skøder og afhænder fra mig og mine Arvinger til velædle Monsr. Mads Pedersen Lillelund til Ryberg og hans Arvinger efterskrevne min frie fulde Hovedgaard, Gods og Tiender alt beliggende i Jylland Lundenes Amt Hammerum Herred Sindinggaard Hovedgaard med underliggende Mølle og Afbyggere paa Hovedgaardens Takst 31 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdk. 2½ Alb. Foranførte Beboeres Navne er efterfølgende: I Møllen Palle Rasmussen, i Heede Peder Jensen, i Nyebye Jens Madsen, Frands Christensen, Jens Nielsen, Villads Jacobsen, Mads Jensen, Niels Veferr, Lars Pedersen, Mikel Mickelsen, Niels Olufsen Svendske, Lille Aasbjerg Søren Nielsen, i Poedehuset: Ingen Beboere.

Bøndergods: Sinding Sogn.

Aasbjerg efter nye Landmaalings Matrikul er ansat saaledes:

Nr. 5. Mikel Nielsen 5 Td. 7 Skp. „ Fdk. 1 Alb.

Nr. 6. Peder Nielsen og Peder Østergaard 5 — 6 — 1 — 2 —

Qvindvad Nr. 11. Luis Christensen 1 — 5 — 3 — 0 —

Steensberg Nr. 12. Peder Christensen 2 — 7 — 0 — 1 —

Sønderlund Nr. 13. Peder Madsen Brix

Andersen og Poul Ollesen 6 — 6 — 1 — 1 —

Aaevad Nr. 7. Peder Pedersen 3 — 6 — 2 — 0 —

Bierrehusene. Mads Brixsen 5 Skpr.

Luis Christensen 5 —

Et jordløs Hues.

Søundahl Nr. 10. Morten Christensen og

Christen Christensen 5 — 7 — 0 — 1 —

Chalmoes Nr. 2. Christen Nielsen	1	—	5	—	3	—	0	—
Vesgaard Nr. 8. Povl Jensen	5	—	7	—	3	—	2	—
Eggersgaard Nr. 9. Niels Jepsen	2	—	2	—	1	—	0	—
Lynneborg Nr. 1. Christen Simonsen	2	—	7	—	1	—	2	—
Pungvig. Niels Jensen	1	—	3	—	3	—	2	—
Elkier. Bertel	0	—	4	—	0	—	0	—
Kragssnap Nr. 3. Jacob Christensen	2	—	5	—	3	—	1 ¹ / ₂	—
Christen Christensen	2	—	5	—	3	—	1 ¹ / ₂	—
Nr. 4. Martin Nielsen	0	—	6	—	3	—	2	—
Skræd Nr. 15. Karen Jensdatter	1	—	7	—	1	—	1	—
Remmevad Nr. 17. Jens Christensen	3	—	3	—	2	—	2	—
Remmer Nr. 14. Christen Pedersen	2	—	6	—	2	—	2	—
Neuling Sogn.								
Brekær Nr. 4. Christen Ollufsen, Peder								
Jensen og Søren Christensen	5	—	5	—	0	—	0	—
Østerhoed Nr. 5. Niels Pedersen	2	—	1	—	1	—	1	—
Beckgaard Nr. 12. Christen Andersen	3	—	5	—	2	—	0	—
Nyeboe Nr. 8. Niels Poulsen	5	—	1	—	0	—	1	—
Ørre Sogn.								
Ørregaard. Christen Christensen, Laurs								
Christensen, Jens Jensen og								
Niels Laursen, hver	3	—	2	—	3	—	2 ¹ / ₄	—
Gammel Mølle. Christen Thomesens								
Enkes Møllenskyld	1	—	0	—	2	—	0	—
Understrup. Jens Thomesen og Jens								
Jensen	5	—	2	—	1	—	2	—
Foldager. Mads Sørensen og Jep								
Madsen, hver	3	—	4	—	1	—	2 ¹ / ₂	—
Langfram Nr. 2. Søren Andersen og								
Peder Nielsen, hver	2	—	2	—	3	—	0	—
Nørgaard Nr. 4. Povel Jensen	2	—	6	—	2	—	1	—
Oustrup By Nr. 5. Jens Mortensen	2	—	7	—	2	—	2	—
Nr. 4. Christen Lilleborg								
og Peder Villumsen, hver	2	—	4	—	0	—	0	—
Christen Nielsen, Øster-								
gaard	2	—	3	—	0	—	0	—
Villads Ollesen	2	—	5	—	1	—	0	—
Ørrekrog. Christen Jacobsen	4	—	7	—	0	—	0	—
Ørrevad. Nr. 7. Christen Jensen	3	—	3	—	1	—	0	—
Tiørring Sogn								
og By Nr. 5. Jens Jensen og Chri-								
stopher Terkildsen, hver	3	—	0	—	0	—	2 ¹ / ₂	—
Nr. 3. Christen Dalboer	4	—	3	—	1	—	0	—

Vilberg Sogn.				
Merild. Jens Jensen	4	—	4	— 0 — 0 —
Mouritz Knudsen	4	—	6	— 3 — $1\frac{1}{2}$ —
Jens Jensen	0	—	2	— 3 — $1\frac{1}{4}$ —
Boergaard. Peder Askov	0	—	2	— 0 — 0 —
Sneiberg Sogn				
og By Nr. 13. Owe Pedersen	2	—	0	— 3 — 2 —
Munchgaard. Jens Christensen	4	—	7	— 2 — 2 —
Toustrup. Nr. 3. Jens Pedersen	2	—	5	— 0 — 2 —
Hundkier. Jens Lauridsen og Søn	3	—	0	— 0 — 0 —
Haunstrup. Jens Andersen	5	—	3	— 2 — $2\frac{1}{2}$ —
Jørgen Christensen	2	—	5	— 3 — $1\frac{1}{4}$ —
Thomas Andersen	2	—	5	— 3 — $1\frac{1}{4}$ —
Roeberghus. Christen Sørensen.				
Voergaard Sogn.				
Abildrup. Mikel Christensen	3	—	3	— 3 — 2 —
Peder Nielsen og Simon Pedersen	1	—	5	— 3 — $2\frac{1}{2}$ —
Peder Christensen	1	—	5	— 3 — $2\frac{1}{2}$ —
Arnborg Sogn.				
Sønder Siøby. Laurs Christensen	3	—	1	— 3 — 0 —
Aulum Sogn.				
Vraae. Niels Christensen	4	—	2	— 2 — 0 —
Sanggaard. Jens Troelsen	4	—	2	— 3 — 0 —
Hierum Ginding Herred, Boerberg Sogn.				
Nørre Huame Nr. 5. Laue Madsen	1	—	6	— 1 — 1 —
Vejrum Sogn.				
Skiød. Nr. 33. Jørgen Madsen og Jens Povlsen, hver	3	—	0	— 1 — $1\frac{1}{2}$ —
Gaschholm Nr. 2. Laurs Hansen	3	—	6	— 3 — 0 —
Vinding Sogn.				
Kleinstrup Nr. 1. Søren Madsen	4	—	7	— 1 — 2 —
Summa Summarum Bøndergods efter ny Landmaalings-Matrikel 214 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Mølleskyld 1 Td. 2 Fdk. I lige Maade Sinding Kirketiende matrikuleret 8 Tdr. 3 Skp. $2\frac{2}{5}$ Alb. saa og Neuling Kirketiende matrikuleret 7 Tdr 3 Skp. $2\frac{2}{5}$ Alb.				
(Købesummen nævnes ikke i Skødet, der henvises til Købekontrakt 7. Marts 1743, som ikke er tinglæst).				

I Præsteindberetningen 1766 (altsaa i Lillelunds Tid) staar, at der var Bøndergods til 226 Tdr. Hartkorn, beliggende i 13 Sogne. Jeg er i Besiddelse af flere Dokumenter med M. P. Lillelunds Underskrift, han ejede nem-

lig ogsaa Understrup, som da havde $5\frac{1}{2}$ Tdr. Hartkorn, og som i Hoveri til Sinddinggaard aarlig skulde gøre 44 Spænddage, og 88 Gangdage. Jeg har nøje Beskrivelse fra den Tid om, hvad Tid og hvordan Arbejdet skulde gøres.

1745 udgav Lillelund Pantebrev paa 1900 Rdl. til Amtsforvalter Jens Fuglsang i Ringkøbing. 1749 Pantebrev til Ringkøbing Byes Fattigkasse paa 1900 Rdl. Indfriet 3. Juni 1760, og Pantebrev til Oberst Wintz ogsaa paa 1900 Rdl. Indfriet 1751 (Landstingets Skøde- og Pantebøger B. 42 og 88. 463 og 478).

Da Regeringen begyndte at beskæftige sig med en Forbedring af Bondestandens Kaar, skete der flere Steder Opstand mod Herremændene, og en skarp Forpostfægtning fandt til en Begyndelse Sted paa Sinddinggaard mellem Ejeren, Mads Lillelund og Godsets Bønder ca. 1768.

Lillelund var en dygtig Landmand, der lod sin Gaards Jorder merge. (Se S. 48).

Det var ved Kvindevad, Lillelund tog Mergelen; den første Mergel i Jylland skal være brugt 1746 af ham.

17. Oktober 1770 indstævner Mads Lillelund til Sinddinggaard til Underkendelse en Dom, afsagt paa Hammerum Herredsting 31. Marts 1770 af Herredsfoged Linnet mellem Citanten og 6 paa hans Gods boende Fæste-Bønder ang. resterende kgl. Skatter og Landgilde samt Forstrækning af Korn og Penge.

(Jydske Efterretninger 1770, S. 333.)

1749 d. 31. Oktober døde Madame Lillelunds Moder, Enke Madam Hornemann paa Sinddinggaard.

1771 d. 16. Septbr. døde Madame Lillelund, 43 Aar.

1775 d. 24. Marts døde Proprietær Mads Pedersen Lillelund til Sinddinggaard, 65 Aar.

I „Viborg Samler“ staar, at han døde i Holstebro.

Det er vist hans Moder, der døde paa Sinddinggaard 1776 den 28. Novbr., 87 Aar, hun kaldes Enke efter Hr. Peder Madsen Lillelund (Kirkebogen). Et andet Sted staar, at hun efterlod 5 Børn og 19. Børnebørn.

PEDER LILLELUND,

en Søn af forrige Ejer havde derefter Gaarden fra 1775—78, han maa have bygget den Lade, som ombyggedes 1915, paa østre Ende stod nemlig meget tydelig 1777.

Hans Hustru, Johanne Frederike Lillelund, f. Kaalund, døde i Barselseng paa Sindinggaard 2. Maj 1776, 33 Aar. 1777 den 17. Juni døde deres eneste Datter, Barbara Marie, 1 Aar. 1777 bekendtgjorde han i Aviserne, at han vilde ophæve sit Hollænderi og holde Staldstude, hvorfor han vilde sælge 50 gode Hollæderikøer og en Del Kvier og Ungfæ. Samme Aar blev han Cancelliraad, sandsynligvis for at kunne optræde som Standsperson ved Frieriet til Kammerraad Aases (?) Enke paa Øland, som han samme Aar blev gift med, siden boede han paa Øland.

ANDERS SPEITZER.

Peder Lillelund solgte 1778 Sindinggaard for 31,000 Rdl. til Anders Speitzer fra Aggersborggaard, Købekontrakten er af 4. Novbr. Skødet er udstedt 16. Juni 1780.

I dette ses, at Gaarden har omtrent samme Tilliggende, som da M. P. Lillelund fik Skøde paa den 1743. Gaarden har Skovskyld 1 Td. 5 Skpr.

Efter Stavnbaandets Løsning 1788 solgte Speitzer efterhaanden næsten alt tilliggende Bøndergods i Sinding og andre Sogne. Man skulde tro, at han derved blev meget rig, hvad det dog ikke lader til. Priserne maa have været smaa. Han solgte Bøndergods, der stod omtrent til 300 Tdr. Hartkorn.

Speitzer, der skal have været rødhaaret og rødskægget, var nok noget slem efter Kvinder, der udvises endnu i Sinding Efterkommere efter ham.

Da det vist kan interessere at se, hvormange Folk der var paa Sindinggaard ved den Tid, Stavnbaandet løstes, følger her en Udskrift af Folketællingslisten 1787 fra Rigsarkivet:

Sindinggaard:

Anders Christensen Speitzer, Hosbonde, 43 Aar, Proprietair til Sindinggaard og Gods.

Marie Kirstine Singstock, Madmoder, 33 Aar.

Anne Margrethe Speitzer, Datter, 6 Aar.

Christiane Bolette Speitzer, Datter, 1 Aar.

Johan Gotfred Singstock, opdrages paa Gaarden, 10 Aar.

Anne Kirstine, avlet uden Ægteskab, 5 Aar.

Tjenestefolk:

Kiersten Nielsdatter, 32 Aar, ugift, Kokkepige.

Sophie Sørensdatter, 28 Aar, ugift, Brøggerpige.

Anne Andersdatter, 14 Aar, ugift, Barnepige.
 Johanne Pedersdatter, 30 Aar, ugift, Amme.
 Jacob Bhie Sahl, 21 Aar, ugift, Fuldmægtig.
 Jens Pedersen, 60 Aar, Enkemand efter første Ægteskab,
 Ladefoget.

Milner Sørensen, 30 Aar, ugift, Teglbærder.
 Kresten Povelsen, 23 Aar, ugift, Ladekar.
 Jens Laursen, 25 Aar, ugift, Gaardskar.
 Mads Nielsen, 25 Aar, ugift, Staldkar.
 Peder Pedersen, 21 Aar, ugift, Røgter.
 Michel Jensen, 16 Aar, ugift, Røgter.
 Kresten Sørensen, 15 Aar, ugift, Studehyrde.
 Anders Jensen, 16 Aar, ugift, Faarehyrde.
 Mads Laursen, 14 Aar, ugift, Koehyrde.
 Laurs Krestensen, et fattigt Plejebarn, 10 Aar.
 Jochum Nielsen, en Opholdende, 67 Aar, gift første Gang,
 Bilthugger.

Kresten Krestensen, en Opholdende, 31 Aar, Been-Drejer.

Sinding Mølle:

Anne Chrestensdatter, Madmoder, 49 Aar, ugift, Mølle-
 beboerske.
 Christian Andersen*), hendes Søn, avlet uden Ægteskab,
 10 Aar.
 Knud Andersen, 28 Aar, ugift, Møllersvend.
 Peder Bertelsen, 36 Aar.
 Else Kirstine Kristensdatter, 21 Aar, hans Kone.

Ialt: 29 Personer.

Tilsammen i Sinding Sogn: 225 Personer.

Speitzer solgte Gaarden 1809 og flyttede til Pugdal i
 Vildbjerg, en Gaard paa over 3 Tdr. Hartkorn, her døde
 han 9. Januar 1813 (begr. 26. Jan.). Vildbjerg Kirkebog
 siger, han var 78 Aar gl., hvad der ikke stemmer med
 Tællingslisten af 1787. Kirkebogen har snarest Ret.

Speitzer efterlod sig et godt Indbo og 150 Lod for-
 arbejdet Sølv.

1781 blev han gift med Marie Kirstine Singstock.
 Samme Aar faar de 10. Juli en Datter født, som døbes
 Anne Margrethe, hun blev 1807 gift med Pastor Fris i
 Vildbjerg, siden Daugbjerg. Rimeligvis flyttede Speitzer
 derfor til Vildbjerg. En anden Datter, født 1786, blev
 gift med Præsten Vagaard i Skelund.

*) Den senere Møller Chr. Speitzer.

Speitzers Enke, f. Singstock, døde paa Hastrup 13. Maj 1824, 67 Aar gl. og er begravet paa Tyregod Kirkegaard, hvor Svigersønnen satte hende et Minde.

Engang skulde Speitzers Skytte i Krig. Man fortalte, at han gik rundt om sin Hest, klappede den og sagde: „Nu er der aldrig nogen Kugle, der skal ta' dæ, mi' Dræng!“ Da Hesten — efter at den var kommen hjem fra Krigen — blev gammel, kunde man ikke skyde den, men man maatte drukne den. Dyret var „sægnet for Skoj“ (signet for Skud).

SØREN AUGUST FJELSTRUP.

1809 solgte A. Speitzer Sindinggaard til Præsten E. Vagaard i Skelund og S. A. Fjelstrup (Skøde af 1812), den sidste blev Eneejer 1815.

S. A. Fjelstrup (der vel nok stammer fra Fjelstrup Sogn i Sønderjylland) er født 2. September 1773 paa Hirschholm, hvor Faderen, Hans Fjelstrup, var Slotsforvalter. Faderen døde 1775, og hans Enke flyttede med sine to Sønner til København, hvor de fik den første Undervisning af Moderen, Sophie Amalie Restorff.

I Skolen blev der lagt Mærke til S. A. Fjelstrups gode Evner, og man raadede Moderen til at lade ham studere. Det var der imidlertid ikke Raad til, og begge Drengene blev foreløbig bestemte for Isenkramhandel. En uventet Arv paa 1200 Rdl. til hver af Brødrene forandrede Planen. Søren August blev sat i Nyborg Latinskole, han kom ind i nederste Klasse og blev dimitteret som Duks med 1. Karakter 1794. Han bestemte sig til at studere Jura.

Sommeren 1795 var han paa Besøg i Frederiksborg, da der pludselig kom Efterretning om den store Ildebrand i København. Han og en Ven løb saa hurtig, de kunde, den lange Vej til København, naaede den sent om Aftenen, og Fjelstrup fandt sit Logi i Lille Færgestræde i lys Lue. Alle hans uassurerede Ejendele brændte, han selv blev under Forsøg paa at redde nogle af sine Sager puffet ud i Kanalen og laa længe syg paa Frederiks Hospital. Af Arven og Skolestipendier var der knap 150 Rdl. tilbage, og da der tilmed efter Branden blev Dyrtid i København, opgav han at fortsætte sit juridiske Studium, studerede i Stedet for et halvt Aar Teologi og

modtog saa en Plads som Huslærer og „Prædikestudent“ hos Provst Birch i Skjoldelev ved Aarhus. Han havde Ordet godt i sin Magt, og man sagde, at Provsten prædikede Menigheden ud af Kirken, men Studenten prædikede den ind igen. Der var en betydelig Gaard til Præstegaarden, og ved at arbejde en Del med Jorden og ved Læsning af landøkonomiske Skrifter fik han Lyst til Jordbrug.

Efter at have været 3 Aar i Skjoldelev kom han som Huslærer til Østergaard, et Par Mil Syd for Aarhus, hvis Ejer, Proprietær Schmidt, havde et godt Navn som Landmand. Lønnen var foruden frit Ophold 60 Rdl. aarlig, og lidt tjente han ekstra ved at undervise nogle Bønderbørn og lejlighedsvis at prædike for Egnens Præster. Han kunde dog ikke lægge saa meget op, at han kunde tage til København og afslutte sine Studier. Han blev forlovet med Proprietærens ældste Datter, Ida Hedvig Cecilie Schmidt, og da han fik mere og mere Lyst til Landvæsen, blev han Forvalter paa Demstrup ved Udbyhøj, og her bragte han bl. a. Orden i 6 Aars uaflagte Regnskaber for Overgaards Frigods. Saa blev han Gods- og Avlsforvalter oppe ved Hadsund og fik sig samlet ca. 600 Rdl. foruden en Del Bøger og Møbler. Paa den Tid havde han sluttet intimt Venskab med Provst Vagaard i Skelund, som var gift med en Datter af A. Speitzer paa Sindinggaard. Speitzer, der var sygelig, ønskede at sælge Gaarden, og denne store Ejendom kunde trænge til en energisk Mand. I Novbr. 1809 købte de Sindinggaard, og Fjelstrup tiltraadte den 1. Maj 1810, efter at have holdt Bryllup i Januar.

En Tid før opholdt Fjelstrup sig paa Refsnæs og blev her udnævnt til Befalingsmand ved Kystmilitsen og var en Tid ansat som Overkystbefalingsmand. Efter Kystmilitsens Ophævelse blev han 1815 udnævnt til virkelig Krigsraad, samme Aar som han blev Eneejer af Sindinggaard.

Det var altsaa en alsidig Uddannelse, Fjelstrup havde faaet. Da han kom til Sindinggaard, var Arealet 418 Tdr. Land Ager, 180 Tdr. Land Eng, 570 Tdr. Land Hede og Mosejord, ialt 1128 Tdr. Land med 24 Tdr. Hartkorn.

Af Agerjorden var en Trediedel god Muldjord med Lerunderlag, en Trediedel lettere Muldjord med Sandunderlag og en Trediedel lavtliggende Muldjord. Besæt-

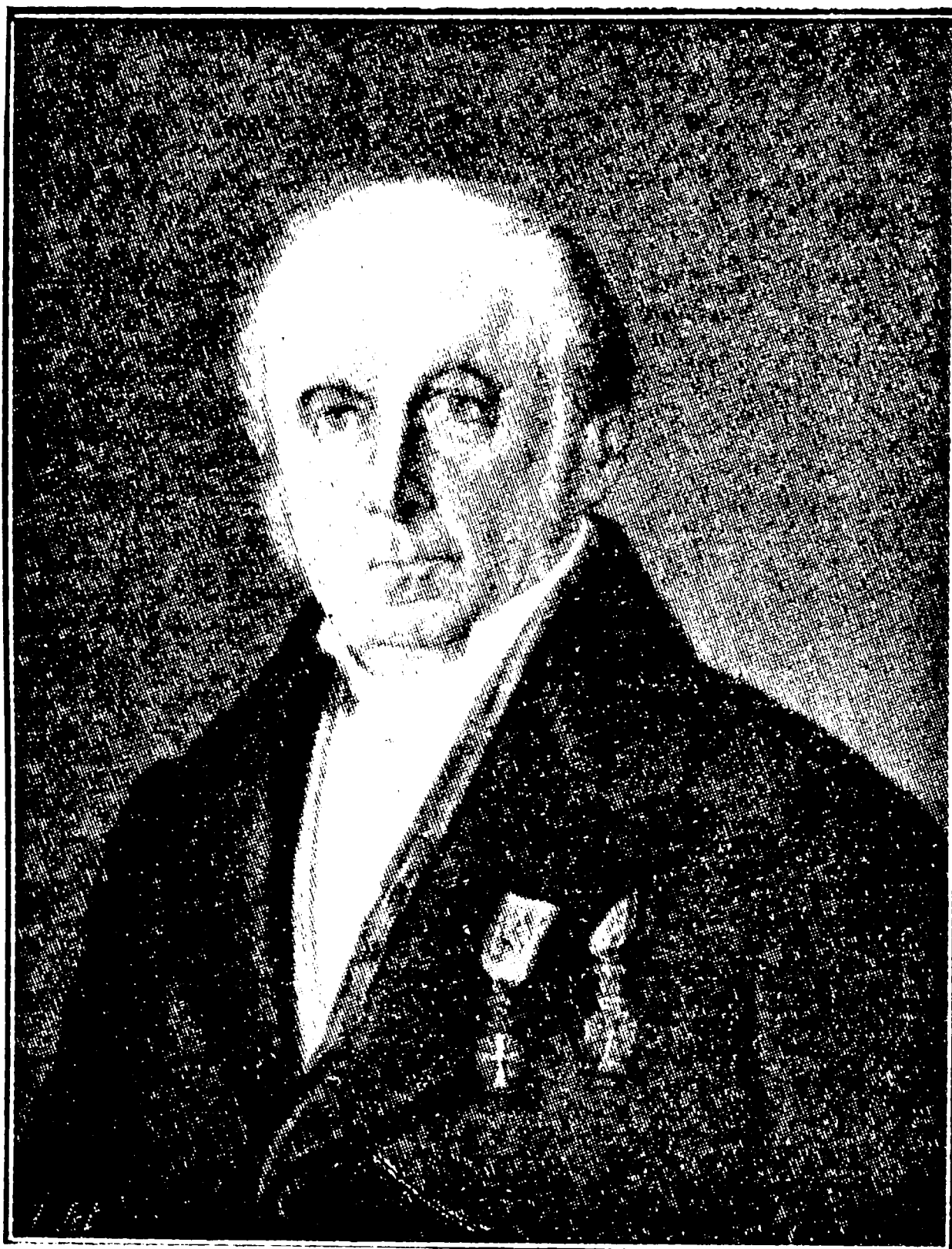
ningen bestod i 1810 af 15 Køer, 1 Tyr, 9 Heste og 120 Faar. Fjelstrup drev det til at holde 100 Fækreaturer, henved 20 Heste, 190 Merinofaar og ca. 100 danske Faar. Han brugte 6 Spand Stude.

Fjelstrup var en meget driftig Mand, men her at komme ind paa alle hans Bedrifter vilde føre for vidt. Her skal citeres, hvad der staar i Landbrugets Ordbog om S. Aug. Fjelstrup:

„Igennem et langt Liv, helt op i den høje Alderdom, virkede han for Hedens Kultivering, Opdyrkning af raa Jorder, Træplantning og Havedyrkning, og det ikke blot ved Arbejde paa sin egen Gaard, men ogsaa ved Vejledning og Tilskyndelse lige over for Omegnens Beboere og ved Henvendelse til Offentligheden gennem Pressen og Faglitteraturen. F. gik rationelt frem, men holdt sig bestandig de givne Forhold for Øje. Et af hans første Arbejder paa Sindinggaard gik ud paa at skabe et bedre Græsleje paa de store Sandmarker, og med dette Formaal indsamlede han Frø af forskellige vildtvoksende Græsser (Fløjelsgræs, Rajgræs og blød Hejre), som ikke den Gang gik i Handelen. Af de til Gaarden hørende betydelige Arealer af Kær og Hede opdyrkede F. henved Halvdelen, og ved omhyggelig Behandling af Jorden, forøget Gødningstilførsel, ved Anvendelse af Ajle, Grøngødning og Mergel fremkaldte han saa smukke Afgrøder, at det sagdes, at hans Hvedeafgrøder kunde taale Sammenligning med Hvedeafgrøderne i Marsken. Han anlagde en 4 Tdr. Land stor Have med udsøgte Frugttræer og smukke Blomsterpartier og tilplantede 25 Tdr. Land af den tarveligste Jord med Løv- og Naaletræer, og ligesom han derved omdannede sin egen Ejendom til en Oase i den træløse fattige Egn, saaledes paavirkede han Omegnens Beboere til at følge dette Eksempel og uddelte i Tusindvis af Planter fra sine Planteskoler“.

Fjelstrup samlede Frøet ved Veje eller andre Steder. Han siger selv, at det første Frø af Hejre samlede han paa Kirkegaardsdiget. For sine Forsøg med Avl af Græsfrø vandt han det kgl. Landhusholdningsselskabs udlovede højeste Præmie 100 Rdl., og han fik flere Aar Tilsgagn om Levering af store Kvantum Frø til Folk i Ringkøbing Amt, som saa ogsaa lærte at avle og sælge Frø. Den saakaldte „Fjelstrupske Frøblanding“ fik saaledes stor Betydning. Blandingen er først omtalt af ham i „Viborg Samler“.

Fjelstrup dyrkede en Mængde Kartofler, indtil Kartoffelsygen kom 1845. 1827 avlede han saaledes paa 15 Tdr. Land efter 119 Tdr. Udsæd 2460 Tdr., og i 1828 var Avlen endnu rigere, men nu indskrænkede han den

*Fjelstrup
til Sindinggaard.*

noget. En stor Del af Kartoflerne opbevarede han i sine rummelige Faarehuse.

F. dyrkede ogsaa Turnips og forstod i det hele at vælge lønnende Sædarter efter Jordens forskellige Beskaffenhed.

Maaske har Fjelstrup ogsaa Skyld i, at der 1832 kan skrives, at „den bedste Sæderug kommer fra Sunds, Ørre og Sinding Sogne. Mindre nøjeregnende er Bøn-

derne andre Steder i samme Herred, især i Herning Sogn, hvor Skrad er et temmelig gængse Ukrudt“.

(Hald: Ringk. Amt 147).

En Tid efter at Fjelstrup havde vundet i Lotteriet, købte han Herregaarden Ørnhoved i Tjørring, men Nabo til Sindinggaard, og her opdyrkede han over 100 Tdr. Land Hede og plantede en Del.

Fjelstrup var en stor Havemand. Han forstod at skaffe Haven Læ, ved at plante om den, og han dyrkede de forskelligste Urter og de fineste Frugtsorter.

Om Begyndelsen til sit Havebrug siger han saaledes et Sted: „Adskillige i den katolske Tid her anlagte Fiske-damme lod jeg rense, og to af dem, der laa nærmest ved Gaardens gamle og simple Have, lod jeg i Vinteren til 1812 opfylde, kulgrave og dels beplante med Lætræer, mest af El, Birk og Popler, dels indtage til Have, efterat de var forsynede med Faskiner. Af de vilde Træers Plantning har jeg allerede i mange Aar havt megen Nytte, og i de sidste 10 Aar endog af Ellene kunnet ud-sauge mange Hjulfølge, Skovblade, Langvogne, Harve-buller m. m., af Poplerne er der sauet Planker“.

1842 udgav F. et 50 Sider stort Skrift om „Bønder-havers Anlæg“, som blev sendt til mange Kommuneraad. En udmærket lille Bog, som godt kan bruges som Vej-leder endnu. Bogen er udmærket skrevet og vidner om Fjelstrups store Erfaringer i Plantning og Havedyrkning. Her skal citeres Slutningen af Bogen, hvor F. bliver poetisk:

„Denne Afhandling vil jeg her slutte med det Ønske: At Danmarks Selvejere, og især dens Hedeboere, maa snarligen faa Lyst til at gavne dem selv og Efterslægten ved at omgærde deres Gaarde med Haver; deres Marker med levende Hegn, og at de maatte beplante en Del af deres ubenyttede Jorder med gavnlige Træer. Da skulle nye Velsignelser tilstrømme de træløse Egne, og Regnen skal ikke udeblive; men Skyerne udgyde deres lædskende Velsignelse, hvor de nu uaabnede drage over. Den Rej-sende skal ikke ræddes ved milelange Heder, men ven-lig smile ad de lyefulde grønne Plantninger, Flids og Vindskibeligheds Bopæle. Bygnings- og Gavningstømmer skal ikke hentes ved møjsommelige Rejser, og købes til dyre Priser. Ja, velsmagende Frugter og derhos herlige

Safter skulle krydre Landboens tarvelige Maaltider. Det ske! Det ske!

Sindinggaard, den 22. Februar 1842.

Fjelstrup“.

Endnu saa sent som i August 1859 skrev han en længere Afhandling om Opelskning af Frugttræer.

Ved Sindinggaard er to Plantager fra Fjelstrups Tid, en i Øst og en i Syd. Og langt ude i Heden i Nord beplantede han godt 5 Tdr. Land med Naaletræer, som staar endnu. En Gang brændte en stor Del deraf. Særlig er Granerne store, hvor Jorden blev kulegravet. Man maa beundre det svære Dige om Plantagen, det har været et stort Arbejde at lukke det. I et Hus tæt ved Plantagen boede Adser Pedersen, som plantede for Fjelstrup; han var ogsaa i Viborg at lære at plante. Ogsaa Eftermanden, Niels Chr. Gunner, var i Viborg for at lære Havebrug m. m. Stedet ved Plantagen, som nu er nedrevet, kaldte N. Chr. G. for „Knapnæring“, og det Navn er gaaet ind i Literaturen.

1852 skænkede Fjelstrup dette Hus med 4 Skpr. Hartkorn til Ringkøbing Amts landøkonomiske Selskab, for at der aarlig derfra skulde leveres Træplanter til Jyllands Vesteregn. I „Ringkøbing Amtstidende“ for 29. Marts 1852 staar der et Stykke derom med Overskrift: „Patriotisk Gave“. Det er Meedom i Visgaard, der har ladet Stykket indrykke i Bladet. Der skal udleveres Træplanter for billig Betaling til Jyllands Vesteregn og „navnlig til Beboerne i Sinding, Ørre og Tjørring, ligesom han til Kulturen paa Viborg Hede har afsendt Stedets Fæster for at undervise i Planteopelskning og Udplantning efter de der anvendte Metoder“.

Imidlertid siger Folk, at Gaven ikke blev modtaget, og det synes at passe.

Fjelstrups Plantager ved hans Død skal have været ca. 25 Tdr. Ld. (men saa maa Plantningerne ved Ørnghoved nok medtages), og de var berømte i denne træløse Egn.

Da Fjelstrup var i sit 80. Aar, foretog han sammen med en Søn i Efteraaret 1852 en Rejse gennem Hannover til den belgiske Kampine, da han ønskede at se Hedeopdyrkningen og Beplantningen der. Han havde med sig ude i Marken en lille Spade, hvormed han undersøgte Undergrunden.

Paa denne Rejse er han ogsaa inde bl. a. i Bryssels

Domkirke, og skriver godt om, hvad han ser af Kunst i Bryssel og Antwerpen.

Fjelstrup var Forfatter af følgende Skrifter:

„Vejledning til et godt Jordbrug for den danske Bondestand. Borris 1821“.

„Forsøg til en Haandbog for den danske Landmand. Viborg 1826“.

„Tillæg og Bemærkninger til Abildgaards og Vibergs Vejledning til en forbedret Faareavl i Danmark. København 1827“.

„En Del jydsk Landmænds Mening om Væddeløb, Fuldblod, jyske Racer og Stutteri-Besigtigelses-Præmierne, fremsatte paa egne og fleres Vegne. Viborg 1832“.

„Afhandling om Bønderhavers Anlæg. Viborg 1842“.

Iøvrigt har han leveret Bidrag til Drewsens landøkonomiske Tidender, Tidsskrift for Landøkonomi, Ugeblad for den danske Bonde og E. Møller Holsts Ugeskrift for Landmænd. Ligeledes har han skrevet i flere Blade under Mærke eller Navn. Og Halds Beskrivelse (1833) over Ringkøbing Amt ydede F. den største Bistand.

Ogsaa i det offentlige Liv udfoldede han en betydelig Virksomhed, blev saaledes kaldt til København for at være med ved Raadslagning om Stænderne, og han var kongevalgt Medlem af Stænderforsamlingen i Viborg fra 1836—40 og folkevalgt fra 1842—46. F. var stærk benyttet, var Medlem af en Mængde Komiteer, hvoraf en Del skal behandle betydelige Sager som Forbedring af Skolevæsenet.

I en Stændervise har man dette Vers om ham. Det var de Liberale, der ikke var tilfreds med ham:

Ej Fjelstrup sig forene vil —
Hvad skal man dertil sige?
Saa lad ham gaa at Helved til,
thi det er Tvedragts Rige.
Sagtmodig taler som et Lam
den Mand fra brune Hede.
Oh, gid han times Last og Skam!
Han hører til de Lede.

Fjelstrup blev Justitsraad 1826, og 2 Aar før han døde udnævnte Frederik den 7. ham til Etatsraad. At han var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd siger vel sig selv.

En Sønnesøn af Fjelstrup har skrevet et lille Skrift paa ca. 50 S. om S. A. Fjelstrup. Aarhus 1904.

1836 vandt Fjelstrup det største Lod i Klasselotteriet, nemlig 50,000 Rdl. Det hjalp ham jo vældigt, før sad han nok noget let i Sadlen. Han betalte sin Gæld og udlaaante omtrent 30,000 Rdl. paa Prioriteter i Egnens mindre Ejendomme, og reddede nok derved mange, som var ved at gaa fra deres Ejendomme paa Grund af daarlige Tider. Nu fik han Navn af „Hedekongen“. 1837 blev Hovedbygningen ombygget og udvidet, og da blev den smukke Kvist tilbygget.

Gravmindet paa Sinding Kirkegaard.

I Fjelstrups Tid randt Vandet fra Dammen igennem Gaarden, og midt i denne var der en stor Dam med omsatte Stene, hvor Kreaturerne vandedes, der var ogsaa Fisk i den.

Ud i Øst for den nuværende Gaard var en hel lille Gaard med Faarehuse og mere, og Indkørslen var fra Øst.

At der kom mange til Sinddinggaard for at se Fjelstrups Bedrift er en Selvfølge. Den fineste Gæst var vel Kong Kristian 8., der vist 1840 opholdt sig en Dag paa Gaarden.

Den 1. Septbr. 1859 kom Fjelstrup munter og tilfreds hjem fra Lund Marked. Samme Aften fik han et apoplektisk Anfald og døde 5. Septbr., 3 Dage efter, at han havde fyldt 86 Aar. Han havde Værelse i vestre Ende af Hovedbygningen. 12. Septbr. begravedes han.

Gaarden var pyntet med Gran i Søjler og Festons, og Kl. 12 samledes det store Følge. Kisten stod i den store Sal, hvor der blev talt og sunget.

Beboerne bar ham til Kirken, som ligeledes var smykket, og hvor der igen blev talt og sunget.

Et Øjenvidne har fortalt, at Følget naaede fra Gaarden til Kirken.

Viborg Regimentsmusik var med til den store Begravelse (der var nok 6 Musikere); men da de ikke kendte Vejen, Kusken heller ikke, var de nær kommen for sent. Da de kom til Sunds Kro, løb de Resten af Vejen for at komme tidlig nok.

Herredsfoged Feddersen og Krigskommisarius Fjelstrup gik i Mundering bag efter Musiken. Kisten stod et Par Dage i Kirken, blev saa nedsat ved Siden af hans Hustru, som døde 16. Novbr. 1851, hun var født paa Als 1782. To smukke Monumenter pryder deres Grave.

Paa Foden af Fjelstrups Mindesten staar:

I et halvt Aarhundrede virkede han med utrættelig Flid og Nidkærhed for de jyske Heders Opdyrkning og Beplantning, som vil bevare hans Navn elsket, agtet og hædret.

Om hans Hustru staar der:

I 42 Aar virkede hun som en flittig og trofast Ægtefælle og som en kærlig opofrende Moder til 7 Sønner og 8 Døttre, hvoraf 4 Tvillingpar.

Hun var elsket og agtet af alle, som kendte hende. —

Ved Siden af Forældrene ligger Ida Fjelstrup, f. 1821, død 1913.

Et Egetræ ved Diget — vel plantet af Fjelstrup — rækker sine Grene udover de tre Grave Øst for Kirken.

Nogen Tid efter var der Tale om at rejse en Mindestøtte for Fjelstrup. Der kunde imidlertid ikke blive Enighed om, hvor Mindesmærket skulde staa — i Herning, i Holstebro eller ved Landevejen udenfor Sindinggaard — og Resultatet blev, at der slet ikke kom noget. Det er motiveret med, „at Sindinggaard altid vilde være det smukkeste levende Monument, og at Historien vilde opbevare Etatsraad Fjelstrups Navn“.

Det var en nem Maade at komme om ved den Sag paa. Men sikkert er det, at især Sindinggaards Plantninger endnu levende minder om Fjelstrup; siden hans Tid er der saagodt som intet plantet ved Sindinggaard, mens hans Plantninger endnu ser friske og livskraftige ud.

Men alligevel skulde man have sat en stor Bautåsten over ham ved Landevejen lige Nord for Gaarden.

Fjelstrup er bl. a. omtalt i „Erslevs Forfatterleksikon“, „Landbrugs-Ordbogen“ og „Dansk biografisk Leksikon“.

Fjelstrup og Hustru havde 15 Børn, hvoraf flere døde som smaa. 1839 den 18. August døde Hans Jørgen Fjelstrup, Medhjælper ved Apoteket i Holstebro, 24 Aar, døde under et Besøg hos sine Forældre paa Sindinggaard. (Kirkeb.). Der blev sagt, at han foraad sig i Stikkelsbær. En Mindesten over ham ligger paa Sinding Kirkegaard.

En anden Søn, Frederik Vilhelm Fjelstrup, døde i Amerika d. 29. Maj 1857, „falden i hæderlig Kamp mod en Røverbande, efterat han havde nedlagt 2 Røvere, saaret og fanget Anføreren. Han var 38 Aar gammel og efterlader sig der (i Texas) en sørgende Enke, hvis Tab er saa meget tungere, som deres 2 eneste Børn døde af Cholera i April 1853.

„Det var hans Agt i denne Maaned, efter 20 Aars Fraværelse, at gjense sit Fødeland og sin Slægt — men Gud vilde det anderledes!

Dette tunge Budskab er det saaledes mig beskikket endnu i mit 84. Aar at bringe deltagende Slægt og Venner.

Sindinggaard, den 18. Juli 1857.

S. A. Fjelstrup.
(Aarhus Stifts-Tidende 1857.)

En tredie Søn var, saavidt jeg ved, ansat i Ministeriet.

Den yngste Søn var Præst i Aulum, ham har jeg hørt tale, han døde nok paa Samsø. Naar han tog til Hodsager Kirke, kørte han ofte ind til Købmand Chr. Varhede paa Varhede Bakke og fik sig en Punch at styrke sig paa, det var slet ikke mærkeligt den Gang.

Pastor Fjelstrup i Aulum var Folk omkring i Sognene glade ved, thi naar deres egen Præst ikke vilde konfirmere en Søn, saa blev han konfirmeret i Aulum af Fjelstrup, det skete da ogsaa med et Par Drenge, som jeg gik til Præst sammen med, og som Utke ikke vilde konfirmere.

Engang i 1870erne talte Vilhelm Bech i Aulum Kirke for en meget stor Forsamling, først talte Pastor Fjelstrup, men da han var færdig, gik han hjem.

Af Døttrene var en gift til Langesgaard i Salling, en med en Kammerraad Fenger ved Ringsted, en var gift

paa Brejninggaard; en fjerde Datter med Pastor Arctander i Gødstrup.

Ida Fjelstrup, der var født 1821, blev 14. Maj 1846 viet til Jens Sortberg Nielsen Stensberg, f. 1818, han opholdt sig da paa Sindinggaard, de boede en Tid paa Scæferigaard, senere i Hedeværn, han døde som Indsidder paa Kragssnap Mark 1. Februar 1874. Ida Fjelstrup døde i Kjærgaard i Aulum 4. April 1913, og hviler nu paa Sinding Kirkegaard ved Siden af Forældrene. Hendes Søn, Hans Jørgen, som nu bor i Ljørring Lægebolig, har sat en smuk Mindesten paa hendes Grav.

1848 d. 24. Maj er viede i Sinding Kirke Candidatus filosofie, Ejer af Karup Mølle, Jens Frederik Blicher, født 1813, og Frøken Wilhelmine Cecilie Fjelstrup af Sindinggaard, født 1814.

Hun skal have været en dygtig Møllekone, har jeg hørt Folk fortælle, men Jens Frederik var forfalden, han døde tidligt. Hun blev over 90 Aar og døde paa en Stiftelse i Randers. Hende har jeg vekslet Breve med, hvori hun fortæller en Del om sin Fader, saaledes da han vandt i Lotteriet og kom fra København med Gaver til dem alle derhjemme. Hun sendte mig endvidere hendes Faders Billede og den førømtalte lille Bog om ham.

Jakob Vævmand paa Romvig Mark fortalte, at da han tjente paa Sindinggaard som Karl, kom en Aften silde Frk. Wilhelmine Fjelstrup ned og bankede paa hans Vindue og bad ham køre en Tur for sig, hvad han var villig til. Han fik i en Fart Hestene ud af Stalden, men Stadsvognen turde de ikke tage, af Frygt for at gøre Allarm, da de skulde have den inde fra Gaarden. De maatte saa køre i en Fjællevogn, der stod udenfor Gaarden, der blev lagt dygtigt Halm i den, og de kunde have siddet helt godt, havde det været Tørvejr, men det plaskregnede hele Natten, mens Jakob kørte Frøkenen til Karup, hvor hun mødtes med sin Forlovede, Blicher, og tilbage til Sindinggaard. Ingen paa Gaarden anede noget om denne Udflugt. Hestene har dog nok mærket det Dagen efter. (Niels Romvig, Romviggaard).

Jens Frederik Blicher var forfalden, før han blev gift. Folk, der har tjent paa Sindinggaard, har jeg hørt fortælle, at han gik med Brændevinsflasken i Lommen, naar han somme Tider i længere Tid opholdt sig paa Sinding-

gaard, der var et Sted nede ved Møllen, hvor man kunde købe Brændevin.

Sten Blicher kom jo ogsaa somme Tider til Sindinggaard, og har rimeligvis taget Jagtture derfra ud i Omegnen, det vides saaledes, at han en Dag var inde i Understrup.

Sten Blichers kæreste Datter, Malvine, opholdt sig i længere Tid paa Sindinggaard for at lære Husholdning, og Fru Fjelstrup mente, der nok kunde blive en ordentlig Husmoder af hende. Det var i en Tid, da Blicher var noget nedbøjet, at Malvine var paa Sindinggaard, og næppe var hun borte, før han blev syg af Længsel efter hende, som var den eneste af Børnene, der forstod ham og oplivede hans triste Tilværelse. (Nicoline Kirkegaard: Malvine, S. 183). Blicher hilste sin Datter hjem fra Sindinggaard med den smukke Sang, hvis første Vers lyder saaledes:

„Kom Malvine! søde Datter, Du! -
Ræk din gamle Fader Harpen nu!
Længe hang den urørt — ej forglemt,
sidste Gang den til hans Barm blev klemmt“.

Paa denne Rejse til Sindinggaard erfarede Malvine, hvor højt hun elskede sin Fader, hvis Berømmelse nu var paa alles Læber i den Kreds af dannede Mennesker, hun færdedes med paa Sindinggaard.

Ved Malvines Bryllup talte Blicher, saa der ikke var et tørt Øje i hele Kirken. Han havde valgt de Ord: De, der saar med Graad, skal høste med Frydesang. (Med Henblik paa Malvines store Sorger).

Ved Brylluppet i Spentrup Præstegaard dansede Fjelstrup Malvine ud af Pigernes Lag og overgav hende i Fæstemandens Hænder. (Malvine 196).

Jeg maa her bemærke, at Forfatterinden Nicoline Kirkegaard, som har skrevet Romanen „Malvine“, som handler om Blichers Datter, har meddelt mig, at hendes Fader var Lærer i Spentrup, og at Forfatterinden som Barn gik ud og ind i Spentrup Præstegaard, og hørte saaledes meget om Blicher, og at hendes Bog er bygget paa Virkeligheden.

Vi vender tilbage til Fjelstrup, for endnu at fortælle enkelte Træk om ham. Der skrives om ham, at han altid

var først oppe om Morgen og sidst i Seng og stedse beskæftiget, derfor kunde ingen Forvalter, Medhjælper eller Lærling ret fyldestgøre ham, derfor blev han ofte miskendt som streng og vanskelig, uagtet han var baade human og omgængelig. —

Frederik den Sjette spurgte ham engang, om han ikke havde noget Ønske, som Kongen kunde opfylde. Han svarede: Deres Majestæt har i Søndermarken og paa Jægerspris nogle Sølvpopler, et Træ, som jeg meget ynder; maaske turde jeg udbede mig nogle deraf. Hs. Majestæt studsede og gav sit: Ja. Ifl. kongelig Ordre modtog F. derpaa 300 unge Sølvpopler. Senere fik han af Kristian den Ottende det dobbelte Antal deraf.

I Efteraaret 1857 kom Frederik den 7. til Herning, hvor han bl. a. indbød 60 Herrer, deriblandt Fjelstrup, til en Frokost. Fjelstrup vilde sætte sig lidt nede ved Bordet, men Kongen, der havde reserveret Plads til ham ved Siden af sig, kaldte ham derop og underholdt sig livligt med ham og lovede at besøge Sindinggaard, næste Gang han kom til Egnen. I Samtalens Løb ytrede Kongen, at F. maatte have før et meget afholdende og regelmæssigt Liv, naar han i den høje Alder af 84 Aar kunde være saa aandskraftig og livlig, hvortil Fjelstrup svarede: „Nogen Helgen har jeg dog aldrig været, Ds. Majestæt“. Kongen morede sig meget over Svaret og fortalte det senere i København. Senere kom Malmlejerne i Hammerum Herred paa Tale, og Kongen bad F. om at sende sig en skriftlig Indberetning derom. Indberetningen kom snart, og — Fjelstrup blev Etatsraad.

Ja, det var jo nu ene Ros om Fjelstrup, lad os høre lidt om, hvad de sagde, som saa ham paa nært Hold.

„Af den Tids Fremskridtsmænd her i Egnen, maa saaledes først nævnes Etatsraad Fjelstrup til Sindinggaard. Han var og havde længe været, dels ved sin Alder, dels ved sin overlegne Dygtighed, Egnens mest fremragende Mand. Han var endog udenfor Hammerum Herred en bekendt Mand, særlig som Stænderdeputeret, som indsigtfuld og erfaren Landmand og som landøkonomisk Forfatter. Han var praktisk, klog og snild. Der kan jo vel siges meget for og imod ham i hans Eftermæle — saaledes som om enhver, der har staaet paa en ophøjet Plads; han havde mange Processer og Retssager, og var det ikke godt at

have ham til Modstander, men paa den anden Side var han ogsaa Mand for at sætte meget igennem, og det meget, som siden blev til Gavn og Nytte for Egnen, saasom flere Vejanlæg, Træplantning m. m. Han var gemytlig anlagt, især naar han var ude, og en udmærket Vært for de Gæster, som han fortrinsvis vilde hædre og more. Vel især paa Grund af de større Forbedringer og Bekostninger han havde gjort paa sin Gaard, sad han en Del Aar, som man siger, lidt let i Sadlen; men det hjalp ham svært, at han en Gang vandt det store Lod paa 50,000 Rigsdaler i Lotteriet“. (Justitsraad Krarup: „Fra det svundne Hammerum Herred“, S. 108).

Krarup kendte Fjelstrup godt, og hans Bedømmelse er sikkert træffende. Fjelstrups Naboer sagde, at han tog Jord fra dem, det vil sige, Loven gav ham jo Medhold, men han forstod altid at føre sin Sag, saa han vandt.

At der gaar en Mængde Historier om Fjelstrup er en Selvfølge. Nogle skal her optegnes, de fleste er af paa-lidelige Mænd, som har kendt ham:

Fjelstrups Kusk, P. Jepsen, vilde gerne have en Snaps. Naar de f. Eks. kørte til Viborg og bedede ude paa Heden, gik Fjelstrups Brændevinsflaske rundt. Naar den kom til P. J., sagde F.: „Nok drikke, men man behøver ikke at tage Munden fuld“.

Fjelstrup sagde altid pinnede eller pinedød, men naar han blev gal, sagde han Fanden brækk mig. (Hendrik Vejmand).

Naar Karlene ikke pløjede lige ud af Agerenden, fik de en Overhaling.

Niels Knudsens Kone, Ane i Nederbjerg, der tjente paa Sindinggaard, fortalte, at Fjelstrup ikke godt kunde taale nogen gaa ledige selv Søndag Formiddag, han kunde pikke paa Ruden, de skulde komme derhen: Der var det eller det, der trængte til at gøres i Haven.

Fjelstrup sagde altid, naar et Arbejde stod for: Naar vi nu kunde faa det gjort. Ligesom det var besværligt eller stort. Boserup derimod sagde: Det der kan vi snart gøre, om det saa var meget svært. Saa kunde Folkene alligevel bedre lide, som Fjelstrup tog det. (N. Chr. Gunner).

F. gjorde somme Tider Gilde for Naboerne, det rakte til Karlsrose. Var der 13 til Bords, blev der altid dækket til den 13de udenfor Bordet. (Niels Søvnal).

Engang vilde Fjelstrup til at køre med 4 Heste for Vognen, men det blev ham forbudt, da han ikke var adelig (har jeg hørt af mere end en Mand).

Folk her paa Egnen har altid elsket Friheden og har aldrig taget det saa nøje med Vej eller Sti, naar man kom lettest til Maalet. Fjelstrup lærte Folk at følge Vej og Sti, baade naar de gik eller f. Eks. red med Hestene; traf han en Synder, der gik lige til, fik den en god Overhaling, saaledes traf han den nu gamle Sognefoged Ghr. Dynesen, da denne en Sommerdag gik ad en Fure i Rugen for at komme hurtigst til Kragssnap, hvor han som ung tjente; han løb lige paa Fjelstrup, som jo først skældte ud, men da han godt kunde lide Chr. D., fik denne alligevel Lov til at vandre paa den indslaaede Vej. (Chr. Dynesen).

Engang kom Hendrik Vejmand, da han tjente paa Sindinggaard, ridende med Hestene tværs over Marken, men nu dukker Fjelstrup pludselig op. Nu er du sku leveret, tænkte Hendrik. A sat em skam i æ Firspreng, saa troede Fjelstrup, at de havde taget Magten fra mig, han sagde da flere Gange til Hestene: Torha, Torha. Men siden fik H. ikke Lov at ride ene med Hestene.

F. gik nok somme Tider med Kaarde, naar Pigerne bandt Negene for store, huggede han Baandene over, de skulde være mindre, det talte mere ved Indberetningerne.

„Æ Rojen Sme“, Niels Jensen, løb en Vinter Harer ind, da der var kommen meget Sne. Fjelstrup sendte da Bud til ham, at han maatte holde op med sin Jagt, den var ulovlig. (Museumsfor. H. P. Hansen).

Paa Sindinggaard tjente en Pige, Karen Overbjerg (naturligvis en Datter af den stærke Mand i Overbjerg), som var saa umaadelig stærk. En Dag hun gik og bandt Neg, kom Fjelstrup ridende; med eller uden Grund var han misfornøjet med Arbejdet, og han langede Pigen en af sin Ridepisk. I en Fart rettede hun sig op, griber i Fjelstrup ene Ben og trækker ham ned af Hesten, hvortil F. som en Slags Undskyldning bemærkede: „Jeg vidste pinnede ikke, det var Karen Overbjerg.“

(Museumsforst. H. P. Hansen).

Fjelstrups Heste skulde se godt ud, men de maatte kun faa lidt Korn, saa en Dag gik Kusken — Pæ Lauridsen — ud til Tærskerne og hentede 3 Sække Havre, som han paa en Gang bar over til sine Heste. Fjelstrup, der havde bemærket det, blev vred og kom ud i Døren

med sin Ridepisk, men da P. L. traadte saa haardt i Stenbroen, at hans Træsko gik itu, trak F. sig tilbage og laasede Døren — han turde ikke give sig i Kast med sin stærke Kusk. (Ved H. P. Hansen).

Fjelstrup holdt af at have mange Folk — siger Hendr. Vejmand. „I Dag høster jeg pinnede med 12 Jern“, har Hendrik hørt ham sige mange Gange. Han holdt 4 Tøndetærskere og 4 Gaardskarle om Vinteren, det var alt for meget, siger Hendrik.

Den gamle Svensker Samuel, som døde i Herning for faa Aar siden, kom 29 Aar gammel gennem en Fæstemand fra Smaaland her til Danmark i 1855 og fik Plads hos Fjelstrup; han skulde have 40 Daler, næste Aar 50 i Løn. Karlene skulde til Bygkøring bruge runde Egeslagler, de forlangte flade af Esk, som man ogsaa havde paa Gaarden. Da det blev dem nægtet, sagde de: „Ja saa faar det tage den Tid, det kan“ — men saa fik de de flade Slagler.

Karlene skulde selv holde sig vedlige med Høleer, men fik 3 Mark i „Hølepenge“.

Ifølge Fjelstrups Testamente skulde ved hans Død hver Karl, der havde tjent ham i 2 Aar, have 20 Daler, Pigerne 15 og Drengene 10 Daler. (Samme).

F., der skrev smukt og tydelig, da han var i sin Velmagt, skrev noget utydeligt tilsidst. Engang havde han skrevet til nogle Mænd om Aarensningen. De kunde ikke læse det. Endelig gik Niels Stensberg til ham for at faa at vide, hvad der stod, men Fjelstrup sagde: „Hvordan skulde jeg kunne læse, hvad jeg skrev for 14 Dage siden!“ (Chr. Mikkelsen, Kolding).

En Gang havde han skrevet til Herredsfoged Tillisch. Herredsfogden kom selv til Sindinggaard for at faa at vide, hvad der stod i Brevet. Jeg kan pinnede ikke læse det, sagde Fjelstrup. (H. Vejmand).

F. saa daarlig de sidste Aar, han brugte om Aftenen, naar han sad og skrev, 3 Lys, det ene højere end det andet. (Samme).

F.s Skrivetøj, en simpel sort Kasse, er i Herning Museum, skænket af Snedker Terman.

F. var en vældig Jæger, kan man se i hans Skrifter; han blev nok tidligere kaldt Søren Skytte. Engang skød han en Hjort, som løb i Bløde lidt Øst for Gaarden.

(Efter min Fader).

Folk fra Gaarden fortalte, at Fjelstrup kunde vise sig to Steder paa en Gang. De kunde se ham i Marken langt ude, naar de kørte hjem med et Læs Hø f. Eks., og naar de saa kom hjem, gik han alligevel derhjemme.

Vi dansede saa tidt i Vestre Hus, naar Fjelstrup var ude, men vi havde da altid Vagt udenfor Gaarden, om han skulde komme uanet. En Gang var Fjelstrup ude ved Himmelbjerget at tale med Kongen, da vidste vi, han kom ikke hjem den Aften, og da gik Dansen lystig. Men saa med en Gang kom Fj. kørende i skarp Trav op for Hoveddøren. I en Hast blev Lyset slukket, og Pigerne fo'r ud at tage imod ham — men der var ingen Fjelstrup. Vi begyndte at danse igen, men efter det var der ingen Liv i det, siger gl. Hendrik.

Da Fjelstrup vandt de 50,000 Daler i Lotteriet, kom han hjem med dem pr. Vogn med 4 Heste for, Pengene var i Sække og blev baaret ind. Jens Majlund, som da var paa Gaarden, hjalp derved og fortalte tit herom. Fjelstrup vilde have afsagt sit Nummer i Lotteriet, og der fortælles mange Historier om, hvordan det gik til, at Sedlen endelig blev fornyet til den store Gevinst. Der blev sagt, at Fruen solgte en Dyne for at faa Penge, og at hun laante Penge af Pigerne til Fornylse. At de laante af den velhavende Knud i Asbjerg o. s. v.

Sommeren 1823 blev den første Plovprøve afholdt paa Sindinggaard. Fjelstrup lod en Plov smede af sin egen Smed, som blev meget skattet i Egnen.

I æ Hie (Hedeværn) boede Peder Ris, kaldet Paris, han var Fjelstrups Løber, rendte i et Fimmertrav, siger Niels Kragssnap, men kunde blive ved, og kunde nok i Gennemsnit holde en Mil i 3 Kvarter. En Gang blev han sendt fra Viborg til St. Blicher i Spentrup, Nord for Randers. Blicher, der kendte P. Riis som Hurtigløber, væddede med Apotekeren om, at han skulde gaa hurtigere til Randers end Apothekerens Bud, som ogsaa var rask tilbends, og Blicher lovede Peder en Rigsdaler i Ekstradusør, hvis han vandt Væddemaalet. Før de gik, inviterede Apotekeren imidlertid Peder paa en Bittersnaps, som han ikke kunde modstaa; men Apotekeren havde været saa onskabsfuld at komme et stærkt Laksermiddel i Snapsen. Det varede ikke længe, før Peder mærkede, hvordan det forholdt sig; men da han vilde vinde Væddemaalet, tog han uden lang Betænkning Bukserne paa Armen, indtil han kom i Nærheden af Byen. Han naaede Randers som Nr. 1, saa

Blicher vandt sit Væddemaal, og Peder fik sin velfor tjente Daler.

(Aug. Fjelstrup: Søren August Fjelstrup, S. 25).

Folk var saa vant til at kalde Fjelstrup Justitsraad, mange kom ikke saa vidt, at de kom til at kalde ham Etatsraaad, hvad han forøvrigt ikke var i mere end 2 Aar.

Engang, vist i Fjelstrups Tid, skulde en Karl paa Sindinggaard køre en frugtsommelig Pige hjem til Ørre. Hun fødte Tvillinger i Vognen, og Karlen gemte den ene af de smaa i sit Trøjeærme.

(Niels Romvig, Romviggaard).

I Fjelstrups Tid var Fiskedammene paa Marken fulde af Fisk. Jeg er ikke klar over, om han gravede dem eller blot lod dem rydde. Efter hans Tid forfaldt de, men nogle ses dog endnu. —

Noget af det første, Fjelstrup sagde, da han hørte, at han vandt i Lotteriet, var, at nu skulde Hestene have mere Havre.

Fj. staldfodrede en Del, og 3 af hans Husmænd var ved deres Fæstebreve forpligtede til at bruge halv Sommerstaldfodring.

„Enkelte Husmænd i Sinding Sogn havde ogsaa udmærket sig ved at plante Frugttræer; de faa Træerne frit fra Sindinggaard, saasnart Haven er indhegnet og kulegravet“.

(Ringk. Amt, S. 210.)

Da Fjelstrups Søn, Frederik Vilhelm, paa Grund af Vidtløftigheder, maatte sendes til Amerika, var Forældrene med ved Skibet. F. sagde da til sin Kone, om de ikke alligevel skulde tage ham med hjem, men Fruen holdt paa, at han skulde afsted.

Siden kom der Brev fra Sønnen, om han kunde faa hans Arv. Fjelstrup syntes, at Skriften baade lignede og ikke lignede Sønnens. Han skrev da, at dersom Brevskriveren kunde nævne Navne paa Hunden og Avlskarlen, det Aar han rejste, skulde Arven komme. Man hørte intet siden fra Vedkommende og var klar over, at Fjelstrup skulde have været narret af en anden Person i Sønnens Navn. (Dorte ved Kirken).

Ved Festen i Herning 1857 kom Fjelstrup til at vælte et Glas Vin nedover Grevinde Danners Tøj. Men det gjorde intet, F. var jo gammel, siger Dorte Nielsen ved Sinding Kirke, som den Dag var i Herning og „lige-saa tydelig saa Grevinde Danner“.

En Dag som Dreng gik Lars Søvndal til Sindinggaard med en Hare i en Kurv til Fjelstrup fra sin Fader. Han fik Kurven fuld af dejlige Æbler, og F. sagde: Sig din Fader Tak for Haren, men han skal give dig en anden Kasket, de forbandede smaa Skygger ødelægger dine Øjne. Fjelstrup gik med store grønne Skærme over Kasketskyggen.

Tilsidst gik Fjelstrup ved to Stokke, men naar han blev vred, tog han dem begge under Armen, og kunde bevæge sig meget rask.

En Sønnesøn af Fjelstrup er den bekendte Skuespiller Peter Fjelstrup. Han skal de sidste Aar have bekostet Vedligeholdelsen af hans Bedsteforældres Gravsteder paa Sinding Kirkegaard.

JAKOB BOSERUP

købte 1860 Sindinggaard ved Auktion, der var da 1100 Tdr. Land, med en 25 Tdr. Hartkorn.

Boserup -- ofte kaldet Bostrup — var dansk Jurist, og havde været Stænderdeputeret og Rigsdagsmand. Har været Repræsentant i Hedeselskabet, var Ridder af Dannebrog. Han købte Gaarden sammen med Alfred Hage, men blev snart Eneejer. Han ejede ogsaa Stubbergaard og har haft flere Gaarde. 1872 byggede han det nuværende Østerhus. Han opstemte Dammen og dannede Springvande inde i Husene, Dammen i Gaarden opfyldte han og ledede Vandet udenom Gaarden, han lod Porten lave midt igennem Laden, før var der ingen, og han byggede en Vandmølle 1861 Syd for Gaarden til Gaardens egen Maling. Kampestenene fra Gaardens Dam blev her brugte. Terman hjalp ved det hele og var en Tid ogsaa Møllersvend.

Boserup, der var en lille Mand med langt kløftet Skæg, var godgørende, og hvem der solgte Stude til ham og ikke var saa kendt med Prisen, kunde bare lade ham bestemme denne, saa fik de snarest formeget. Der siges, han var den første, der sendte Fedekvæg til England.

1877 flyttede han til Schæferigaard, hvor han døde 1884 den 27. August, han er født den 14. Maj 1808.

Under det forfærdelige Uvejr d. 16. Juli 1882, da mange troede, at Verden skulde forgaa, gik en af Pigerne ind til ham og talte med ham derom. Han sagde, der var intet andet at gøre end at sætte alt i Vorherres Haand, det havde han forlængst gjort og imødesaa alt med Ro.

Boserup var ugift, mens han boede herude. Det var hans Lyst at komme ind til Folkene og fortælle om gamle Tider.

I 1864, da Tyskerne var paa Sindinggaard (Boserup boede der nok ikke dengang), gjorde de Jagt i Gaarden efter Hønsene, de huggede Hovedet af dem med Sablen. de hovedløse Høns kunde endda flyve helt op paa Taget.

Boserup afstod Sindinggaard 1877 til en Slægtning,

OSKAR OLESEN,

som det nok gik godt for de første Aar, senere gik det tilbage, der var daarlig Harmoni mellem ham og hans Hustru. Olesen er fornylig død som Kromand i Birkerød.

1894 overtoges Sindinggaard af et Konsortium, der havde laant Olesen Penge eller gaaet i Kaution for ham, blandt dem var Lærer Holmgaard i Ørre, som en Tid prøvede, hvad det var at være Herremand, han boede saa tæt ved Gaarden og fik meget Opsyn med den, men han blev meget træt heraf.

Konsortiet solgte megen Jord fra Gaarden, for ca. 22,000 Kr., det var ikke meget, da Jorden ikke stod i høj Kurs den Gang.

Gaarden blev 1902 solgt til

JOHANNES KLOPPENBORG

for 68,000 Kr. K. var fra Sønderjylland og en Slægtning af den bekendte H. D. Kloppenborg.

J. Kloppenborg og Hustru holdt meget af Sindinggaard og var sikkert blevet der, havde ikke Sygdom faaet dem til at flytte; de bor nu i Sejgaard pr. Bække.

Gaarden har siden haft flere Ejere, men 1916 købtes den af

Johannes Kloppenborg.

CHR. FRØJK

fra Idom. Efter et Herningblad havde Sindinggaard da et Tilliggende af 280 Tdr. Land.

Købesummen var 125,000 Kr. Besætning og Inventar medfulgte.

Saadan er det altsaa gaaet med den gamle Herregaard; den er nu kun en Bondegård med en Del Hede, og Ejeren er en jævn Bonde.

Det varer næppe længe, før Gaarden har 100 Kreaturer og 20 Heste, og mere holdtes der ikke i Fjelstrups Glansperiode, og de gamle Herremænd i Hoveritiden havde ikke nær saa mange Kreaturer paa Gaarden.

Øst for Gaarden er en Dam paa $1\frac{1}{2}$ Td. Land, der om Somren er fyldt af hvide Aakander. Og Haven er fuld af de dejligste Træer fra Fjelstrups Tid.

Men nu giver jeg en kort Tid Ordet til Kloppenborg: Gaar man fra Sindinggaard op ad Kragssnapvej, saa ligger der oppe paa Bakken et Stykke i Øst for Vejen Grunden af en gammel Kæmpehøj. Herfra er en glimrende Udsigt, man kan ikke blot se en 2 a 3 Mil til Sunds og Ildskov, men man faar tidt de dejligste Luftspejlinger at se. Jeg har tidt staaet her en Sommermorgen og set Sunds komme sejlene højt oppe i Luften og tænkt: hvem ved, om den ikke en skønne Dag kommer og lægger sig lige ind til Agermarken med Station og det hele. Det vilde jo give Gaarden betydelig forøget Værdi.

Kloppenborg fortsætter nu med at fortælle om de vide Udsyn fra Højen, som haves over Ørre, Vildbjerg m. m. og kommer til Sindinggaards træomkransede Dam med de hvide Aakander, der gaar lige ind til den store og smukke Have med dens store og smukke Bøgetræer og brede Gange. Denne Have er vidunderlig smuk og gaar mod Syd over i en Blanding af Skov og Plantage med ganske henrivende aabne Pletter. Saaledes Skovlukken lige Syd for Haven; lidt Vest for Skovlukken ligger en Teglovn fuld af Sten, hvormed der fortælles: I gamle Dage boede der en Herremand paa Gaarden, som blev uenig med sin Teglblænder, denne sagde til Slut paa deres Ordskifte: „Da skal jeg bage dig en Kage, som du ikke skal tage af Ovn!“ Og saa brændte han Stenene sammen. Paa Teglovnene staar 4 store Bøge (hvori mange har skaa-

ret deres Navne, Teglovnene rager over Jorden, som en meget lav Kæmpehøj).

Øst for Skovlukken ligger Smedelukken, hvor der før laa en Smedie. I Smedelukkens nordvestre Hjørne staar Ellekrat og vader i Vandet. Her begynder den dejligste Ellepigedans om Aftenen Kl. 11. Gaar vi saa om ad Volden mellem Dammen og Haven, som kaldes „Degnestien“. Her mødte en Gang en ung Mand en ung Pige, han blev Degn og hun Degnekone. Kommer vi der om Aftenen efter Kl. 12, saa møder vi den hvide Dame, hvor om „Stamm Jakob“ fortæller følgende: „En Aften selle, a gik den Vej, kam a imod hin, ligg møtt o æ Wold. Hun kam ligg imod mæ mæ en stour blørre Knyv i hinne Haand. Hun haar hinne Ærmer floj op o hinne Ormm wa blørre hiel op te hinne Aalbour. Hun gjor mæ ett not. men a gik oller den Vej mier om æ Awtner“.

Sagnet siger, at en Jomfru paa Gaarden skal have født et Barn og dræbt det for at skjule Skammen, og derfor kan hun ikke finde Ro i sin Grav.

Saa langt Kloppenborg.

Den hvide Dame, saa fortælles der, kommer fra Gæstekamret i vestre Ende af Borggaarden, gaar gennem Salen og de andre Værelser tilsidst ud i østre Fløj, derfra ud paa Volden.

Før har man ved Sindinggaard om Natten ud mod Sinding Mølle kunnet høre en af de gamle Herremænd raabe: Hvor skal jeg sætte Pælen! Hvor skal jeg sætte Pælen! En modig Dreng sagde da: Sæt den, hvor du tog den! Det skal du have Tak for, sagde Herremanden, nu fik jeg Ro.

Dette Sagn hentyder til Skelstriden mellem Fjelstrup og Møller Speitzer.

EN HUND I FØLGE.

Ved Sindinggaard skal der om Natten gaa noget Spøgeri i Skikkelse af en Hund. En Mand gik en Aften silde fra Sinding Mølle og vilde Øster paa ad Tjørring. Men imellem Møllen og Gaarden kom der en Hund til ham, som ogsaa vilde Øster paa. I Førstningen var han ikke bange, men ved at se ret ned paa den blev han det, for dens Øjne var ligesaa røde som Ild, og Tungen, der hængte den ud af Halsen, var helt gloende. Den blev imidlertid ved at følge med ham, til de kom til Vejen, der drejer om ad Kirken og gaar til Asbjerg, da

forsvandt den og han gik jo videre. Men et Øjeblik efter bliver han søvnig — for man bliver altid søvnig, naar man har mødt Trolde —, saa at han maa lægge sig ned der, hvor han var, det var ham helt umuligt at gaa videre. Efter at have sovet et Stød, efter hans Skøn vel en halv Times Tid, vaagnede han og gik videre.

(J. Folkem. III B. Nr. 271. Ev. T. K.)

Karl Frydenlund fortæller:

Naar Pastor Kjerulf kørte til Sinding Kirke, vilde Karlen altid køre ad Sinding Mølle i Stedet for ad Vejen forbi Sindinggaard. Præsten spurgte ham hvorfor. „Jo“, mente Karlen, „der er ikke til at køre for Spøgeri“. „Kør bare“, sagde Præsten, „det gaar nok“. Og saa kørte Karlen Vejen ad Sindinggaard hjemad, men da de kom ud for Gaarden omtrent, stod Hestene pludselig stille og kunde ikke trække Vognen længere. „Der kan De se“, sagde Karlen helt mismodig. „Gaa af og tag venstre Baghjul af og smid bag i Vognen“, sagde Kjerulf, og da det var gjort: „Sæt dig paa Vognen og kør alt hvad du kan hjem“. Karlen adlød, og nu kunde Hestene trække det; Vognen gik lige godt, fordi Hjulet var taget af, og siden var det intet til Hinder for at køre den Vej. (Det maa have været en anden Præst, thi Kjerulf havde ikke Sinding til Anneks).

I Plantagen Øst for Sindinggaard er der et stærkt Væld. Tæt derved kommer somme Tider en Gryde til Syne fuld af Sølv- eller maaske Guldmonter, En og anden har haft fat i Gryden, en beholdt endog det ene Øre af den, men altid sank Gryden i Jorden igen, og ingen har endnu faaet fat i Pengene. (Niels Kragssnap).

En Aften kom Jens Johansen ridende oppe ved Kirken; pludselig blev Hesten saa ræd, at den satte i Firspring ned mod Gaarden og sprang med ham ind i Stalden, hvor kun Overdelen af Stalddøren stod oppe, men Johansen fik dukket sig i Tide og tog ingen Skade, den Gang laa Stalden helt ude i Øst for Gaarden.

(Terman Nielsen).

MALERIET PAA SINDINGGAARD.

Beatus Dodt har skrevet en Fortælling med denne Overskrift. Den omhandler særlig en Kærlighedshistorie mellem Palle Dyres Søn Kaj og en Guldsmeddatter Inger fra Holstebro. Efter Palle Dyres Død finder Inger ved

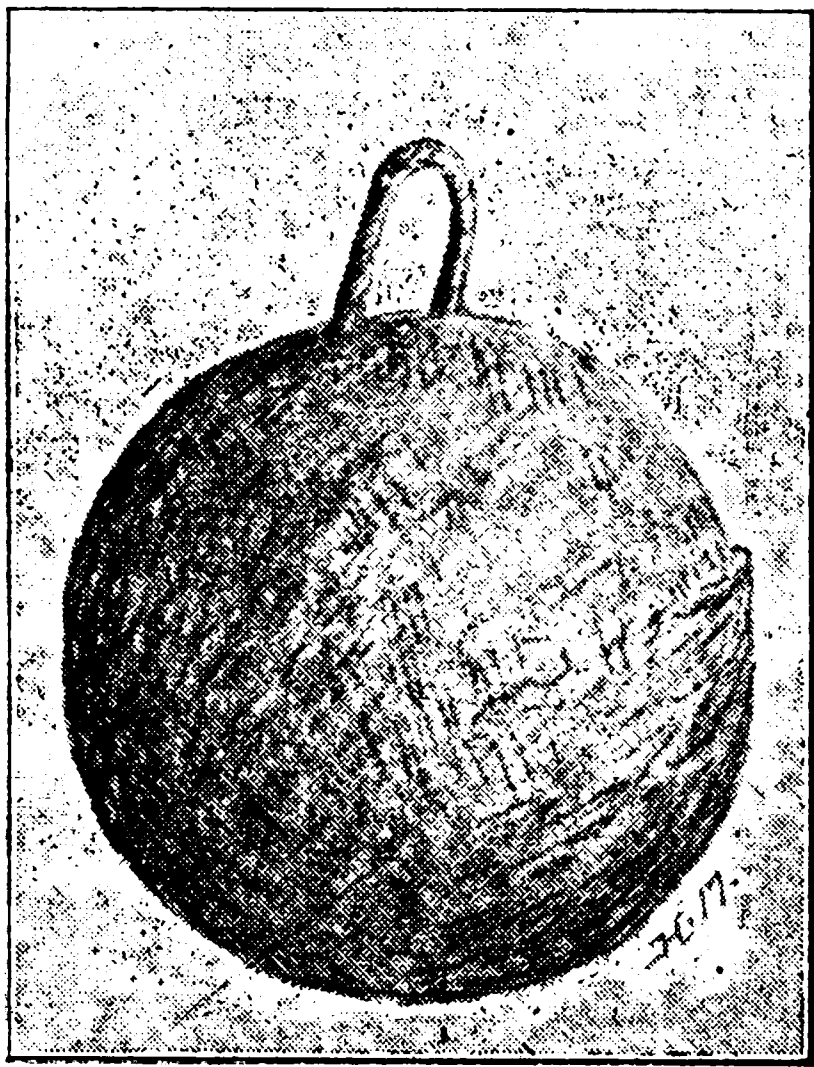
et mærkeligt Tilfælde en Nøgle bag paa et Maleri med Anvisning paa Palle Dyres Pengesække paa Sindinggaard i et hemmeligt Rum.

Historien, som mange i Sinding har læst, og som man ofte hører dem fortælle om, har slet intet med Virkeligheden at gøre. Palle Dyre havde saaledes ingen Søn og heller ingen Pengesække. Maaske er det Fjelstrups Pengesække fra Lotterigevinsten, der her gaar igen.

ET LOD FRA TRÆHESTEN.

Mads KragSnap, som døde for ikke mange Aar siden, tjente som stor Dreng paa Sindinggaard i Fjelstrup Tid. Da stod der ude i Laden en Træhest, den stod paa 3 Ben, 1 for og 2 bag. Det ene af Lodderne hertil var paa Schæferigaarden, men kom 1917 til Herning Museum, skænket af Chr. Uhre.

Museumsforstander Hansen sætter stor Pris paa dette Lod. Han siger, at der i Kongeriget Danmark ikke findes Spor af de gamle Træheste.

Lod fra Træhesten.

SINDINGGAARD NU.

De to Billeder af Sindinggaard viser omtrent, hvordan Gaarden nu ser ud, dog ombyggedes Laden 1915, det vil sige, de tykke Mure staar; desværre ødelagde man paa østre Ende det synlige Aarstal 1777, som man altid lagde Mærke til fra Vejen.

Hovedbygningen er altsaa fra 1730 paa Kvisten nær, som Fjelstrup godt 100 Aar efter tilbyggede. Denne Kvist, der har en 3 Alens Udspring i Gaarden, er meget smuk, men kommer ikke til sin Ret paa Billedet.

Den nuværende Ejer har lagt ny Tagsten paa det meste af Borggaarden og dens Fløje.

Værelserne i Borggaarden er saare lidet forandret fra Fjelstrups Tid. Den lange Riddersal i Husets Bredde er bevaret, og her har bl. a. Blicher og Fjelstrup fortalt mangan Historie.

Ind fra Riddersalen ud i vestre Ende ligger to lige store Værelser uforandrede fra Fjelstrups Tid. I det nordre boede Fjelstrup især i de sidste Aar, og her døde han. Hans Tjener havde Værelse Nord for, altsaa ud i Fløjen.

Under Trappen til Kvistværelserne er det saakaldte hemmelige Rum, hvorfra flere siger, de har set Nedgangen til Løngangen herfra til Kirken. Engang da man ryddede Dammen, stødte man nok der paa den murede Løngang.

Det hemmelige Rum lavede, saa vidt jeg ved, Fjelstrup til den vundne Skat i Lotteriet, men herfra laantes den snart ud.

Fjelstrups fine Havebrug med de forskelligste Urter og Frugter har forlængst kun været en Saga blot. Dog maa man vist endnu kalde Haven Egnens smukkeste Have, baade ved sin Beliggenhed og ved sine herlige Træer fra Fjelstrups Tid. Her staar saaledes de dejligste Bøge, især er det stort, der staar Sydvest for Havestuen. Ved den gamle Indkørsel fra Vest staar to mægtige Linde, som vist er ældre end fra Fjelstrups Tid, maaske er de fra Claus Dyres Tid.

Den nuværende Ejer har i den korte Tid, han har været der, taget godt fat paa at faa Haven i nogenlunde Stand.

LØNGANGEN.

Ja det er nu godt nok, hvad du fortæller om Sindinggaard, vil nogle, særlig af mine unge Læsere i Sinding, sige. Men har du da ikke mere at sige om Løngangen, den som interesserer mig allermest?

Ja, her staar vi ved Livets Mystik. Løngangen gaar for mig i et med de tre Jomfruer paa Epitafiet i Kirken og med den hvide Dame paa Volden. Vi staar altsaa ved Romanens og Digtingens Verden. Og jeg bevæger mig — som du maaske har erfaret — paa Virkelighedens Grund.

Ja, det gør mig ondt ikke at kunne give andet Svar.

KIRKEN.

Sinding Kirke.

Sinding Kirke, der ligger centralt i Sognet, er bygget ved en ældgammel Korsvej. Stedet kunde ikke være bedre valgt. Antagelig har Kirken oprindelig ligget i en lille Landsby, der hed Sønning. Men da Sindinggaard er bygget, har den vel opslugt Landsbyen, saa i flere Hundred Aar har Kirken ligget ene, som den nu gør, ingen Landsby luner og varmer den, kun om Helligdagene kommer Befolkningen deres gamle solide Ven ihu og besøger den.

I 700 Aar har Folk heromkring stævnet til den lille Hedekirke, thi den er nok bygget ca. Aar 1200 og kunde saaledes fortælle meget, men den synes at være bleven tavs af den lange Ensomhed, man skal ialfald forstaa den godt, om man skal faa noget ud af den.

Ved Kirken er der kun et Hus, og det blev bygget for godt en Snes Aar siden paa Pastor Terkelsens Initiativ. Her bor Graveren og Kirkebetjenten Christian Larsen og hans Hustru Dorte, og her kan Mødrene da sidde i Varme med deres Børn, som skal døbes, før maatte de sidde i det kolde Vaabenhus eller i Kirken, hvor der først kom Kakkelovn ved 1896 (ved Pastor Terkelsen). Ja det lyder sært; men sært er det ikke, at der om Vinteren ofte kun kom ganske faa i Kirke, uden Varme nu vilde der vist slet ingen komme.

Kirken ligger paa en lav Aas, Jordsmonnet falder fra Kirken baade i Syd og Nord. Kirken ligger midt i Kirkegaarden, om denne er der et smukt velholdt Stendige paa hvis indre Side er en Række Løvtræer, sagtens plantet af Fjelstrup, som er meget hyggeligere, end hvor der staar Gran. Nogle Kvadre, som ikke blev indmurede ved Kirkens Reparation, ligger indenfor søndre Stette. Paa den indre Side af denne Stette staar 1775. Endvidere er der Stetter (Indgange) fra Vest og Nord. Kirkegaarden holdes godt i Stand.

Kirken kaldes ifølge Trap 1474 St. Mikkel's Kirke, og er snarere bygget før end efter Aar 1200, hvad Skraakanten og den romanske Stil vidner om. Den første Gang, Kirken vides nævnt, er i „Ribe Oldemoder“ ca. 1325, den kaldes der Synningh Kirke.

Ifølge Hardsyssels Aarbog 1909, S. 55, var Tienden 1655 bortfæstet for 6 Ørte Rug, 2 Ørte Byg. Jordskyld 2 Skilling 2 Alb. Selvejende indtil Patronatsret ved Auktion 5. Okt. 1711 solgtes til Forpagter Peder Lillelund paa Lundenæs. Denne Handel maa dog ikke være gaaet i Orden, thi 1719 solgte Kongen den atter ved Auktion til Fr. Rantzau. (P. Severinsen).

Sinding Sogns Kirketiende Hartkorn 8 Tdr. 3 Skp. $2\frac{2}{5}$ Alb. med Gods i Vilbjærg Sogn 2 Skpr., købtes for 18 Rdlr. pr. Td. Hartkorn paa Auktion i Ribe 1720 $19\frac{1}{1}$ af Major Frands Rantzau til Bratskov og Sindinggaard. Kirken hørte vist til Sindinggaard indtil 1811, da Sognemændene købte den af Fjelstrup for 400 Rigsdaler.

KIRKENS YDRE.

I Aarbog for nordisk Oldkyndighed og Historie 1896, S. 292, læses følgende:

Sinding Kirke er lille og lav. Baade Skib og Kor opførte af mindre omhyggelig tildannede Granitkvadre.

Murene meget ombyggede og den søndre Portal ganske ødelagt, dog angives dets omtrentlige Plads endnu ved en aflang firkantet Sten, der forhen har været Overligger over denne Indgang og er smykket med et interessant Relief med ejendommelige Slynngninger og en menneskelig Figur samt en Dyrefigur, der alt minder meget om Træskærerarbejde“.

Hertil skal bemærkes, at den søndre Portal (Dør) vel er ødelagt udvendig, men aldeles ikke indvendig, thi der er Døren ikke helt tilmuret, og Overliggeren sidder

Overligger i Sinding Kirke.

endnu. Denne Aabning i den gamle Dør burde ikke tilmures, hvad man desværre for faa Aar siden har gjort i Ørre Kirke.

Kirken gør et solidt og hyggeligt Indtryk baade ude og inde. Skibet udvendig er knap 20 Al. lang, Koret godt 9 Al. lang, Skibet godt 11 Al. vid, Koret godt 9 Al., Murene $6\frac{1}{4}$ Al. høje. Murene er byggede paa Sokkel med Skraakant og er ca. 7 Kvarter tykke. Hele Nord-siden af Skib og Kor er Granit-Kvadre. Ligeledes Sydsiden af Skibet og Enden af Koret, derimod er Sydsiden af Koret af Mursten paa lidt nær ved Skibet. Oprindelig maa der have været Kvadre. Der er kun bevaret en af de gamle Vinduer, nemlig det i østre Ende af Koret, der er heller ikke Antydning af de gamle, smalle Vinduer, hvad

der vidner om, at Murene er omsat, Murene staar alle udmærket.

De nyindsatte Vinduer er ret smukke af den Slags at være, det er Jernvinduer. Taarnet er lidt smallere end Skibet, hvor højt det har været og hvad Tid det er bygget, vides ikke, men det er længe efter Skibet.

Ved 1720 er det nedtaget i Højde med Skibet, der meldes paa Grund af Brøstfældighed. Maaske har Major Frans Rantzau ogsaa manglet Sten, da han ved den Tid opbyggede Sindinggaard. Man siger jo, at en Herremand paa Gaarden brugte Stenene, det havde Rantzau ihvert Fald Lov til, da han ejede Kirken. I Kostalden paa Sindinggaard skal ligge flere Kvadersten fra Kirken. Det, der staar af Taarnet, er af Mursten saanær som forneden, hvor der er nogle Rader Granitkvadre, sagtens af Enden af Skibet. Vaabenhuset i Nord er af Mursten og Tegltag, det er vist ikke gammelt; der siges, at Vaabenhuset oprindelig var i Syd, men da var det mindre end det nuværende.

Taget paa Kirken er af Bly paa Taarnet nær og et lille Stykke af Skibet ud til Taarnet, som er røde Tagsten. Blyet repræsenterer nu en stor Værdi. Næsten alle Spændtræer er af ældgammel Eg. Bjælker og Loft af Fyr.

Kirkeklokken hængte før i vestre Stette, nu hænger den i Taarnmuren i Vest. I den gamle Klokke, støbt af Daniel Reimers, stod der:

Kald ofte sammen
til christelig Gammen
hver Sindingboer;
men sjelden byde
en Klang at nyde
Hog is i Jord*).

1915 ²⁸/₄ blev Kirkeklokken nedtaget til Omstøbning i Asbyhøj Klokkestøberi ved Aarhus, den havde nemlig slaaet en Revne.

Menighedsraadet vedtog paa Lærer Majgaards Forslag følgende Indskrift, som nu staar paa Klokken: „Kald paa gammel og paa ung, mest dog paa Sjælen træt og tung, syg for den evige Hvile“.

Klokkens Klang er bedre end den i Ørre. — Det er rimeligvis den samme Kirkeklokke, hvorom der i Indberetningen fra 1766 staar: Kirkeklokken bærer følgende Indskrift: Anno 1675 haver ærlige og velbyrdige Mand

*) betyder vist: i Ord.

Palle Dyre til Trinderup ladet denne Klokke omstøbe paa sin egen Bekostning. Rudolph Melchior me fecit. Derunder ses et Crusifix med Underskrift: „Gloria in exelsis deo“.

Paa den gamle Klokke læstes ogsaa Fjelstrups Navn, saa han har vel ladet den omstøbe, før han solgte Kirken.

KIRKENS INDRE.

Det hvælvede Taarnrum har en Spidsbue ind til Kirken, tidligere brugtes Rummet til Omklædningsværelse for Præsten, senere blev der sat Kirkestole der, som lige er forsvundet; der er nu lagt Fjællegulv, hvor et Orgel opsattes sidst i Marts 1917. Til Orgelet har Pastor Jacobsen selv indsamlet i Sinding Sogn 3000 Kr. Selve Orgelet har kostet 2,200 Kr.

Der er ogsaa Tale om at opbygge Taarnet, hvad det kan være Mening i, da der før har været Taarn ved Kirken, derimod bør de gamle, køllede Kirker næppe have Taarn.

I Taarnet hænger Fløjene af en gammel Altertavle med de 12 Apostle med Navn under, det er restaureret og har nogen Kunstværdi. Det menes at være fra ca. Aar 1500. I Taarnet blev Palle Dyres anden Hustru, Margrethe Rodsten, begravet 1747, sikkert ved Siden af Palle Dyre, som fik Lov til at blive begravet i Kirken, men paa Grund af Duellen er han næppe kommen længere end i Taarnet.

Det var kedeligt, at der ikke blev gravet i Taarngrunden, før Fjællegulvet blev lagt, for at erfare, hvor Begravelsen er, og hvordan den ser ud. Der er rimeligvis en muret Grav; man mærkede noget hult, naar man stødte i Grunden.

I Skibet, der har Teglsten til Gulv, er der gamle Kirkestole, i Syd 12 og den korte Degnestol. I Nord 9 enkelte og 2 dobbelte Stole, før var der en lukket Stol for Sindinggaard. I en Stol kan sidde 4 voksne.

Prædikestolen er i Renæssancestil, hvorpaa staar der Skriftsted: Dette er det evige Liv, at de kende dig den eneste sande Gud og den du udsendte, Jesus Christus. I Skibets vestre Ende var tidligere en „Hemmell“. Den smukke Messinglysekrone er skænket af Fabrikant Simon Olesen paa hans 70-Aars Fødselsdag.

Korbuen er omtrent saa bred og høj, som den kan blive, men der er ingen Granitbue som i Ørre, hvad der rimeligvis har været.

Romansk Granit Døbefont med Rebsnoninger og Rundbuer, Døbefadet med Billede af de to Spejdere i Jødeland er smukt og stort og vist fra Kristian den Fjerdes Tid.

Altertavlen er købt i København af Niels Stensberg 1885 (den Korsfæstede) malet af Oskar Mathiesen. 1766 var der if. Indberetningen en Altertavle, hvis Midterfelt var Kristi Himmelfart, Fløjene var de 12 Apostle i Billedskærerarbejder, som nu hænger i Taarnet.

Pastor Henckell siger samme Aar, at Kalk og Disk er af Sølv uden Indskrift, men Kalken bærer foruden Vaabenmærke Bogstaverne: J. M. S. (Jens Mogensen) og B. B. (Birgithe Bille). Samme Vaabenmærke paa Foden af Kirkens ret smukke Alterstager. Altsaa 300 Aar gl.

Under det nuværende Alter er et Stenalter med en stor smukt bonet Plade, før liggende paa 4 Stenpiller. Niels Stensberg, som da var Kirkeværge, fortæller, at Stenene var saa tunge, at da de baksede med dem, skred de sammen og kunde snart have knust ham og en anden. De blev saa liggende, og det nuværende Alter sattes udenom. I Stenalteret var et firkantet Rum, det var deri Jens Mogensen fandt et Dokument, vel sagtens om Kirkens Rettigheder. (Se Indberetningen af 1638, S. 18). Den 7-armede Lysestage paa Alteret er skænket af Pastor Buus og Hustru, kort før de rejste fra Ørre. De to smaa 4-armede Lysekroner under Loftet er samme Aar (1915) skænket af Ørre-Sinding Ungdomsforening.

EPITAFIET.

Paa Korets nordre Væg hænger det sjældne Mindesmærke (Epitafium) over Claus Dyre, 3 Alen høj og ligesaa bred. En Tavle i Midten bærer denne Indskrift:

„Herunder hviler højædle og velbaarne Mand Claus Dyre, Herre til Sindinggaard og Kogsdal, som var kgl. Mayestæts velbestalter Oberst ofver det gamle jydske Regimente tilfods, som bortsof udi Herren paa Sindinggaard Anno 1693 d. 15. Juli i sit Alders 85. Aar, minder 2 Maaneder, med sin højedelig og velbaarne Frue Edel Rotsten som og hensof udi Herren paa Sindinggaard 1677 d. 2. September i sit Alders 60. Aar, minder 9 Uger, efter de hafde levet sammen et christeligt og kjerligt Egteskab 40 Aar ringer 4 Uger og derudi af Herren velsignet med 10 Børn, 4 Sønner og 6 Døtrer. Gud giver dem en gledelig Opstandelse“.

Paa begge Sider af denne Indskrift er følgende Navne: Til venstre: Vaabener, Green, Jueller, Væbener, Staverskov, Jueller, Holker, Glob, Stygge, Veffarter, Spender, Banner, Lunger, Krabber, Friis.

Paa højre Side: Vop Mellen, Biller, Knober, Vabenfører, Ulfelder, Rønnov, Høg, Kad, Ruder, Rothseld, Flemmi, Bjørn, Bøller, Valdhendm.

Det var en ordentlig Mundfuld Adelsnavne, som altsaa er af Familien.

Neden under læses: Ao. 1695 er denne Tavle opsat til et Æresminde og kjerlig Ihukommelse over Høiædle og Velb. Obriste Claus Dyre og hans kjere Frue F: Edel A Rottsteen samt deres kjere Børn, som er nu med Dennem i Herren hensovede. Velb: Albert Dyre døde paa Sindinggaard 1670 i hans Alders 26 Aar. Han samme Aar af hans Kongl. Majestæt var given Cornets Charge, efter han sig i 6 Aars Tid havde forsøgt sig i fremmede Lande. — Ao. 1676 blev Velb. Claus Dyre af Herren bortkaldet i Skaane i sit 30te Aar, da han efter 8 Aars Tjeneste hos fremmede Herrer for Hofjunker og Cornet, er han af K. M. indkaldet og betroet Ritmester Charge. Velb. Jomf: Helvig Dyre er i Herren hensovet paa Sindinggaard 1687, der kun havde levet i Guds frygt og al Dyd her i Verden 46 Aar. Jomfru Anna døde, hun ej var Aar.

Det sidste af dette kan nu slet ikke læses, men den prægtige Provst Hübertz har for 100 Aar siden afskrevet det i Kirkebogen.

Paa en af Pillerne læses:

Velbaarne Obriste Claus Dyre levede en ret Christen elskede Gud og hans Ord, tjente sin Konge med Troskab, levede kjærlig med sin Hustru, havde faderlig Omhu for sine Børn, var oprigtig mod sin Næste, havde Had mod al Hoffærdighed, han haver nu vundet Kronen.

Paa den anden Pille: Fru Edel Rotsten, ædel af Navn og ædel af Dyd, levede gudfrygtig og from, ydmyg og tjenstagtig, barmhjertig og forstandig, fornøjelig og omgængelig, yndig og tugtig, levede lykkelig og døde salig. Hun haver Kronen.

Stenpladen i Midten optager kun den mindste Plads, Pillerne og den brede Ramme, hvorpaa er malet de nævnte Vaabenskjolde, tager den meste Plads. Alt er af Eg saanær som Tavlen i Midten.

For mange Aar siden faldt Epitafiet fra hinanden.

Det var nok Lauge Kragssnap, der da var Kirkeværge, og han vilde godt spare. Rammen havnede omsider paa Loftet, og Tavlen laa en Tid paa Kirkegaardsdiget, en Tid paa Kirkegaarden; efter at være slaaet i Stykker kom den dog ind i Kirken. Det var nok Pastor Birk, der gjorde Indberetning om Sagen. Det hele kom til København og blev af Nationalmuseet restaureret og endelig under Pastor Buus ophængt paa sin gamle Plads i Koret. Det kostede 5 a 600 Kr. at faa Mindesmærket istandsat og opsat, hvoraf Museet betalte de 4 Femtedele, men det er ogsaa sjældent, jævnlig kommer der Besøgende for at tage det i Øjesyn.

Engang under en Kirkereparation gravede man ned til det murede Gravkammer i Koret, men man fandt ikke Indgangen dertil. Gravkammeret burde aabnes engang for at se, hvordan Begravelsen ser ud.

Det gamle Alterklæde, som Palle Dyres Datter, Amalie, gav, findes ikke. Om Korset paa Messehagelen er hendes er maaske ikke umuligt.

MERE AF KIRKENS HISTORIE.

Ved Aar 1325 er altsaa Kirken nævnt i „Ribe Olde-moder“. Lige 200 Aar efter, nemlig 1525, begynder Kirkens Regnskab med de 3 Regnskabsbøger for Sinding Kirke, som nu er i Viborg Landsarkiv. Egentlig begynder Regnskabet ikke før 1584, men der er et lille Tilbageblik til 1525, alfsaa lige før Reformationen.

UDDRAG AF KIRKEREKNSKABSØGERNE.

Jens Smedt i Synderlundt hans indtect paa Sinding kierckis wegne for anno 84.

Thind-kuoren fangit aff Jens Kaas til Østergardt*). Rug 2 ørte 3 skipr. huer ørte 5 mk.

Quegtindt:

Lam	2	støcker	6	sk.
Kiør	1	—	4	-
Kall	1	—	5	- 1 alb.

Pendinge, som Jens Kos haffuer antuordit fra sig aff then gamel gieltt er $5\frac{1}{2}$ daler 1 mk. Anamet aff Jens Skreder i Kiibeck $1\frac{1}{2}$ daler. Nu anamet aff Jens Kaas

*) Vist Ørregaard.

for 1 ørte rug 5 mk. en halff tønne rug $2\frac{1}{2}$ mk. 4 sk. ringer.
 Noch aff Jens Kaas 3 daler 1 sk. Soma hans indtect
 er 15 daler 10 sk. 1 alb.

Jens Smedz udgifft paa Sinding kierckis wegne for
 aar 1584.

For en windue at ferde i alter guoli 7 sk.

For stol til stang til same windue og smedløn 8 sk.

For en budt til Holstebrou med same windue 8 sk.

6 wogen til Hostrup effter murstien 2 daler 1 mk.

En dagis arbedt paa kierckegordzdig er 8 sk.

Kierckeskat 1 mk. 4 sk.

Proustpendinge 10 sk. 2 alb.

Regenscaffpendinge 1 mk. 5 sk. 1 alb.

Giesterj — 1 mk.

Skriffeur — 4 sk.

Bogen at betale 1 mk.

Summa hans udgifft er 4 daler 7 sk.

Lignet och lagdt indtecten emod udgifften bliffuer
 Jens Smed skyldig Sinding kiercke $10\frac{1}{2}$ daler 3 sk. 1 alb.

Chresten Andersøn ij Asbierig hans indtect paa Sinding
 kierckis wegne for Aar 84.

Thind-kuoren:

Rug 2 ørte*) $2\frac{1}{2}$ skipr. huer ørte 5 mk.

Biug 1 ørte for 5 mk.

Quegtindt:

Lam 2 støcker 6 sk.

Kiør 1 — 4 sk.

Anamet aff Jens Kaas til Østergordt pending er $6\frac{1}{2}$ dl. 1 mk.

- Jens Skreder i Kijbeck er $4\frac{1}{2}$ daler.

Noch anamet aff Jens Kaas 2 daler 1 sk.

Hans indtegt er for ar 84 $17\frac{1}{2}$ daler 5 sk.

Chresten Andersøns udgifft paa Synding kierckis wegne
 for Aar 84.

En tusendt murstien af Hostrup er $6\frac{1}{2}$ daler.

11 wogen effter same stien er 4 daler 1 mk.

En dagis arbedt wed kierckedigen $\frac{1}{2}$ mk.

Kierkeskat 1 mk. 4 sk.

Heritzproustpendinge 10 sk. 2 alb.

Regenscaffspendinge 1 mk. 5 sk. 1 alb.

Giesteri 1 mk.

Skriffeurpendinge 4 sk.

Bogen at betale 1 mk.

*) 1 Ørte Rug 10 Skpr. 1 Ørte Byg 12 Skpr.

Hans udgiff for n. aar er 12 daler 8 sk. Lignet och lagd bliffuer Chresten Andersen skyldig kiercken 5 daler $1\frac{1}{2}$ mk. 6 sk.

Anno 1585 thindt 5 Novembris blef Sijnding kicrckis regenskaff hørdt, som kicrckeueriger Chresten Andersen ii Asberig och Jens Smedt ii Synderluntt gjorde for kuoren thindt, quegtindt pendingi, som thi hagde anamet aff Jens Kaas til Østergordt och aff Jens Shreder ii Kiibeck, som thi wor kicrcken skyldig for Aar 84, tha lignet och lagdt thieris indtect emod thieris udgiff bliffuer forn. Chresten Andersen skyldig Synding kicrck 5 daler 2 mk. 5 sk. Bliffuer och forn. Jens Smedt skyldig forn. Siinding kierck $10\frac{1}{2}$ daler 3 sk. 1 alb. thermed alt klargiørdt effther thieres regenskaffs liiudelse, som antegnet er

Actum ut supra

Benndt Pouellssøn

Egen handt

Rester quegthindt huos Jens Kaas til Østergaard for Aar 84, som kicrcke weriger haffuer indførdt ii thene regnskaff, som handt skal betale thenom, heler foreuise huor theth er aff blefuen.

1586.

En murmesther 3 Dage kost og lønn $2\frac{1}{2}$ mk. 2 sk.

9 pliczfolck 1 dag, kost og lønn 5 mk.

Enn las mursandt fra Giødstrup siø meth vognlie 6 sk.

En block til puorten er 3 mk.

Thill wogenlie $1\frac{1}{2}$ 4 sk.

En anden las tømmer thil samme puort $1\frac{1}{2}$ mk. wogenlie $1\frac{1}{2}$ mk.

2 saumendt $2\frac{1}{2}$ dag kost och lønn $3\frac{1}{2}$ mk. 4 sk.

En thømermand 5 dage kost og løn 4 mk. 6 sk.

hielpes som reste puorten, er 8 sk.

7 fiell till att thecke puorten meth $2\frac{1}{2}$ 2 sk.

6 fiell att thecke stethen meth er 1 mk.

2 fiell thill logen for steten 5 sk. 1 alb.

wogenlie 2 mk.

3 fiell til puorten 20 sk.

wogenlie 8 sk.

En snedigker 1 dag att thecke puorten och steten scelff anden 22 sk.

En karll ii 2 Dage att gjøre puorten och stette log kost och løn $1\frac{1}{2}$ mk. 4 sk.

2 karll att hinge puorten och stette logen 1 dag, kost och løn 1 mk.

5 wogen epher murkrager och stang, skoulie 5 mk.
 vogenlei 9 mk.
 2 karel at huge same tømer kost och løn 12 sk.

[1612] haffuer Jep Pederssøn i Aassbierig godvilligen
 giffuen til kiercken 2 lyssestager for huilcke hand paa
 kierckens vegne skall vere betackit.

Peder Pedersøn
 e. h.

1633 blev der bygget et Vaabenhus.

[1634] haffeur erlig og welbiurdige fru, fru Birgite
 Bilde s. Jens Mogenssens til Ørumgaard aff hindes goede
 willie och christen kærlighed emod Gudshus och Guds
 æres forfremelsse isteden for den gamle hagel forærit til
 Synding kircke en ny hagel aff rød fint fløjet med kaars
 paa aff guldsnorer i lige maade forærit kircken 1 par
 woxlius huorfore den goede frues løn vdi rettfærdiges
 opstandelse.

1648. Birgete Billes Arvinger eftergiver Kirken 74 daler
 3 mk. 7 sk., som den var dem skyldig. „huer daler
 beregnet til 64 sk. danske“.

1650. Giffuit Murmesteren for itt stycke mur paa
 thornett at nedbryde som stode paa fald till kost och
 lønn. Penge 1 s. dlr. (slette daler).

For thi thylter eige fiel att tække tornet medt, tølten
 6 mk. er penge 15 s. dlr.

1650. Kirkens ornamenten.

1 Kalk och disk af sølff.

1 Mesehagell af røde thrip med guldsnore paa.

1 Meseserck.

1 Pahr Mesing Liusestager.

1 silcke syed Alterklæde aff velb. Jomfru Helvig Rodstienn
 Pallesdatter forærritt. Enn ny Alterbogh af velb.
 Jomfru Lisbett Rodstien Pallesdatter giffuen til
 Kirckenn.

Enn gamel breckede klokke.

1651 „førres til iindtegtt for 2700 mursteen som bleff
 nedertagenn aff thornett huer hundred 1 s. dlr.
 er 27 s. dlr.

1653 har „Claus Dyrre“ paa sin egen bekaastning ladett enn ny predicke stoelle med himle eller offuer thecke udi bemelte kircke indsette.

1655 begyndes ny Regnskabsbog autoriseret af Jørgen Rosenkrands til Kjeldgaard.

Kierchenns tiende haffuer welb. Claus Dyrre till Sindinggaard i feste och giffuer deraff aarligen:

Roug 6 ørter

Biug 2 ørter

Jordschyllde:

Lauritz Jensen och Thrunde i Burgaard af thou aggere i WilbiERG march 2 sk. 2 alb.

Aff quegtienden fanger kiercken aarlig den thredie partt.

1660 forskaanes Bønderne for $\frac{1}{4}$ af Tienden „formedelst krigs besuering“ „efftersom di zedvanligt pleijer at giffue“.

1672. Reparation af Taarnet.

1683 begyndes ny Regnskabsbog.

KIRKENS INVENTARIUM 1683.

1 Messehagel af Rød fløjel med trei Rand guldgaluner paa,

1 gl. Messesærk,

1 smuk Par Messing Lysestager,

1 gl. beslagen Ege Kiste,

1 Ildkar af Malm (vistnok til at varme Hænder paa),

1 stor Messing Bækken i Fuuter (sikkert den samme, som er der endnu),

1 syed Alter Klæde, som Velb. Jomfru Helvig Rodsteen hafver foræret,

1 ny Alterbog, foræret af Velb. Jomfru Lisbeth Rodsteen,

1 Ligbaare af fur,

1 Kloche hængendes i den vestre Stette.

1696. Anvendte Bekostning paa Kirckens Reparation:
Materialia:

Kalck kiøbt og forbrugt 18 Tdr. a 15 sk. 4 dlr. - — 14 sk.

Noch 24 Tdr. a 14 sk.

5 dlr. 1 mk. - —

Vognlejen regnis icke Kierchen til Bekostning, saasom det efter velb. Palle Dyres Anordning af Sognemendene uden Betaling er hjemført.

Muursteen à 6 Hundre à 2 mk. 3 dlr. - — - —

Vognleijen til Viborg at hente dem 6 Mile er eftertat.

Jern forbrugt til Anchrer i Muuren at indlægge 4 Liispund à 3 mk. 3 dlr. - — - —

Jern forbrugt til Loft og Blysøm 12 Schaalpund à 3 sk. - — 2 mk. 4 sk.

Smedens Arbeidsløn eftertat.

Tagsteen forbrugt til Vaabenhuusets Reparation - — 2 — - —

Sand at henti fra Giødstrup Sø 12 Læs à 8 sk. 1 dlr. 2 mk. - —

Bly forbrugt af det beholdne 1 Lispund 2 Schaalpund, hvilket er lagt i Mønningen af Muurmesteren.

Anno 1696 d. 3. Juni begynte Muurmesteren Michel Pedersen Kierchens Arbejde, vaar i 4re Dage selffierde og derefter i 11 Dage self tredie til Kost imidlertid 12 dlr. 1 mk. - —

Forschafet i bemelte 15 Dage hver Dag 3de Plids Folch, er tilsammen 45 til Kost og Løn 11 dlr. 1 mk. - —

Muurmesterens Arbeidsløn 24 dlr. - — - —

En Vogn, som hente Muurmesteren med hans Folch fra Madum Kiergaard til Sinding Kierche og dem igien bortførte til Haderup Kirche, regnis icke heller Kierchen til Bekostning.

1697.

Andvent paa Kirchens Reparation.

En Tømmermand, som arbejdede ved Stetterne, Porten och Klochehuuset udi 8te Søgndage til Kost och Arbeidsløn om dagen 1 mk. 4 sk. 2 dlr. 2 mk. - —

Noch her foruden 6 Karle Tømmermanden hafde till Hielp att vinde Klochen op och neder och en Plidtzkarl som dagligen holtis hos ham,

8 Dage, hvorfor ej noget til Udgifft
opførís.
Forbrugt til Laager for Port och Stætter
8 Eegefieler à 3 Alen lang, Tyttet $3\frac{1}{2}$
mk., er for de 8 2 mk. 5 sk. $\frac{1}{3}$ alb.
Till Leder paa Laagerne 4re Eegeløs-
holter à 12 sk. 3 mk.
Till Klockehuuset 2 Stolper à 8 Alen
à 1 dlr., 1 Løsholt 12 sk. 2 dlr. — 12 — — —
Tømmeret ført fra Skoven med 3 Vogne
6 à 7 Miele, hver Vogn til Leje 3 mk. 2 dl. 1 mk. —

(1695 er det fine Epitafium ophængt i Kirken og 1696—97
er Kirken bleven grundig restaureret, 42 Tdr. Kalk er
der brugt bl. a., saa da maa Kirken med Taarn sikkert
have taget sig godt ud ude og inde).

1705. Inventarium som forleden Aar, desforuden for-
bedret med en nye Alterklæde af Liffarfve*) rød Fløyel
med echte sølf Galuner med sal. Oberst Lieutenants Ga-
briel Grubbes og hands Effterlatte Frues Nafn paa saavel
som Aarstallet 1705 af smed Sølf, foræret af velbem.te
velbaaren Frue, Fru Anna Dyre til Gudom Kloster.

1715. Til Kirkens Reparation.

Kirkens Vaabenhuus, som var moxen øde og ruineret,
blev ved Christen Jensøn Muurmester og hans tvende
Folk nedtagen og igien opsat. Lederne, som vare gandske
afrodne, bleve igien indlagde af det Tømmer, som var
i Behold af forrige Klokkehuus, Veggene opmurede, Tag-
steenene igien oplagde. Gavlen i lige maade imellem
høye og lave Kirken, som var udfalden, igien opmuured
og med Træverk forbedred. Kirke-Porten af det gl. over-
blevne Tømmer ophugged.

(Derefter specificeret Regning).

Kirkeregnskabsbogen slutter med 1716, og et løst
Regnskab haves for 1717, men intet af Interesse.

KIRKEVÆRGER.

Jens Smed 1584—86.

Christen Andersen 1584—93.

*) Kødfarvet.

Jens Mogensen til Syndinggaard 1587—1632.

Fru Birgitte Bille, sl. Jens Mogensens 1632—45.

Hendes Arvinger 1646—47.

Claus Dyre til Sindinggaard 1648—92.

Sammes Arvinger 1693.

Palle Dyre 1694—1706.

Sammes Arvinger 1707.

Ingen Navne 1708.

Jens Michelsen 1709, Niels Mortensen 1709, begge af Asbjærg, blev ved i hvert Fald 1717.

Frands Rantzau fik if. Indberetningen af 1766 den 21. Juli 1721 Skøde paa Kirken. „Kirketaarnet var da saa brøstfeldig, at det ikke kunde staa, og den vestre Ende, hvor Taarnet stod, blev da betrængt med Tagsten ligesom Vaabenhuset“.

Ifølge Præsteindberetningen testamenterede Palle Dyres Datter, Sofie Amalie, g. m. Rosenørn, Sinding Kirke Messehagel og Alterklæde, forfærdiget af hendes Brudeklæder (efter 1747).

I 1584, da den første Regnskabsbog begynder, har Kirken Gods i Roms Ege (Romvig); tillige ejer den Ulvegravsager paa Vildbjerg Mark, som er 2 Agre, som her Tames*) i Vilbierig bruger, og „som nu er brødt møt paa“, Afgiften er 2 Skilling. 1655 har Lauritz Jensen og Thrunde i Burgrd. de 2 Agre paa Vielbieremark, og giver 2 Skilling og 2 Album deraf.

1857 bortlejes denne Jord i Vildbjerg til Skolelærer og Kirkesanger Pedersen i Vildbjerg, han skal i de første 5 Aar foruden Skatter svare 6 Rdl. af Jorden, siden 8. Dette „Stykke Jord Sinding Kirke tilhørende beliggende i Vilbierg Sogn i Nærheden af Kirken, og støder for Norden til Pugdals Ejendomme, for Østen til Gammelager Eng, for Søndén til Burgaards Ejendomme og for Vesten til Skoleloden.

Denne Ejendom bestaar af 4 Agre samt noget Grønne, men ingen Bygninger“.

1872 fører Kirkeværgerne Proces om Lejen med Skolelærer Pedersen, men Sagen afvises ved Retten, da man mener, at Forligskommissionen først skulde have taget sig af Sagen.

*) Vist Præsten.

Omkring ved 1894, da Niels Stensberg var Sogne-
raadsformand, blev Jorden solgt til Vildbjerg Sogn for
1350 Kr., som udbetaltes kontant.

Sagnet mener, at en Mand i Over Burgaard har skæn-
ket nævnte Jordlod som Faddergave til Sinding Kirke.
Men det hænger nok sammen med, at der i forrige Aar-
hundrede boede en Mand i O. Burgaard, som var fra
Sinding Mølle. Hvordan dette Jordstykke ved Vildbjerg
Kirke er kommen til at tilhøre Sinding Kirke, derom
vides intet.

I sydøstre Hjørne af Kirkegaarden ligger en Gravsten
over nogle af Fjelstrups Børn. Stenen skal før have
ligget et andet Sted.

1811 købte Beboerne altsaa Kirken, og fra det Aar
har man igen Regnskaber over den ført af Kirkeværgerne.
Det er meget interessant at læse disse Regnskaber, ikke
mindst for Stavemaaden.

Værgerne er det første Aar (1811) S. Brandt og Niels
Pedersen.

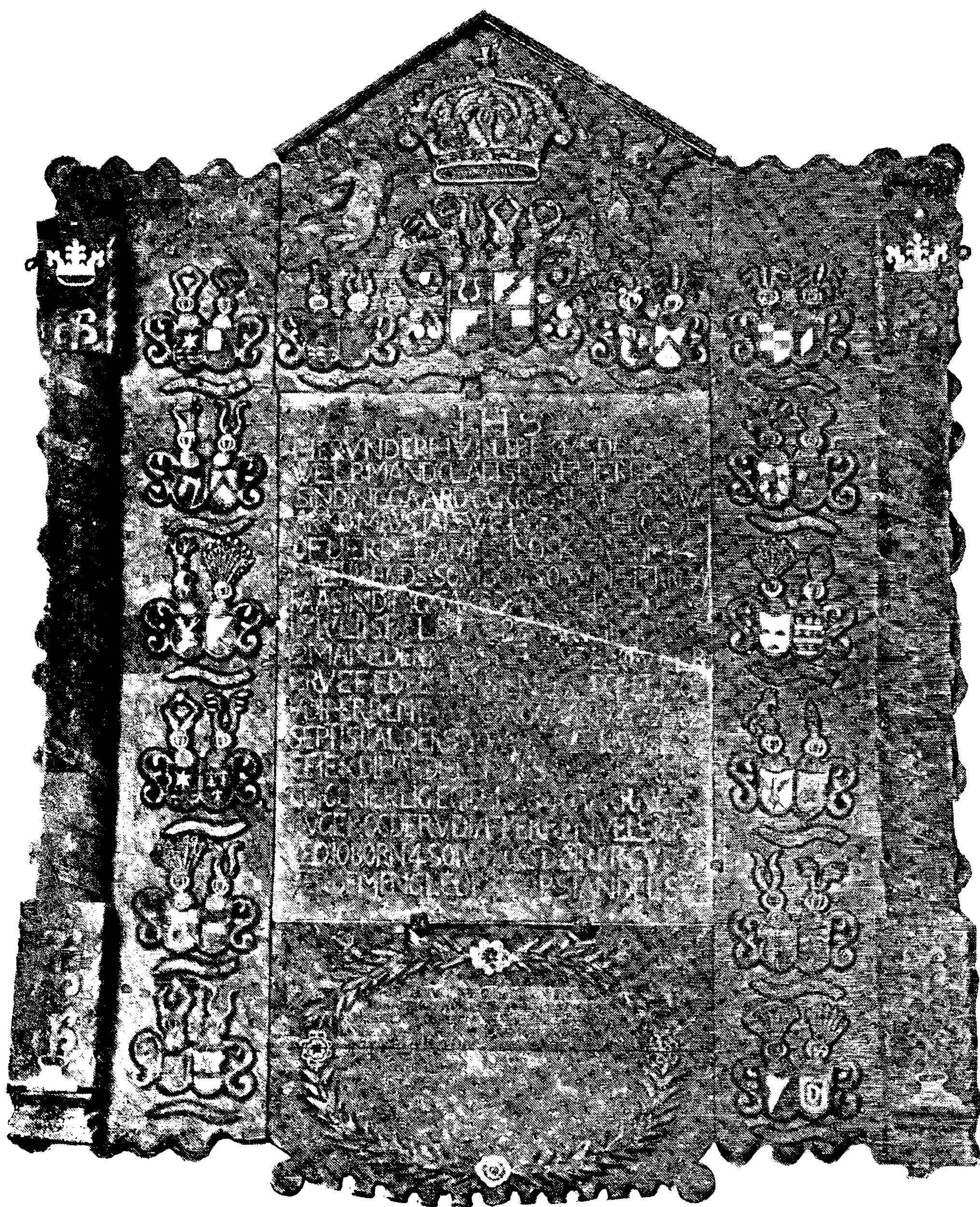
Kirkeværgerne 1917 er Jens Majlund og Peder Bak.

Paa Forslag af Pastor Jacobsen enedes Menigheds-
raadet i Sommer om at lade Claus Dyres Grav i Koret
aabne. Den 17. September 1917 havde Underinspektør
Hugo Matthiasen fra Nationalmuseet givet Møde i Kirken
i den Anledning. Pastor Jacobsen havde været saa venlig
at indbyde mig.

Knæfald og Gulvet midt i Koret blev borttaget, og
der blev gravet ned i Gulvet midt for Alteret.

En halvanden a 2 Alen nede fandt man et Skelet
af en fuldvoksen Mand, især syntes Laarbenene at være
lange og tykke. Fødderne laa tæt ved Alteret og Ho-
vedet ned imod Korbuen. Skelettet laa paa Bunden af
Graven og var vel nok af Claus Dyre, det er vel rimeligt,
at han har ligget midt for Alteret. Paa Baghovedet fand-
tes en bred Fordybning.

Inspektøren mente, at Gravkamret rimeligvis havde
haft hele Korets Vidde, Epitafiet siger jo, at her er flere
begravet, og da den sidste er begravet, er Kamret rime-
ligvis kastet til med Jord. Dette kan jo ogsaa være
gjort senere, rimeligvis har der været Træværk over Grav-
kamret.

M. Pedersen fot. 1917

Clavs Dyres Epitafium
— Sinding Kirke —

Kamret er altsaa ikke undersøgt mere end i et Par Alens Bredde midt i Koret, de andre Lig ligger altsaa uforstyrrede. Derimod blev der gravet ned til Indgangen til Kamret, som var under Korbuen. Her var en hvælvet Indgang paa to store Munkestens Længde saa høj, at en Mand kunde gaa under den. Gangen fortsatte ned i Kirken med lodrette murede Sider. I Bunden af Gangen sidder Mursten paa Kant, man kom kun til Bunden paa et lille Sted, og her midt under Korbuen paa Murstenene i den gamle Gang nedlagde Graveren de opkastede Skeletdele af antagelig Claus Dyre.

Inspektøren mente, der nok havde været Dør ind til Kamret. Nedgangen til Gangen har jo været nede i Skibet, hvor langt er altsaa ikke undersøgt. Han mente ogsaa, der var Tegn til, at Dyre havde taget et ældre Gravkammer i Brug.

Ned i Kirkegangen er tidligere funden flere Grave ganske kort under Gulvet.

Samtidig fik man det gamle Stenalter frem. Det er ca. 2 Alen langt og ca. 5 Kvarter bredt og over 2 Kvarter tykt, har altsaa en antagelig Vægt. Stenpladen er smukt bonet, og i Midten findes det Rum, som er omtalt S. 18.

Det er en lille Grav, hvor der har været gemt en Helgenlevning, som desværre er borte. Ligeledes er det Pergamentsbrev væk, som Jens Mogensen her fandt for 300 Aar siden, og som vel nok har indeholdt Meddelelser om Kirken. Jens Mogensen har vel taget Brevet med hjem til Sindinggaard, havde han ladet det ligge, havde vi maaske haft det endnu. Heldigvis er Dækstenen over Graven endnu til Stede, den er i Plan med Alterfladen.

Engang efter 1638 er man altsaa bleven ked af dette Stenalter og har sat et Træalter udenom. Det var nok i 1885, at man opdagede Stenalteret (hvoraf der endnu er ganske faa i Landet), men da fik man det væltet, eller maaske var det allerede sket, og Alterpladen blev lagt for neden og Pillerne af Kvaddersten blev lagt ovenpaa, men her fandtes saa det hele i god Behold i Aar under Træalteret, som nu er borttaget, og Stenalteret staar nu som i gamle Dage paa sin gamle Plads paa de gamle Piller og tager sig udmærket ud. Dette Alter og Døbefonten er naturligvis fra Kirkens Tilblivelse. Døbefonten har

tidligere staaet mere fremme, men er for nogle Aar siden rykket tilbage til sin nuværende Plads. —

Som det vil ses af ovenstaaende, har Forskerne endnu Nyt i Vente, naar de en Gang kommer til at undersøge Gravene i Kor og Taarnrum.

I Sinding er man nu meget optaget af at faa et Taarn rejst ved Kirken, man tænker saaledes paa -- for at faa Midler — at faa Lov til at sælge det kostbare Blytag, og man har søgt derom, men om man faar Lov dertil er en anden Sag. Men Taarnet kommer jo nok endda.

SINDING MØLLE.

En Vandmølle er ikke blot meget nyttig, men ogsaa saare interessant. Vandhjulets Brusen i den klare Strøm har noget friskt og tiltrækkende ved sig.

Som nævnt under Aavad skal der Øst for denne Gaard have ligget en Vandmølle. Flere Ting tyder paa, at Sagnet har Ret. Og det er jo rimelig nok, at der ved den gamle Vej har været en Mølle.

Imidlertid lader vi ikke dette Sagn tage Magten fra os og mene, at det var den eneste og ældste Mølle her i Nærheden.

Som vist under Vejene gik den gamle Hovedvej i Sinding gennem Aaen omtrent ved den nuværende Sinding Mølle. Her var en Mølle endnu mere paa sin Plads end ved Aavad. Fra Hovedvejen her kunde det ogsaa have sine Vanskeligheder at komme til Møllen ved Aavad, her var saaledes en Bæk at komme over. Var da Naturforholdene bedre ved Aavad for en Vandmølle end her ved den nuværende? Ingenlunde. Jeg tror derfor, at der fra Oldtiden har ligget en Mølle Vest for den nuværende Mølle. Der er gode Mærker i Jordsmonnet derefter. Rimeligvis har der fra ældgammel Tid gaaet en lille Møllegroft, omtrent hvor nu Mølleaaen gaar. Men Mølleforholdene har sikkert været usle, indtil den nuværende Møllegroft eller Mølleaa er gravet for — lad os sige 300 Aar siden. Det har været et mægtigt Arbejde at faa denne lange og brede Aa gravet. Mindst hele Sognet, rimeligvis flere Sogne, har været om det. Det er jo nok Herremanden, der har faaet det gjort, thi Møllen hørte indtil for 100 Aar siden under Sindinggaard, og havde omtrent 6½ Td. Hartkorn fri Hovedgaardstakst. Men alle deromkring maa jo have været interesseret i, at der blev gode Mølleforhold, selv om de har knurret over Udførelsen af det store Arbejde.

1743 bor der en Palle Rasmussen i Møllen. 1770, da Møllen sammen med Sindinggaard bekendtgøres til Salg, staar der, at der er en øde Vandmølle, det maa vel gælde Landejendommen, thi uden Mølle kan man ikke godt tænke sig hele Sognet.

CHRISTIAN SPEITZER.

A. Speitzer paa Sindinggaard havde udenfor Ægteskab en Søn Christian med Ane Andersdatter Møller*). Til hende fæstede han Sinding Mølle med Tilliggende den 16. Oktober 1779. Fæstebrevet fornyede Speitzer d. 26. Jan. 1810 til Ane Andersdatter og Søn, Christian Andersen Speitzer (født 1777).

A. Thyregod fortæller i „Skattegraveren“, femte Aargang 1886, S. 235: „Der fortælles, at da han (Chr. Speitzer) blev konfirmeret, lyste Faderen ham i Kuld og Køn, og Madam Speitzer, der samme Dag var i Kirke (Sinding) og ikke vidste af det før, blev saa betaget ved at høre, at Drengen skulde regnes lige med hendes ægtefødte Børn, at hun besvime og maatte bæres ud af Kirken“.

1811 købte Chr. Speitzer Sinding Mølle af Fjelstrup. 1814 døde hans Moder, Anne Møller, 78 Aar. Og 1815 døde hans Hustru Elisabeth Marie Maltesdatter, 34 Aar. 1815 averterede Speitzer Møllen til Salg i Viborg Samler. 1816 solgte han den og flyttede til Falling, hvor han Aaret efter dræbte sine 3 Børn og sig selv, altsaa for 100 Aar siden. Om Speitzer gaar der flere Sagn i Sinding og andre Steder, og hans Udaad omtales jævnlig i Bladene. Der fortælles ogsaa: En Dag sagde Speitzers Moder eller maaske Svigermoder til ham, om der ikke kunde findes en Plads paa Kirkegaarden, hvor hun kunde begravnes, naar hun nu snart døde. Sp. svarede, at hun kunde blive begravet, hvor 3 Markskel stødte sammen; saadan gik det imidlertid med ham selv.

Engang spurgte Sp. sin Husholderske, hvordan man lettest fik Livet af en Kalv, om ved at skære Halsen over. Hun syntes, det var et sært Spørgsmaal, men mente, det var sikrest at overskære Halsen.

Sønnen trak Slibestenen, da Sp. sleb Barberkniven til Udaaden. Derfor gaar Sp. somme Tider paa Mølle-dæmningen med en blodig Kniv, siges der.

*) Møller var nok et Tilnavn, fordi hun boede i Møllen.

Speitzer og Fjelstrup førte Proces om Broeng, som Fjelstrup vilde tage fra Sp. Fjelstrup tabte, det vidste han, men gik hen og sagde til Speitzer, at denne havde tabt. Herover blev Sp. saa fortvivlet, at han dræbte sine 3 Børn og sig selv. Og man siger videre: Dommen, som gik Fjelstrup imod, blev aldrig forkyndt, og F. beholdt Broengen.

Somme fortæller, at Udaaden skete i Sinding Mølle, andre, at Sp. var rejst derfra, før han begik den.

Sinding Kirkebog udviser, at Møller Speitzer giftede sig 1807 med Elisabeth Maltesdatter, med hvem han 1806 havde en Søn Jens Christian. De havde flere Børn sammen, hvoraf flere døde i Møllen, saaledes et Tvillingpar. 1816 rejste han, omtr. 40 Aar gl., med sine 3 Sønner til Falling Sogn i Hads Herred medførende en Tjenestekarl paa c. 50 Aar ved Navn Peder Pedersen Skomager og efterladende sig „en besvangret Tjenestepige ved Navn Anne Elisabeth Christensdatter“. Men Forholdene var yderligen forviklede derved, at P. P. Skomager „er som gift Mand udlagt som Barnefader til 2. af nysnævnte Tjenestekvindes 4 uægte Børn“.

Angaaende Forholdet mellem Fjelstrup og Chr. Speitzer, da er Justitsprotokollerne fra den Tid grundig undersøgte for særlig at komme til Klarhed over, om Traditionen om, at Fjelstrup skulde være Skyld i Speitzers Udaad, har noget paa sig. Justitsprotokollerne udviser da, at de to Mænd i 3 Aar stadig har ligget i Proces med hinanden. Speitzer skal jo ogsaa have sagt, at han havde 7 Processer med sin nære Nabo Fjelstrup, hvoraf den ene gik til Overretten.

Jeg har liggende for mig en Bunke Udskrifter af Justitsprotokollerne, hvoraf jeg her skal bruge saa meget, at man kan faa et Overblik over Forholdet mellem de to nære Naboer. Over 30 Gange verserer deres Sager for Retten fra 1810—13.

1810 ^{18/8} har Sp. indkaldt Fjelstrup for Retten, fordi Møllestenen er helt opslidt, og som det er F.s Pligt som Ejer at erstatte.

Trods Fjelstrups Protest blev Jens Borup i Ørre Vejr-mølle og Lars Pedersen af Sunds Mølle udmeldt til at tage Syn over Sinding Mølle.

Senere er der flere Mangler i Møllen, Sp. vil have Fj. til at afhjælpe. Imidlertid har Fj. solgt Møllen til Proprietær Nissen fra Hørbylund, men han synes ikke at

have haft Ret hertil, Fæstemaalet til Chr. Speitzer og hans Moder har vel lagt Hindringer i Vejen. 1811 indgaaes der Forlig mellem de 2 Mænd, og Sp. køber Møllen for 1000 Rdlr.

Men denne Handel fører til en Mængde Retssager, og først 1816 faar Sp. rent Skøde paa Møllen. Det er maaske den mærkelig lave Pris for Møllen, der er Skyld heri, og saa ser det endda ud til, at Speitzer skal have ikke saa lidt mere Jord fra Sindinggaard, end der oprindeligt hørte til Møllen.

BROENG.

Saaledes kaldes et lille Engstykke Syd for Sinding Bro imellem Mølleaaen og Vejen til Sinding Mølle. Naar denne Eng er udpegt som værende Skyld i Sp.s fortvivlede Skridt, er Grunden vist den, at der er ført flere Vidner af Sinding i Sagen om denne Eng. Den 27. Juni 1811 vil Fjelstrup hjemkøre den Hø af Broeng, som Speitzer der har slaaet og sat i Stakke. Sp. har forbudt det ved to Mænd fra Møllen, nemlig Niels Chr. Clemmensen og Anders Hørup. I andet Retsmøde 20. Juli om Sagen kendes for Ret, af Forbudet fra Sp.s Side bør ved Magt at staa i Henseende til dets Form. Men dermed er Sagen ingenlunde afgjort, hvem Broeng skal tilhøre. Begge Modstandere møder med Kort for at konstatere, at hver af dem har Ejendomsret til Engen. (Udskiftningerne ved Sindinggaard ses at være foregaaet 1796). Samme Dag afhørtes forskellige Vidner, der hævdede, at Møllegæsterne til Sinding Mølle altid havde græsset deres Bæster paa Broeng.

1811 ^{28/9} atter en Forbudssag for Retten. Sp. havde den 9. Sptb. Kl. 4 Eftermiddag ladet gøre Forbud mod, at Fjelstrup førte Hø fra Broeng.

Flere Retsmøder afholdes om Broeng, og jævnlig føres der Vidner i Sagen, og Dommen blev fældet 11. Juli 1812. Men hvordan denne lød, kan ikke faaes at vide, da Domsbogen er borte. Ved Branden paa Højris 1825 brændte mange Tingbøger.

Naar Broeng ikke gik til Møllen, men blev ved Sindinggaard, skulde man jo tro, at Fjelstrup vandt i denne Sag om Broeng, dette er dog ikke afgjort, maaske har Speitzer faaet Erstatning for Broeng i anden Jord, Striden staar nemlig ogsaa om andre Jordstykker.

Købekontrakten og Skødet af 1811 synes nemlig ikke at stemme overens. Men Processen om Broeng har altsaa ikke spillet den Rolle, som den er bleven tillagt.

Processen om, hvor megen Jord Speitzer skal have fra Sindinggaard, fortsættes og gaar til Overretten, som fælder Dom:

Thi kiendes for Ret.

Appellanten Proprietær Fjelstrup til Sindinggaard bør inden 12 Uger efter denne Doms lovlige Forkyndelse under 1 Rbd. S. V. daglig Mulkt til Amtets Fattigkasse paa lovlig Maade lade det indstævnte, Christen Speitzer ved Købekontrakt af 28. Jan. 1811 og Skøde af 24. Juli s. A. overdragne Jord ansætte til Hartkorn og derpaa erhverve det kongl. Rentekammers Approbation, og i det Tilfælde, at han godtgør efter Hartkornets lovlige Ansætning, at Rentekammerets Approbation nægtes og at Speitzer derved og ved ikkuns at kunde efter Rentekammer Resulationen af 9. Jan. d. A. erholde saa megen Jord, som uden Forandring af Hartkorn kan ske, erholder mindre Jord end det ved Købekontrakten og Skødet bestemt, da bør Proprietær Fjelstrup erstatte ham det Tab, han derved lider, efter uvillige af Retten udnævnte Mænds Skøn. Processens Omkostninger for begge Retter ophæves. Til Domhuset betaler hver af Parterne $\frac{1}{2}$ Rbd. S. V. At efterkommes under Adfærd efter Loven.

Viborg Domhus den 21. Juni 1813.

J. Jespersen. . K. Friis. Jørgensen.

Nu maatte Fjelstrup altsaa udstede Skøde til Speitzer, men dette bliver dog først læst paa Hammerum Herreds Ting 20. April 1816. Det ser ud til, at Sp. foruden Møllen med sine $6\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn tillige faar den saakaldte Parcel Nr. 5 med Hartkorn fra Sindinggaard 1 Td. og godt 5 Skpr. Tillige Bremsholms Eng-Parcellen Nr. 11. Hartkorn henved 4 Skpr. „Alt med sine Bygninger, Mølleværk og Ejendomme for Kjøbesumma 1000 Rdr. D. C., dateret den 24. Juni 1811.

Det maa antages, at det er denne Sag, som Traditionen siger om, at Speitzer vandt — hvad han jo ogsaa gjorde —, men at F. sagde til Sp., at denne havde tabt. Det lader jo til, at Fjelstrup saa længe som muligt har trukket det ud med at faa Skødet paa Møllen istand. Det var jo ogsaa en lille Pris 1000 Rdr.

Og samme Aar, som Sp. fik Skøde paa Møllen, nemlig 7. Juni 1816, solgte han den til Anders Jensen af Gertrudbæk (Lauralyst i Tvis) for 20,000 Rdl. N. V. Dette var rimeligvis for meget, ialfald faar Speitzer mangen en Retssag med Anders Jensen, som synes at ville gaa fra sin Forpligtelse i denne „rene og klare Gældssag“, som Speitzers Sagfører Fogh i Viborg kalder den. 20. Novbr. 1816 gik Sinding Mølle til Auktion og solgtes for 15,000 Rdl.

Efter at Sp. havde solgt Sinding Mølle, købte han en Gaard i Falling ved Horsens Fjord og flyttede derud vistnok i Juni 1816. Her var det, han undlivede sine 3 Børn og sig selv Aaret efter. Men herom lader vi Sten Blichers Fader, Niels Blicher, Præst i Randlev, fortælle i et lille Skrift med Titel: „Børnemorderen og Selvmorderen Christian Speitzers Levnet og gyselige Endeligt, tilligemed en Sørgetale og en Elegie i den Anledning og nogle Betragtninger over Selvmord, af N. Blicher, Præst i Randlev. Trykt i Aarhus Stiftsbogtrykkeri 1817“. Skriftet, som jeg har det fra Det kongelige Bibliotek, er et lille Skrift paa en 70 Sider. De første ca. 20 Sider handler om Speitzer og aftrykkes her omtrent ordret. Det er Aakjær, der har gjort opmærksom paa dette Skrift, som vist er skrevet ganske kort efter Mordet. N. Blicher var jo Præst i Randlev tæt ved Falling.

Vi giver altsaa Ordet til Niels Blicher:

Kun et Aar har han boet her i Egnen. En Gang har han været i mit Hus og et Par andre Gange har jeg talt med ham i samlet Selskab. Desuden har jeg med al Flid erkyndiget mig om hans Levnets og Døds Omstændigheder, saa jeg har set mig i Stand til paalideligen at levere det mærkværdigste om ham.

C. Speitzer, som nu var 43 Aar, er født et Par Mile nord for Aarhus. Han var en Slegfredsøn af den Speitzer, som ejede og beboede Sindinggaard ved Ringkøbingkanten. Denne hans Fader var Broder til den navnkundige Cancelliraad Speitzer paa Herregaarden Aggersborggaard. Faderen, i hvis Hus han ikke skal have haft stor Anledning til at lære Gudfrygtighed og Dyd, opfødte ham hos sig paa Sindinggaard og lod ham undervise i Læsning, Regning, Skrivning og Landbrug, holdte ham ogsaa et Aar i Holsten for at lære tysk. Han var et opvakt og tænkende Hoved og viste tidlig baade Snildhed og Virksomhed. I et Par Aar var han

Skriver paa Kammerraad, Herredsfoged Møllers Kontor paa Højris. Til en af mine troværdige Sognemænd har han selv fortalt med et vist Selvbehag, hvilket Spilop han udførte, idet han skulde forlade denne Tjeneste. Han flyttede Titelsedlerne fra en Protokol og Dokumentbundt til et andet og omskiftede saaledes Papirerne, at der blev for ham en ganske lystig Forvirring.

For en Del Aar siden overlod Faderen ham Sinding Mølle i Fæste, og det paa nogle for den følgende Hr. F. meget ubehagelige og ufordelagtige Vilkaar. Dette blev — efter hans egen Fortælling — Anledning til 7 Processer med den endnu værende Ejer af Sindinggaard, af hvilke en skal have været om 12 Sk., som han paastod, at Hr. F. skulde betale for en Indkaldelse, og som han ved Landsoverretten skal have vundet. Derpaa skal han have købt Møllen for 1000 Rbdlr. N. V. Omtrent 8 Aar forhen skal han have besvangret to Bønderpiger, som fødte hver en Søn. Den ene af disse to besvangrede giftede han sig med et Aarstid efter, og hans Søn, Jens, var den ældste af de 3 myrdede. De andre to Sønner, Niels og Anders, fødte hun ham siden, og døde for 2 Aar siden, Himlen ved paa hvilken Maade. Sønnen, han havde med den anden besvangrede, var en tidlang hos ham i Falling og kaldte ham stedse Fader. Desforuden skal han have efterladt sig en Slegfreddatter. Af de 3 myrdede Sønner var Jens en vittig og skikkelig Dreng i 13de Aar, Niels i 9de og Anders, et yndigt Barn, i 4de Aar. Efter Konens Død besluttede han at sælge Møllen og købe sig en Gaard i Landets skønnere Egne helst ved Horsenskanten. I den Tid, han stod i Handel om Møllen, købte han den saakaldte røde (teglhængte) Gaard i Falling By, Falling Sogn, Annex til Ørting i Hads Herred, 4 Mil sønden for Aarhus og 3 Mil østen for Horsens. Møllen og Fallingaard skulde koste omtrent lige meget.

Kort før Snapsting ifjor døde den Mand, som Møllens Køber skulde have Penge hos, og Møllen blev solgt for 15 til 16000 Rbd. N. V. I Anledning af disse Handeler og Pengesager skulde være forefaldne adskillige Misligheder, hvorom der hørtes skumle Fortællinger; men som jeg her maa forbigaa, dels fordi jeg ikke kender dem med bestemt Nøjagtighed, dels fordi disse Mellemligheder ikke anses for at være fornøden her at fremsættes. Nok at Chr. Speitzers Snildhed, Selvklogskab og Stolthed

maa have lidt et slemt Skibbrud. Imidlertid holdt han Ørene stive og vedligeholdte sin sædvanlige Oprømtthed. Sagkyndige Mænd have forsikret mig, at han vel kunde faa en Rap, men hans hele Formue var ingenlunde spildt. I Ugen før Pinse rejste han endnu lige oprømt til W . . . g. Der maa vistnok noget slemt være forefalden, ti fra Fredag Eftermiddag den 23. Maj, da han begav sig paa Hjemreisen, var han ikke mere oprømt, men mindre talende end sædvanligt, og for det meste ligesom fordybet i sig selv. Kom først hjem Lørdag Aften 24. Maj, maa han have udruget den sorte Plan, som han 8 Dage efter udførte. Alt var fint udtænkt, og til et vist Klokkeslet Pinsedag 25. Maj holdt han gode Miner, og fortalte sin aldrende skikkelige Husholderske, Jomfru A., hvorledes hans Hjemrejse gik for sig. Om Eftermiddagen fik han en af Bymændene med sig hen paa den nærliggende Kirkegaard for at forevise Pladsen for Ligene fra hans Gaard. Med den foreviste Plads ytrede han nogen Misfornøjelse. Næste Dag bad han en anden Bymand om samme Tjeneste, og Følgen blev den samme som forrige Dag. Denne Dag talte han med adskillige i og udenfor Gaarden med tilsyneladende Sindsro. Kun en vis Mand, med hvem han havde en betydelig Pengesag, syntes at bemærke noget skummelt. „Jeg tror næsten, at Speitzer gør en Ulykke ved sig selv“, sagde han Dagen efter til en Mand, som har fortalt mig dette.

Tirsdagen den 27. eller Onsdagen den 28. spurgte han Jomfru A., „hvilken Død der skulde være den letteste for en Kalv, der skulde slagtes, enten naar Halsen blev overskaaren, eller naar den blev stukken?“ Derpaa gik han ud til en af Pigerne, og gjorde hende — alt som for Spøg — samme Spørgsmaal, hvorpaa hun skal have svaret: „hun mente at skære Halsen over var den letteste og brugeligste Maade“.

Endnu samme Dag talte han meget med et Par andre Mænd om forskelligt, den ene Mand har selv fortalt Blicher dette.

Jomfru A., som kun havde været i hans Tjeneste i dette Aar, holdt særdeles meget af hans 3 smaa Børn, især af den yngste, den uskyldige, venlige Anders. Tilforn havde hun ytret Ønske om at besøge hendes Venner, men det var hidtil forment hende. Da det nu laa i hans Plan, at hun endelig maatte bort, naar det skulde gaa efter hans Bestik, thi hendes Kammer var

ikke langt fra det, hvori han og Børnene laa, saa gav han hende om Torsdagen den 29. at forstaa, at hun nu maatte faa den forlangte Frihed og dertil hans egen Befordring næste Dag. Derved blev hun vel fornøjet, takkede og bad, om hun maatte medtage den lille kære Anders. Men dette blev hende bestemt afslaaet. (Læserne bemærker vel den Nøjagtighed, med hvilken Alting var bleven beregnet). Fredag Formiddag den 30. bemærkede J. A. ham temmeligen beskæftiget. Først samlede han alt sit Sølv, som ikke var ubetydeligt, vejede det og spurgte hende: „om hun ikke vilde holde sig lykkelig ved at eje dette alt?“ „Nej — svarede hun — jeg kan være lykkelig uden det — og det kan ikke gøre mig lykkelig“. Disse ere hendes egne Ord i Fortællingen til mig. Derpaa satte han sig hen ved sit Chatol at skrive. Naar han tilforn skrev, kunde hun gaa til og fra, uden at han ænsede det, men denne Gang lagde han et Stykke Papir over hans Skriveri, hver Gang hun blot gik forbi ham. „Det er usædvanlig og sært — tænkte hun — men det maa vel være hemmelige Pengesager angaaende“. Derefter spurgte han hende, om hun ikke vilde betro ham sin Dragkistenøgle, medens hun var borte. Atter forundrede hun sig og betænkte sig lidt. „Hvorfor med Tilladelse det?“ „Hun kan gerne betro mig den, hun skal ingen Skade have deraf.“ — Mon han da skulde have dig mistænkt“ tænkte hun, „nu vel da — sagde hun — der har De den“. — Saa tog hun for sidste Gang Afsked med de 3 elskværdige kære Børn og drog bort. Kort derefter maa han have været paa Loftet og boret det Hul over hans Sovekammer, hvorigennem han havde stukket den næsten lillefingertykke Tarmstreng, hvori han havde besluttet at hænge sig. Den havde han taget af sit Drejelad, kasted det over en tommetyk Pind paa Hullet, og derover endnu lagt to Stykker Fjæl — formodentlig derfor, at Tingen ej let skulde opdages, ifald nogen af Folkene hændelsesvis skulde komme paa Loftet inden Aften. Hen paa Eftermiddagen gik han med sine 3 Børn og nogle flere omkring paa sin Mark. Siden saaes Børnene en kort Tid paa Gaden hos nogle af Byens Smaadrenge. Til dem skal den ældste, Jens, have sagt: „Min Faar haar idaa været ve aa stryg hans Raagkniv — a veed et hvordan de er — a er saa ræd, saa ræd!“ Ved Solens Nedgang maa han have været i Rigtighed med alt; ti da stod han i sit Gaardsled, røgede

af sin Pibe, og taledede med Forbigaaende om et og andet. Børnene, som plejede at faa Mælkegrød til Aftensmad, maatte den Aften faa hver især kun et lidet Smørrebrød. Lidt før Sengetid havde han laaslukket samtlige Stue- og Kammerdøre. Jeg formoder, at han havde bestemt Klokken elleve eller halv tolv til den sorte Handlings Fuldbringelse — den Tid, da alt kunde ventes at ligge i tryk Søvn. Med tændt Lys og Salmebogen for sig maa han have siddet ved Bordet og biet efter, at Jens skulde falde i Søvn. Men Jenses Opmærksomhed og Angest maa have holdt ham vaagen. Klokken maa vel være bleven tolv, og Misdæderen har ikke villet bie længer. Glubende anfalder han først Jens, som har jammerligen bedet og værget for sig. Han laa nærmest ved Gulvsiden, Venstre vendte til Faderen. Selv saa jeg ham siden liglagt. Den hele venstre Side af Ansigtet var ganske blaa. En lang Flire havde han faaet under Halsbenet, og Paatrykket af en blodig Haand var kendeligt paa hans ene Laar. — —

Gode Læser! jeg føler mig under dette Malerie for bevæget, og maa nedlægge Pennen en Stund for at fatte mig og siden skrive igen med tilbørlig Sindsrolighed.

— — —

Niels, den mellemste Broder, maa vist og have lidt meget, thi Struben paa ham var ikke overskaaren, saa det vel maa have varet noget, inden Blodet kunde forløbe ham og gøre Ende paa hans Kval. Anders, den mindste, med de bruskagtige Strubeben, har nok haft den letteste Overgang. Hans Hals var næsten ganske overskaaren. Denne sidste blev henlagt i den ældste Broders venstre Arm. Niels blev henlagt i sin egen Kiste. Alle tre saa jeg ligge med Uskyldighedens Englesmil paa de blege Ansigter. Mine Taarer randt. De rinde igen — og jeg maa pausere nok engang —. Først Kl. 1 omtrent har Sp. vel troet alle Børn døde. Da maa han have slukket Lyset og gjort det sidste rædsomme Skridt. Ingen i Gaarden havde hørt eller mærket noget. Den følgende Dag, 31. Maj, blev Gaardfolkene vel noget opmærksomme derover, at Dørene vedblev tillukkede, de hverken mærkede noget til ham eller Børnene; men da de vidste, at han ofte fik i Sinde at ligge til Middag, i hvilken Tid ingen maatte nærme sig til hans Kammer, og at han holdt de kuede Børn i streng Ave, saa tænkte de ikke videre derover. Henad Middag kom en Mand,

der endeligen vilde tale med ham. Han gik da ud i Haven, saa ind gennem Vinduet og raabte: „Der er sket en stor Ulykke; alle Børnene ligger blodige og døde i Sengen, og han selv hænger død under Loftet“.

Straks fløj den gyselige Tidende, lig en Lynstraale, hele Egnen om. Rørende Taler hørtes næste Dagen (Sønd. d. 1. Juni) fra Omegnens Prædikestole. I Gylling, Gosmer, Halling, Randlev og Bjerager Kirker hørtes hulkende Graad og saaes flydende Taarestømme. Selv var jeg altfor rørt til at kunne udføre alt, hvad jeg havde betænkt mig paa.

Om Aftenen den 31. Maj indfandt sig Rettens Middel. Det stygge Aadsel blev nedtaget. Efter indløben Amts-Resolution blev det (om Aftenen den 3. Juni) nedgraven i det yderste, det nordvestre Hjørne af Gaardens Mark, og der tilligemed den blodige Ragekniv.

Søndagen den 8. Juni blev bestemt til de 3 afsjælede Legemers Henjordelse i een Grav. Præsten Hr. S. Møller oplæste ved Graven og siden i Kirken et af ham selv forfattet, særdeles rørende Sørgevers. Og i mange Kirker genlød endnu samme Dag bevægelige Sørgetaler. Nøglen til Jomfruens Dragkiste fandtes paa et usædvanligt Sted. I den aabnede Dragkiste laa alt det sammenpakkede Sølv, og derhos et af Speitzer egenhændigt Brev, som herved følger, efter en af Retten meddelt Genpart:

Til Anne Marie Aarestrup
i Falling.

Alt det her er sammenpakket tilhører Dem, og jeg har tillagt Dem mere efter min Død, nemlig 1000 Rdl. og en Seng; jeg under Dem godt Alt hvad de kan faae. Tak for den Godhed De har bevist imod mig, og især for den særdeles moderlige Kærlighed De har vist mod mine Børn. Jeg er bedraget saa meget fra af det jeg ejede, at jeg ikke kan opføde mine Børn, dette er Aarsagen til min og mines Ulykke. Sørg ikke for os, jeg har bedet Gud om Naade, og jeg troer vist, han vil mig min Synd forlade. Gjem det vel, hvad jeg her har givet Dem.

Guds Velsignelse være hos Dem nu og altid.

C. Speitzer.

Fremlagt ved Forhøret i Falling den 1. Juni 1817.

Nielsen.

Et andet Brev, som han havde skrevet til de Falling Mænd, fandtes aabent liggende i Stuevinduet. Dette følger ligeledes meddelt af Retten:

Gode Naboer!

Tak for den korte Tid jeg har været hos Eder, og for den broderlige Velvillighed og Omgang, jeg og mine sinaa Børn have nydt iblandt Eder! Ingensteds i Verden havde jeg hellere ønsket at leve og opføde mine Børn end her; men da jeg af onde Mennesker er bedraget for næsten Alt hvad jeg ejede, og mest af den, jeg troede bedst og havde betroet min og mines Velfærd, saa ser jeg mig ikke i Stand til længere at blive hos Eder; men det sidste jeg har at bede Eder om er, at I samtlige ville bevise os den sidste Tjeneste og sørge for, at vore syndige Legemer kunne blive begravne. Jeg har bedet min Gud om Naade og Syndsforladelse, og beder at I ville forene Eders Bønner med mine.

Herrens Naade og Velsignelse være og forblive hos Eder alle. Gud i Vold!

C. Speitzer.

Fremlagt ved Forhøret i Falling den 1. Juni 1817.

Nielsen.

Sandsynligen var disse to Breve det, som han Fredag Formiddag havde skrevet paa. Man ønsker nu vel at faa nøjere Kundskab om denne Misdæders Person, Naturgaver, Tænkemaade og Forhold. C. Speitzer var af Middelstørrelse, vel dannet, noget bred, fyldig og stærk af Lemmer, med en kort Hals og et ganske kjønt rødmosset Ansigt, lyse Øjne, sortbrune Øjenbryn og sortbrunt Haar. Hans Paaklædning, Anstand og Væsen var omtrent som de Fornemmeres af borgerlig Stand. Han besad en mer end almindelig god Forstand, og viste sig tænkksom, snild og opmærksom paa forekommende Ting. Her et Eksempel (udeladt).

End ikke det største Skarn maa man gøre Uret.

Christian Speitzer viste her nogle gode Sider. Han var omgængelig, undertiden fornøjelig, ædruelig, gæstmild, tjenstfærdig, ordholdig (maaske for at indynde sig hos Befolkningen) en kaldte ham endog gudfrygtig (men det ansaa Blicher for Gudsbespottelse og tog tilorde derimod).

Stedse snakkede og pralede han. En Mand, der var tilstede, da han købte Fallinggaarden, har sagt mig, at han ved den Anledning udlod sig med disse Ord: „Naar jeg betaler denne Gaard og saadanne to til, faar man endda ikke mine sidste Penge at se“.

Flere Gange har han sagt, „at de Falling Mænd var langt tilbage i Landbrug, men han skulde nok sætte dem i Stil“. Stedse lod han høre, at han besad et Forraad af Eder og Bandemaader.

(Blicher mener, at hans Hovedsynd var egoistisk Hovmod og Kilden til al hans Ulykke.

Bl. filosoferer nu over Aarsagen til Mandens Ulykke og kommer til ovenstaaende Resultat: Egoistisk Hovmod).

Salmebogen laa paa Bordet foran, hvor han hang, og med Fold bemærket ved den Salme: „Hjertelig mig nu længes“ — og ligeledes med Fold ved Fredags Aftensuk og Aftenbøn.

(Blicher har selv haft Salmebogen i sin Haand, som vistest ham).

Man tænke sig, hvorledes det var muligt, at den Mand, der aldrig læste i sin Bibel (thi Bibel havde han rigtig nok) og næsten aldrig gik i Kirke, uden naar han gik til Herrens Bord, hvorom han lod sig forlyde med, „at det var kun en ubetydelig Ceromonie, som han jo sagtens kunde gøre med —“.

De første ca. 20 Sider handler om Speitzer, saa kommer Sønnen St. Blichers Tale i Randrup og Bjerager Kirker Søndagen den 8. Juni, da de tre myrdede Brødre blev jordede paa Falling Kirkegaard. Det er med St. Bl.s Minde, at den ordret blev trykt. En højstemt Tale om den gruelige Handling. Maaske har Faderen været for rystet til at tale den Dag. Prædikenen fylder næsten 10 Sider.

Saa et Digt, Sørgekvad, af N. Blicher om Mordet. S. 35. Resten, Halvdelen af Bogen, er 5 Samtaler om Selvmord af Niels Blicher.

Speitzers Afskedsbrev til Sognemændene findes i Original som Bilag til Hads Ning Herreds Fogedprotokol. Jeg har selv set det i Viborg Arkiv, Sp. skriver en fast og lige Skrift. Der er enkelte Ords Stavemaade, der ikke stemmer helt med den Afskrift, jeg har taget efter N. Blicher.

Brevet til Husholdersken findes kun i Afskrift, da hun selv havde faaet Originalen udleveret.

I Falling Sogns Kirkebog findes følgende under Aaret 1817:

Christian Speitzer, død 31. Maj, begravet 2. Juni, Selvejer Gaardmand i Falling, 40 Aar gl. — hængt sig selv, og efter Øvrighedens Bestemmelse begravet afsides i Marken. — Og om Sønnerne:

Jens Speitzer, Niels Speitzer og Anders Speitzer, døde 31. Maj, begravedes 8. Juni med overordentlige Kirkeceremonier — Sønner af forbemeldte og hjemme i hans Hus, 11 — 9 — 4 Aar gl. — myrdede om Natten i Sengen af Faderen.

Stedet, hvor Chr. Sp. blev begravet, paavises endnu og findes i et Hjørne, hvor Aakjær, Falling og Ørting Marker støder sammen. Det Vænge af Aakjær Marken, der støder til, kaldes endnu „Speitzer-Koblet“.

Der er intet at se af Graven og ej heller noget, der minder om en Begravelsesplads. De myrdede Børn ligger begravede paa Falling Kirkegaard, men deres Grave kan ikke mere paavises. Begravelsen forrettedes af daværende Sognepræst i Ørting og Falling, Søren Møller, der skal have holdt en „rørende“ Tale paa Rim.

„Den røde Gaard“ i Falling eksisterer ikke mere, men Stedet, hvor den laa, paavises endnu. Marken (eller en Del deraf) lagdes sammen med et Stykke af Aalstrup Jorder, og herpaa opførtes Gaarden „Damgaard“.

En Del af Materialierne af den røde Gaard anvendtes til Opførelse af „Damgaard“, og der siges, at en gammel Bænk paa Damgaard er lavet af Brædderne af den Seng, hvori de myrdede Børn laa. Og Brædtet, som Sp. havde boret Hullet i, fandtes indtil for faa Aar siden paa Damgaard, men er nu fjærnet.

Fra Falling fortælles, at Sp. var en tavs og indesluttet Mand, der ikke kom meget sammen med de andre Bymænd. Om Bevæggrunden til hans Misgerning fortælles der, at han havde en Sag verserende for Retten angaaende en større Sum Penge, som han nærede Frygt for at tabe.

Der gik en Sti omved Speitzers Grav, Folk holdt ikke af at færdes der i Mørke. Nu er Stien lagt et andet Sted, og der høres intet derom.

Da Drengene begravedes, var Deltagelsen umaadelig stor, Kirkegaarden skal have været overfyldt af Mennesker. Pastor Møller holdt en gribende Tale paa Rim.

(Meddelt af Præsten og Sognefoged N. P. Leth i Falling).

Hvad var nu Grunden til dette fortvivlede Skridt af Speitzer? Sikkert den han selv opgiver: Pengesorger. Til Snapsting — altsaa i Juni — havde han indgaaet paa at betale en stor Sum Penge, som han skyldte paa Fallinggaard, og dem har han ikke kunnet skaffe, skønt han prøvede derpaa. Hans Tur til Viborg, som Blicher nævner lidt før Mordet, var sikkert hans sidste Anstrengelse for at skaffe Penge. Her boede hans Sagfører, Cancelliraad Fogh, og det er rimeligvis ham, han hentyder til som den, i hvis Haand han har lagt sin Velfærd, men som har narret ham. Maaske har Fogh ikke kunnet inddrive Pengene for Sinding Mølle, Tiderne var jo meget vanskelige i Henseende til Pengesager. Ved Skiftet efter Speitzer ses det, at han ved sin Død endnu skyldte 9000 Rbd. samt Renter 1200 Rbd., hvorfor Kreditor krævede offentlig Auktion holdt over Gaard og Løsøre til Dækning for hans Fordring.

1819 den 17. Juli var Skiftet atter til Behandling, i Mellemtiden var Gaarden blevet solgt for 8,100 Rbd. og Løsøret udbragt til 3,333 Rbd. 53 Sk., men Køberen saa sig ikke i Stand til at beholde Gaarden til den Pris, og dog blev det derved paa en den 30. Juli 1817 afholdt Auktion.

1820 den 4. April opgjordes Boets Aktiver til 12,546 Rbd. 3 Mark 4 Sk., men Passiverne var saa store, at der kun blev 628 Rbd. 5 Mk. til Rest, som i Henhold til kgl. Resolution tilfaldt Husholdersken, nu gift med L. Fangel.

Der synes dog at have været et Mellemværende med Cancelliraad Fogh i Viborg, som i Mellemtiden var død, men Forsøgene paa at faa det klaret førte ikke til noget. Først havde Skifteretten i Herrederne henvendt sig til Prokurator Møller i Viborg, men intet Svar faaet, og derpaa til Prokurator Ørum, som havde svaret, at der ingen Dokumenter Speitzer vedkommende fandtes i Foghs Bo. Dette Svar synes ikke at have virket helt overbevisende paa vedkommende, men for at undgaa yderligere Bekostning afsluttedes Boets Behandling.

Ved Fogedforretningen den 31. Maj 1817 i Falling afgav Husholdersken Ane Marie Aarestrup følgende Forklaring:

Hun havde tjent den afdøde Speitzer fra 1. Maj forrige Aar. Siden samme Aars Snapsting har han af og til været syg og bestandig befunden sig i slet Humør,

været meget nedslaaet og melankolsk. Torsdagen før Pinsedag rejste han efter eget Sigende til Viborg, hvorfra han først kom hjem den paafølgende Løverdag. Hans dybe Melancolie havde da taget meget til, han talte meget lidet og yttrede imellem Stunder, at han ønskede Vor Herre vilde tage baade ham og Børnene, da han var blevet bedraget, men hvori dette Bedrageri skulde bestaa, eller af hvem det var forøvet, derom talte han aldeles intet.

I Skattegraverens femte Halvaargang Januar--Juni 1886, S. 235, fortæller C. A. Thyregod følgende:

. Chr. Speitzer havde 2 Halvsøstre paa Sindinggaard. Den ene blev gift med Præsten Friis i Vildbjerg, den anden med Peter Tetens Hauch til Hastrup i Tyregod Sogn. Paa Hastrup levede Madam Speitzer*) sine sidste Aar (død 1824). Henimod 1830 satte Svigersønnen hende et Minde paa Tyregod Kirkegaard. Ved den Lejlighed blev der i Sognet megen Tale om Familiens Forhold. Hauch og hans Frue nød almindelig Agtelse, og det samme havde været Tilfældet med Madam Speitzer, der skal have været særdeles godgørende; men om hendes afdøde Mand, som man forresten der i Egnen kun kendte af Omtale, var Meningen ikke saa gunstig. Talen drejede sig dog mest om Fruens forulykkede Halvbroder, Christian Speitzer, der jo paa en Maade var Madam Speitzers Stifsøn.

Ved sin Konfirmation blev han som sagt lyst i Kuld og Køn af Faderen, som, da han blev voksen, overlod ham Sinding Mølle. Han skal have været temmelig slem efter Kvinder; imidlertid giftede han sig og havde med sin Kone tre Børn, Jens, Anders og Niels. Konen døde der i Møllen, og da hans Fader ogsaa døde, kom han bort fra Møllen, hvilket sagdes at have været den præstelige Svogers Skyld. Den adelige Svoger kunde han bedre enes med. Hauch var en Hædersmand, men just ingen Præsteven, og han har maaske snarere pustet til Ilden end søgt at dæmpe Uenigheden.

Christian Speitzer tog nu Bolig i Falling, hvor han rodede sig ind i Ubehageligheder og kom i stor Penge-nød. Derom ved jeg intet bestemt, men hvad der berettes derom i „Skattegraveren“ er vist omtrent rigtigt.

*) Fra Sindinggaard.

Han tyede da til sin Svoger paa Hastrup om Hjælp og skal være kommen ridende ved Nattetid som et galt Menneske, og i mange Aar efter hans Død sagdes det, at han saaledes kom farende i mørke Nætter forbi Kirkegaarden og derpaa ad den gamle Hovvej ned mod Herregaarden, saa Ilden gnistrede i Hestens Fodspor. At vi Børn var bange for at komme paa dette Strøg ved Aftenstid, er da en Selvfølge.

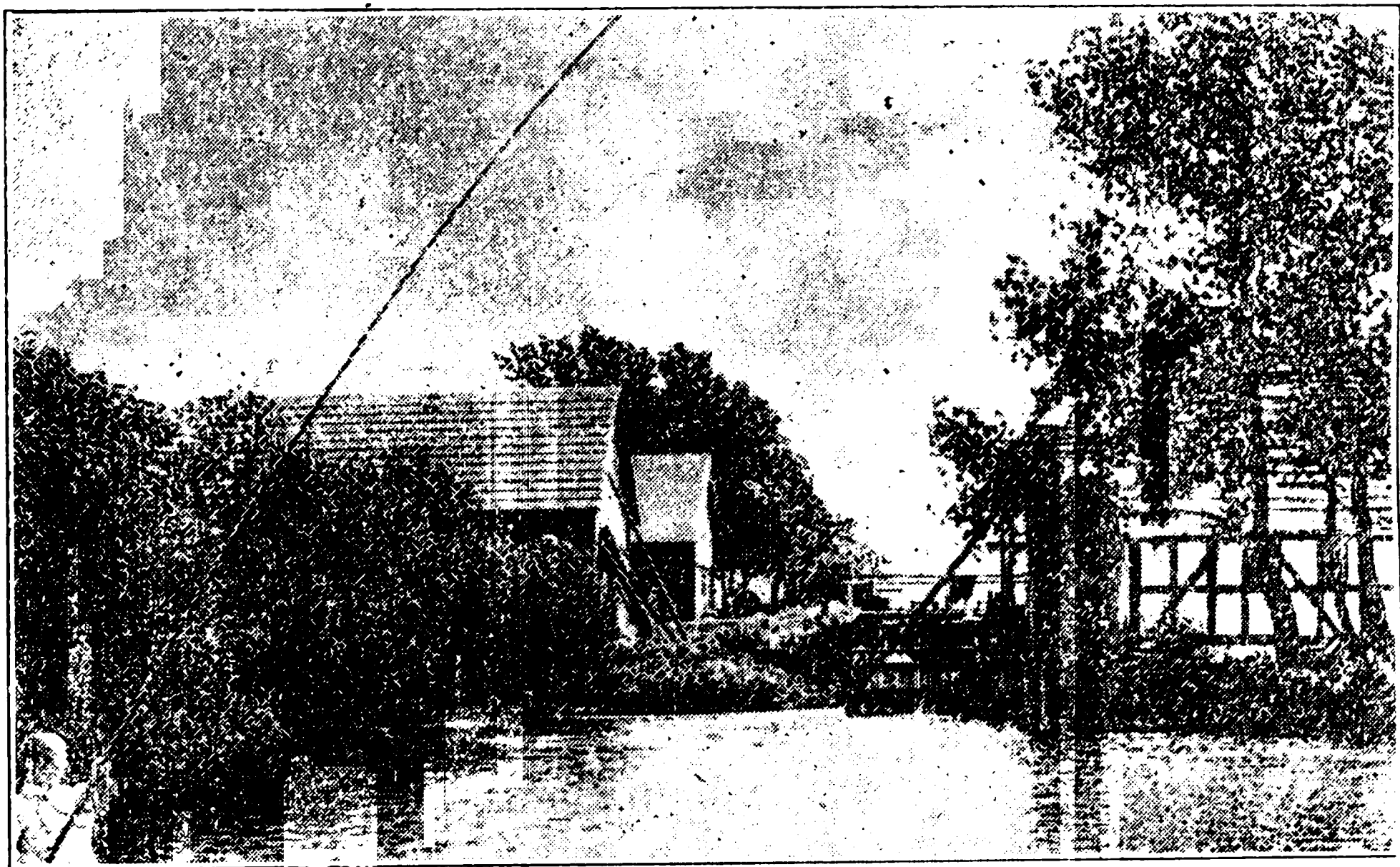
Det skal have været en stor Sum Penge, han skulde have, og det var ikke rimeligt, at Svogeren skulde have saa mange rede Penge liggende; men det var Meningen, at han skulde følge med ham til Viborg Snapsting og skaffe dem, maaske hos sin der boende rige Moder. Men han vilde ikke. Han var en Mand, som nok ellers vilde hjælpe Folk i en svæver Vending, men forstrække den forfløjne Svoger med mange Tusinder, det havde han ingen Lyst til. Fruen tilraadede det heller ikke, men det angrede hun dog bagefter, da det gik saa ilde. Hun mente, at hun ved Overtalelse kunde bringe sin Mand til at frelse ham, men Manden bandede paa — han bandede ikke saa lidt den gamle Hauch —, at al Verdens Overtalelser ikke skulde faa ham til at sætte sit eget Velfærd i Vove ved at kaste en saadan Sum ud i det uvisse.

Christian Speitzer red nu paa Maa og Faa til Viborg, men fik ingen Hjælp, og da han saa kom hjem, var det, han en Nat dræbte sine tre Børn. — „Skgr.“ siger to; men jeg tror bestemt, det var tre — og derefter hængte sig selv.

Chr. Speitzers Udaad spurgtes jo snart i Sinding og vakte der stor Deltagelse især for de myrdede Børns Skyld, som kun et Aar havde været borte fra Sognet og som mange kendte. En af Knud Asbergs Døttre — som siden blev gift til Romvig — skal have taget sig det meget nær, hun havde leget meget med den ældste Søn Jens.

Mange vil finde, at jeg har dvælet for længe ved Chr. Speitzer, han hører dog Sinding til. Og af og til ses der om hans Udaad i Bladene, men ikke al Tid ved man Besked. Jeg har gjort meget for at komme tilbunds i Sagen, som jeg har hørt meget om fra min Barndom. Ud fra mit store Materiale haaber jeg at have kastet

nogenlunde Lys. over Chr. Speitzers Historie. Tilsidst vil jeg sige, at hvis man henregner Speitzer til en almindelig Rovmorder, gør man ham sikkert Uret. Mange Ting tyder paa, at han virkelig har holdt af sine Børn. Men Stillingen har været saa fortvivlet for ham, at han kun har set denne Udvej. At Samtiden gav ham den haardeste Dom er jo forstaaeligt.

Sinding Mølle før Branden.

Vi vender nu tilbage til Sinding Mølle igen. Her kom maaske ved 1830 et Par udmærkede Møllerfolk, nemlig Mads Stausbøll og Hustru. Han sad længe i Forstanderskabet, og ved det første Valg til Stænderforsamlingen fik han 54 Stemmer (Hardsyssels Aarbog, S. 146, for 1915), men døde allerede 1846 kun 60 Aar, han var født i Gudum.

De havde nogle Døttre, den ene blev gift med Jens Søe i Birk, en anden med Niels Chr. Nielsen, som blev Møller 1861. Det var en meget driftig Mand, og i hans Tid havde Møllen antagelig den største Søgning, den har haft. Der blev nu avlet godt i Egnen, og der var ingen Husmøller eller Motorer. Folk kom ofte flere Mile borte fra til Sinding Mølle.

Niels Christian byggede ved 1872 Gaarden om, før laa Stuehuset ud imod Aaen, han flyttede den — som staar endnu — ud i Vest og lagde Bro, saa man kunde køre over til Møllen, før bar man alle Sække over Aaen.

Skønt N. Chr. N. drev baade Mark og Mølle udmærket og handlede en Del ved Siden af, saa blev Virksomheden ham alligevel for lille. 1878 byttede han Møllen bort med Vildbjergs største Gaard Ejsingkær og gav 38 Tusind Kr. i Bytte med Møllen, der blev sat til ca. 40 Tusind. Ejsingkær drev han op og opdyrkede 65 Tdr. Land. Siden byggede han en Gaard paa Marken, Nederkær, som han beboede en Tid. 1900 flyttede han til Herning og er nu 84 Aar.

Den næste Møller var I. C. Skov, som kom fra Ejsingkær 1878 og ejede Sinding Mølle til 1901, han bor nu tæt ved Møllen. Han er født 1838 i Skovby i Gellerup og drog som ung ud med Uldpakken, drev en stor Herreekviperingsforretning en Tid i Ringsted. Skov har haft mange Tillidshverv. Saaledes har han været Vurderingsmand i Kreditforeningen og i Brandforsikringen, fra det sidste Sted har han modtaget et Sølvbæger med Ins-kription. For 3 Aar siden holdt han og Hustru Guldbrillup.

Efter Skov har Møllen haft flere Ejere, saaledes Severin Madsen.

1911 brændte Møllen saanær som Stuehuset.

Her maa nævnes Niels Ulsø, som døde i Sinding 1909, 77 Aar. Han var nok Møllersvend i Sinding i over 50 Aar. Det var en ejendommelig Karl at se til. Naar han med sit lange bølgende Skæg kom frem af Møllestøvet, da maatte man tænke paa en vældig Hus-nisse, som boede her, eller en Havmand, som ellers holdt til i det store mystiske Baghøl, men Ulsø var en virkelig Person, der som ingen Ting tømte den ene Møllevojn efter den anden for Sække, han saa ud til at have vældige Kræfter.

Ulsø tjente under flere Møllere i Sinding Mølle og blev af dem som af Møllegæsterne altid omtalt som en ualmindelig dygtig Møllersvend.

Den nuværende Ejer af Møllen er:

JENS CLAUSAGER,

som 1915 købte den for ca. 40,000 Kr. Arealet er omtrent 70 Tdr. Ld. Clausager, der jo før boede i Haursnap, er en kendt Mand i Egnen og har mange Tillidshverv. Er bl. a. Sogneraadsformand, Formand for Mejeriet, Formd. for Vildbjerg og Omegns Landbo-

forening, Repræsentant i Vest- & sønderj. Kreditforening. Og bliver vel nok Rigsdagsmand ligesom hans Fader og Farfader har været.

For flere Aar tilbage begyndte man at bygge her ved Møllen, og det saa ud til, at her blev Centret i Sognet, men det gik ikke saaledes. Mejeribyen har nu helt taget Luven fra Møllebyen. Købmand Christensen boede ved Møllen i mange Aar og havde god Handel, men han flyttede til Mejeriet, han bor nu ikke i Sognet.

Jens Clausager.

Sinding Mølle har altid haft Ord for at være en udmærket Mølle, der kunde udrette meget og sjælden gik i Bagvande. Den har ogsaa en stor Vandkraft — jeg husker nu ikke hvor mange Hestes Kraft — og en stor Reservebeholdning i Gødstrup Sø. For et Aar eller to siden tænkte man her paa at oprette en stor Kraftstation for Elektricitet til Lys og Kraft for Omegnen. Paa Grund af Krigen ligger Sagen for Tiden stille.

SKOLEN.

Før Reformationen fandtes ingen Skoler paa Landet og ingen ordnet Undervisning af Bondeungdommen. Men Reformationens Mænd lagde Vægt paa, at Ungdommen undervistes i Kristendomskundskab. Og 1539 blev der i Ordenansen fastslaaet, at Sognedegnene skulde undervise det unge Bønderfolk udi Børnelærdom og Katakismo en Gang om Ugen. Da der ingen Skolehuse var paa Landet, brugte man Kirkerne, hvor Degn og Præst tog sig af Børn og Unge om Søndagen. Sinding, der laa saa langt fra Holstebro, har sikkert ingen Dreng haft fra Latinskolen der (Løbedegne) til at undervise og synge i Kirken. Sinding og Nøvling har haft fælles Degn, der her, som andre Steder, har været en fattig Mand, hvis meste Tid er gaaet til at faa noget ud af sit karrige Degneboel, for saavidt som han har haft noget, saa Undervisningen har været en Biting.

Degnen i Nøvling og Sinding haver ingen Degnebolig, men er en Fæstebonde af Sindinggaard, som svarer Skyld og Landgilde med andre Herskabets Bønder, haver til Indkomst af bemeldte smaa Sogne 2 Tdr. Rug og 4 Skpr. Byg tilligemed et ringe Offer paa hver Højtidsdag, som kan bedrage sig til 5 a 6 Mark. Saaledes rigtig at befindes testes.

Nøvling Præstegaard, den 13. Oktober 1714.

C. S. Svendstrup.

(Hardsyssel 1907, S. 57).

1735 synes Sinding at have et Skolehus, thi i Indberetningen staar:

„Et (vel Skolehus) udi Neuling og Sinding Sogne paa Fortoget ved Sinding og Annexkirken; thi det Kirkesogn er det største“.

(Hardsyssel 1915, S. 113).

Men 1741 haves intet Skolehus:

„Angaaende Skolen i Sinding Sogn: Et Skolehus i det mindste kan gøre saa vidt Frugt efter Sognets Situation, og derfor behøves efter hans Majestæts Forordning, dog Sognet, der er lidet og fattigt, ikke formaar at sætte et saadant Hus, og Herskabet ikke har der i Sognet noget ledigt Hus, som ved Tilsættelse af Bygning kunde blive bekvem dertil. Thi er foranstaltet pro tempora ved velbemeldte Herskabs Omsorg, at en Boelsmand, navnlig Morten Nielsen, boende paa en nogenlunde bekvem Sted, nemlig i Kragssnap, for Ungdommens Samling, og tillige nogenlunde bekvem til at undervise Sognets Ungdom efter Hans Majestæts Forordninger og Instrux for 10 Sldr. aarlig og 2 Læs Tørve af hver Mand, som har Heste og Vogn. Men som Sognet for sin Ringheds og slette Hartkorns Skyld — bestaaende af 69 Tdr. — ikke formaar paa egen Bekostning at sætte det fejlende Skolehus eller og at give mere Løn, som billig i Fremtiden udfordres til en fremmed eller ny Skolemester, naar denne afgaar; Kirkens Ejere saavel som største Lodsejere i bemeldte tvende Sogner Neuling og Sinding ikke heller vel kan taale større Udgifter; thi naar Renten af Købesummen og Expenserne samt de for Kirkelys til Skolerne destinerede Penge lignes med Kirkernes Indkomst, skal ikke blive over 9 Rdl. at holde dem begge vedlige med aarlig“

Denne Fundats har ikke Paategning om at være approberet. 1743 solgte Fru Rantzau Sindinggaard til Mads Pedersen Lillelund. Ved at give et Degnebol forbedrede denne da Forholdene.

Lillelunds Gavebrev, dateret Ryberg 19. Febr. 1744, lyder paa, at da der ikke er noget Degnebol, haver jeg underskrevne Mads Pedersen Lillelund købt af Ørenhoveds Ejere et Boelsejendom under bemeldte Gaard ikke langt fra Nøvling Kirke og bruges af Sognepræsten velærværdige Hr. Andreas Henschell, saaledes at Ejere af Ørenhoved herefter stedse svarer og betaler de deraf gaaende Skatter . .“

Dette Gavebrev er af Stiftsøvrigheden stadfæstet som Fundats. Præsten gjorde Vanskeligheder med at aflevere Jorden, saa at det varede noget, inden Lillelund kunde faa Degnehuset flyttet hen paa den skænkede Jordlod. Degnen Niels Sørensen Balm mistænkte ham endog — ugrundet — for, at han vilde have hele Sagen i Glemme.

(Hardsyssel 1915, S. 126 ff.)

Ifølge den ældste Skoleprotokol er det første Skolekommissions-Møde afholdt i Sinding Skole 18. Oktbr. 1817. Først overhørtes den Del af Ungdommen, der skulde gaa til Konfirmation i tilstundende Vinter.

Derefter omtales en af Branddirektøren udsat Mangel paa Faget, hvori Skoleskorstenen er. — Der manglede nemlig Loft over samme fra Skorstenen til Døren. — Skoleholderen anmeldte, at der burde være en Lem paa samme til Op- og Nedgang. Kommissionen mente, at Mangelen snarest maatte rettes. Underskrifterne er H. P. Hübertz, S. A. Fjelstrup, Otte Lonneberg og Jens Heede.

Den første Eksamen er afholdt 11. Maj 1821. Læreren er Milter Sørensen, og Skoletiden har været 114 Dage. Men der er hele 4, der har forsømt alle 114 Dage, 2 har forsømt 113 Dage. Og ellers Forsømmelser fra 50 indtil 100 Dage er almindelig. Den mindste Forsømmelse, nemlig 33 Dage, har Anne Jensdatter Skak i Nyby, skønt hun kun er 7 $\frac{1}{2}$ Aar gl.*)

1823 den 2. April er der givet Indberetning om Sinding Skole. Børnenes Antal i begge Klasser var 40, af disse skriver 8, og 2 regner paa Tavle. Ved Indenadslæsnings har været brugt Bibelen, Lærebogen og Abeceen. Den evangelisk kristelige Salmebog er ikke indført. Forstands- og Sprogøvelser ffnde ikke Sted, fordi Skolelæreren er ikke istand til at anstille dem. —

Børnene have gjort ret god Fremgang i denne Vinter. I Særdeleshed fandt Kommissionen det rosværdigt, at Skolelæreren havde øvet dem med megen Nytte i Udenadsstavning.

„En betydelig Mængde Forsømmelser har fundet Sted her som overalt i denne Vinter, men Kommissionen troede ikke, at burde ænse disse i Betragtning af den haarde Vinter“.

Den specielle Skolekasse har ingen Indtægt havt af Bøder. Ingen ny Skole er bygget, ligesom ogsaa ingen Hovedforbedring paa den gamle har fundet Sted. — Skolevæsenets Forbedring har ikke mødt Hindringer. — Enkelt Mand har ikke udmærket sig til dets Fremme. — Ingen Biskole holdes. Intet forefaldet af Vigtighed Skolevæsenet betræffende. — Kommissionen kan ikke

*) An' Skak døde i Herning Sogn for flere Aar siden.

under nærværende Omstændigheder have Ønsker at forebringe.

Af Bøger i Skolen paa den Tid har man: 2 Bøger Boisens Bibelske Fortællinger. 8 Bøger kaldet første Læsebøger. 1 Bog kaldet Vejledning til Samtaler med Børn. 1 Bog kaldet Gymnastik eller Legemsøvelser. 1 liden Bog: Anvisning for Forældre og Lærere. 2 Bøger om Jubelfesten. 2 Lovbøger.

Ved Examen 9. Maj 1825 ses, at Skoletiden har været 108 Dage. Ane Kirstine Jensdatter har forsømt 100 Dage, endda hun bor i Nyby, altsaa lige ved Skolen, men hun er ogsaa højest i Forsømmelse, men Karen Nielsdatter i Stensberg har forsømt 98 Dage, saa er der 4, der hver har forsømt 96 Dage, endda de bor i Nyby lige ved Skolen. En særlig flittig Skolegænger er Mette Marie Johansdatter i Nyby, der kun har forsømt 16 Dage. Næsten alle har Forsømmelser fra 60 til 90 Dage.

Der er 32 Børn, som ved Eksamen er delt i 3 Klasser. Forudenved er der 9 Børn, der har nydt privat Undervisning, hvor meget, de har forsømt, ses ikke. Ogsaa ved de foregaaende Eksaminer er der et privat Hold.

Skolekommissionen er nu Baggesen, Fjelstrup, Otto Lonneberg og Jens Visgaard.

Skolepatronen er S. A. Fjelstrup paa Sindinggaard, som 1825 fremlægger „Virkelig Skoleregnskab“ for Aaret, Indtægten har været 23 Rigsbankdaler og 15½ Skilling. Udgiften 17 Rdl. 3 Mk. og 7½ Sk. Deraf 10 Rdl. 5 Mk. og 8½ Sk. til Lærer Milter Sørensen. Beholdningen bliver altsaa 5 Rdl. 3 Mk. 8 Sk.

Skolen er i Nyby, men 1827 enes man om at oprette en Biskole for vestre Distrikt, hvortil skal høre Romvig og Foldager i Ørre. Man lejer lidt senere et Værelse i Visgaard, og Milter Sørensen skal ogsaa betjene denne Skole, men hans Løn forhøjes betydeligt. Jens Visgaard faar for Lærerens Kost og Logi i 83 Dage a 8 Sk. 6 Rdl. 5 Mk. 8 Sk.

Vinteren 1829 er der mange Forsømmelser paa Grund af, at Mæslinger grasserer, der er dog 2, som mulkteres med 3 Rigsbankskilling hver, det er Jens Pedersen Nederbjerg for sin Tjenestedreng Niels Christensen Randris og Trine Skak for Datteren Anes Forsømmelse.

Herefter bliver Skolekommissionen skrappere med at mulktere, og Forsømmelserne tager meget stærkt af.

Man tænker nu paa at faa en ny Skole bygget, og ovenfra mindes man ogsaa herom. Man har set sig om efter et passende Sted, men har ikke haft Held med sig. Man er nu bleven opmærksom paa Gaarden Søvdal, som ejes af Rentekamret, vel sagtens for resterende Skatter, Fjelstrup har derfra lejet Gaarden, men Lejemaalet udløber 1. Maj 1830, og man ansøger nu Hs. Majestæt om af særdeles Naade at faa skænket en passende Lod fra denne Gaard til Skole.

Den 20. November 1829 er der Skolekommissionsmøde paa Sindinggaard, hvor der oplæses en Rentekammer Skrivelse af 26. Septbr., hvorved Sinding Sogn, uden Købesum, skænkes af Gaarden Søvdals Jorder det fornødne Areal til en Skolelod, og Skolekommissionen overdroges at foranstalte den fornødne Udparcellering osv. (Skoleprotokollen, S. 94). Nu kommer der i Protokollen en højtidelig Takkeskrivelse for de 9 a 10 Tdr. Ld. Agerjord og 2 a 3 Tdr. Ld. Eng og Kær til Skoleloden. Og det maa jo ogsaa siges, at det var nemt at komme til denne Jordlod. Men nu er det galt med Skoleholderen, thi Biskoppen har skrevet:

„1829 d. 15. Septbr. viseterede jeg Skolerne og fandt, at den gl. Skoleholder var aldeles uduelig til at give Undervisning, og ligesaa lidet er han endog efter egen Erklæring istand til at holde Journalerne i befalet Orden. Børnenes Fremgang i begge Klasser er højest maadelig, saa det er aldeles nødvendigt, at der snarest gjøres Indstilling om den gl. Lærers Entledigelse med Pension og en ny Lærers Beskikkelse, hvilket den gamle Lærer selv ønskede“.

I Mødet 25. Marts 1830 andrager man Stiftet om til Juni Termin at laane 500 Rdl. Skolebygningen anslaa man til at ville koste 601 Rdl.

I Foraaret 1830 faar man en ny Lærer: Peder Andersen Killerup, som Jens Christensen Foldager paatog sig at hente i Haderup eller Holstebro for 1 Rbd. Sølv, men Killerup kunde ikke komme før 1. Juni, og det blev Niels Stensberg, der hentede ham for 1 Rdl.

Med Hensyn til Valget af Skoleloden er Kommissionen uenig, og der afsættes 2 Lodder, som Amtskoledirektionen saa skal vælge imellem. Den ene Parcel er den valgte Skolelod, den anden laa ved Haursnap Mark, denne sidste holdt Pastor Baggesen bestemt paa. Amtmanden ønskede den Parcel ved Stensberg Skel, og den var de

fleste Kommissionsmedlemmer stemt for, og den valgtes 10. Aug. 1830.

Til Novbr. 1830 fik man den ny Skoleholder J. D. H. H. Bech.

Fra 1824 til 30 har Lærer Johnsen i Ørre været Kirkesanger i Sinding.

1832 bliver Søvndal Skole bygget. Den 23. Oktbr. sættes den i den alm. Brandkasse.

Stuehuset sættes til 650 Rbd. l.

Et Udhus - - - 160 —

Til Opførelse af Skolen har man bl. a. laant 200 Rdl. af Skolelærer Beck. Af Stiftet fik man kun 300 Rdl.

Den 25. Juli 1834 visiterede Biskop Tage Müller Søvndal og Nyby Skoler og er ret godt tilfreds med Forholdene.

1840 (altsaa under Fallesen) er han der igen og har adskilligt at udsætte paa Skolen. De gymnastiske Øvelser er af 3. Grad, dog gjorde Børnene Højdespringet godt.

1860 byggedes der ny Skole i Nyby, baade den og Søvndal Skole var efter Tiden lyse og rummelige Skolebygninger. Den gl. Skole i Nyby overgik derefter til Fattighus, og 1892 blev Skolen i Nyby Fattighus, men allerede 1893 nedbrændte det ved Lynnedslag.

I 1892, mens Niels Stensberg var Sogneraadsformand, blev der bygget to ny Skoler i Sinding, som er lagt godt for Skoledistrikterne. Kroghøj Skole er for det vestre Distrikt, hvortil ogsaa hører Romvig og Foldager i Ørre Sogn. Skolen er som sagt bygget 1892, men senere tilbygget nogle Alen, og 1916 blev der opført Gymnastikhus, som er sammenbygget med Skolen. Her er ingen Forskole. Børneantallet var her 1900: 43; 1905: 47; 1910: 55; 1915: 60.

Lidt Østen for Skolen laa indtil for faa Aar siden et lille Hus, hvori der boede et Par ældre Folk, hos hvem Børnene om Vinteren i daarligt Vejr fik Strømperne tørrede. Til Skolen hører en ret stor Have, og Æren for dens Anlæggelse tilkommer Jensen „Nr. 2“. Sonden for ligger en til Skolen hørende Lege- og Fodboldplads.

Søvndal Skole med Jordlod blev, som før nævnt solgt. 1915 brændte Skolebygningen, og et nyt Stuehus er opført paa dennes Plads, det gamle Udhus staar endnu.

Den ny Hovedskole blev bygget paa Bakken lidt Øst for Bakgaarden paa en Jordlod paa ca. 10 Tdr. Land. Jordloden solgtes 1907, og Udhuset omdannedes det Aar til Gymnastikhus.

1915 byggedes her en Forskole. Børneantallet er ca. 80.

DEGNE.

1683. Christen Søfrenssen, Sognedegn til Nøvling og Sinding, aflæger Ed 30. Septbr. (Edsbogen).

1736 hedder Degnen Knud Lang. Han havde, af Mangel paa Degnebolig, lejet for sig og sin „fattige Hustru“ ind i Haursnap.

1738. Sognedegn Anders Høeberg og Anna Nielsdatter Lund, er gifte 1738.

1743 er Axel Buch „Degn for disse Sogne“ (Nøvling og Sinding).

1744. Sognedegn Niels Sørensen Balm. Skolefundats af 19. Februar. Skoleholderen Milter Sørensen er temmelig duelig. Milter er rimeligvis ikke Degn, kun Lærer.

1747. Den 9. Oktober er død Almisselem, Degnen Christensens Enke.

1758. Karen Jensdatter, død i Skolehuset i Sinding 22. August, gift med Skoleholder Christen Olufsen Kiær. Skifte efter hende. S. 55 b.

1774. Degnen Jakob Christensen Brøndum i Sinding, skiftede 1774 Embede med Degnen Jens Lund i Aulum 20. Marts og skal give 200 Rdl. i Bytte.

1775. Skoleholderen Studiosus Jens Christensen Lund, død 28. Februar, 65 Aar. „Kom Aaret forud fra Aulum“. (Kirkebogen). Saavidt skønnes i Skiftet efter ham, var han ugift.

1777. Christen Madsen Albech, Sognedegn for Neufling og Sinding Menigheder, død 21. Juni 1777, gift med Mette Sørensdatter. Ifølge Skiftet havde de 10 levende Børn.

(Hammerum Herreds gejstlige Skifteprotokol 1754—1810).

Museumsforstander Hansen har givet mig følgende Oplysninger:

Christen Madsen „Albæk“, Degn for Sinding og Nøvling Menigheder, havde 3 Brødre i København: Jens Madsen (han underskriver sig i en Misive af 5. Januar

1762 som Jens Albæk), der var Borger og Brændevinsbrænder, samt Hans (Hosekræmmer) og Niels Madsen.

Deres Fader var Mads Jensen i Haunstrup, død 1761, og Albæk-Navnet har de naturligvis taget fra Albæk i Snebjerg.

Af Christens Madsens Sønner drog ligeledes 3 til København. Mads Chr. Albæk, der var født 1753, var Hosekræmmer — findes ogsaa opført som Hørkræmmer samt Silke- og Klædekræmmer. Hans Kone, der hed Elisabeth Christine døde 1794, kun 27 Aar gl. Men M. Chr. A. levede til 1825 og blev saaledes 72 Aar.

Dette Ægtepar havde en Søn, Carl Emilius Albæk, Grosserer, Regiments Kvartermester, Overkrigskommissær, R. af D., f. 1792, død 1857. Han var gift med Charlotte Louise Margrethe Lützen og havde med hende 9 Børn, hvoraf Nr. 2 var Jacob Sophus Christian Albeck, Kontreadmiral, Kommandør af Dbg., D. M. p. p. Han var født 1822 og døde 1913, godt 91 Aar gl. Af hans og Hustru, Jensine Hyllesteds, Børn er V. Albeck Kontorchef i Nationalbanken, F. Albeck Grosserer, en Datter er g. m. Chefen for Orlogsværftet, Kontreadmiral Zachariae og en anden med Marinekaptajn H. Bloch.

(Der var — som man ser — Krummer i denne vestjydske Degnefamilies Efterkommere).

1778 den 19. Juni er trolovet „Sognedegn Anders Seyersen og Else Nielsdatter, en Sindinggaards Pige, tjenende i Neuling Præstegaard“. Ægteviiede 18. Septbr. 1778.

1791 Simon Christen Dalgaard, død 2. Marts, Sognedegn til Nøvling og Sinding, g. m. ... Karensdatter.

1811 den 22. April er død Sognedegn Studiosus Peder Clausen, 55 Aar. Havde været Degn i 20 Aar, druknede i Aaen ved Kvindevad. Hans Enke Karen Busk døde 1. August 1829 i Sinding Fattighus, 75 Aar.

1821 er Milter Sørensen Skolelærer. Ved 1830 afgaar Milter som Lærer og er da 72 Aar. Hans Hustru døde i Nyby 1. Decbr. 1819, 72 Aar.

1830—39. Jochum Diderik Hammerik Hansen Bech. Kirkesanger og Skolelærer i Sinding, død 8. Marts 1839, 31 Aar.

1839—46 Jørgen Fallesen.

Har var vist kaldet til 1. Maj 1839, men 29. Maj, da Kommissionen har Møde, er han endnu ikke ankommen og har til Dato ikke ladet høre fra sig, skønt Provsten har kaldet ham. Til Lærer har man i ganske kort Tid Peder Christian Sneftrup, som ikke godt kan blive længere end til 1. Juni, og man ser sig derfor nødsaget til at holde Ferie, hvis ikke Fallesen kommer. Hvornaar han kom, ses ikke, men han kom ihvert Fald tidligt nok, thi man fik et forfærdeligt Bøvl med ham; havde det været nu, vilde han straks være blevet afskediget efter Pag. 8. Ganske kort efter, at han var kommen, klager Beboerne over ham, og 19. Marts 1840 indsender Skolekommissionen Klage over ham til Amtsskoledirektionen. Klagen er indført i Skoleprotokollen fra S. 5 (anden Del) af Pastor Baggesen og har 6 Klagepunkter.

Beboerne er flere Gange mødt hos Præsten baade enkeltvis og i Flok og klaget over, hvorledes Fallesen forsømte Skolen; de sagde, Børnene lærte for lidet, nogle sagde endog — intet. Og Skolekommissionen er kommen til den Overbevisning, at Klagerne er alt for begrundede, thi Fallesen forsømmer snart alle Fag. Og Pag. 5 lyder saaledes:

„Endnu mere forbavset bliver jeg (Præsten), ved at se, at Hr. Fallesen tillader sig i den Protokol, som er bekostet for Læreren til Skolejournal, at indrette sig et eget Folio, hvor han fører en Slags Bog over nogle Skolebørn, som han benævner „Dovne“ og skriver, at Commissionen har fritaget dem for at lære deres Lektier. Det er snart mere, end jeg tør bede Commissionen at bære over med“.

Den 5. Febr. 1840 kørte Pastor Baggesen til Nyby Skole, men der var intet Skolehold. Børnene var mødte i Skolen, men gik hjem igen, da der ingen Lærer kom. Fallesen var uden Anmeldelse eller Tilladelse rejst til Holstebro. „Børnene gik forgæves; jeg kørte omsonst, — og der laa Undervisningen den Dag. Da jeg senere foreholdt Hr. Fallesen dette, lød Svaret lakonisk: undskyld“.

I et Skolekommissionsmøde $11\frac{1}{2}$ 1841 . . . „Anmærkedes saavel af Hr. Justitsraad Fjelstrup som af Peder Lillebjerg, at disse have hørt Klager over, at Jacob Limager, der forresten erkendtes at være baade doven og skødesløs, behandledes og revsedes utilbørlig strængt; hvorfor Commissionen i denne som i enhver anden Henseende

formanede Hr. Fallesen til at gaa frem med Besindighed og efter Pligt og Samvittighed, saaledes som han kan forsvare det for Drengen som og for sine Lærerpligter“.

Senere ses, at Jacob Limager har forsømt 7 Dage i Februar, medens det højeste efter er 2 Dage. Hans Mulkt er for denne Maaned 21 Sk,

Ved et Kommissionsmøde 30. Marts 41 klager Fallesen over, at Jacob Limagers Hosbonde, Smed Anders Jensen i Overbjerg, forleden Dag egenmægtig havde hentet Jacob Limager ud af Skolen, det, mener Fallesen, strider mod god Orden og den gældende Lovgivning. Kommissionens Stilling dertil ses ikke.

I Juli 1841 klager Peder Jeppesen over, at hans Datter Karen Marie, 7 a 8 Aar, kom hjem fra Skolen 14. Juli og var meget ilde tilredt — da hun nemlig havde store røde og blaa Pletter paa Livet mellem Armhullerne og Hofterne især paa højre Side. Forældrene fik den Oplysning af Barnet, at Fallesen havde taget hende saa haardt med Hænderne i Siden og løftet hende op og sat hende haardt ned i Bænken. Skolepatronen Fjelstrup overbeviste sig om, at Barnet var ilde medtaget. Flere andre klager over Mishandling af deres Børn i Skolen, han slaar dem dels over Fingrene, dels andre Steder med den skarpe Side af Linialen. Senere hen klages der over, at Fallesen slaar Børnene med knyttet Næve i Ansigtet, saa Blodet flyder ned over Tøjet. Fallesen forsvarer sig i en Skrivelse herom til højere Vedkommende. Og selve Skolekommissionen fremfører en Mængde Klagepunkter over ham og giver ham mange Irettesættelser, men ligemeget hjælper det, han skælder endog Kommissionen ud og bruger ærerørige Udtalelser og slaar i Pulten.

Det var kun et Par Uddrag af Skoleprotokollerne om Fallesen, men endnu har de Gamle, der gik i Skole til ham, meget at fortælle om, hvordan han slog Børnene. De kan ret blive hede, naar de kommer til at fortælle derom. De siger, han var en grim en, og slem til at slaa, han var stor og rød i Ansigtet.

Naar Skolebørnene om Morgenens mødte hos Fallesen, blev de opstillet i 2 Geledder, Drenge og Piger, og eftersat, om de var renvaskede og Neglene klippet, manglede det sidste, blev de vist ned til Søvndal for at faa det besørget.

En Dag var Peder Søvndal oppe hos Fallesen for at klage over den Behandling, hans Stedsøn fik. Som de nu snakker herom, ser de ud af Vinduet Niels Romvig komme anstigende, naturligvis i samme Ærinde, det var Sønnen Lars det gjaldt. Straks Fallesen ser N. Romvig, siger han: Tys tys, Per! Han vilde have Per fra Haanden, inden Niels kom. Men Per vilde ikke tie, hvis ikke Fallesen vilde love at være bedre mod Drengen. En af Fallesens Straffe bestod i, at han tog Barnet i begge Ører, løftede det fra Jorden og lod det falde ned igen gentagende. Ved saadanne Afstraffelser var det ikke usædvanligt, at de fleste af Børnene og da især Pigerne græd. En Dreng, Mikkell Hausnap, havde nær faaet Magt over Degnen, saa han siden kunde være i Fred, han blev blot truet med, at han ikke blev konfirmeret. Mange af Drengene havde gode Forsætter om i Fremtiden at betale Pryglene tilbage.

Som vi har set, brugte F. meget at slaa med Linialen; Synderen skulde da for det meste holde Hænderne frem, Fladerne samlet, saa fik han (hun) af Kanten af Linialen paa Kanten af Hænderne. De, der kunde holde Hænderne frit uden at trække den tilbage, kom jo hurtigst over det. Engang — fortæller Kristen Romvig — da han skulde have den Behandling, trak han af Angest stadigvæk Hænderne tilbage, og Fallesen kunde ikke holde Drengens Hænder med den ene Haand, naar han skulde bruge Linialen med den anden. F. blev jo helt rasende, den 10 Aars Dreng gjorde den Modstand, han kunde, men det forslog jo for lidt overfor den stærke Fallesen. Efter den Tur var han slem medtaget, og han turde ikke sige det hjemme, der var dog andre, der fortalte det, og nu blev han sendt til Vildbjerg Skole.

Henimod Slutningen af hans Ophold i Sinding havde Fallesen Proces med Beboerne. Nogle Medlemmer af Sogneforstanderskabet havde fremsat den Beskyldning mod ham, at han skulde have fralistet Skolepatronens*) Hustru et Par Kvitteringer for at faa Lejlighed til at ombytte dem med andre anderledes lydende Kvitteringer. Beskyldningen blev ved Underrettens Dom mortificeret, men Indstævnte forøvrigt frifunden for Citantens Tiltale. Kancelliet havde under 21. Aug. 1845 paalagt ham ved Dom at fralægge sig Beskyldningerne.

*) Patronen var da Mads Dyrslæge.

Da Fallesen flyttede til Gellerup, skriver Biskop Tage Müller til Provst Gad: Hvad der iøvrigt kan siges imod denne Mands Vokation, er ikke Deres Højærværdighed ubekendt . . . Jeg vil kun sige, at dersom Fallesen ej kommer fra Sinding ved denne Lejlighed, vil han ikke let komme derfra ved nogen Vokation fra mig . . .

Ejendommelig for Fallesen er hans Skrivelse til Provsten af 29. Januar 1846. Han havde ikke betalt de 10 Rdl. til Hjælpekassen og bliver rykket derfor af Provsten. Han fortæller heri, at han for at dække en presserende Fordring i Efteraaret havde grebet til det sidste Redningsmiddel: at sælge hans Kones sorte Kjole. Fremdeles: Selv føler jeg alt for godt, at min Helbreds-kraft er for stedse brudt, da jeg føler mine Kræfters Aftagen mere og mere osv.

I den Dur fortsætter han, og endog i 1852 er det galt med Hjælpekassen. Pastor Aagaard vil godt staa i Forskud for Damgaard i Sunds og Refstrup i Birk, men for Fallesens Vedkommende vil han ikke, „fordi jeg nødig vil have mere til Gode hos ham, end jeg allerede har“.

I sædelig Henseende var der nok ogsaa adskilligt at sige om Fallesen. En ung Pige, som var i Huset, blev forført af ham, han vilde saa have hende til at gifte sig med en Karl i Nabolaget. Da hun klagede sig over, at det var hende haardt imod, sagde Fallesen: „Du kan jo lade dig skille ved ham igen“. Hun blev gift med Karlen, der gerne vilde, blev snart Enke og giftede sig igen. Hun var i mange Aar Jordemoder i Silkeborg, var dygtig og meget afholdt.

Et Lettelsens Suk gik gennem Sinding, da Fallesen i Somren 1846 flyttede til Gellerup. Han var vist nødt til at flytte, hvis ikke det skulde ende med Afsked. I Gellerup fortsatte han nok med sine Meritter. Derfra flyttede han til Medolden i Slesvig, hvor han nok blev afsat. Senere gik han omkring og tiggede, var da ogsaa i Sinding. Han sagde, at det var en onskabsfuld Præst, der var Skyld i hans Afskedigelse. Se forøvrigt om Fallesen i Evald Tang Kristensens: „Gellerup Degne“. Om Fallesens Kone siger man i Sinding, at hun var en gal Kælling. Hun hed Anne Marie Sørensdatter. 1840 faar Degnens en Søn døbt med det Navn: Hans Zacharias Frederik Christian Georg Fallesen.

Efter Evald Tang Kristensen: „Gjellerup Sogns Degne-historie“ var Fallesen født i Hoptrup Sogn i Sønderjylland

1807 og blev Degn i Sinding 5. Juni 1839. Han kom som Ungkarl, men blev den 21. Marts 1840 viet i Sinding Kirke til Pige Ane Marie Sørensen af Søvnal, født 1814. Fra Ribe har E. Tang Kr. faaet oplyst, at pens. Lærer Fallesen og Hustru efter flere Aars Ophold døde der, han 21. Maj 1882, hun 20. Juli 1883.

1846—56. Peder Chr. Lauritsen, som 1856 flyttede til Herning og døde her for nogle Aar siden. I Lauritsen fik Sinding en dygtig og stabil Lærer. I Kirkebøgerne og andre Steder ser man hans smukke og faste Haandskrift. Vil man vide, hvordan han var som Lærer, kan man gaa ind og høre hans Datter, Frk. Lauritsen undervise i Herningby Skole. Hendes Børn kan noget, og de siger det, saa man kan høre det. Og saadan var det med gl. Lauritsens Børn.

1856—61. Niels Jensen Sønderby. Han var lam, og det kom til Tider Børnene tilgode. Han flyttede til Sunds, og nuværende Fabrikant i Kolding, Chr. Mikkelsen fra Overbjerg, trak hans 2 Køer til Sunds for 1 Mark. Sønderbys Hustru hed Ane Catrine Jørgensen, født 1827.

1861—72. Graves Pedersen Orloff.

Han var fra Hee, men stammede, som Navnet ogsaa viser, fra Rusland. 1861 demiteredes han fra Jelling Seminarium og kom samme Aar til Sinding. Orloff besad udmærkede matematiske Evner, og i flere Aar beskæftigede han sig med at danne Ciffersystemer, og 1870 begyndte han at arbejde paa en Kryptograf, som optog ham Nætter og Dage. 1872 mødte han i Udenrigsministeriet med sit ny Ciffersystem — et System til hemmelig Depecheskrivning — som han mente var anvendeligt for Ministeriet. Man havde imidlertid der en hemmelig Cifferskrift, som brugtes ved Korrespondancer med Gesandterne i Udlandet. Men Orloff læste med Lethed den hemmelige Skrift uden Nøgle, og hans egen geniale Opfindelse blev antaget. Han var lovet en god Plads i „Store nordiske Telegraf“, men af flere Grunde fik han den ikke, og han var letsindig nok til at give Afkald paa sit Embede i Sinding uden Pension.

1874 kom en ny Kryptograf af en Kaptajn, og naar man vilde tale med Orloff om denne Opfindelse, nægtede han at give Oplysninger; mange mente, at det var Orloffs

Tanker, der her i forbedret Form gik igen. Ialfald mente Orloff, at hans Opfindelse ikke værdsattes, som den skulde. Lykken, som en Tid tilsmilede ham, var veget bort, han blev skilt fra sin udmærkede Hustru Mariane Døes, og han blev forfalden. Nogle Aar holdt han Skole her og der, saaledes en Tid hos Forfatteren Thyregod. Tilsidst gik han paa Sinding Sogn, han døde paa Herning Sygehus 5. Februar 1894.

Se om ham: „Opfindelsernes Bog“, 6. Bind. Bladet „Nær og Fjærn“ omkring 1872. Højskolebladet for 20. April 1894.

Efter Orloff var Lærer Wium Vikar i Embedet.

Fra ca. 1874—88. Johan Bitsch Lauridsen. Han kom fra Ljørring. Jeg husker, han var en god Skytte, gik meget paa Jagt. Hans Hustru var en Datter af Jakob Sivebæk. En Søn er Tricotagefabrikant i Kristianssand. En Datter er gift med en Lærer i Holland. En anden Datter er g. m. Seminarieforsender Winther i Silkeborg. Lærer Lauridsen døde 6. Juli 1888, kun 44 Aar. En Søn, Laurids Axel Valdemar L., som var Postassistent, døde hjemme hos Forældrene Dagen før, nemlig 5. Juli. Begge blev begravet 11. Juli. Paa en Mindesten over dem paa Sinding Kirkegaard staar paa Foden: Rejst af Venner.

1888—1895. J. P. Aabo Kristensen, f. 1863, dem. fra Gedved Sem. 1883. Flyttede til Barrit, hvor han endnu er Lærer og Kirkesanger.

1895—1901. Villads Andersen, som døde i Sinding 1901 og blev begravet i Ryde, hvor han var fra.

1901 kom nuv. Lærer A. Majgaard. Han er født i Tvis 1875. Dem. fra Silkeborg Sem. 1900.

LÆRERE I KROGHØJ SKOLE.

Thomas Chr. Jensen fra 1892—96.

For nogle Aar siden død som Lærer i Vendsyssel.

P. Chr. Kjeldahl fra 1896—1905, da han flyttede til N. Vejen i Rind Sogn, hvorfra han tog Afsked for nogle Aar siden, bor nu i Silkeborg. Er meget musikalsk.

N. Chr. Nielsen fra 1905—1908. Forflyttet til Vittarp, Outrup v. Varde. Nu Ganer ved Skern.

J. Chr. Jensen fra 1908—14. Nu i Busk Skole, Gellerup.

Niels Peter Knudsen fra 1914.

PRÆSTER.

PRÆSTERNE I NØVLING-SINDING.

Indtil 1818 hørte Nøvling og Sinding Sogne sammen. Præsten boede i Nøvling Præstegaard lige ved Nøvling Kirke, som ligger tæt ved Kvindevad. Præsten boede her udmærket for de to Sogne, nemlig omtrent midt i Pastoratet, og Nøvling og Sinding Kirker ligger tæt sammen.

1. Hr. Pether i Sydinge er den første Præst, der vides lidt om, men han er altsaa ogsaa fra før Reformationen. Flere Dannemænd vidner 9. Sept. 1495, at Esters Toft i 40 Aar og længer har tilhørt Vejrum Kirke.

Peters Navn nævnes først, og hans Segl er bevaret. (Ribe Stiftskistes Breve Nr. 423).

2. (1515). Vesti . . .

3. (1573). Clemens Pedersen, boede i Haursnap i Sinding.

4. Hr. Peder N. anføres i Gæstelisten 1615 i Lensregnskabet.

5. (1619). Morten Pedersen.

6. 16 . . Peder Grøn (eller Grimstrup), † 1659. Hans Søn Lars Pedersen Grøn, var Præst i N. Felding-Tvis og døde $^{20}/_6$ 1700.

7. 1659—1690: Søren Pedersen Winding, † c. 1690. Løb som ung fra Tørvespæden til Holstebro Skole. Om Pastor Winding staar der i D. Slgr. 4. 125, at han aflagde sin Præsteed hertil 29. Septbr. 1659. Han er sikkert nok fra Vinding ved Holstebro, da han løb fra Tørvespæden til Skolen i Holstebro. Om denne Bondekarl var det interessant at faa mere at vide.

8. 1690—1724. Christian Sørensen Svendstrup, † $^{20}/_4$ 1724. Provst Hübertz siger, at han var gift med Edel Sørensdtr.

9. Hartvig Spleth, fra $^{5}/_8$ — $^{16}/_9$ 1624; kaldet til Verst—Bække ved Kolding, og var sikkert ikke i Embedet. Hübertz nævner ham heller ikke.

10. 1724—1766. Andreas Johansen Henckell. Han var gift med 1) Gjertrud Kirstine Fredelund, som døde i Barselseng den 26. Maj 1727. 2) Den 2. Oktober 1727 blev han i Nøvling Præstegaard g. m. Birgitte Sophie Veirum, som døde den 31. Oktbr. 1737, ligeledes i Barselseng. 3) Den 9. Oktbr. 1738 blev han g. m. Mætte Susanna Aagaard, en Datter af Sognepræst til Husby og Vivsum, Provst Christen Aagaard. Med sin første Kone havde han, som det synes, 2 Børn, med den anden 4 og med den tredie 9 Børn, hvoraf de 7 synes at have overlevet ham. Han selv døde 14. April 1766. Paa en Mindetavle i Nøvling Kirkes Kor, opsat 1741, staar: Her under haaber Andreas Henckell, Sognepræst for Neuling og Sinding Menigheder, at hvile med sine kære Hustruer, som derefter nævnes. De første er vel begravet i Koret, om det er sket med ham selv og hans tredie Hustru, melder Stenen ikke om. Mindetavlen sidder i nordre Korvæg. Udenfor Koret i Syd, tæt ved Kirken, ligger en anden Mindesten, som er sprængt af Frosten og Indskriften omtrent eftergaaet, paa den skal der staa det samme som paa Stenen i Korvæggen, dog vist i udvidet Form. Naar Stenen blev rensset, kunde Skriften nok omtrent læses.

Den ældste Kirkebog fra Sinding er begyndt det Aar, Henckell kom der, nemlig 1724, og den begynder med, at han den 9. Novbr. døbte Mads, som er en Søn af Christian Larsen, Husmand i Karlslose. I Anmærkningen staar: „Dette Barn var det første, Hr. Andreas Henckel døbte, og Barnets Fader var den første, Hr. Christen Svenstrup døbte. Barnet døde 1726“.

Se denne Udtalelse vidner om historisk Interesse, og den besad Pastor Henckell i høj Grad. Jeg maa her sammenligne ham med en Eftermand, nemlig Provst Hübertz, som døde ca. 80 Aar efter Henckell.

Pastor Henckell har det Aar, han døde, indsendt en meget interessant Indberetning om sine Sogne. Som man vil se i dette Værk, er Indberetningen om Sinding ofte benyttet. Indberetningen, der somme Steder er paa Latin, er lang, men dog klar i Fortællemaaden. Den findes i Ribe Katedralskoles Arkiv. Om sig selv siger han:

23. Søndag efter Trinitatis 1764 faldt Prædikestolen ned med mig, da Menigheden med mig laa paa Knæ under Bøn om Kvægsygdommens Hemmelse; men Gud være evindelig Tak, som bevarede mig paa Liv og

Lemmer, saa intet er hos mig til Minde om dette Fald, uden en liden Rystelse paa Lemmerne nu og da siden.

Der findes et langt Skifte efter Pastor Henckell.

11. 1766—1771 Hans Lauritsen Bruun, flyttede til Ikast 1771.

Hüberts siger, at han var gift med en Jomfru Hvas fra Bækkegaard; uden Børn. Han blev forflyttet til Ikast den 15. August 1771 og lever der endnu 1818 som Enkemand. Senere er saa tilføjet: Døde 1819.

12. 1771—1796. Mickel Lyngbeck.

Hübertz siger, at han blev kaldet d. 11. Nov. 1771 og ordineret d. 14de Febr. 1772; indsat 1ste Søndag i Faste den 8 Marts. Han blev den 26. Juni 1772 gift 1) med Jomfru Margrethe Nyboe paa Ørnhoved i Tjørring Sogn, som døde 3. Okt. 1783. 2) Den 21. April 1785 Jaord, den 23. Sept. s. Aar Bryllup med Jomfru Vilhelmine Frederikke Schyellerup af Vildbjerg Præstegaard. Han selv døde 1796, den 27. Maj.

I Kirkebogen skriver Pastor Lyngbek:

3. Oktbr. 1783 døde min i Live ædelmodigste Hustru Salig Margrete Lyngbecks født Nyboe i sit 45de Aar. Hun havde i . . (vist 11 Aar) Gud være storligen lovet været mig en saare from og trofast Ægtefælle.

13. 1796—1801. Andreas Søeborg, flyttet til Byrum Vesterø-Hals paa Læsø i 1801.

Hübertz siger, han er kaldet 27. Maj 1796, ordineret 10. Aug., indsat 4. Septb. 15de Sønd. eft. Trinit.; forflyttet til Læsø den 10. Juli 1801, hvor han døde. Han var gift med Jomfru Maren Olsen, som her fødte ham en Søn og en Datter.

14. 1801—1818. Christian August Schmidt, forfl. ¹²/₆ 1818 til Lundforlund-Gjerløv, Sjælland. Hübertz siger, at han var gift med Jomfru Marie Louise Gordon, som fødte ham i Nøvling Sønner og Døttre. Fra Lundforlund meldes, at han „gik aldeles op i sit Landvæsen“.

Ved hans Forflyttelse blev efter Reskript af 3. Sept. 1818 Neuling Sogn henlagt som Annex til Vildbjerg og Timring, og Sinding Sogn som Annex til Ørre og Hodsager.

PRÆSTERNE I ØRRE-SINDING.

1818 blev Sinding Anneks til Ørre i Stedet for Hodsager. Præsterne i de forløbne 100 Aar er følgende:

1. Hans Peter Hübertz kom til Ørre 1805, fik altsaa Nøvling til Anneks 1818. Han forflyttedes til Ikast 1824, var altsaa Præst for Sinding i 6 Aar. Fra Ikast flyttede han til Gellerup 1833, og her døde han 1848, 77 Aar. Hans Hustru hed Anna Cecilie Brøchner, og hun døde hos en Søn, der var Apoteker i Brørup, 1865, 87 Aar. De havde 4 Sønner og 4 Døttre. Hübertz var i flere Aar Provst for Hammerum Herred, H. var en meget virksom Mand. Han opbyggede kort efter sin Ankomst Præstegaarden og anlagde en stor Del af den nuværende smukke Have ved Ørre Præstegaard. Han havde stor historisk Sans og nedskrev meget i Embedsbøgerne, som man nu meget maa takke ham for, det er jo særlig om Ørre, dog ses det, at han ogsaa har haft Interesse for Sinding. Han har nemlig ogsaa skrevet en Del om dette Sogn, saaledes har han afskrevet, hvad der staar paa Epitafiet i Sinding Kirke, og om Præsterne der før hans Tid, som vi ser. Om de aandelige Forhold i sine Sogne har han imidlertid ikke skrevet noget, det er forresten meget sjældent, at Præsterne har gjort dette, man skulde dog synes, at den Side af Præstegerningen særlig burde omtales.

2. Niels Rasmus Baggesen var Præst fra 1824—1841, han flyttede til Vivild og Vejby, hvor han døde 12. Aug. 1853, kun 60 Aar. Hans Hustru Vilhelmine Nicoline Bjerring boede endnu i København 1868. Baggesen red meget omkring og brugte nok ogsaa somme Tider Ridepisen til andre end Hesten, Skolebørnene skjalv, naar han kom i Skolen, og der kom han tidt, og de fik ogsaa af Spanskrør og Ridepisk. B. var rigtig fra den gamle Tid, en nøjagtig Embedsmand, Vrøvl holdt han ikke af, han vilde somme Tider sætte Bønderne ud.

Imidlertid lader det til, at Befolkningen kommer til til at holde af ham og søger at holde paa ham, da han vil flytte.

3. Samuel Anton Sølling fra 1841—55. Han flyttede til Kirkehvalsø og Særløse paa Sjælland. Hans Hustru hed Anna Catrine Mauritzen. Efter alle skriftlige og mundtlige Meddelelser var Sølling en udmærket Mand baade til at prædike og omgaaes Folk. Til sine Konfirmander sagde han, at de skulde synge saa højt,

at man kunde høre dem helt op til Bavnehøjen*). Han lagde et stort Stykke til Haven, og han har ogsaa skrevet interessante Ting i Embedsbøgerne baade om sig selv og andre. Tre af hans Børn ligger begravet i samme Grav, den ene druknede i Løvenaa, og det tog Præstefolkene sig meget nær. S. var meget afholdt af Beboerne. De gamle roser ham endnu baade som Menneske og Prædikant. Sølling tog sin Afsked fra Kirkehvalsø-Særløse 13. Decbr. 1883, og døde allerede Aaret efter, den 23. Juli 1884.

4. Jes Bech fra 1855—56, død 8. Maj. Han døde af Brystsyge; var syg, da han kom.

5. Otto Reinhold Emil Pontoppidan fra 1856—66. Han var en smuk og statelig Mand, men hans Prædikener var noget rationalistiske og faldt ikke i Menighedens Smag. Hans Hustru, Thora Vilhelmine Rud, var ogsaa en statelig Skikkelse. Pontoppidan døde i København 2. April 1883, 66 Aar.

6. Hans Christian Utke fra 1867—76. Trods det, at Utke i sine Prædikener al Tid sagde „Kristelige Ven“, saa fik hans Prædikener dog saare liden Betydning, han talte gerne med lukkede Øjne paa Prædikestolen. Endnu ringere end til at prædike var han til at tale med Folk. Dog var han ligefrem udmærket til at tale med sine Konfirmander, som han gjorde sig den største Ulejlighed med. Han var sikkert en meget samvittighedsfuld Mand. Hans Hustru hed Charlotte Johanne Elisabeth Kølle. Deres Børn var 3 Døttre.

7. Thorvald Jørgen Adolf Elmquist fra 1876—78. Paa Grund af sit den Gang svage Helbred flyttede han saa tidligt fra Ørre. Han har siden haft flere Embeder. I Nakskov var han flere Aar Provst. Han har nu taget sin Afsked som Præst, men virker dog endnu meget som Præst i København. Han er en bekendt kirkehistorisk Forfatter, 1916 udgav han saaledes et betydeligt Værk: „Kirkens Enhed“.

8. Christian Theodor Trojel fra 1878—84. Siden har han været Præst i Kullerup og Søllinge paa Fyn. Fra Søllinge tog han Afsked 1916, da han blev 70 Aar.

*) Efter Niels Kragssnap, som gik til Præst til ham.

9. Johannes Marius Volquartz fra 1884—92. Han var derefter Præst i Sølsted paa Lolland, nu i Ødum-Hadbjerg mellem Aarhus og Randers.

10. Enevold Terkelsen fra 1892—1900. Derefter i 3 Aar Præst i Rind, siden Valgmenighedspræst i Herning-Gellerup.

11. Hans Jørgen Birk fra 1900—1906. Siden Præst i Harte-Bramdrup ved Kolding. Naar det i „Ørre Sogn“ staar S. 155, at det er hans Fødesogn, da er dette urigtigt. Han er nemlig født i Skanderup ved Kolding ligesom en anden Ørrepræst, nemlig Thule Ibsen Schandorph (Ørre Sogn, S. 136). 1917 blev han Præst i St. Jørgens Sogn ved Svendborg.

Pastor Jacobsen, Hustru og Søn.

12. Knud Jensen Knudsen Buus fra 1906—14. Nu Præst i Hvirring og Hornborg ved Horsens.

13. Jacob Jacobsen blev indsat som Præst for Ørre-Sinding 24. Januar 1915.

Om Præster i Ørre-Sinding se iøvrigt „Ørre Sogn“, hvor flere af dem ogsaa er afbildede.

SOGNEFORSTANDERSKABET I SINDING FRA 1841.

AF SOGNEFORSTANDERSKABETS FOR- HANDLINGSPROTOKOL.

Den 1. December 1841 holdtes der Valg i Søvnal Skole for at vælge 5 Forstandere for Sognet. Justitsraad Fjelstrup indledede med nogle Ord om Dagens Højtidelighed. Alle Vælgere, nemlig 20 i Tallet, var mødte og afgav deres Stemme til Protokollen, altsaa 100 Stemmer, da hver Vælger stemte paa 5. Det er kun de største Hartkornsejere, der har Stemmeret. Valgbestyrelsen bestod af Fjelstrup, Stausbøll og Lauge Jensen.

Resultatet af Afstemningen blev: Justitsraad Fjelstrup 16 Stemmer, Sognefoged Lauge Jensen, Kragstab 14 St., Søren Ottosen, Lonnebjerg 14, Møller Stausbøll 11 og Mads Larsen, Dyrlæge 9 St. Disse 5, tilligemed Pastor Sølling, udgjorde det første Forstanderskab for Sinding.

De øvrige Stemmer faldt saaledes: Thomas Sønderlund 8, Dynes Karlsrose 7, Jens Kølbæk 6, Anders Aavad 5, Jesper Skree 2, Jens Visgaard 2, Lars Eggersgaard 2, Niels Stensberg 2, Frederik Haurstab 1, Anders Østergaard 1. (Den sidste er Anders Thomsen i Øster Asbjerg).

Samme Dag vælges Formand for Forstanderskabet. Som Fjelstrup skriver, blev Velærværdige og Høylærde Hr. Pastor Sølling for det første Aar valgt til Formand.

Ved Mødet den 19. Januar 1842 vælges Pastor Sølling til Formand for næste Aar. Dyrlæge Mads Larsen bliver Skolepatron. Skoleforstandere bliver Stausbøll og Lauge Jensen. Fattigforstandere Justitsraad Fjelstrup og Søren Ottosen. Og Tilsynet med Vejvæsenet paalægges nærmest Lauge Jensen.

Ved Mødet den 24. Februar skal der vælges et Medlem af Raadet, der skal rejse til Ringkøbing for at stemme paa Medlemmer til Amdtsraadet. Søren Ottesen vælges.

Ved næste Møde bestemmes det, at Søren Ottesen skal stemme i Ringkøbing den 19. Marts paa Fjelstrup, ellers havde Ottesen frit Valg.

Ved Mødet den 28. April blev man bl. a. enige om at virke for, at Betleri af udensogns Fattige afskaffes. En Bekendtgørelse skal læses ved Kirkestævne, hvori bekendtgøres, at fra 15. Maj gives i Sinding Sogn ikke Almisse til udensogns Betlere. Disse ville blive anholdte og afsendte til rette Vedkommendes Afstraffelse.

Ved et Møde paa Sindinggaard d. 26. Juni 1842 er Sognevejenes Optagelse paa Regulativet særlig til Forhandling. De fleste Veje ønskes optaget, der er dog nogle af Vejene, man mener nu ikke behøves: „Da der gaar Vej fra Quindvad til Adsberg og derfra til Landevejen ved Nyby, saa skønnes ikke rettere, end at der ikke behøves Vej fra Quindvad til Bjallerbæk“.

„Den saakaldte Ørre Tingvej over Store Lonnebjerg, Kragssnap og Sindinggaards Hede. Denne Vej formenes dog at kunne indstilles til Aflæggelse, naar Vejen fra Lonneberg til Kragssnap bliver istandsat“.

Vejen fra Karlsmose til Sinding Skole indstilles ogsaa til Nedlæggelse, dog saaledes, at den repareres til Skolesti. (Man har jo nu den ny Landevej Nord for Karlsmose og Stensberg).

„Det indstilles, at Vejen fra Foldager over Haursnap og Søvndal bortfalder, da der nu er en ny Vej, som gaar over Foldager Ejendom“. (Altsaa Syd for Foldager).

12 Veje ønskes optaget.

16. September er Forstanderskabet samlet. Nogle Fattigsager behandles og indføres i Fattigprotokollen. Præsten meddeler, at han fra Landvæsenskommissær Tang har modtaget en Skrivelse fra det landøkonomiske Selskab i Holstebro og Omegn. Tillige følger en Vejledning om Bønderhavers Anlæg. Præsten skal udfærdige en Taksigelses-Skrivelse til Giverne.

I næste Møde forlanger Amtet Forstanderskabets Erklæring med Hensyn til den af Kirkesanger Fallesen til Amtet indgivne Besværing om, at Smed Anders Overberg var ham skyldig for Offer samt Betaling for at synge over hans afdøde Svigerfader.

Man mener, at Minimum af Offeret til Degnen kan ansættes til 2 Skilling Courant af Personer. Sangen over Liget kan passende ansættes til 3 Mark.

1843 den 11. Januar har Raadet Møde i Søvnal Skole, der er 2 Sager paa Dagsordenen:

1) Ved sidste Møde var Fjelstrup ikke mødt, men han sendte en Skrivelse, hvori han giver Grunde derfor. Pastor Sølling havde saa foreslaaet, at næste Møde holdtes paa Sindinggaard, for at Raadet kunde være fuldtalligt, og ingen opponerede bestemt herimod, men senere modtog han en Skrivelse fra Dyrlæge Larsen, Lauge Jensen og Stausbøll, hvori de undslog sig for at møde paa Sindinggaard, og Mødet maatte holdes i Søvnal Skole. Man mente vel der at være mere fri end paa Sindinggaard.

2) Fra Husmændene i Nyby fremlagdes et Andragende ved Dyrlæge Mads Larsen, hvori de besværer sig over at være for haardt trykkede af Hoveriarbejde og andre Byrder til Sindinggaard.

Fjelstrup kunde ikke indrømme Forstanderskabets Ret til at blande sig i slige Ting. Og efter hans Oplysninger synes han at have Ret heri, skønt en Del er imod ham i Raadet. Der synes i det hele at herske et meget spændt Forhold ved den Tid imellem Fjelstrup paa den ene Side og en Del af de andre Sogneforstandere. Man har saaledes forlangt Fjelstrups Skrivelse af 5. Januar til Forstanderskabet afskrevet i Protokollen, og da den er ret interessant, afskrives den her.

Fjelstrup er til Stede i Mødet den 11. Januar, men har ikke underskrevet Protokollen, maaske har han i Vrede forladt Mødet, før man var færdig med Forhandlingerne.

FJELSTRUPS SKRIVELSE.

Først undskyldte F. sig med at have ondt i Fødderne og mener, det vilde have uheldige Følger, om han sad der oppe i Skolen den hele Dag med kolde Fødder (man lægger nemlig Ligning). En anden Grund har han til, at han ikke mødte, og det er, at forrige Sommer har Anders Aavad og Niels Stensberg meget uforskyldt anfaldet ham med haard og upassende Tiltale, da han uddelte Fattigkornet, fordi Fjelstrup skulde have aarsaget, at disse Mænd vare ansatte højere, end de efter deres

Formening burde være, og Fj. var aldeles uskyldig, „men dette maa nu saaledes være dem forebragt“.

„Mindre Indflydelse, skønt dog altid nogen, har det, at en eneste Mand i Forstanderskabet*), skønt han aldeles uden Grund betragter mig med Avindsyge og Misundelse, har vidst at gøre sin Mening gældende, at et saa langvarigt Møde, som det der i Dag afholdtes, skal foretages paa et Sted, hvor man maa savne de Bekvemmeligheder, som den gamle Mand haardt trænger til**). — Denne Mand har det stedse forekommet, at mine Byrder til Fattig- og Skolevæsenet i Sinding vare for smaa; da nu hans Mening kunde gøre sig gældende i dette som i mere, saa skal jeg uforbeholden meddele nedenstaaende aldeles sandfærdige Beretning om min Tilstand“.

Paa Sindinggaard skylder jeg 8000 Rdl. til Universitets Direktionen, men har igen en lignende Sum tilgode, dog paa 2. Prioritet i Langesgaard. Af øvrige Kapitaler har jeg udestaaende 22,800 Rigsbankdaler, men af disse har jeg pantsat i Bankkontoret i Aarhus, som altsaa forrentes med 4 pCt., saa meget — samt paa Veksler, at dette i Gjeld tilsammen beløber 10,200. Hos Arctander Fyen staar, som ikke forrentes, 3 Kapitaler til Beløb 1300. Udestaaende Kapitaler, som ikke kommer ind og Renter 850. Tilsammen 12,350 Rdl.

Altsaa har jeg kun at oppebære Renter af ca. 10,450 Rdl., hvilket beløbe aarlig 414 Rdl. Mine Børn i Aarhus koste mig aarlig over 500 Rdl. Hr. Blicher har kostet mig aarlig 300 Rdl. — senere 240 og i Aaret 1843 — 200 Rdl. — Anden Goddædigheds Udgifter i lignende Øjemed koste over 40 Rdl.

Hvormeget Sindinggaard kan indbringe over det, som skal svares til Skatter — 250 Rdl., Folkeløn 400 Rdl., Dagleje og akkorderet Arbejde 280 — samt min og Families Underholdning, der næppe er over, men snarere under min Stand og Stilling, vil enhver saaledes omtrent kunne beregne.

I 33 Aar har jeg boet her og været et ikke uvirksomt eller unyttigt Medlem af Menigheden. Mangen anden vilde i mit Sted have plaget med Byrder sine undergivne Husfolk, saa at de havde kommet Sognet til større Byr-

*) Vist Mads Dyr læge.

**) Fjelstrup er da 70 Aar.

der. — Mangen anden vilde paa Udkanterne af min store Hede have ladet 20 a 30 Familier bosætte sig og derved havt en betydelig Indtægt, men Sognet en mulig svær Udgift. Mangen en i mit Sted vilde 1836, da Lykken var mig saare gunstig, have opgivet det virksomme, men ikke altid sorgfrie Liv, jeg her fører, og flyttet herfra, men jeg blev efter Overlæg og med velberaad Hu, fordi Stedet og Sognet var mig kært, og fordi Gaarden stedse, skønt ofte under haarde Tilskikkelser, havde givet mig og mine vort Udkomme, og fordi jeg troede, at mit Eksempel paa Flid og et godt Jordbrug vilde være gavnligere i denne Egn end i mange andre.

At jeg ofte var miskendt og misundt, saa jeg ret vel, men det glædede mig, at ingen af Delene var almindelig, men kun enkeltes Følelser.

At undslaa mig for at give til de Fattige, trængende og husarme, hvad de behøver og hvad man tillægger dem, er ingenlunde min Mening, og dette tror jeg at have vist oftere, ligesom jeg og ved flere Lejligheder har betænkt disse. — Men min Mening er, at de Byrder, som skulle udredes, bør fordeles ligeligere, og at ingen skal stræbe at unddrage sig og sine gode Venner disse for at lægge dem over paa dem, som enten ere udenfor den Stand, hvori man lever, eller som Avind og Misundelse leder til at bedømmes mindre gunstigen.

Efter min Formening har jeg i Forhold til det de øvrige Contribuenter i Sognet svare, erlagt især i de senere Aar et langt højere Bidrag end mig kunde tilkomme saavel til Fattig- som Skolekassen. Naar andre har kunnet udsætte Midler aarlig, har jeg maattet optage af de udsatte. Skal min Gæld betales, da maa jeg nødvendig opsige største Delen af mit Tilgodehavende, og hvad vil da Følgen blive for mange af Egnens Beboere. Forpagter jeg Gaarden bort eller vælger Bopæl et andet Sted, mon da Sognet af en Forpagter eller ny Ejer kunde erholde $\frac{1}{2}$ af det, jeg svarer, og paa hvem vil da Resten kunne lignedes? Et æret Medlem i Forstanderskabet har villet sammenligne min Stilling med Lundsgaards paa Lergrav, men fejler heri: 1.) er Aulum Sogn haardt betynget. 2) har Lundsgaard kun 3 Børn og for det 3.) koste disse Børn ham ikke synderligt, og ikke en $\frac{1}{12}$ Del af det mine koste mig. — Nu overlader jeg da Retsindige at bedømme Forholdene.

Jeg maa vedblive min Mening, at jeg i Forhold til mine Udgifter og Indtægter svarer allerede højere end nogen anden i Sognet.

Ærbødigst

Fjelstrup.

Ved næste Forstanderskabsmøde foreligger der Skrivelse fra Amtet af 9/2 1843 angaaende en Forespørgsel til Amtet fra Raadet om Forholdet mellem Fjelstrup og Husmændene i Nyby. Amtet giver Fjelstrup Medhold.

I Mødet 15. Novbr. 1843 forelaa en Skrivelse fra Overkontrolløren gennem Herredsfogden angaaende Brændevinsbrænden. Det vedtoges at erklære, at man ikke ansaa det fornødent fra Toldvæsnets Side at foretage Inkquisitioner i Sinding Sogn, hvor man antog, at Brændevinsbrænden aldeles er ophørt. Ligeledes ansaa man det aldeles utilladeligt, at tvende Toldbetjente stationeredes her i Egnen. Det vilde være en stor Ubehagelighed at være udsat for Husinkvisition.

Udsalg af Brændevin ansaa man for aldeles overflødig, da Brændevin let kan erholdes fra Købstæder, og et saadan Udsalgssted vilde let faa Præget af en Kro, som vilde have mange Ulemper i Følge.

Angaaende Omkørsel af Brændevin til Salg da har man sidste Sommer hørt Tale om en saadan omkørende Brændevinshandler fra Sønderjylland, men saa vidt vides har han ikke forhandlet Brændevin i Sognet, men kun fulgt den almindelige Landevej.

Saa er der en Skrivelse om Bisserkræmmere fra Kancelliet; Raadet mener, at den Handel er skadelig, men at den er i Aftagende.

I Mødet 24. April 1844 foreligger der fra Amtet Ansøgning fra Justitsraad Fjelstrup om at anlægge et Brændevinsbrænderi paa Sindinggaard, man ønsker Raadets Erklæring. Efter at Fjelstrup har forladt Mødet, anbefaler man et saadant Brænderi, da Sindinggaard ligger langt fra Købstad.

I samme Møde fremlagdes en Skrivelse fra Herredskontoret om, at man faar Lov til at aflægge den saakaldte Ørre Tingvej og sammes Henlæggelse over Lonnebjerg og Kragssnap.

I Mødet 29. Maj 1844 er der Skrivelse om, at Hammerum Herred kan faa Session i Herning, og det mener Raadet er heldigt.

I Mødet 24. August 44 leverede Sognepræsten til Sognefogden til Bekendtgørelse ved Kirkestævne en fra Herredskontoret modtaget Fortegnelse af 25. Maj over Beboere i Jylland, som er straffede for Besiddelse af Brændevinsredskaber.

Derefter er i Protokollen indført en Skrivelse fra Fjelstrup, hvori han siger, at der længe har været Skab mellem Faareflokken i Hauersnap, og som nu har bredt sig til hans Naboer Søvdal og Kragssnap. Da han frygter for, at Smitten skal naa hans betydelige og kostbare Faareflok af ædle Dyr, anmoder han om, at der maa straks ske Foranstaltninger til Begrænsning af den smitsomme Sygdom. Mads Dyrlæge skal saa tage sig af Sagen.

I Mødet 27. Novbr. 44 er der bl. a. en Indbydelse om at tiltræde Maadeholdsforeningen i København.

I et Møde 19. Juni 46 oplæstes en Skrivelse fra Herredsfogden, hvori Forstanderskabet underrettes om, at Justitsraad Fjelstrup har paataget sig Opsynet og Bestyrelsen af Vejvæsenet indtil videre i Timring, Vildbjerg, Nøvling, Sinding, Tjørring, Sunds, Ørre og Aulum Sogne.

Ved Mødet 25. Septbr. 1848 vælges Fjelstrup til at møde i Herning 5. Oktbr. for at vælge Medlemmer til Rigsforsamlingen.

13. Oktbr. samme Aar holdes Møde, om man bør tage Forholdsregler, da man ikke kunde være uden Frygt for, at Kolera kunde hjemsøge Landet. Paa Grund af Sognets isolerede Beliggenhed, mener man at kunne lade det bero paa forberedende Foranstaltninger, saaledes at have paa rede Haand 1. Lejlighed til Sygestue; 2. Sygeopvartersker samt 3 a 4 Senge med de fornødne Lagenner. Forstanderskabet er rede til at træde hjælpende til med hvad de kan, hvis Ulykken kom, og det formener man vil alle i Sognet være. Enhver skulde forhøre om der var et Par passende Fruentimmere til eventuelt at pleje de syge.

Den 10. August 1853 er der ogsaa Skrivelse om Koleraen, og man tager nogle Forholdsregler, der skal i paakommende Tilfælde bl. a. være 2 Sygestuer paa Schæferiet, og Justitsraad Fjelstrup lover at have et løst Sengested og 6 Hylsklæder i Beredskab.

Desværre for Historikeren ses der ikke at være afholdt noget Forstanderskabsmøde i 1848 angaaende Forholdsregler mod de udbrudte Slaver fra Rendsborg.

5. Okt. 53 skal man erklære paa, om man kan gaa med til, at Laurits Nielsen af Aulum kan faa Krohold. Men dette kan man ikke gaa med til, han bor altfor nær ved Lundgaard Kro, tillige er Landevejens Retning endnu ikke endelig vedtaget. Tiligē vil Kroen blive til Fordærvelse for mange.

I Mødet 21. Juni 54 foreligger der Skrivelse fra Herredskontoret om, hvilken Del af den gl. Landevej der kan aflægges efter Fuldførelsen af den ny Landevej mellem Holstebro og Herning.

Man vil se Tiden an, se hvordan Vejene da bliver befærdede.

I samme Møde vælges den første Forligsmægler for Sinding Sogn, det blev Lauge Kragssnap.

Den 4. Aug. 54 ansøger Meedom om at anlægge en Kro. Raadet kan ikke anbefale det, men tilføjer: „Skulde denne vor Anskuelse ikke gives Medhold, og Anlægget af et Krosted foruden Lundgaard anses nødvendigt, vilde Gaarden Visgaards Jorder hertil kunne afgive den mest bekvemme Beliggenhed.“

Den 6. April 1855 var Sogneforstanderskabet indbudt til at møde paa Sinddinggaard tilligemed Sognets kørende Beboere. Anledningen var at dele 25 Rdl. 4 Mark 8 Sk., som Amtet udbetalte i Anledning af Krigstroppernes Marchruter imellem dem, der her havde gjort Køre- eller Rideture.

12. Decbr. 1855 søger Mads Dyr læge om at faa Krohold, og han har 6 Sogneforstanderskaber i S. Felding og deromkring med sig.

1856 ansøger Proprietær Møller til Fjederholt om at bygge Kro paa hans købte Ejendom Haursnap i Sinding Sogn. Forstanderskabet giver gode Grunde, hvorfor det ikke kan tiltræde disse Andragender.

27. Januar 1857 ansøger Jens Aavad om at faa en Bro over Bækken nord for sin Gaard, samt at faa Vejen istandsat ad Sinding Bro til. Nu maa han ofte, naar han skal til Mølle, efter Jordemoder osv. omad Overbjerg og Stensbjerg. Han siger, at han har søgt derom gentagne. Skrivelsen er sendt til Amtet.

Fra 1841—55 er Pastor Sølling Formand for Forstanderskabet, og han har været dygtig dertil. Sagerne er indførte i Protokollen korte og klare, efter hans Forflyttelse 1855 var Fjelstrup en kort Tid Formand, men han er nu over 80 Aar, og de indførte Skrivelser bliver

for lange, og Skriften, der tidligere var let læselig, er nu mindre læselig, han assisteres nu af Lærer Lauritsen, der former klart og skriver udmærket.

Saa bliver Gade i Lonnebjerg Formand, men de indførte Skrivelser antager nu en utilladelig Bredde.

1858 bliver der først Bro over Bækken ved Stensbjerg, Fjelstrup forærer Sognet de hugne Sten dertil, og Søren Lonnebjerg bygger Stenkisten.

Den 1. Juni 1859 har Forstanderskabet Møde, Fjelstrup paatog sig at skaffe Ligkiste til et Fattiglem, som er død. Den Dag har Fjelstrup for sidste Gang skrevet sit Navn i Protokollen. Den 5. Septbr. derefter døde han. Forstanderskabet havde Møde Dagen efter, og den meste Samtale i Raadet har sikkert den Dag drejet sig om denne virksomme Mand, men derom tier Protokollen.

1860 opførtes den ny Skole i Nyby paa den gamle Skoles Plads og kostede 830 Rdl. 3 M. 8 Sk.

1861 byggedes Bro ved Remmevad. 1861 ønskede Lauge Jensen i Kragssnap at fritages for at være Sognefoged. Der indstilledes 3, Christian Frederik Jensen, Carls-mose (som valgtes) Laust Pedersen, Braadjord, og Snedker Nielsen, Søvnal.

1862 blev Meedom i Visgaard Formand for Forstanderskabet og er en dygtig Formand i de følgende 6 Aar.

1864 er der „Fortegnelse over de Tab, som nedeførte Beboere i Sinding Sogn have lidt under de fjendtlige Troppers Gennemmarch og Ophold i Sinding fra 9. til 15. Juli; saaledes som samme Optegnelse var blevet Sogneforstanderskabet opgivet.“

Den opgivne Sum er 1205 Rdl. 3 M. 6 Sk. Den største Post har Peter Christian Bak, nemlig efter Taksationsforretning 243 Rdl. 1 Mark.

Kørsler m. m. er ansat til 56 Rdl.

I den Anledning lægges der en ekstra Ligning.

FRA KIRKEBØGERNE.

GAMLE FOLK I SOGNET

85 Aar og derover. Kirkebogen nævner ikke Alder paa de døde før efter 1766.

1773	† Morten Christensen i Nederbjerg	88	Aar.
1782	† Frands Larsen	85	—
1784	† Almisselem Maren Nielsdatter	85	—
1787	† Almisselem Inger Nielsdatter, Remme	85	—
1796	† Sidsel Larsdatter, Adsberg	92	—
1805	† Almisselem Niels Skomager i Nyby	92	—
1807	† 14. Sept. Lars Stensbergs Hustrus Moder	102	—
1810	† Jens Nielsen, Nederbjerg	88	—
1825	† Joh. Christensdatter, Aftægtsk. i L. Lonneb.	97	—
1830	† Lars Christensen, Aftægtsm. i Stensberg	90	—
1838	† Jens Pallesen, Almissel. i Sind, Fattighus	94	—
1841	† ¹² / ₁₂ Peder Bertelsen, Fattiglem i Elkjær	93	—
1842	† Lars Madsen Stausbøl, Aftægtsmand i Sinding Mølle, født i Gudom Sogn	95	—
1842	† Karen Pedersdatter, ugift Fattiglem	90	—
1845	† Maren Nielsdatter af Kragssnap	85	—
1850	† Maren Pedersdatter af Braadjord	86	—
1851	† Laust Nielsen i Remme	96	—
1854	† Mette Margrethe Nielsdatter, Almisselem	90	—
1855	† Birthe Jensdatter i Adsberg	92	—
1857	† Jens Chr. Jensen i Birktoft	89	—
1858	† Karen Christensdatter i Sønderlund	92	—
1859	† 5 Sept. S. A. Fjelstrup	86	—
1863	† Kirsten Sørensd. paa Braadjord, ugift	85 ¹ / ₄	—
1864	† Trine Schak i Fattighuset	85	—
1865	† Karen Nielsen fra Asberg, nu Eggersg.	98	—
1873	† Bodil Troelsdatter, Kvindevad	92	—
1874	† Lars Jeppesen i Eggersgaard	85	—
1877	† Karen Larsd. Bladskær, L. Lonnebjerg	97 ³ / ₁₂	—
1884	† Niels Jensen hos Terman Nielsen	94	—

1884	†	20. Jan. Maren Jakobsdatter, Almisselem i Nyby, ugift	100	Aar.
1884	†	Johanne Marie Andersdatter	87	—
1887	†	Inger Kirstine Jespersen, Nyby	85	—
1891	†	²⁹ / ₁ Ane Margrete Blinkild, ugift Fattiglem, opholdt sig Dødsdagen i Lilleberg	90	—
1891	†	Abelone Christensen, Enke efter Gdr. Anders Thomsen af Adsberg	87	—
1892	†	21. Jan. Mads Larsen, Dyrlæge	93	—
1894	†	Elisabeth Andersdatter, Nyby	86	—
1895	†	Maren Pedersd. Kolstrup, M. Dyrlæges Enke	92	—
1896	†	Ane Malene Jespersdatter i Kragssnap	85	—
1900	†	Else Svensker i Nyby	86	—
1904	†	Berthe Pedersdatter i Asberg	89	—
1906	†	Jørgen Chr. Meedom	88	—
1906	†	Karna Karlsd. fra Sverrig, død i L. Kvindvad	93	—
1907	†	Niels Chr. Nielsen (Post)	94	—
1907	†	Johanne Andersdatter, Hedeværn	93	—
1908	†	Jens Andersen, Aavad	85	—
1910	†	Mette Marie Larsdatter, Nyby	85	—
1913	†	4. April, Ida Fjelstrup	92	—

ANDRE TING FRA KIRKEBØGERNE.

1725. I Byghøsten døde Maren Qvindvads uægte Barn.
1728 er viet Soldat Lars Christensen, Sinding, og Maren
Bertelsdatter.

1734 † 11. Febr., Ridefogden Sr Palle Nielsen Müller
paa Sindinggaard.

1736 † Christian Skyttes Hustru Kirsten Pedersdatter.

1750 † 27. Febr., Gl. Chresten Søren paa Sindinggaard.

1756 fødes et Barn af Karen Nielsdatter med Peder Nielsen
Østergaard. Den 14. Marts 1756 udstod de to
Kirkens Disciplin for Horeri.

1766 † 13. Aug., Jens Steensberg. Faldt af sin Vogn
læsset med Rug i Sindinggaards Lade.

1773 † Anna Hvingelgaard, 63 Aar.

1788 † Sidsel Jensdatter Skjægs, 84 Aar.

1789 † Jens Pedersen, Ladefoged, 64 Aar.

1796 † 31. Aug., Jochum Skytte paa Sindinggaard, 78 Aar.

1806 † Anna Huus, 83 Aar.

1811 † 28. Maj, Sognefoged Christen Nielsen Kragssnap,
dræbtes af Lynild, 51 Aar.

1812 † 25. Novbr., Møller Speitzers Datter Else Marie, 1 Aar.

- 1813 † Sognefoged Søren Brandts Hustru, Anne Catrine
i Karlsmose, 56 Aar.
- 1836 begr. 3. April, Rasmus Andersen Skou, en omgaaende
Skræder, født i Aalborg, fundet druknet i Aaen ved
Kvindvad og begr. paa alm. Maade efter Amtets
Tilladelse.
- 1839 er udlagt som Barnefader Frederik Vilhelm Fjelstrup
af Sindinggaard, for Tiden i Udlandet.
- 1846 Abraham Christensen, Fæstehusmand i Nyby, født
der, 24 Aar, hængte sig selv.
- 1857 † $11\frac{1}{4}$, Maren Christensdatter af Aavadhus 45 Aar.
Aflivede sig selv ved Drukning efter at have i
længere Tid lidt af Tungsindighed. Begravet med
Jordspaaakastelse.
- 1882 † Ane Marie Zoll, Datter af Bager Zoll paa Søvndal
Mark, $7\frac{1}{12}$ Aar.
- 1902 den 28. Decbr. indleddes den sidste Kirkegangskone
i Sinding Kirke.
-

OPLYSNINGEN.

Det var jo saare lidt, man læste i gl. Dage, der var ikke meget at faa fat paa. Men Øjne og Øren brugte man godt. Skolen spredte jo noget Lys over Tilværelsen, men store Ting var det heller ikke. Nu er det jo langt bedre, og tidt er her holdt Aftenskole. Midt igennem Sognet har altid gaaet en Hovedvej, og her var jo efter Egnens Forhold tidt noget paa Færde. Her kom bl. a. Studeprangere og Bissekræmmere. En sand Fryd var det jo for Børn og unge, naar Bissekræmmeren fik Lov at kramme sine Sager ud over Bordet og fortælle om, hvor udmærkede de var, og blev han om Natten og havde Tid til om Aftenen at fortælle om, hvad han havde set, var der jo ligefrem Fest i Hjemmet.

I Bindestuerne lærte man ikke mindst, her blev alle Begivenheder, man vidste noget om, grundig behandlede. At gengive Remser og løse Gaader skærpede Forstanden, og Viserne gav særlig Fantasiens Næring. Skade var det, at Tilførslerne ude fra var saa faa, man hamrede det gamle ud, saa det blev baade tyndt og forslidt.

Nu faar man i Sinding som andre Steder hurtig Bud om Begivenhederne i Verden gennem Telefon, Cykling, Aviser m. m. I Hjemmene har man jo ogsaa gerne nogle Bøger. Men forresten lyder det mærkeligt, at man i Sognet hverken har eller har haft nogen Folkebogsamling, det maa være et stort Savn. Saa vidt jeg ved, fylder Ørre Bogsamling i Aar 50 Aar. Og hvilken herlig Ting en saadan Bogsamling er, kan jeg vidne om. Saadan at have en god Bog at komme ind til, naar man kom fra Markarbejdet, ja det kunde være en Glæde, jeg ikke kan beskrive.

Nu er det jo saa nemt at oprette Bogsamlinger, Bogsamlingskomiteen giver baade Oplysning og Tilskud, og fra flere andre Steder faaes gratis Bøger. Sinding har nu et centralt Sted for en Bogsamling ved Mejeriet. Endnu er der nok mange Sogne, der ikke har Bogsamlinger, det burde snart forandres. Læselysten mangler ikke i noget Sogn.

KIRKELIGE STRØMNINGER.

Sinding Kirke er efter alt at dømme sine 700 Aar gl. En Del Kirkeregnskaber har vi, der gaar 400 Aar tilbage, og de er interessante. Langt mere interessant vilde det dog have været, om der for saa langt tilbage eller længere var Optegnelser om det kirkelige Liv i Sognet, men vi har ingen. Gaar vi saaledes blot 80 a 100 Aar tilbage og tænker paa Præster som Hübertz og Baggesen, ja saa ved vi slet ikke, hvordan de prædikede, jeg tænker snarest noget rationalistisk. Først med Pastor Sølling (1841) har man Indtryk af, at der kommer en mere levende Forkyndelse, som dog blev afbrudt ved hans Forflyttelse 1855.

Hvis man kan maale det kristelige Liv efter Kirkegangen, saa synes Sinding at have staaet noget tilbage for Ørre. Jeg mindes saaledes ikke, at der nogen Søndag er kommen saa faa til Ørre Kirke, at der ikke er bleven holdt Gudstjeneste, men dette er af og til sket i Sinding. Men man maa her huske paa, at Sinding Kirke ligger for sig selv, alle har noget at gaa, og en kold Vinterdag var det ikke skønt at komme ind i den ensomme Kirke, især før der blev Kakkellovn i den. Og Sinding er jo Anneks, og Præsten vil vist altid faa mest Betydning i det Sogn, han bor i.

Ørre-Sinding har nu i mange Aar haft grundtvigske Præster, men deres Forkyndelse har ikke slaaet saa dyb Rod i Befolkningen i Sinding som i Ørre. Det kirkelige Liv her staar mest i Forbindelse med Indre Mission. Særlig fra Aulum og Vildbjerg er denne Strømning fra først af gaaet over Sinding.

For 40 Aar siden og derover holdtes der af og til saakaldte Helligforsamlinger i Gaardene. Som stor Dreng har jeg været med til saadanne i Eggersgaard i Chr. Uhres Tid, og der kom mange Folk. Og i Haursnap i Stougaards Tid. Det sidste Sted holdtes Mødet ude paa Gaardspladsen. Der var 3 Talere, den ene mindes jeg ikke,

de to var Anders Stubkær og Pastor Nyborg fra Vildbjerg. Stubkær skulde man nok lægge Mærke til. Det undrede mig, at Nyborg, der i en Del af sin Tale var streng, kunde være saa spøgefuld og munter, som jeg lagde Mærke til, han var bagefter.

1894 kom K. H. Andersen til Søvnal i Sinding, og nogle Aar efter blev han Indre-Missionær. Da han var en energisk og tiltalende Mand, fik han stor Indflydelse i Sognet. Først holdtes Møder i Hjemmene, men snart

Missionær Andersen.

blev Pladsen for lille. 1906 byggedes Missionshuset „Hermøn“ ved Korsvejen. Niels Søvnal skænkede Grunden. Huset kostede 4000 Kr., er udbetalt og ejes nu af Indre Mission. Her kommer mange til Møde, og der holdes ogsaa Børnegudstjeneste. Missionshuset og Mejeriet maa siges at have samlet Byen om sig. 1909 rejste Missionær Andersen fra Sognet, han bor nu i Trustrup. Lederen af Indre-Mission er Jakob Andersen i Stensig.

Allerede i Missionær Andersens Tid kom der fremmede Præster og talte en Gang om Maaneden i Sinding Kirke. Det sidste Aar har Pastor Lisager fra

Herning talt der en Gang om Maaneden, og han samler mange Mennesker ogsaa fra omliggende Sogne.

De grundtvigske Folk i Sognet søger til Ørre til Møder. Men de lader dog af og til afholde Møder i Mejerisalen.

MERE FRA SINDING.

HJÆLP TIL DE FATTIGE.

1732. Indberetning til Stiftsøvrigheden om hvad der er tillagt de fattige i Hammerum Herred af Sogdenes Beboere.

I Sinding Sogn anteignet 6 fattige som er tillagt
Rug 4 Tdr. 7 Skpr.
Byg 3 Tdr. 1 Skp.

Til Sognets Bøsse gifver Mølleren i Sinding Mølle
1 Rixdlr. 2 Mark.
og Ridefogden paa dend Herregaard Sindinggaard
1 Rixdaler.

men hvad Proprietarien af samme Herregaard højædle og velbaarne Hr. Major Rantzau vil contribuere har mand ingen Videnskab om, siden hand er Ejere af samme Sogns mestendel Bøndergodtz.

Indberettet af Provst og Herredsfoged.

Ribe Bispearkiv ad Reg. Nr. 7
Capsa 12 Pk 1 p. A. B.

1733 en lign. Indberetning.

SPØGELSET VED SINDING BRO.

Naar man i forrige Tider rejste med den gamle Landevej, der gik igennem Sinding Sogn ad Holstebro, og kom ved Nattetid til den Bro, der førte over Aaen, saa kunde man hverken køre eller gaa over den, der kom altid noget i Vejen. Saa kommer der en Aften en fremmed Rejsende kørende ind i en Gaard der i Nærheden, og han skulde bestemt videre frem den samme Nat. Folkene vilde have ham til at blive, for de sagde, han kunde ikke køre over Broen, han maatte hellere tøve der til Dag. Men han vilde ikke lade sig snakke for han baade vilde og skulde af Sted, sagde han, og saa kører han der ned. Da han nu kom til Broen, vilde Hestene ikke gaa af Stedet. Mon det skulde ogsaa være muligt, tænkte han, at der er Spøgelser her? og piskede atter paa dem, men til ingen Nytte. Saa læste han Herrens Bøn og stod af Vognen for at gaa om for ved Bæsterne og nøje undersøge, hvad der var i Vejen. Men der blev han straks en Skikkelse var, som stod for Enden af Broen. Saa siger han, Manden: „Vorherre være imellem mig og dig! hvad staar du her efter?“ Skikkelsen takkede ham for de Ord; nu havde han gaaet her i saa mange Aar, sagde han, og aldrig havde nogen villet løse ham; naar han nu blot vilde gøre ham én Tjeneste, saa kunde han faa Ro. Ja, Manden vidste jo ikke, hvad det var. Saa siger Skikkelsen: det var ikke andet, end han skulde lige følge med ham hen til en Høj i Nærheden. Ja, han følger jo med, og saa viste den ham et bestemt Sted, hvor der laa nedgravet en Skat, og naar han vilde grave den op, maatte han faa, hvad der var. Saa forsvandt Skikkelsen, men Manden tøvede til næste Dag og undersøgte saa Stedet. Skatten fandt han godt nok, og siden var der ingen Ting at mærke ved den Bro.

(J. Folkem., III. Bind, Nr. 189 af E. T. K.)

ØRRE.

(Et lille Tillæg til „Ørre Sogn“, som udkom 1915).

ABELONE. (Side 39).

Da jeg i „Ørre Sogn“ skrev om Abelone, tænkte jeg godt nok paa at medtage et Billede af hende, men fik det alligevel ikke gjort. Men mange har sagt, at de savnede dette Billede; jeg skynder mig derfor med her at præsentere hende.

Hun er fotograferet 1902 i Rind Præstegaards Have under et Besøg hos Pastor Terkelsens.

Selv vilde Abelone have syntes, at hun var allermest uværdig til, at der skulde medtages Billede af hende. Og dog tænker jeg mig, at havde vi levet i den katolske Tid, saa var hun for hendes Fromheds Skyld blevet Ørres Helgeninde.

Abelone.

ØRRE KIRKE. (S. 40).

Søndag den 3. Juni 1917 talte Lærer Storgaard Pedersen fra Hee i Ørre Kirke om Kirkens Historie. Der var kommen mange Folk, som fulgte Foredraget med stor Interesse.

AF JORDEBOGEN FRA 1655.

XI Jordebog for Hardsyssels Provsti.
1655.

Ørrett kiercke.

Kierckens tinde haffuer welbr. Erik Rosenkrandz i feste
och giffuer der aff aarligen.

Roug 7 ørtte.

Biug 2 ørte.

Aff quegtinde fanger kiercken aarligen dennd thride
partt.

Forn. kierckes aarlig wisse udgiffit befindes efter
regenskab att uerre:

Kierkeschatt och proustepenng 1 rixdlr.

Regensckabspenng $\frac{1}{2}$ rdlr.

Giesteri $\frac{1}{2}$ rdlr.

Schriffuerpenng 1 rdlr.

For messklederne att toe och
kierchen att holde reen $\frac{1}{2}$ mk.

For win och brød aarligen att opeholde haffuer
sognepresten effterschreffne enng nembliq Holbech Eye
med 12 less eng. Holbech och sex less enng i til
Guddom och regnes fordi icke anderledes.

LAUST HALD. (S. 63).

Den 26. Februar 1917 jordedes fra Ørre Kirke under
stor Deltagelse Sognefoged Laust Hald. Taler holdtes af
Præsterne Jacobsen og Terkelsen. Han var særlig
Foregangsmand paa Plantingsomraadet og Formand for
den ikke ret gamle Ørre Forskønnelsesforening, hvor
man savner ham meget.

ROMVIG. (S. 71).

Ude i Romvig Mose tæt ved Vildbjerg Skel laa til
henved 1870 et lille Hus paa 5 Fag, den sidste her
boede var Chr. Poulsen og Hustru, som der her skal
fortællles lidt om. Kristen Poulsen var en Bondekarl fra
Ulvborg og tjente en Provst Petersen i Holstebro, der
havde en Søster til at bestyre sit Hus. Hun gik ofte
ned i Stalden for at se Provstens smukke Heste. Omsider
blev det Provstens kønne Karl, hun saa mest efter. Kort
sagt, det endte med Giftermaal, vist ikke uden Modstand
fra Frøkenens fine og velhavende Familie.

Der blev købt en Gaard til dem paa Holstebro Nørregade med Landeri til en 4—6 Køer og et Par Heste. Det gik imidlertid hurtigt tilbage for dem. Chr. Poulsen, der ellers var en velbegavet Mand, blev noget forfalden. Hans Hustru var en lille fin Kvinde, rask i Væsen og Tale. De boede derefter en kort Tid i Ljørring og flyttede derfra til nævnte Hus paa Romvig Mark, hvor de havde et Par Køer og en Hest. I Væggen over sin Seng havde Kr. Poulsen en lille Luge, hvorfra han kunde fodre sin Hest.

Hans Kones Familie havde sat en Kapital (vist 8000 Daler) fast til dem, som de kunde hæve Renterne af, saa længe de levede.

Madam Poulsen (som hun altid kaldtes) hentede selv Pengene paa Holstebro Amtsstue og gik tidt den lange Vej frem og tilbage. Hun gik ogsaa ofte til Sinding Mølle (1 Mil) med en lille Møllepose paa Nakken. Paa en saadan Tur var hun somme Tider inde i Romvig og fik sig en Passiar og en Kop Kaffe. Niels Romvig var meget optaget af den lille raske Madam, som talte københavnsk, hvad han som lille Dreng slet ikke forstod. Og som ældre mindes han tidt med Beundring, hvad denne lille energiske Københavnerinde kunde udrette.

Kr. Poulsen derimod fik ikke meget udrettet hjemme. Men naar Naboerne enkelte Dage i en travl Tid kunde faa ham i Dagleje, saa kunde han gøre en Dags Arbejde, saa det forslog noget. De staar begge for N. R. som et Par fornøjelige Mennesker.

Kr. Poulsen og Hustru blev gamle og døde hos deres Børn, de havde en Søn og tre Døttre, Sønnen Carsten Poulsen er nu godt 80 Aar og bor i Herning. Er Veteran og Dannebrogsmænd. Han gik til Skole og Præst sammen med Kristen Romvig.

Østligst paa Romvig Mark har ligget 7 Huse, hvoraf de 4 er helt forsvundne og de 3 fornyede. En laa paa den nederste Skraaning af „Raggesbjerg“ (Nordøstsiden), der boede til 1880erne et Par nieget gamle Folk, Jens Peder Andersen med Tilnavnet Konge (hans Fader skal have været Stodderkonge) og Hustru „Maren Peder“, hun var god til at fortælle. Hos disse to gamle benyttedes en Kakkelovn af Mursten, en stor Sjældenhed.

Der hvor nu Hans Hansens Plantage er, har ligget 3 Huse; i den sidst nedrevne (Kalgaardsdiget ses endnu)

boede Knud Brønsholm og Hustru Maren; Knud var Tækkemand. I en anden boede Hendrik og Kone Karen Kvindvad*), og nord for Plantagen, omtrent der hvor Jens Saxens Statshus ligger, laa et Hus, som kaldtes „Hummelhuset“. Der boede Mads Hummel og Maren Hummel. Mads gik omkring og handlede med Hægter, Naale, Bændler o. m. Naar han saa kom hjem, vilde Maren gerne „lette“ hans Krampose, idet hun med rund Haand meddelte sine Veninder Nabokonerne af dens Indhold. Det skulde dog foregaa uden Madses Vidende, dersom det da skulde gaa af i Fred. Mellem de to Nabokoner Maren og Karen gik det ikke altid helt fredeligt af. Maren Hummel, der var stor og stærk, havde en Gang med Næverne sat Karen Kvindvad paa Døren. Karen maatte retirere til sit Hjem, men rasende var hun. Næste Morgen tidlig, før hendes Mand skulde paa Dagleje, maatte han love Karen at gaa ind til M. H. og tage Hævn. Hjertet har nok ikke siddet højt hos Hendrik, da han rettede sine Skridt mod „Hummelhuset“, han var godmodig og fredsommelig af Natur, men af Sted maatte han. M. H. saa ham komme og anede hans Ærinde. Hun faar travlt, sætter Stegepanden over Ilden, med Æg og Flæsk, og da Hendrik kommer, er hun lutter Elskværdighed, opvarter ham med en god Frokost og diverse Snapse, og det kunde Hendrik naturligvis ikke staa for, saa sit egentlige Ærinde fik han slet ikke frem. Da han kom hjem til Karen, beroligede han hende med, at M. H. havde faaet en „værre Omgang“.

Omtrent midt i den nuværende Plantage er der en temmelig stor Lavning eller egentlig to, som kaldes „Røverstuen“. Efter Sagnet skal der have boet Røvere. Mellem „Røverstuen“ og Vejen har ligget et tredje Hus, hvor en Jens Meldgaard har boet, senere Søren Bjerregaard, der var en Særling, gemytlig og stortalende. Folk drev svære Løjer med ham, ofte grovkornede; om ham er der mange Fortællinger. Senere boede han i Helleskov. Engang blev han budt (ikke af rette Vedkommende, men af en Skjelm) til Bryllup i S. Pugdal. Søren var glad for at komme til Bryllup. Da han kom til Gildesgaarden, blev han budt en „Meldmad“ og saa ventede man vel, at Stodderen kunde gaa. „Nej Tak“, siger Søren, „jeg tager ikke imod „Staakkels-Meldmad“. „Jeg er indbuden

*) Karen Kvindvad boede siden ved Ørre Kirke.

Gjest.“ Saa kom han til Gildesbordet, og senere om Aftenen, da Folk var blevne „oprømte“, blev der dreven svær Halløj med Søren, der blev udhalet med Halmviske o. m. Den Tid var Morskaben vel nok mere støjende end nu om Stunder.

Lidt øst for Plantagen paa Visgaard Mark har ogsaa ligget et Hus, Kaalgaardsdiget ses endnu, der har boet en Anders Konge (Fader til J. P.)

Tæt syd for „Raggesbjerg“ boede en mærkelig Mand, Johannes Madsen, altid kaldet Johannes o Rommig Mark, en Original og „Tusindkunstner.“ Der var snart ikke den Ting, han ikke kunde lave, og ikke det Haandværk, han ikke kunde fuske i. Alting interesserede han sig for, særlig naar det var noget vanskelig og indviklet. Var der noget, Folk i Omegnen skulde have lavet i Stand, og det ikke rigtig vilde gaa i Lave, saa maatte der Bud efter Johannes. Der var vist ikke den Gaard i en vid Omkreds, hvor han ikke havde arbejdet. Han var Bro-lægger (maaske nærmest hans Hovedfag), Brøndgraver, Skorstensfejer, Smed, Tømrer, Møllebygger m. m. m. Ved alle Auktioner, som holdtes i Egnen, var Joh. mødt og købte al Slags Skrammel. Naar et Nummer blev raabt op, og ingen vilde byde, sagde Fuldmægtigen: „Hvor har vi Joh. Madsen.“ Han kunde tidt faa hele Vognlæs hjem. Sligt laa i Dynger rundt om hans Hus. Engang købte han noget gammelt Møleværk og vilde bygge en „Benmølle“ (til at male Ben paa). Han fik den dog aldrig fuldført. En Del af Værket laa i mange Aar oppe paa Raggesbjerg. Johanneses første Hustru, Stine, var en oplyst og interesseret Kvinde, vist grundtvigsk, hvad der var meget sjældent der paa Egnen. Stine var en dygtig „Binder“ (Strikkerske). Det var forbavsende, hvor hun kunde „lade Pindene gaa.“ En Trøje var hurtig gjort færdig. Hun kom ikke saa sjældent ned til Niels Romvigs Bedstemoder og sad og strikkede om Aftenen, og hun kunde godt blive siddende til langt over Midnat. Samtidig gik Underholdningen godt, hun var god til at fortælle. Stine døde vist lidt efter 1880. Johannes var gift 3 Gange. Paa sine gamle Dage solgte han sin Ejendom til sin Brodersøn Kr. Madsen, som købte mere Jord til, og har bygget en smuk ny Gaard. Johannes flyttede ned i et Hus, han havde bygget paa en Lod fra Karlsmose. Huset var selvfølgelig bygget billig og originalt. Johannes

havde jo selv været Arkitekt, Murer, Tømrer, Snedker, Tækkemand o. s. v. Der var Kælder under Huset, med Værksted og Rum til forskelligt. Johannes var ikke just, hvad man kalder „akurat“, tvertimod. Luxus var et ukjendt Begreb i hans Hjem.

Om Huset havde han plantet en Del Frugttrær, men særlig Fyr og Gran, saa der var rigtig kønt. En Del gamle Tørvegrave jævnedes han og lavede til Kultureng, og det glædede ham at vise det frem for Folk, der besøgte ham. I sine unge Dage havde han en Tid været i Lære hos en bekendt „Tusindkunstner“ Anders Ulkjær i Ulfkjær, og saa længe denne var i Live, besøgte J. M. ham ofte. Engang da J. M. var ude paa Husmandsrejse, rejste han alene og besøgte bl. a. la Cour, Askov, da havde han meget at fortælle, da han kom hjem. J. M. var et ualmindeligt flittigt Menneske, som arbejdede fra tidlig Morgen til sildig Aften, aldrig ledig, kun naar han kom i Snak med en, for han vilde godt have sig en Pasiar. Hans tredje Kone vilde altid med sin Mand „i Bøj.“ Det vilde J. M. hellere undgaa, hvad sjælden lykkedes ham. „Nej, for hun vil snak oltid“ (altid), sagde J. M., „o saa kan en anden jo et fo saa.“ J. M. var i mange Aar en lidenskabelig Kaffedrikker, helst en Kop Kaffe for hver Time, men i de sidste Aar lagde han det af, da han ikke kunde taale det. Han sad altid i smaa Kaar, han vilde gerne eksperimentere, men Hjælpemidlerne var smaa og Forsøgene lidet lønnende.

Da J. M. blev saa gammel, at han ikke kunde udrette noget (hans sidste Beskæftigelse var Kurvfletning) flyttede han til Herning, hvor Johannes, boede et Aar eller to, og her døde han for et Par Aar siden. Til det sidste var han i Virksomhed, ogsaa da han laa i Sengen. Hans Enke lever i Herning, hun er forresten fra Tyskland, og man har ondt ved at forstaa hende, hun fortæller altid om Johannes Madsen.

Det fra Romvig er fortalt af Niels Romvig, Romviggaard. Billederne af Johannes og hans Hjem er taget af Museumsforstander H. P. Hansen. Han interesserede sig nemlig ogsaa meget for Johannes Madsen.

H. P. H. fot. 1912

1. Johannes Madsens Hjem. 2. J. laver Rævlingereb.

SAMMELSTEDBY. (S. 92).

BLICHERSTENEN.

1917 den 16. August saaes — sikkert for første Gang — Dannebrog smælde lystigt for den friske Høstvind i Sammelstedby.

Og henved fire Tiden saa man det sælsomme Syn, at henover Lyngens brune Land kom Folk fra alle Sider gaaende, kørende og cyklende henimod vist Danmarks simpleste Landsby, Sammelstedby, paa den vilde Hede.

Blicherstenen afsløres.

Hvem skulde nu have troet, at her paa dette øde Sted endda paa en Dag, da der kørt Rug ind, kunde samles omtrent 200 Mennesker, og dog var dette Tilfældet.

Man lejrede sig nu om Blicherstenen paa Kjeltringhusets Tomt, og Pastor Jacobsen, Ørre, holdt Afslørings-talen. Og Formanden for Ørre Forskønnelsesforening, Lærer Buhl, Ørre, takkede dem, som havde medvirket til, at Stenen var rejst.

Før og efter Højtideligheden blev sunget nogle Sange af Blicher.

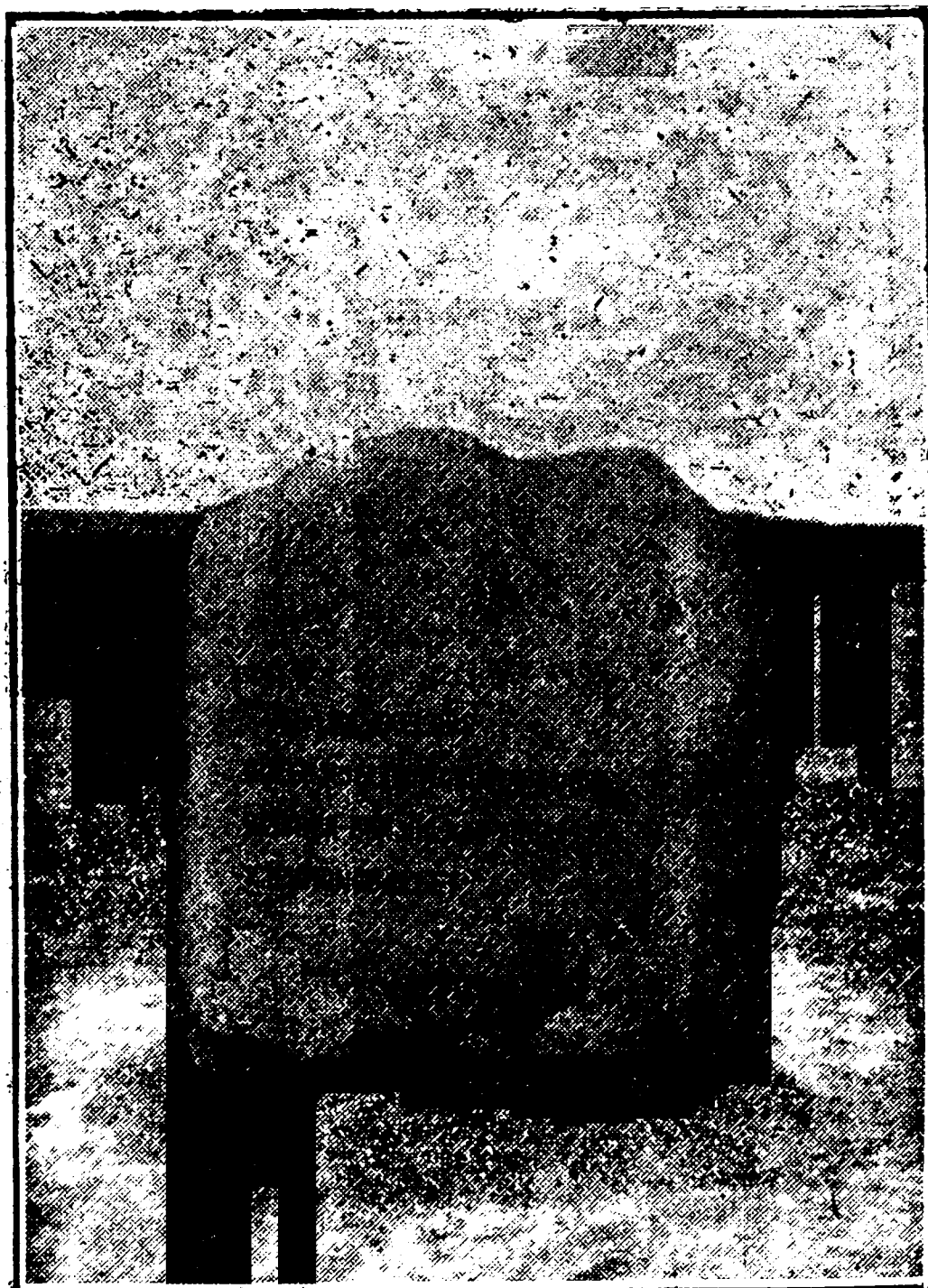
Stenen, der er et Par Alen høj, staar midt i Stuen paa Axelhus' Tomt og har denne Indskrift:

„Her laa Axelhus eller Kjeltringhuset, hvor Blicher for 100 Aar siden saa Kjeltringballet“.

Paa Foden: Stenen sat 1917.

Stenen er givet af Lars Pungvig den ældre, den er funden i hans Grusgrav paa Pungvig Mark, og man tænkte i sin Tid paa at bruge den som Mindesten over Lærer Holmgaard. Da den blev kørt til Sammelstedby, maatte man tilsidst paa de sandede Veje have 4 Heste for Vognen.

Ørre Forskønnelsesforening, der har rejst Stenen, faar sikkert Ære deraf, Stenen er bleven omtalt i næsten alle Landets Aviser, og i illustrerede Blade ser man jævnlig Billede af den.

Blicherstenen i Sammelstedby.

TATERKONGENS DAABSATTEST.

I Aakjærs Randgloser til „Kjeltringliv“ er der opgivet, at Taterkongen Johannes Axelsen er født i Øster Brændgaards Lade 1783. Og i „Ørre Sogn“ bemærker jeg, at dette staar der intet om i Kirkebogen for 1783. Men Lærer N. P. Larsen i Straasø har gjort mig opmærksom paa, at det er i 1785, at Axelsen er født. Ørre Kirkebog siger da følgende:

„1785 den 17. Juni fødtes i Brændgaard Johannes. Forældre: Axel Johansen og Mette Larsdatter; hjemmedøbt og hans Daab confirmeret i Ørre Kirke 5 S. efter Trin.

Han blev baaren til Daaben af Karen Brændgaard.
Hans Faddere vare Lars Brændgaard, Anne Johannes ibd.
Niels Vad og Anne Foldager.

6 S. eft. Trin. (Trinitatis) holdt Axel Johansens Kone
sin Kirkegang.

(Ørre Hodsager Kirkebog 1755—1805, S. 41).

DEGNE I ØRRE. (S. 114)

Alexander Lauridsen.

Sognedegn til Ørre og Hodsager lover at holde sin
Ed uryggeligen.

Neuling Præstegaard, 14. Aug. 1706.

I Edsbogen undertegner han sig Alexander Vinhus.

„Sognedegn Mathias Vinder død 24. April 1761,
begr. 29. April. (Kirkeb.) (Findes ikke i „Ørre Sogn“).

OLE DALGAARD. (S. 175).

Ole Dalgaard, der nu i Efteraaret er død i Aulum,
meddelte mig efter Ørrebogens Udgivelse, at han i sin
Tid indsamlede alle Penge til „Nazareth“ i Ørre.

Første Dag i Ørre tegnede han 800 Kr. og anden
Dag 400 Kr. Siden i Aulum 200 Kr. Ialt 1400 Kr., som
var det, Missionshuset kostede. Sten og Tømmer kørtes
gratis.

At tegne 800 Kr. paa 1 Dag for ca. 30 Aar siden,
særlig hos Smaafolk, er vist enestaaende. Og jeg vilde
ønske, at Ole Dalgaard havde set denne Ros. Nu kommer
den for sent.

JERNBANEN.

Der er nu godt Haab om, at Jernbanen Skern-
Videbæk-Skive kommer til at gaa over Sinding og Ørre.
Paa Pastor Terkelsens og Hustrues Sølvbryllupsdag i
Herning, 20. Septbr. 1917, indløb følgende Telegram fra
Folketingsmand Westergaard: „Ørre-Slaget vundet“.

Som bekendt var det først Meningen, at Banen skulde
gaa fra Aulum over Hodsager.

JUBILÆUM.

1917, den 25. September, var det 25 Aar siden,
Pastor Terkelsen og Hustru kom til Ørre. I den

Anledning prædikede Terkelsen den Dag i Ørre Kirke over samme Tekst som for 25 Aar siden: Ingen kan tjene to Herrer. Derefter festlig Sammenkomst i Samlingshuset, hvor Ørre- og Sindingboere havde indbudt Terkelsen og Familie.

Ved den vellykkede Fest holdtes mange Taler.

EN MINDESTEN

for afdøde Otto Ottosen, Ørre, afsløredes den 3. Oktober 1917 paa hans Grav paa Ørre Kirkegaard.

Mindestenen er rejst af Husmænd indenfor Vildbjerg Kredsforening. Det er en 2½ Alen høj Granitsten, der bærer Ottosens Navn, Fødselsaar og Dødsaar samt Ordene: Tak for dit Arbejde!

Ved Afsløringen talte L. Chr. Spandet, Timring, om Otto Ottosens Begejstring for Husmandssagen, og Pastor Jacobsen, Ørre, om hans stærke Retfærdighedsfølelse.

Derefter samledes 40 af Deltagerne om Kaffebordet i Samlingshuset. Hertalte P. Brunbjerg, Henrik Hvas o. fl.

ØRRE OG OMEGNS MERGELSELSKAB.

Den 30. Oktober 1917 stiftedes i Ørre Forsamlingshus et Andelsselskab under ovenstaaende Navn.

Selskabet omfatter Sognene Ørre, Aulum, Sinding, Tjørring, Sunds og Simmelkjær.

Mergelen skal tages fra Mergellejet ved Ørregaard og føres paa Mergelbaner ud i disse Sogne.

Foretagendet vil sikkert faa stor økonomisk Betydning.

AARSFEST.

Egnens største og mest livskraftige Afholdsorganisation, Ørre-Sinding Afholdsforening, afholdt 1. Decbr. 1917 Aarsfest i Ørre Samlingshus. Der var mødt ca. 180 Deltagere.

Formanden, Gaardejer Kristen Understrup, bød Forsamlingen Velkommen, hvorefter Lærer Thomasen, Vildbjerg, holdt et interessant Foredrag om Afholdssagen.

Derefter fælles Kaffebord, hvor der blev talt og sunget. Før og efter Kaffebordet underholdt et Sangkor paa 25 Medlemmer fra Ørre og Sinding under Lærer Thomasens Ledelse de tilstedeværende. Sangerne høstede fortjent Bifald.

INDHOLD.

	Side
Indledning	5
Sognets Navn, almindelig Oversigt 5). Bjergene, Vandløbene 6). Vadesteder, Broer, Gangtræer 7). Vejene 8). Ændringer i de gamle Veje, Amtslandevejen 10). Højene 11). Højene Vest for Aaen 12). Højene Øst for Aaen 14). Hederne 16). Skovene, Plantager, Sinding for 300 Aar siden 17).	
Bøndergaarde m. m.	19
Sinding Bro 19). Den ny Bro 21). Søvndal 22). Mads Dyrslæge 24). Søvndal Skole, Hausnab 27). Eggersgaard 31). Visgaard 32). Karlsmose, lille Karlsmose 35). Stensbjerg 36). Røverstuerne, Nederbjerg 41). Niels Knudsen, Overbjerg 42). Aavad 45). Sønderlund 46). Kvindevad 47). Asbjerg 49). Lillebjerg, Hedeværn 52). Nyby 53). Braadjord 56). Bakgaarden, Kragtnab 57). Lonnebjerg 60). Elkjær 61). Pungvig, Skree 62). Rosmosgrosten 64). Schæferigaard 65). Terman Nielsen, Remme 66). Remmevad, et Trekløver 67).	
Sindinggaard	68
Jens Knudsen Harbou, Mogens Jensen, Jens Mogenssen 69). Mogens Mogensen, Jens Mogensen 70). Oberst Claus Dyre 72). Palle Dyre, Marie Grubbe 73). Palle Dyres Ligskare 79). Frants Rantzau 84). Mads Pedersen Lillelund 85). Peder Lillelund 89). Anders Speitzer 90). Søren August Fjelstrup 92). Jakob Boserup 110). Oskar Olesen, Johannes Kloppenborg 111). Chr. Frøjk 112). En Hund i Følge 113). Maleriet paa Sindinggaard 114). Træhesten, Sindinggaard nu 115). Løngangen 116).	
Kirken	117
Kirkens Ydre 118). Kirkens Indre 121). Epitafiet 122). Mere af Kirkens Historie, Kirkeregnskabsbøgerne 124). Kirkens Inventarium 1683 128). Kirkeværger 130).	

	Side
Sinding Mølle	135
Christian Speitzer 136). Broeng 138). Jens Clausager 153).	
Skolen: Degne og Lærere	155
Præster	169
Sogneforstanderskabet	175
Fra Kirkebøgerne	184
Oplysningen	187
Kirkelige Strømninger	188
Mere fra Sinding	190
Ørre	191

BILLEDER.

	Side
Høje paa Asbjerg Mark	15
Sinding Mejeri	22
Peder Brunbjerg	31
Chr. Meedom	34
Chr. Dynesen	36
Peder Bjergs Hus	37
Niels Stensberg	40
Knud Nielsen	43
Simon Olesen	55
Sindinggaard	68
Borggaarden	69
S. A. Fjelstrup	95
Fjelstrup og Hustrus Gravminde	99
Johannes Kloppenborg	111
Lod fra Træhesten	115
Sinding Kirke	117
Overligger i Sinding Kirke	119
Epitafiet i Sinding Kirke	133
Sinding Mølle før Branden	152
Jens Clausager	154
Pastor Jacobsen	174
Missionær Andersen	189
Johannes Madsens Hjem	197
Abelone i Ørre Kirkeby	191
Blicherstenen afsløres	197
Blicherstenen i Sammelstedby	198

RETTELSER.

Side 39, 43. Linje fra oven: Stenbiereg, læs Stensbiereg.

— 70, 34. — — — 1529, læs 1629.

— 104, 21. — — — før, læs ført.

— 121, 15. — — — det, læs der.

— 121, 17. — — — køllede, læs kullede.

— 121, 34. — — — der, læs det.

— 122, 33. — — — Kogsdal, læs Krogsdal.

— 123, 23. — — — kun, læs hun.

— 128, 26. — — — Fuuter, læs Funten.

— 129, 7. — — — eftertat, læs efterlat.

— 129, 12. — — — eftertat, læs efterlat.

— 149, 18. — — — 1819, læs 1817.

quitará el 13 de mayo

del

del 13 de mayo

del

del 13 de mayo

del 13 de mayo

del 13 de mayo

del 13 de mayo

del

Tidligere er af Konrad Understrup
udgivet:

Stamtavle over Slægten Lundsgaard.
1913.

Slægten Lundsgaard.
Levnedsskildringer og Stedsbeskrivelser. 1915.
(Et Tillæg til Stamtavlen).

Ørre Sogn.
1915.

